

RAPORT

O STANIE GMINY BRZUZE
W 2022 ROKU

Raport o stanie gminy Brzuze w 2022 r.

Opracowano na podstawie danych własnych oraz przygotowanych przez pracowników jednostek organizacyjnych Gminy Brzuze
Wykorzystano fragmenty publikacji „Przyroda gminy Brzuze i okolic” za zgodą autora

Wójt Gminy Brzuze
87-517 Brzuze

www.brzuze.pl
e-mail: gmina@brzuze.pl

Brzuze, 31 maja 2023

Spis treści

1. Charakterystyka gminy

- 1.1. Historia i położenie
- 1.2. Herb i flaga
- 1.3. Ludność
- 1.4. Aktywność gospodarcza
- 1.5. Jednostki organizacyjne

2. Przyrodniczo-kulturowe uwarunkowania rozwoju gminy

- 2.1. Klimat
- 2.2. Krajobrazy aktualne gminy
 - 2.2.1. Rzeźba terenu i pokrywa glebowa
 - 2.2.2. Wody powierzchniowe
 - 2.2.3. Lasy
 - 2.2.4. Świat zwierząt
 - 2.2.5. Ślady osadnictwa historycznego
 - 2.2.6. Obszary rolnicze
 - 2.2.7. Zagrożenia na obszarach rolniczych
 - 2.2.8. Obiekty użyteczności publicznej

3. Finanse gminy

- 3.1. Wykonanie budżetu – dane ogólne
- 3.2. Wykonanie budżetu – dochody i wydatki
- 3.3. Poziom zadłużenia gminy
- 3.4. Stan środków na rachunkach bankowych
- 3.5. Stan mienia komunalnego

4. Realizacja zadań gminy

- 4.1. Fundusz sołecki
- 4.2. Gospodarka odpadami
 - 4.2.1. Odbiór odpadów komunalnych
 - 4.2.2. Unieszkodliwianie azbestu i folii rolniczej
- 4.3. Gospodarka wodno-ściekowa
- 4.4. Budowa dróg, chodników i ścieżek rowerowych
 - 4.4.1. Drogi
 - 4.4.2. Chodniki
 - 4.4.3. Ścieżki rowerowe
- 4.5. Obiekty kubaturowe i tereny gminne
- 4.6. Rewitalizacja
- 4.7. Gospodarka przestrzenna
- 4.8. Ochrona przyrody
 - 4.8.1. Formy ochrony przyrody
 - 4.8.2. Wycinka drzew
- 4.9. Kultura
 - 4.9.1. Biblioteki
 - 4.9.2. Gminna Kolekcja Dóbr Kultury
 - 4.9.3. Prace konserwatorskie, ochrona zabytków
 - 4.9.4. Obiekty kultury
- 4.10. Rekreacja, sport i turystyka
- 4.11. Polityka społeczna
 - 4.11.1. Realizacja ustawy o pomocy społecznej
 - 4.11.2. System zabezpieczenia społecznego
 - 4.11.3. Pozostała działalność GOPS
- 4.12. Edukacja
- 4.13. Ochrona przeciwpożarowa

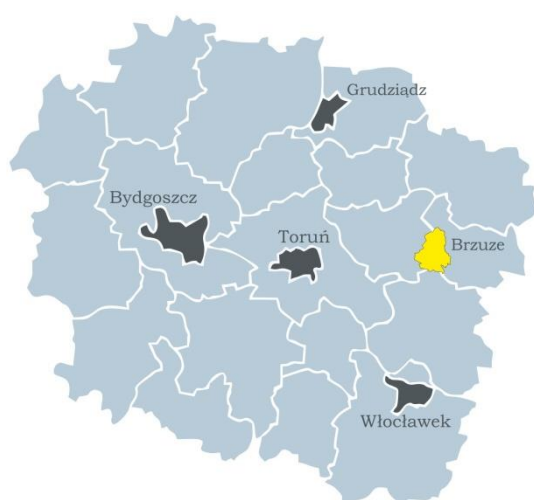
5. Organizacje pozarządowe w gminie

6. Wydarzenia w 2022 r.

1. Charakterystyka gminy

1.1. Historia i położenie

Minęło 50 lat od utworzenia Gminy Brzuze, która została powołana 1 stycznia 1973 r. w ówczesnym powiecie rypińskim, w województwie bydgoskim, jako jednostka administracji rządowej. W wyniku przeprowadzonej reformy administracyjnej kraju, po likwidacji powiatów w 1975 r., Gmina Brzuze stała się częścią województwa wrocławskiego, a w 1990 r. została przekształcona w jednostkę samorządu terytorialnego. W wyniku wprowadzenia w 1999 r. kolejnej reformy administracyjnej, gmina jest obecnie częścią powiatu rypińskiego w województwie kujawsko-pomorskim. Gminę tworzy 17 sołectw o łącznej powierzchni 8625 ha, w których zamieszkuje obecnie około 5300 osób. Graniczy z gminami Wąpielsk, Rypin i Rogowo w powiecie rypińskim, Chrostkowo w powiecie lipnowskim oraz Zbójno i Radomin w powiecie golubsko-dobrzyńskim. Jest częścią regionu historycznego ziemi dobrzyńskiej. W podziale fizycznogeograficznym Polski położona jest w mezoregionie Pojezierza Dobrzyńskiego. Od 2006 r. gmina wchodzi w skład promocyjnego obszaru *Zielone Płuca Polski*. Z uwagi na rolniczy charakter gminy, zróżnicowane środowisko przyrodnicze i związany z tymi walorami potencjał turystyczny i rekreacyjny, samorząd prowadzi prace nad rozwojem własnych promocyjnych marek, podejmuje działania w trosce o unikalny krajobraz, składniki przyrodnicze i kulturowe.

Rys. 1. Położenie gminy Brzuze w województwie kujawsko-pomorskim

Część naturalnych granic gminy wyznaczają jeziora. Gmina Brzuze położona jest pomiędzy Jeziorem Żalskim, największym jeziorem Pojezierza Dobrzyńskiego i pasem moren czołowych od południa a jeziorem Długie, o najwyższym współczynniku wydłużenia w Polsce, od północnego wschodu. Zajmująca tę przestrzeń wysoczyzna morenowa przecinana jest rynnami subglacjalnymi, z zagłębieniami wypełnionymi wodą kilkunastu urokliwych jezior. Dzięki temu obszar charakteryzuje się największą jeziornością wśród gmin ziemi dobrzyńskiej. Zagłębienia wypełniają również mokradła i małe zbiorniki wodne, spośród których wyróżniają się przekształcone osadniki cukrowni w Ostrowitem, z bogactwem ptaków wodnych i wodno-błotnych. W otoczeniu pól uprawnych zwraca uwagę fascynująca przyroda, z pięknie usytuowanymi w krajobrazie buczynami i innymi enklawami lasów.

Ten niezwyklej krajobraz uzupełniają obiekty kulturowe. Wyróżnia się między nimi słynąca cudami Studzianka, niezwykle piękne miejsce, z cudownym źródłem o uzdrawiających właściwościach wody. Równie ciekawe są pozostałe miejsca krajobrazu sakralnego. Wśród nich kościoły parafialne w Żale, Ostrowitem i Trąbinie oraz krzyże i figurki przydrożne. Ważne miejsce zajmują grodziska średniowieczne, cenne parki krajobrazu rolniczego i przemysłowego z licznymi pomnikami przyrody.

Wszystkie osobliwości sprawiają, że krajobraz jest bardzo urozmaicony, a różnorodność siedlisk wiąże się z bogactwem przyrody ożywionej i nieożywionej.

Tab. 1. Brzuze i gminy sąsiednie w 2017 r.

Lp.	Gmina	Powierzchnia (ha)	Ludność	Gęstość zaludnienia	Liczba sołectw	Liczba miejscowości	Lesistość (%)	Użytki rolne (ha)
1	Brzuze	8625	5424	63	17	21	6,3	6988
2	Chrostkowo	7408	2972	40	16	16	11,8	6032
3	Radomin	8081	3925	49	16	20	9,4	6905
4	Rogowo	14101	4858	34	22	38	33,8	8266
5	Rypin	13208	7422	56	24	30	8,8	11123

6	Wąpielsk	9321	4091	44	16	20	21,2	6513
7	Zbójno	8432	4416	52	16	23	2,8	7302

Rys. 2. Położenie gminy Brzuze w regionie historycznym ziemi dobrzyńskiej

Rys. 3. Podział gminy na sołectwa

1.2. Herb i flaga

W październiku 2022 r. podjęta została uchwała RG Brzuze ustanawiająca herb i flagę gminy. Gmina Brzuze, jako jednostka samorządu terytorialnego, dotychczas ich nie posiadała. Są one teraz najbardziej szacownymi symbolami naszej gminnej wspólnoty. Ustanowiony herb wraz z flagą nawiązuje do tradycji i doniosłych kart naszej przeszłości, do konkretnych wartości duchowych, czym dajemy świadectwo przywiązania i lokalnego patriotyzmu.

Herb jest graficznym znakiem określającym tożsamość społeczności lokalnej. Jako najważniejszy znak rozpoznawczy i identyfikacyjny gminy, wykorzystywany będzie m.in. podczas oficjalnych spotkań i w korespondencji. Przygotowując projekt zgodnie z wymogami oraz zasadami heraldyki, kierowaliśmy się kryterium merytorycznym oraz historycznym. Kwerenda obejmowała stare herby i pieczęcie, wezwania kościołów, pierwotne znaczenie nazw miejscowych, ważne wydarzenia i osoby związane z miejscowościami naszej gminy oraz tradycje, zabytki kultury materialnej i duchowej. Przygotowany projekt uzyskał wymaganą pozytywną opinię Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Komisji Heraldycznej.

Przy projektowaniu herbu pod uwagę były brane wyróżniające cechy gminy. Przede wszystkim Studzianka, jako prastare miejsce kultu i pielgrzymowania, będąca swoistą osią życia religijnego i kulturalnego okolicy i motywem spajającym mieszkańców gminy. Niezwykle bogata historia, krajobraz gminy, obiekty kultu religijnego wraz z ciągle żywymi tradycjami pielgrzymek do Studzianki, były niewyczerpywalnym źródłem inspiracji do herbu. Stąd część godła herbu stanowi krzyż. W nawiązaniu do kultu Świętej Rodziny pojawiły się też lilie – symbol Maryi i atrybut Świętego Józefa. W herbie nie zabrakło również elementu godła oddającego aspekt bogactwa jezior. Jest to wyidealizowany symbol wody w postaci srebrno-niebieskiej (biało-niebieskiej) pofalowanej wstęgi. Zielone pole tarczy herbowej nawiązuje do upraw rolniczych, lasów i czystości środowiska. Symbolizuje miłość, przyjaźń, radość, obfitość oraz zdrowie. Wizerunek i barwy herbu stanowiły podstawę do opracowania innego symbolu reprezentującego gminę – flagi. Flaga gminy Brzuze składa się z płata podzielonego w pas na trzy części. Górny zielony, dolny niebieski, a środkowy – na którym znajduje się herb gminy – srebrny (biały). Barwy flagi biorą się z barw występujących w herbie gminy.

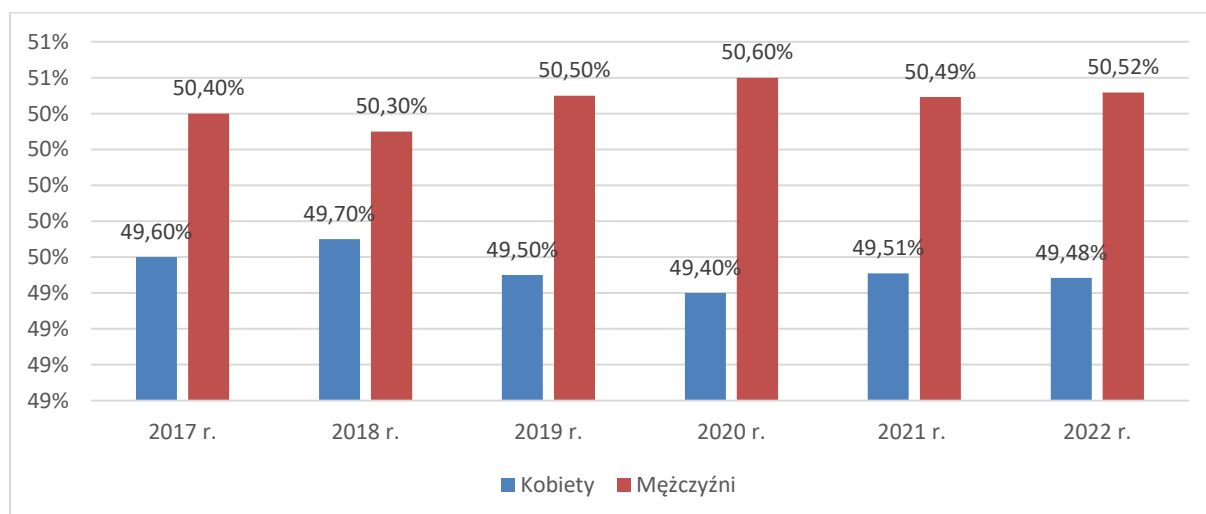
Zasady korzystania z herbu zostały określone w uchwale Rady Gminy Brzuze XLI/238/2022 z dnia 28 października 2022 r. w sprawie ustanowienia herbu i flagi Gminy Brzuze oraz zasad ich użytkowania.

1.3. Ludność

Zgodnie ze stanem na dzień 31.12.2022 r. liczba mieszkańców gminy Brzuze wynosiła 5226 osób. Jest to o 62 osoby mniej niż w poprzednim 2021 r. oraz 147 osób mniej niż w roku 2020. W porównaniu do roku 2021 nastąpił spadek liczby ludności o 1,18%. W 2022 r., tak jak w poprzednich analizowanych latach, liczba mężczyzn była większa od liczby kobiet. Mężczyźni w 2022 r. stanowili 50,52% wszystkich mieszkańców, natomiast kobiety 49,48%.

Tab. 2. Mieszkańcy gminy Brzuze z podziałem na płeć w latach 2017-2022

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kobiety	2704	2696	2658	2636	2618	2586
Mężczyźni	2747	2725	2715	2698	2670	2640
Razem:	5451	5421	5373	5334	5288	5226

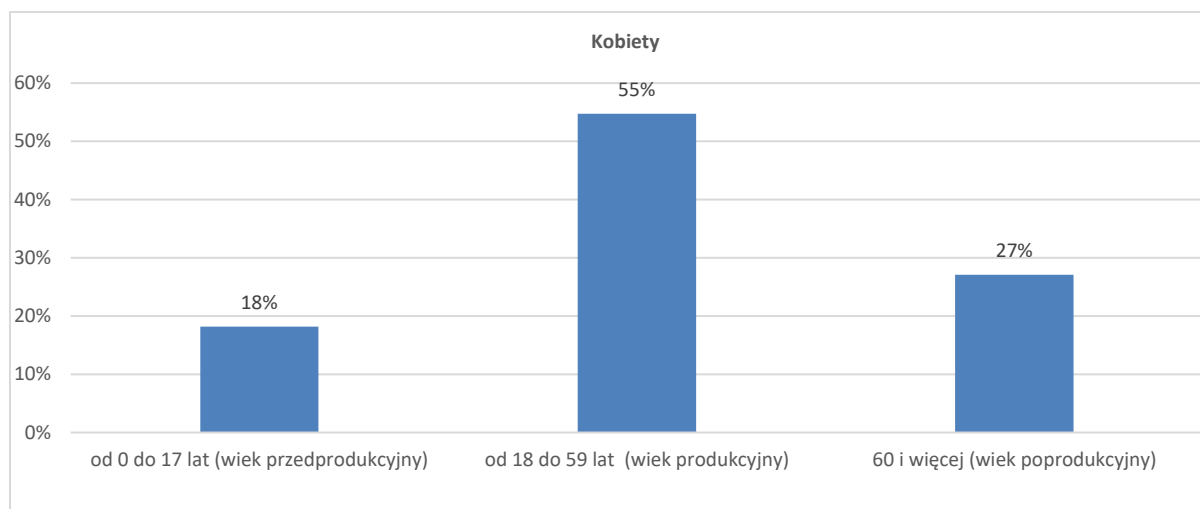

Rys. 4. Udział kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie mieszkańców gminy Brzuze w latach 2017-2022

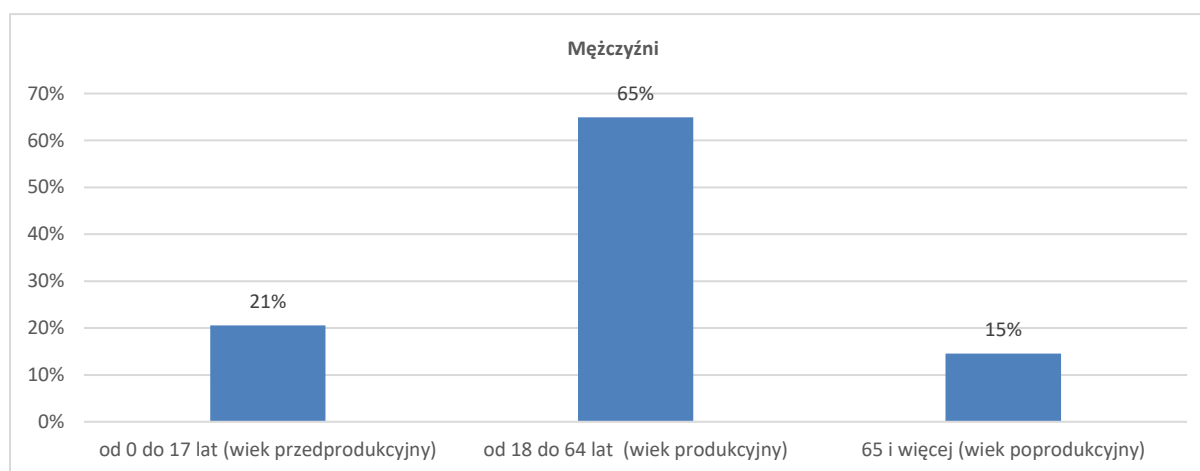
Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w gminie Brzuze w 2022 r. wynosiła 1012, z czego 470 osób stanowiły kobiety, natomiast 542 mężczyźni. Wiek produkcyjny dla kobiet i mężczyzn zawiera się w innych przedziałach, które wyodrębniono w poniższej tabeli i w roku 2022 do tej grupy zaliczało się 1416 kobiet i 1714 mężczyzn. Zaobserwować tutaj można znaczną różnicę pomiędzy liczbą kobiet i mężczyzn, jednakże wynika ona ze wspomnianej rozbieżności wiekowej określającej tę grupę. Jednocześnie w wieku poprodukcyjnym liczba kobiet (700) znacznie przewyższa liczbę mężczyzn (384). Kobiety w wieku produkcyjnym stanowią 55% ogólnej ich liczby, natomiast mężczyźni w tym wieku stanowią 65% ogólnej liczby mężczyzn.

Tab. 3. Mieszkańcy gminy Brzuze z podziałem na płeć w przedziałach wiekowych w 2022 r.

Wiek mieszkańców gminy Brzuze	Kobiety	Mężczyźni
od 0 do 17 lat (wiek przedprodukcyjny)	470	542
od 18 do 59 lat (wiek produkcyjny)	1416	-
od 18 do 64 lat (wiek produkcyjny)	-	1714
60 i więcej (wiek poprodukcyjny)	700	-
65 i więcej (wiek poprodukcyjny)	-	384
Ogółem ludność gminy	2586	2640

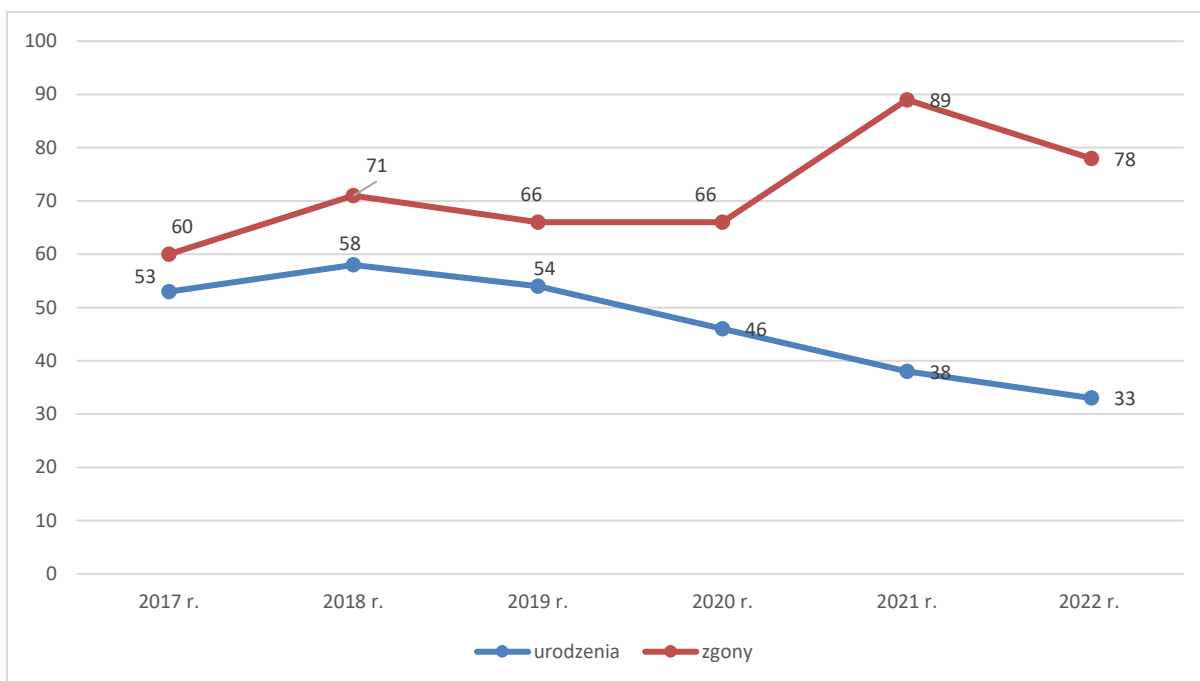

Rys. 5. Struktura wiekowa kobiet w 2022 r.

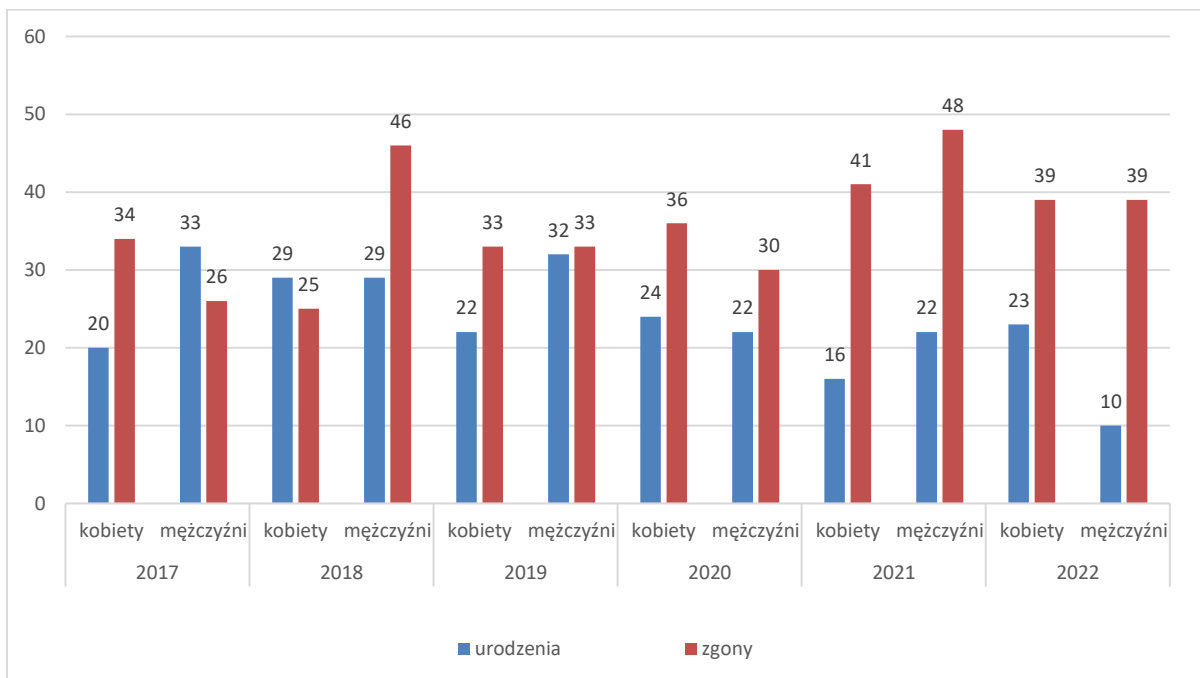
Rys. 6. Struktura wiekowa mężczyzn w 2022 r.

W analizowanych latach obserwuje się niekorzystną tendencję demograficzną, czyli przewagę liczby zgonów nad liczbą urodzeń zwaną ubytkiem demograficznym. W 2022 r. różnica ta wynosiła 45 osób. Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców dla gminy Brzuze wyniósł – 8,6%, w stosunku do – 9,7% w 2021 roku. Dla porównania, w 2022 r. współczynnik krajowy wyniósł -5,4%.

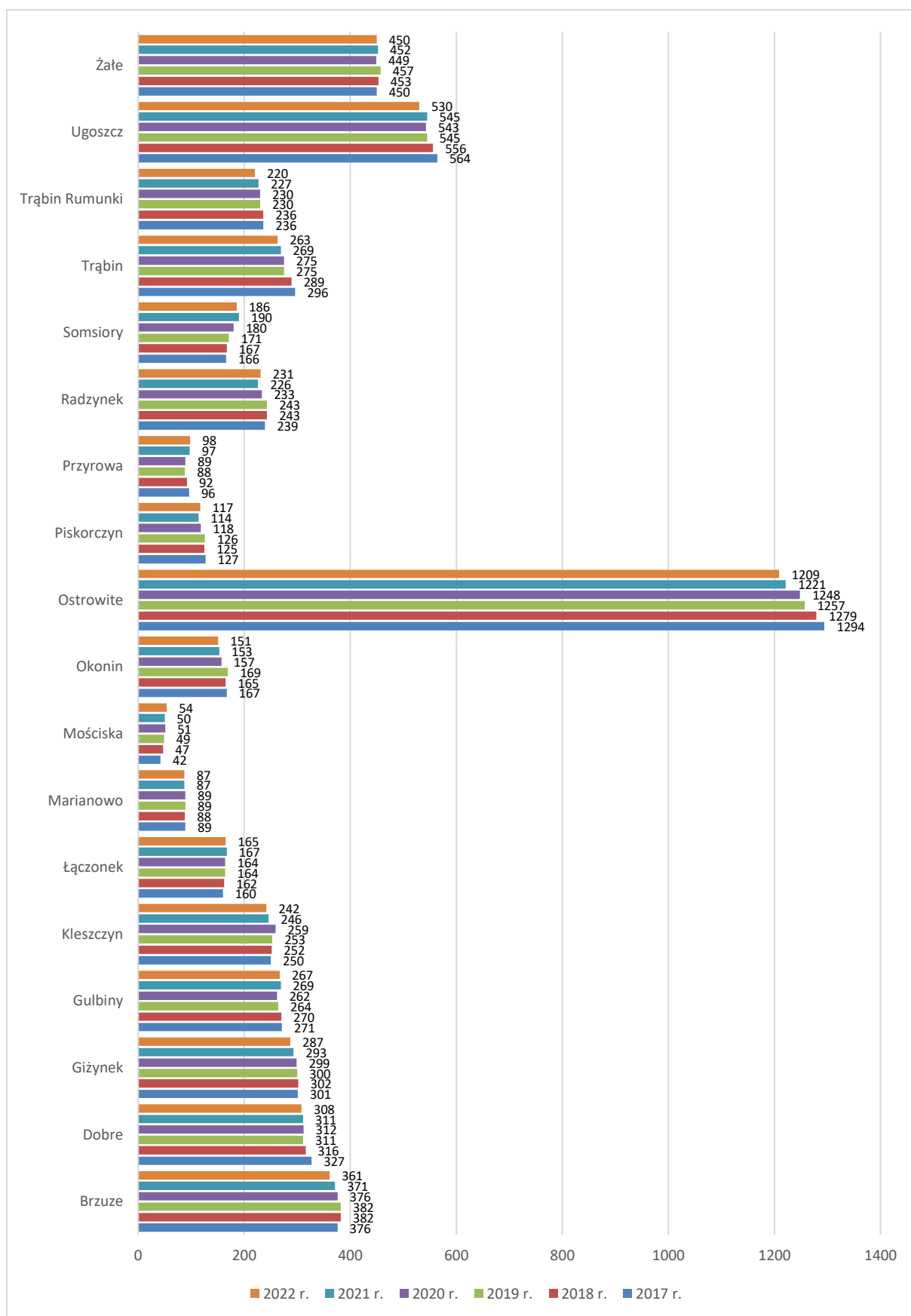
Rys. 7. Urodzenia i zgony w gminie Brzuze w latach 2017-2022

Z analizy urodzeń i zgonów z podziałem na płeć wynika, że największą liczbę zgonów odnotowano wśród mężczyzn jak i kobiet w 2021 r., natomiast najmniejszą w roku 2018 dla kobiet i w 2017 r. dla mężczyzn. Największą różnicę pomiędzy urodzeniami a zgonami zaobserwowano w 2021 r. Tendencja zmniejszania się rocznej liczby urodzeń utrzymuje się od 2018 r., a w 2022 r. odnotowane zostały tylko 33 urodzenia.

Rys. 8. Urodzenia i zgony w gminie Brzuze z podziałem na płeć w latach 2017-2022

Zamieszczony poniżej wykres przedstawia liczbę mieszkańców poszczególnych wsi w latach 2017-2022. Najwięcej osób zamieszkuje w Ostrowitem, a najmniej w Mościskach. Liczba mieszkańców w ostatnich latach w większości miejscowości uległa zmniejszeniu, za wyjątkiem Mościsk, gdzie w latach 2017-2021 zwiększyła się o 26%. W odniesieniu do 2021 r. największy spadek liczby mieszkańców odnotowano w Ugoszczu, Ostrowitem i Brzuzem. Największy przyrost liczby mieszkańców w porównaniu do ubiegłego roku nastąpił w Radzynku, Mościskach i Piskorczyźnie. Spadki oraz wzrosty liczby mieszkańców wiążą się zarówno z przyrostem naturalnym jak i migracją mieszkańców.

Rys. 9. Liczba mieszkańców w miejscowościach gminy Brzuze w latach 2017-2022

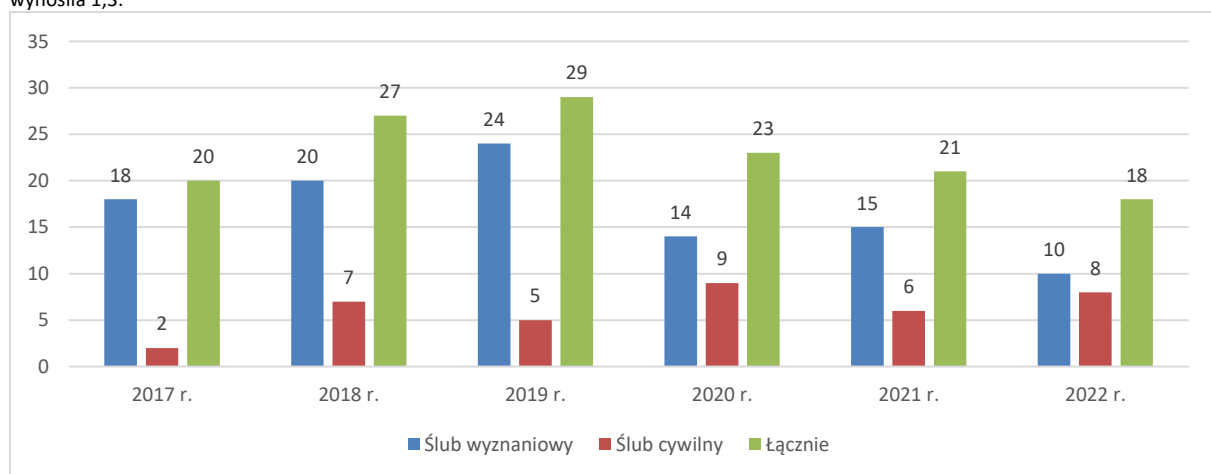
Analizując przyrost naturalny z podziałem na miejscowości można zauważyć, że najwięcej zgonów i stosunkowo mało urodzeń odnotowano w 2022 r. w Ugoszczu. Jest to wynik zlokalizowania na terenie tej wsi Domu Pomocy Społecznej. W większości miejscowości można zaobserwować ujemny przyrost naturalny. W Marianowie w 2022 r. nie odnotowano żadnych urodzeń. W 2022 r. pozytywną tendencję, czyli więcej urodzeń niż zgonów można było zaobserwować w Radzynku i Mościskach.

Tab. 4. Urodzenia i zgony w miejscowościach gminy Brzuze w latach 2017-2022

Miejscowość	2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	Urodzenia	Zgony	Urodzenia	Zgony	Urodzenia	Zgony	Urodzenia	Zgony	Urodzenia	Zgony	Urodzenia	Zgony
Brzuze	5	7	6	2	4	1	5	8	6	4	2	6
Dobre	3	1	3	7	3	7	2	3	3	6	1	4
Giżynek	3	7	4	3	3	0	1	3	6	6	2	5
Gulbiny	1	2	2	2	0	6	5	3	5	3	1	5
Kleszczyn	3	2	4	4	3	1	3	2	0	2	2	4
Łączonek	2	2	1	0	0	0	1	1	2	1	1	4
Marianowo	1	1	0	2	1	2	1	0	0	0	0	2
Mościska	1	2	2	0	2	0	1	0	1	0	1	0
Okonin	1	4	3	0	5	2	0	0	1	4	2	1
Ostrowite	16	12	9	22	11	16	12	19	1	19	7	10
Piskorzyn	2	1	1	4	2	2	0	4	0	2	1	2
Przyrowa	0	0	1	0	1	1	1	0	1	2	1	2
Radzynek	0	1	0	2	3	1	0	5	1	6	5	2
Somsiory	4	1	3	2	3	1	4	2	3	0	1	1
Trąbin	6	3	4	5	3	5	2	1	2	6	1	4
Trąbin Rumunki	1	3	2	3	3	3	1	0	1	3	1	6
Ugoszcz	4	10	4	13	3	13	6	12	3	15	3	14
Żałe	4	2	8	5	2	5	1	3	2	10	1	6
Razem	57	61	57	76	54	66	46	66	38	89	33	78

Związki małżeńskie

W 2022 r. w gminie Brzuze zawarto 18 związków małżeńskich, z czego 56% stanowiły śluby wyznaniowe. Obserwuje się spadek liczby małżeństw, gdyż w porównaniu z rokiem 2021 zawarto ich o 3 mniej, a z rokiem 2020 o 5 mniej. Współczynnik małżeństw na 1000 osób w 2021 r. wyniósł w gminie Brzuze 3,5 i zmniejszył się o 0,5 w stosunku do roku poprzedniego. Dla porównania, według danych GUS, w 2020 r. wartość tego współczynnika dla Polski wynosiła 3,8. W 2022 r. odnotowano 7 rozwodów. Współczynnik rozwodów na 1000 osób w gminie Brzuze wyniósł, zatem 1,4 i jest niższy niż w ubiegłym roku. Według danych GUS, w 2020 r. wartość tego współczynnika dla Polski wynosiła 1,3.

Rys. 10. Związki małżeńskie w gminie Brzuze zawarte w latach 2017-2022

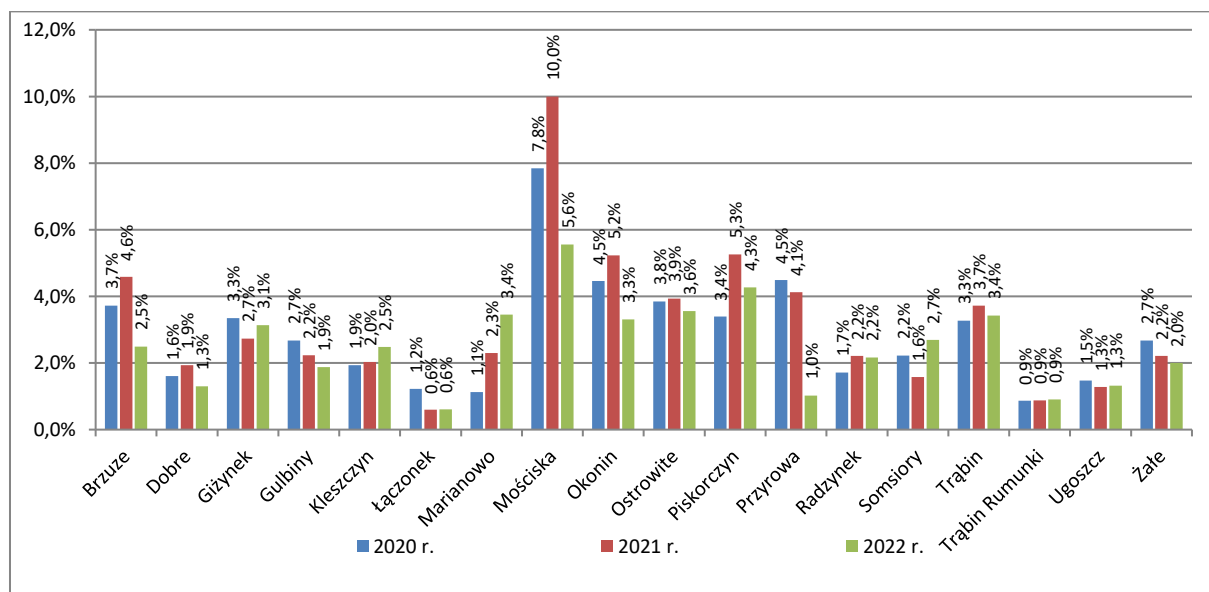
1.4. Aktywność gospodarcza

Zgodnie z danymi Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej CEIDG na dzień 31.12.2022 r., ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w gminie Brzuze wynosiła 131. Najbardziej popularne rodzaje branż w gminie mają charakter działalności rolniczej, budowlanej, transportowej, sprzedaży detalicznej, stolarskiej oraz naprawy i konserwacji samochodowej.

Tab. 5. Podmioty prowadzące działalność gospodarczą w 2022 r. z podziałem na miejscowości

Miejscowość	Liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą		
	2020 r.	2021 r.	2022 r.
Brzuze	14	17	9
Dobre	5	6	4
Giżynek	10	8	9
Gulbiny	7	6	5
Kleszczyn	5	5	6
Łączonek	2	1	1
Marianowo	1	2	3
Mościska	4	5	3
Okonin	7	8	5
Ostrowite	48	48	43
Piskorzyn	4	6	5
Przyrowa	4	4	1
Radzynek	4	5	5
Somsiory	4	3	5
Trąbin	9	10	9
Trąbin Rumunki	2	2	2
Ugoszcz	8	7	7
Żałe	12	10	9
Suma:	150	153	131

Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych jest w Ostrowitem, Giżyńku, Brzuzem, Trąbinie i Żałem. Są to miejscowości z dużą liczbą mieszkańców w skali gminy. Rysunek 11 przedstawia udział podmiotów prowadzących działalność w ogólnej liczbie mieszkańców danej miejscowości. Wynika z tego, że najwięcej przedsiębiorców jest w Mościskach, Piskorzynie i Ostrowitem. Najmniej podmiotów gospodarczych w stosunku do liczby mieszkańców w 2022 r. odnotowano w Łączonku, Trąbinie Rumunkach i Przyrowie.

Rys. 11. Podmioty prowadzące działalność gospodarczą w stosunku do liczby mieszkańców poszczególnych miejscowości w latach 2020-2022 r. [%]

W ostatnich latach dużym zmianom podlega działalność rolnicza. Dotyczy to zarówno liczby gospodarstw rolnych, ich powierzchni, rodzaju prowadzonej produkcji zwierzęcej i struktury zasiewów. Obserwowany jest duży obrót ziemią. Część gruntów rolniczych przeznaczanych jest na cele rekreacyjne, niektóre gospodarstwa zaprzestają działalności rolniczej, grunty oddawane są w dzierżawę lub odsprzedawane na powiększenie pozostających na rynku gospodarstw.

Według danych GUS udział zarejestrowanych bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym w 2022 r. w gminie Brzuze stanowił 3,11%. Udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w gminie Brzuze w ogólnej liczbie mieszkańców stanowił 2,17% (113 kobiet), a mężczyzn 0,94% (49 mężczyzn).

1.5. Jednostki organizacyjne

Tab. 6. Jednostki organizacyjne gminy w 2022 r.

Lp.	Nazwa jednostki	Forma organizacyjno-prawna	INFORMACJA O STATUCIE	OBŚŁUGA FINANSOWO - KSIĘGOWA
1	Urząd Gminy Brzuze	jednostka budżetowa 000531542	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr X/56/03 z dnia 31 lipca 2003 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Brzuze stanowiącego załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.	własna
2	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brzuzem	jednostka budżetowa 000531542-00044	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr III/20/90 z dnia 17 lipca 1990 roku w sprawie powołania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Brzuzem, oraz Statutu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej Brzuzem stanowiący Załącznik Nr 1 do w/w uchwały Nr XXXII/174/09 z dnia 4 grudnia 2009 r. oraz uchwały Nr XXXIV/197/10 z dnia 9 lutego 2010 r.	własna
3	Gminny Zespół Ekonomiczno-Administracyjny do spraw Oświaty w Brzuzem	jednostka budżetowa 910228256	Uchwała Rady Gminy Brzuze nr XVII/99/96 z dnia 18 kwietnia 1996r. w sprawie nadania Statutu Gminnemu Zespołowi Ekonomiczno-Administracyjnemu ds. Oświaty w Ostrowitem, Uchwała Nr XXIV/130/97 z dnia 25 lipca 1997r. zmieniająca uchwałę Nr XVII/99/06 z dnia 18 kwietnia 1996 r. w sprawie nadania Statutu Gminnemu Zespołowi Ekonomiczno-Administracyjnemu ds. Oświaty w Ostrowitem, Uchwała Nr XXIX/158/98 z dnia 16 kwietnia 1998r. w sprawie zmiany w statucie Gminnego Zespołu Ekonomiczno-Administracyjnego ds. Oświaty w Brzuzem, Uchwała Nr XXII/133/2016 z dnia 14 października 2016 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zmiany w statucie Gminnego Zespołu Ekonomiczno-Administracyjnego ds. Oświaty w Brzuzem. Uchwała Nr XXIV/142/2016 z dnia 29 listopada 2016 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zmiany w statucie Gminnego Zespołu Ekonomiczno-Administracyjnego ds. Oświaty w Brzuzem. Uchwała Nr XXII/134/2016 z dnia 14 października 2016 r. w sprawie określenia jednostki obsługującej, jednostek obsługiwanych oraz zakresu obowiązków powierzonych jednostce obsługującej w ramach wspólnej obsługi. Uchwała Nr XXIV/143/2016 z dnia 29 listopada 2016 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia jednostki obsługującej, jednostek obsługiwanych oraz zakresu obowiązków powierzonych jednostce obsługującej w ramach wspólnej obsługi.	własna
4	Zespół Szkolno-Przedszkolny w Ostrowitem	jednostka budżetowa 523035976	Uchwała Nr XXXVI/215/2022 Rady Gminy Brzuze z dnia 27 kwietnia 2022 r. w sprawie przekształcenia oddziałów przedszkolnych w Szkole Podstawowej w Ostrowitem w Publiczne Przedszkole w Ostrowitem, oraz utworzenie Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Ostrowitem	Zespół Ekonomiczno-Administracyjny do spraw Oświaty w Brzuzem
5	Szkoła Podstawowa w Trąbinie	jednostka budżetowa 001170282	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr V/32/99 z dnia 25 lutego 1999 roku w sprawie przekształcenia Szkoły Podstawowej w Trąbinie, oraz Statut Szkoły Podstawowej w Trąbinie stanowiący Załącznik Nr 1 do w/w uchwały. Uchwała Nr XXXV/213/2017 29 września 2017 r. w sprawie stwierdzenia przekształcenia sześciolletniej Szkoły Podstawowej w Trąbinie w ośmioletnią Szkołę Podstawową w Trąbinie.	Zespół Ekonomiczno-Administracyjny do spraw Oświaty w Brzuzem
6	Szkoła Podstawowa w Ugoszczu	jednostka budżetowa 001170299	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr V/31/99 z dnia 25 lutego 1999 roku w sprawie przekształcenia Szkoły Podstawowej w Ugoszczu, oraz Statut Szkoły Podstawowej w Ugoszczu stanowiący Załącznik Nr 1 do w/w uchwały. Uchwała Nr XXXV/212/2017 z 29.09.2017 r. w sprawie stwierdzenia przekształcenia sześciolletniej Szkoły	Zespół Ekonomiczno-Administracyjny do spraw Oświaty w Brzuzem

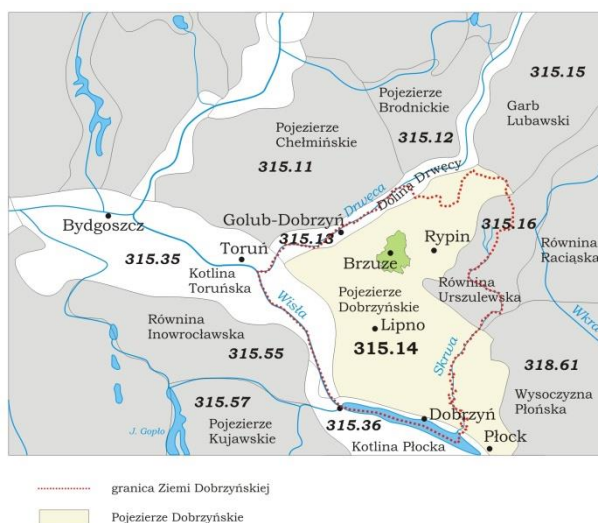
			Podstawowej w Ugoszczu w ośmioletnią Szkołę Podstawową w Ugoszczu.	
7	Szkoła Podstawowa w Radzinku	jednostka budżetowa 001170313	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr V/33/99 z dnia 25 lutego 1999 roku w sprawie przekształcenia Szkoły Podstawowej w Radzinku, oraz Statut Szkoły Podstawowej w Radzinku stanowiący Załącznik Nr 1 do w/w uchwały. Uchwała Nr XXXV/214/2017 z 29.09.2017 r. w sprawie stwierdzenia przekształcenia sześciolletniej Szkoły Podstawowej w Radzinku w ośmioletnią Szkołę Podstawową w Radzinku.	Zespół Ekonomiczno-Administracyjny do spraw Oświaty w Brzuzem
8	Gminna Biblioteka Publiczna w Brzuzem z/s w Ostrowitem	samorządowa instytucja kultury 340189244	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr XXXVIII/153/06 z dnia 27 kwietnia 2006 r. w sprawie powołania Gminnej Biblioteki Publicznej w Brzuzem i nadania jej statutu, Załącznik Nr 1: Akt o utworzeniu gminnej instytucji kultury pod nazwą: Gminna Biblioteka Publiczna w Brzuzem. Załącznik nr 2: Statut Gminnej Biblioteki Publicznej w Brzuzem	własna
9	Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Brzuzem	samorządowy zakład budżetowy 340865567	Uchwała Rady Gminy Brzuze Nr III/17/2011 z dnia 28 stycznia 2011 r. w sprawie utworzenia samorządowego zakładu budżetowego, Załącznik Nr 1: Statut Samorządowego Zakładu Budżetowego pn. Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Brzuzem	własna

2. Przyrodniczo-kulturowe uwarunkowania rozwoju gminy Brzuze

W regionalizacji fizycznogeograficznej kraju gmina Brzuze położona jest w mezoregionie Pojezierza Dobrzyńskiego. Jest to obszar młodoglacjalny, którego krajobraz naturalny ukształtowany został po ustąpieniu zlodowacenia północnopolskiego. Wyraźne urzeźbienie pochodzi z subfazy dobrzyńskiej zlodowacenia. Wzniesienia na obszarze gminy Brzuze osiągają wysokość ponad 140 m n.p.m. Najbardziej urozmaicony jest południowy obszar gminy w strefie moren czołowych. Lokalne różnice wzniesień przekraczają tu 50 m. Na pozostałym terenie płaska i falista wysoczyzna morenowa poprzecinana jest rynnami lodowcowymi, występują także zagłębienia wytopiskowe wypełnione wodą i mokradłami. Duże nagromadzenie tych form na całym terenie decyduje o urozmaiceniu i atrakcyjności krajobrazu. Do najdłuższych rynien należą doliny rzek, niekiedy o dużych spadkach i charakterze przełomowym. Do unikalnych należy ciąg rynien łączących się w węzłach w okolicach Żałego, połączonych systemem dopływów Rużca i Rypienicy. Obniżenia terenu i głębokie rynny zajmują wody 16. jezior, w tym 2. o powierzchni większej od 100 ha (Żalskie, Długie).

W krajobrazie zwracają uwagę zespoły równoległych wałów. Chociaż za największe i najbardziej wykształcone uważane są formy zbójeńskie, sięgające po Okonin w gminie Brzuze, to również interesujące krajobrazowo są formy ugosko-żałskie. Unikalne ukształtowanie terenu w postaci wałów jest charakterystyczne głównie dla Ugoszcza, Piskorczyzna, Radzinka i Krystianowa. Równoległe wały przebiegają zgodnie z kierunkiem ruchu lodowca, obniżenia między nimi wypełniają mokradła. Decydują o wyjątkowym rytmie krajobrazu, wyróżniającym go zarówno od wzgórz moreny czołowej oraz płaskich i falistych wysoczyzn morenowych.

Gmina Brzuze, podobnie jak całe Pojezierze Dobrzyńskie, charakteryzuje się małą lesistością i rolniczym wykorzystaniem terenu. Użytki rolne w gminie Brzuze zajmują 81% powierzchni. Ukształtowanie terenu powoduje, że gleby w wielu miejscach i na dużych powierzchniach narażone są na erozję, co sprzyja sptyłom biogenów do rzek.

Rys. 12. Gmina Brzuze w mezoregionie fizycznogeograficznym Pojezierza Dobrzyńskiego

2.1. Klimat

Z uwagi na postępujące w ostatnich latach zmiany klimatu na świecie i w regionie, niezbędna jest dbałość o przyrodę w krajobrazie rolniczym, która może przyczynić się do zmniejszenia skutków środowiskowych i gospodarczych wynikających z ekstremalnych zjawisk pogodowych.

Do najważniejszych problemów klimatycznych w gminie należy narastanie deficytów wody. Wynika to ze zbyt niskiej ilości opadów (średnio ok. 500-550 mm/rok), parowania terenowego przewyższającego opady i niewystarczających możliwości retencyjnych. Rozwój rolnictwa wiązał się od stuleci z budową rowów melioracyjnych, które miały odprowadzać okresowy nadmiar wody i zmniejszać retencję. Obserwowany od wielu lat ujemny bilans wodny przyczynia się do obniżenia poziomu wód gruntowych, przesychania mokradeł i małych zbiorników wodnych. W ostatnich latach niedobory opadów były odczuwane nie tylko w sezonie wegetacyjnym, kiedy zapotrzebowanie na wodę było największe, ale także w pozostałych porach roku. Brak dopływu wód wpływał również na obniżenie poziomu lustra wody w jeziorach. Rok 2017 był odmienny od kilku poprzednich, suchych lat. W wyniku większej ilości opadów, część przesuszonych wcześniej mokradeł i małych zbiorników została wypełniona wodą. Na wielu polach uprawnych odczuwalny był również brak zniszczonych wcześniej rowów melioracyjnych i mokradeł śródpolnych retencjonujących okresowe nadmiary wody opadowej. Występujące deszcze nawalne uruchamiały procesy denudacyjne i powodowały znaczne straty w uprawach polowych. Susza, przymrozki i deszcze nawalne były powodem złożenia kilkuset wniosków rolników o pomoc.

W 2019 r. opady ukształtowały się na poziomie ok. 586 mm. Nie były równomiernie rozłożone w ciągu roku. Szczególnie dotkliwa była susza kwietniowa, kiedy spadło tylko ok. 8 mm deszczu. Miało to konsekwencje m.in. w utrudnionych wschodach zbóż jarych. W południowej części gminy klęską suszy objęte zostały uprawy kukurydzy. Najbardziej deszczowy był maj, kiedy spadło ponad 110 mm wody deszczowej, co zrekompensowało częściowo kwietniowe niedobory. Kolejnym bardzo suchym okresem był IV kwartał. W okresie niedoborów wody skierowane zostały apele do użytkowników przyłączy wodociągowych o oszczędne gospodarowanie wodą i zaniechanie podlewania ogrodów przydomowych.

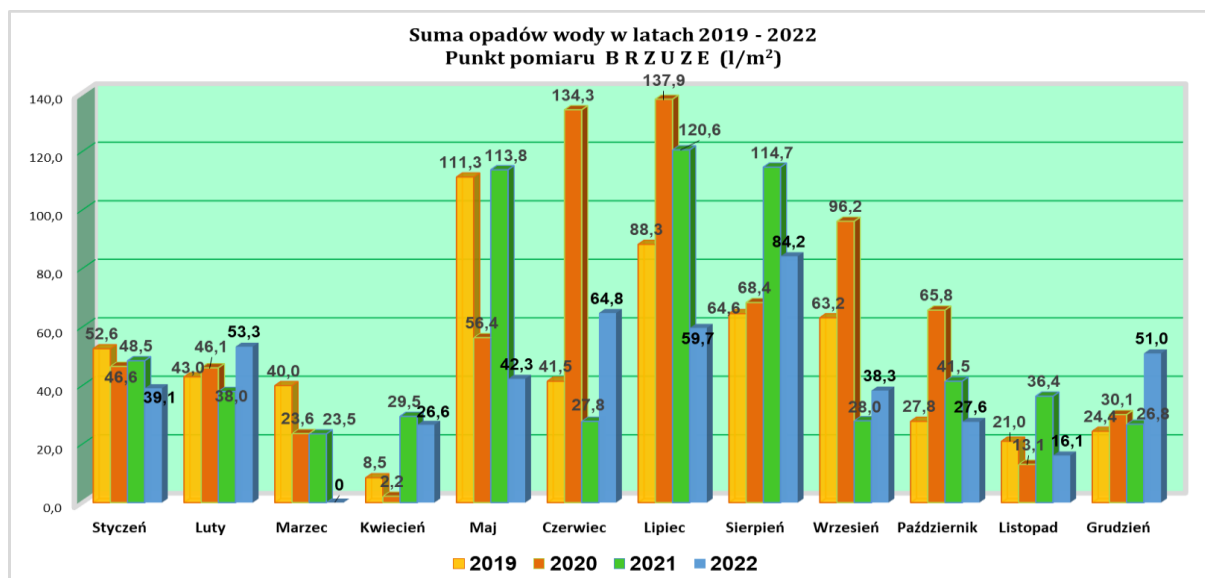
Skutkiem jesiennych i zimowych niedoborów opadów sezonu 2019/2020 oraz braku pokrywy śniegowej była susza wiosenna 2020 r. oraz niski poziom wód w jeziorach i ciekach. Najmniej, zaledwie 2 mm deszczu, spadło w kwietniu, co skutkowało nierównomiernymi wschodami roślin jarych. Niewielką ilość opadów odnotowano również w marcu oraz w listopadzie i grudniu. Najwięcej deszczu spadło w czerwcu, lipcu i we wrześniu. W efekcie roczna suma opadów była wyższa niż w wieloleciu i wyniosła ok. 720 mm. Wodą napełniły się, suche w ostatnich latach, zagłębienia terenowe. Duża ilość opadów w pierwszych miesiącach 2021 r. wpłynęła na utrzymanie wysokiego poziomu wód powierzchniowych.

Suma opadów w 2021 r. była wyższa niż w średnia wieloletnia i wyniosła 649 mm. Opady były bardziej równomiernie rozłożone w poszczególnych miesiącach (od 23 mm w marcu do 120 mm w lipcu) w porównaniu do roku poprzedniego (od 2 mm w kwietniu do 140 w lipcu). Nie odnotowano tak dużych wiosennych niedoborów opadów, jednak szczególnie w marcu i kwietniu ich ilość była niewystarczająca.

W 2022 r. wystąpiły niedobory opadów. Szczególnie dotkliwy brak deszczu odnotowano wiosną. Okres od 25 lutego do 4 kwietnia jest przykładem bezdeszczowej pogody wiosną. Roczny opad był niższy od średniej z ostatnich lat i wyniósł 503 mm.

Tab. 7. % Ilość opadów wody w stosunku do roku 2019

Miesiąc/Rok	2019	2020	2021	2022
Styczeń	52,6	46,6	48,5	39,1
Luty	43,0	46,1	38,0	53,3
Marzec	40,0	23,6	23,5	0
Kwiecień	8,5	2,2	29,5	26,6
Maj	111,3	56,4	113,8	42,3
Czerwiec	41,5	134,3	27,8	64,8
Lipiec	88,3	137,9	120,6	59,7
Sierpień	64,6	68,4	114,7	84,2
Wrzesień	63,2	96,2	28,0	38,3
Październik	27,8	65,8	41,5	27,6
Listopad	21,0	13,1	36,4	16,1
Grudzień	24,4	30,1	26,8	51,0
RAZEM	586,2	720,7	649,1	503,0
	100%	122,94%	110,73%	85,81%

Rys. 13. Suma opadów wody w latach 2019-2022

Aktualnie z punktu widzenia rozwoju rolnictwa na terenie gminy, priorytetem jest zatrzymanie i dystrybucja wody opadowej, co w dużym stopniu zależy od zagospodarowania terenu. W przeciwdziałaniu skutków niedoborów i okresowych nadmiarów opadów ważne jest utrzymanie optymalnej ilości użytków przyrodniczych sprzyjających gromadzeniu wody w środowisku, jak mokradła i zadrzewienia, na co zwraca uwagę samorząd gminy w działaniach promujących ochronę przyrody i krajobrazu. W 2022 r. nie odnotowano znaczących inwestycji mogących zatrzymać odpływ wody opadowej poprzez jej zgromadzenie w zbiornikach retencyjnych. Ich brak pogłębiła mniejsza od przeciętnej roczna suma opadów.

2.2. Krajobrazy aktualne gminy

Krajobraz gminy Brzuzo ukształtowany został w procesie historycznym w określonych warunkach przyrodniczych. O jego wyrazistości i niepowtarzalności zdecydowały dobrej jakości gleby, ukształtowanie terenu i występowanie wód. Wyróżniające cechy krajobrazu możemy traktować jako dziedzictwo mieszkańców poszczególnych miejscowości gminy Brzuzo, kształtowane przez ponad tysiąc lat. W przeszłości każdej miejscowości gminy znajdowało się przynajmniej jedno jezioro, a większość terenu pokryta była lasami. Na postępujące zmiany wpływ miały procesy osadnicze i gospodarcze, w szczególności rozwój rolnictwa. Obecnie wobec rosnącej presji gospodarczej i osadniczej krajobraz wymaga szczególnej pielęgnacji z myślą o przyszłych pokoleniach.

Mimo że z przeważających powierzchni średniowiecznych lasów w miejscowościach gminy Brzuzo pozostały niewielkie enklawy, są niezwykle cennym składnikiem krajobrazu wymagającym ochrony. Zachowała się natomiast większość jezior, co ma wpływ na szczególne miejsce gminy Brzuzo w krajobrazie ziemi dobrzyńskiej i powiatu rypińskiego.

2.2.1. Rzeźba terenu i pokrywa glebowa

Osady i formy morfologiczne w gminie Brzuzo związane są z subfazą dobrzyńską zlodowacenia północnopolskiego (vistuliańskiego). Od południa granica gminy dochodzi do głównej osi morfologicznej Pojezierza Dobrzyńskiego – pasa wzniesień moren czołowych subfazy dobrzyńskiej zlodowacenia vistuliańskiego Chrostkowo-Nadróż-Górzno. Spiętrzenie moren świadczy o oscylacjach krawędzi lądolodu w czasie recesji. W górnej części moren zalegają piaski zwalowe i żwiry, co sprzyja działalności górniczej, o czym świadczą liczne, najczęściej nieeksploatowane obecnie wyrobiska. Na zapleczu moren czołowych subfazy dobrzyńskiej znajduje się wiele interesujących, rzadko spotykanych w innych regionach Polski, form subglacialnych o różnej genezie. Należą do nich: płaska i falista morena dena, różne typy rynien subglacialnych, a przede wszystkim formy wałowe ukształtowania terenu.

Płaska i falista morena dena wznosi się w gminie Brzuzo do wysokości ponad 140 m n.p.m., zbudowana jest z dwóch lub trzech warstw glin. Urozmaicają ją rynny subglacialne, łączące się w wielu miejscach w węzły, np. w Żałem i Studziance. Jeziora i mniejsze zbiorniki wodne wypełniające niecki podkreślają młodogłacialny charakter rzeźby terenu. Rynny wyróżniają się krętym przebiegiem i głębokością wcięcia, przekraczającą często 15 m. Część zagłębień rynien wypełniają mokradła. Osobliwością jest zespół ugosko-żańskich form wałowych. Ich regularne kształty i równoległe ułożone linie grzbietowe i zagłębienia nadają szczególny rytm całej okolicy.

Pokrywa glebowa gminy Brzuzo wykazuje wyraźny związek z budową geologiczną i rzeźbą terenu. Wysoczyzny morenowe pokrywają głównie gleby płowe wytworzone z powierzchniowo spiaszczonych i odwapnionych glin oraz gleby brunatne wytworzone z glin lekkich i średnich, często marglistych (z dodatkiem węgla wapnia). Zalicza się je do gleb żyznych, co potwierdza intensywne wykorzystanie rolnicze. Uprawiane są na nich nawet najbardziej wymagające gatunki roślin.

Większe i głębsze obniżenia terenowe wypełniają złoża torfu niskiego. Większość takich torfowisk została wyeksploatowana w celu pozyskania torfu na opał i obecnie znajdują się w ich miejscu mokradła i zbiorniki wodne (potorfia). Niektóre z nich zostały osuszone i zagospodarowane na cele rolnicze. Jest to przyczyną przekształcenia powierzchniowej warstwy torfu w mursz i powstania gleb torfowo-murszowych.

2.2.2. Wody powierzchniowe

Wody powierzchniowe zajmują ponad 5% powierzchni gminy Brzuze. Należą do najcenniejszych składników krajobrazu przyrodniczego, wymagają dużo uwagi, promocji i ochrony. Fizyczno-chemiczne właściwości wody sprawiają, że zbiorniki nią wypełnione stwarzają stabilne środowisko życia, buforujące zmiany czynników środowiskowych.

Woda odgrywa ważną rolę w różnicowaniu środowiska przyrodniczego, które związane jest przede wszystkim z dystrybucją i gromadzeniem wody opadowej na powierzchni gminy. Do najbardziej wartościowych zasobów młodogłacjalnego krajobrazu gminy Brzuze należą rzeki, jeziora, mokradła, małe zbiorniki wodne i źródła.

Rys. 14. Szkic hydrograficzny gminy Brzuze

Rzeki

Doliny rzek są ważnym składnikiem krajobrazu przyrodniczego gminy. Rozwijające się w podmokłych dolinach zespoły roślinne zmniejszają i opóźniają spływy powierzchniowe, co ma wpływ na jakość wód. Pełnią też funkcję korytarzy ekologicznych.

Na kształtowanie niewielkich dolin rzecznych na obszarze gminy największy wpływ ma od wieków presja rolnicza. Doszło do podorywania i kanalizowania niektórych odcinków cieków. Szczególnie duży wpływ na kształtowanie doliny Rużca w okolicy Ostrowitego miała cukrownia działająca w latach 1900-2007. Mimo to, rzeki mają ciągle znaczną rolę krajobrazotwórczą, są czynnikiem rozwoju społecznego i gospodarczego. Ich doliny złożone są z różnorodnych ekosystemów wodnych, które cechuje bogactwo przyrodnicze i krajobrazowe. Są obszarami węzłowymi, ułatwiają przemieszczanie gatunków roślin i zwierząt, a przez to współtworzą jedyne większe korytarze ekologiczne w gminie.

Cechą charakterystyczną cieków wodnych gminy Brzuze jest wysokie położenie w krajobrazie. Rzeki i rowy melioracyjne umożliwiają szybki spływ wód powierzchniowych, co sprzyja w pewnym stopniu gospodarce rolnej, ale jest też powodem przesuszenia terenu i deficytów wody w okresie wegetacyjnym. Niewielkie, przesuszone zlewnie mogą być przyczyną obniżenia lustra wody jezior. Przykładem jest jedno z najwyższych położonych na ziemi dobrzyńskiej, jezioro Brzuze (116,5 m n.p.m.), w którym poziom wody w wyniku suszy i zaniku dopływu w latach 2014-2016 obniżył się o ponad 1 m. Po okresowym podniesieniu lustra wody w 2017 r., poziom wody obniżył się ponownie w czasie suszy w latach 2018-2019. Opady z roku 2020 oraz początku 2021 r. pozwoliły na ponowne podniesienie poziomu wody w jeziorze. Dość duże opady w styczniu i lutym 2022 r. pozwoliły uzupełnić ubytki wynikające z jesiennych niedoborów wody.

Radomińska Struga

Niewielka rzeka płynąca z północno zachodniej części Trąbina Rumunek i północnej części Dobrego kieruje się przez Radomin i Dobrzyń do Drwęcy. Na terenie gminy Brzuze znajduje się tylko niewielki fragment górnej zlewni Radomińskiej Strugi (zwanej również Dobrzyńską Strugą), która w tym miejscu ma charakter wysychającego rowu melioracyjnego.

Ruziec

Jest jedną z najpiękniejszych rzek ziemi dobrzyńskiej. Wypływa z mokradeł położonych w Trąbinie Rumunkach, w malowniczej i głębokiej rynnie, na północ od Jeziora Ostrowickiego. Długość Rużca szacuje się na 50,3 km, a powierzchnię zlewni na 292,6 km² z czego w gminie Brzuze ok. 68 km². Rzeka charakteryzuje się urozmaiconym przebiegiem, dużą jeziornością i rolniczym zagospodarowaniem zlewni. W gminie Brzuze przepływa przez szereg jezior: Ostrowite, Kleszczyn, Bobrowiec, Kopiec, Żałe. Rzeka meandruje również przez mokradła wykształcone na dawnych jeziorach (np. *Ośna* w Bobrowcu). Uchodzi do niej sześć dopływów biorących początek z jezior i otaczających je mokradła, położonych na terenie gminy Brzuze. Przebieg Rużca jak i jego dopływów widoczny jest w krajobrazie dzięki zadrzewieniom.

Dopływ z jeziora Brzuze

Płynie z mokradeł, utworzonych z będącego w ostatniej fazie zaniku, jeziora Pełko, położonego na pograniczu Brzuzego, Dobrego i Duszot. Przepływa przez jezioro Brzuze, następnie przez pola uprawne i podmokłe łąki *Pokrzywnia* kieruje się do jeziora Ugoszcz. W tym miejscu przecina zespół interesujących krajobrazowo i geomorfologicznie wałowych form ugosko-żańskich (uważanych wcześniej za ugosko-żańskie pole drumlinowe) i przyjmuje wody z okolic Dąbrówki i Malitun oraz Julianowa i Dubieli. Dalej przepływa przez mokradła powstałe po jeziorze Giżynek, łączy się z ciekami płynącymi od Dąbrówki i Piórkowa, następnie głęboką rynną kieruje się na południe do Rużca powyżej Ruża w gminie Zbójno.

Dopływ z jeziora Okonin

Wody zbierające się w okolicach Paprot przepływają przez jezioro Okonin. Następnie płyną głęboką, częściowo zalesioną rynną w Pęcherku w kierunku Rużca w Wojnowie.

Dopływ z jeziora Kocioł

Z jeziora Kocioł przepływa do jeziora Parowa, następnie przez teren leśny kieruje się do Obór i Jeziora Ruduskiego w gminie Zbójno.

Dopływ z Somsior

Zbiera wody z południowo-wschodniej części Radzynka, następnie płynie przez mokradła w Somsiorach i kieruje się do Rużca poniżej jeziora Ruda.

Dopływ z Jeziórka

Wody z Nowin płyną do Jeziórka, znajdującego się w głębokiej rynnie na przedłużeniu Jeziora Żalskiego. Następnie, zasilane okresowo wodami cieków z mokradeł w Krystianowie, kierują się do Jeziora Żalskiego, przez które przepływa Ruziec.

Dopływ z jeziora Głębozeczek

Wody z okolic *Jutrzenki* i *Kresów* płyną do jeziora Głębozeczek, następnie przez mokradła po zarośniętym jeziorze Niestoniec i jezioro Nadróż kierują się do Rużca.

Rynka

Jeden z większych lewobrzeżnych dopływów Rypienicy, uchodzący w Strzygach (gmina Osiek), płynie z gminy Brzuze. Ciek ten odprowadza wody jezior: Czarownica, Łączonek, Trąbińskie i Długie. Pomiędzy jeziorami Czarownica, Łączonek i Trąbin ciek płynie w głębokiej rynnie subglacjalnej. Poniżej Jeziora Długie łączy się ze Strugą Dunaj i Strugą Warpalicą, następnie kieruje się do Rypienicy.

Jeziora

Są najważniejszymi i najbardziej wartościowymi obiektami hydrograficznymi w gminie Brzuze, gdzie zajmują ponad 415 ha powierzchni. W granicach gminy znajduje się 14 jezior, które zajmują powyżej 4,8% terytorium. Ponadto na północno wschodniej granicy gminy położone są jeziora: Długie (gmina Wąpielsk) i Czarownica (gmina Rypin).

Jeziora położone w gminie Brzuze mają wiele cech wyróżniających je w mezoregionie fizycznogeograficznym i w kraju. Np. Jezioro Żalskie zajmuje największą powierzchnię na Pojezierzu Dobrzyńskim. Usytuowanie jezior i przebieg długich, zabagnionych rynien ma wpływ na kształtowanie układu komunikacyjnego gminy.

Jeziora osiągają głębokość nie przekraczającą 18 m. Niektóre z nich cechuje duża, w stosunku do powierzchni, głębokość maksymalna. Jezioro Kocioł o powierzchni ok. 1,2 ha (kocioł eworsyjny) osiąga głębokość 12,2 m. Wszystkie zbiorniki należą do typu przepływowego, jednak z uwagi na wysokie położenie w zlewni, większość cieków ma charakter okresowy. Strumienie te mają niewielki wpływ na ustrój hydrologiczny jezior, a wymiana wody w ciągu roku kształtuje się najczęściej na poziomie kilkadziesiąt procent (np. jeziora: Długie, Żalskie). W związku ze zróżnicowanym ukształtowaniem terenu, warto podkreślić są różnice wysokości zwierciadła wód jezior, przekraczające 21 m, z których najwyższe położone jest Brzuskie (116,5 m n.p.m.), a najniższe Żalskie (95 m n.p.m.). Otaczająca zbiorniki wodne wysoczyzna morenowa położona jest nawet 25 m wyżej.

Obecnie jeziora w gminie są podstawą rozwoju rekreacji i turystyki. Może powodować to zagrożenia dla środowiska. Na nowopowstających terenach rekreacyjnych prowadzone są niekontrolowane prace ziemne mające *uatrakcyjnić* teren zgodnie z wyobrażeniem właściciela. Zmienia się krajobraz, stosunki wodne, likwidowane są cenne siedliska. Granice jezior w gminie osiągają łączną długość ponad 40 km, stąd ich duże znaczenie środowiskowe. Kolejną wyróżniającą cechą jezior jest rolniczy sposób zagospodarowania ich zlewni bezpośrednich, który w przypadku likwidacji szerokich skarp, pełniących funkcje ekotonów, wzmacnia naturalny proces zarastania. Również działania powodujące osuszanie terenu mogą prowadzić do szybkiego zaniku jezior.

Bobrowiec

Jezioro w dolinie Rużca między Studzianką a Żałem o powierzchni 5 ha i maksymalnej głębokości 6,5 m. Ma wybitne walory krajobrazowe i przyrodnicze. Przyjmuje wodę z Jeziora Kleszczyńskiego, odprowadza do jeziora Kopiec. Występuje w nim lin, szczupak, wzdręga, płoć, okoń, leszcz i karp.

Brzuze

Zajmuje powierzchnię 17,4 ha i jest jednym z najwyższych położonych jezior na ziemi dobrzyńskiej (116,5 m n.p.m.). Rolnicza zlewnia w ostatnich latach została zmieniona w strefie przybrzeżnej na rekreacyjną. Powstały m.in.: kąpielisko gminne, boiska do siatkówki plażowej, plac zabaw, pomost, siłownie plenerowe, działki rekreacyjne wykorzystywane na wydarzenia gminne i sołeckie. W pobliżu znajduje się świetlica, park podworski i siedziba Urzędu Gminy Brzuze. Jezioro ma duże walory krajobrazowe. Przepływa przez nie ciek z mokradła w Dobrem i Duszotach w kierunku jeziora Ugoszcz. Brak dopływu w okresach suszy powoduje obniżenie poziomu lustra wody o ponad 1 m. W jeziorze występuje lin, szczupak, okoń, płoć, karaś złocisty, węgorz i leszcz.

Czarownica (Borzymińskie)

Jezioro w zlewni Rypienicy o powierzchni 22,5 ha, położone w głębokiej rynnie na terenie wsi Borzymin, w gminie Rypin, przy granicy Przyrowy w gminie Brzuze. Wyróżnia się znacznymi walorami krajobrazowymi, które sprzyjają rozwojowi terenów rekreacyjnych. Rozwija się tu wędkarstwo. W pobliżu znajduje się wczesnośredniowieczne grodzisko (lokalna nazwa *Czarownica*). Wypływa stąd ciek w kierunku jeziora Łązonek. W zlewni dominują użytki rolne, wypierane w przybrzeżnej części przez obszary pełniące funkcje rekreacyjne.

Długie

Położone jest w gminie Wąpielsk, w zlewni Rypienicy. Graniczy z gminą Brzuze (Łązonek, Gulbiny, Marianowo) i gminą Rypin (Cetki, Rakowo). Zajmuje powierzchnię 108,6 ha, maksymalna głębokość osiąga 18 m. Jezioro wyróżnia największy w Polsce współczynnik wydłużenia (25,6), będący stosunkiem długości jeziora do jego maksymalnej szerokości. Na wysokim brzegu jeziora Długie od zachodu położone są Gulbiny, z parkim dworskim, będącym w części własnością gminy, w którym przebywał Fryderyk Chopin. Jest jeziorem użytkowanym wędkarsko. Na terenie przylegającym ostatnio miejsce pól zajmują częściowo tereny rekreacyjne. Pobudowany został również pomost gminny, który wykorzystywany jest przez sołectwo Gulbiny do organizacji imprez środowiskowych.

Głęboćek

Jezioro rynnowe położone na granicy Żałego i Nadroża o powierzchni 13 ha i maksymalnej głębokości 13,8 ha. Przepływa przez nie niewielki ciek z okolic Jutrzenki, następnie kieruje się przez mokradła *Niestoniec* i jezioro Nadróż do Rużca.

Jeziórko (Krzywiec)

Zarastający zbiornik wodny o lokalnej nazwie *Jeziórko*, położony jest w południowej części miejscowości Krystianowo, w sołectwie Kleszczyn na granicy z Radzyniem. Powierzchnia lustra wody określona podczas własnych badań terenowych w 2006 r. wynosi 1,2766 ha, a maksymalna głębokość – 3,60 m. Według danych z ewidencji gruntów mokradła wokół jeziora zajmują 4,37 ha i są jednymi z najbardziej zróżnicowanych florystycznie w gminie Brzuze.

Kleszczyńskie

Drugie pod względem powierzchni jezioro na terenie gminy. Położone jest w Kleszczynie, od północy graniczy z Brzudem i Mościskami. Jest jeziorem morenowym, zajmuje 72,2 ha, maksymalna głębokość wynosi 10,8 m, a średnia – 5,3 m. Przyjmuje wodę Rużca z Jeziora Ostrowickiego i odprowadza ją w kierunku Bobrowca. Jezioro Kleszczyńskie charakteryzuje się dużymi walorami krajobrazowymi i kulturowymi. Jest zbiornikiem typu sandaczowego. Występują w nim płoć, leszcz, krąp, sandacz, węgorz, ukleja, szczupak, okoń, lin, tołpyga i wzdręga. Na wyspie znajduje się grodzisko późnośredniowieczne, w pobliżu jest też sanktuarium w Studziance. Wokół rozwija się zabudowa rekreacyjna. W gospodarstwie agroturystycznym nad Jeziorem Kleszczyńskim w 2018 r. odbył się cykliczny *Piknik Seniora* oraz *Brzuze Kajak Tour*.

Kocioł

Jezioro położone jest w sołectwie Somsior, na terenie administrowanym przez Nadleśnictwo Skrwilno. Zajmuje powierzchnię ponad 1,2 ha. Zbiornik ma znaczną głębokość maksymalną, stwierdzoną podczas własnych badań terenowych (12,2 m), co w połączeniu z jego położeniem w rzeźbie terenu wskazuje, że pod względem genezy misy jest to kocioł eworsyjny. Od wschodu wznoszą się pozostałości założonego we wczesnym średniowieczu grodu (grodzisko *Szaniec*). Północną część zlewni zajmują użytki rolne, a południową lasy. Jezioro jest mało przekształcone, występują tylko niewielkie zatorfione enklawy, zwłaszcza przy wylocie cieku, dopływu Rużca, odprowadzającego wodę w kierunku jeziora Parowa.

Kopiec

Jezioro rynnowe położone na północ od wczesnośredniowiecznego grodziska *Kopiec* w Żałem. Zajmuje powierzchnię 15,3 ha, maksymalna głębokość sięga 8,8 m. Przepływa przez nie Ruziec z jeziora Bobrowiec do Żalskiego. Otoczenie rolnicze zastąpione zostało rekreacyjnym. Gmina Brzuze zainwestowała w pomost rekreacyjny. W jeziorze żyją: szczupak, lin, leszcz, węgorz, sum, karp, leszcz i płoć.

Łązonek

Zajmuje ok. 4 ha i jest jednym z mniejszych oraz zarastających jezior w gminie o maksymalnej głębokości 4,1 m. Przyjmuje wody płynące z jeziora Czarownica i odprowadza do jeziora Trąbin w zlewni Rypienicy. Położone jest w zlewni rolniczej, jednak od północnej strony w kierunku trąbińskiej buczyny rozwinęła się zabudowa rekreacyjna. Jest zbiornikiem typu linowo-szczupakowego z przewagą lina, ponadto występują w nim szczupak, płoć, okoń i wzdręga.

Okonin

Należy do najczystszych jezior na Pojezierzu Dobrzyńskim. Wykorzystywane jest przez wędkarzy. Zajmuje 8 ha i osiąga 15 m głębokości. Zlewnię odwadnia ciek płynący przez Pęcherek do Rużca w Wojnowie. Teren gminny położony przy zachodnim brzegu jeziora udostępniony jest m.in. na rekreację wędkarską.

Ostrowite

Jest zbiornikiem zaporowym o nieregularnym, wydłużonym kształcie, przypominającym literę „S”. Powierzchnia lustra wody ma 46,3 ha, maksymalna głębokość osiąga 12,7 m, a średnia głębokość 5,8 m. Jest pierwszym jeziorem, przez które przepływa Ruziec.

Od chwili uruchomienia cukrowni w 1900 r. było najintensywniej wykorzystywanym gospodarczo jeziorem, nie tylko w gminie Brzuze, ale również na ziemi dobrzyńskiej. Początkowo cukrownia miała prawo do korzystania z wód z wyłączeniem połowu ryb i raków. Mogła również odprowadzać do niego ścieki fabryczne i nieczystości. Wywołało to zmiany jakości wód Jeziora Ostrowickiego oraz częściowo Jeziora Kleszczyńskiego. Z tego względu od lat osiemdziesiątych XX w. zbiorniki te wzbudzały duże zainteresowanie służb ochrony środowiska. W wyniku oddania do użytku w 1987 r. oczyszczalni ścieków socjalno-bytowych i napowietrzania wód nastąpiła stopniowa redukcja ładunku zanieczyszczeń. Zaistniały warunki do życia ryb i rozwoju rekreacji wędkarskiej. Jezioro Ostrowickie jest akwenem typu karasiowego, występują w nim głównie płoć i lin, a ponadto karp, karaś srebrzysty, karaś pospolity, okoń, szczupak, węgorz, sandacz i sum. Po likwidacji cukrowni, producent cukru nie został zobowiązany przez służby ochrony środowiska do przywrócenia dobrej jakości wód

Nad Jeziorem Ostrowickim rozwinęło się osadnictwo, czego śladem było do 1960 r. wczesnośredniowieczne grodzisko w Mościskach i osada *Babia Góra* o późniejszej genezie. Na północnym krańcu jeziora położone jest Ostrowite, miejscowość z największą liczbą mieszkańców w gminie Brzuze, co wynika z rozwijającej się w latach 1900-2007 działalności przemysłowej. Na początku XX w. założony został park cukrowni, w którym występuje ponad 50 gatunków drzew i krzewów. Dwie topole białe zostały uznane za pomniki przyrody. W sąsiedztwie południowej części jeziora znajduje się kompleks mokradeł, pozostałość po osadnikach cukrowni, które są miejscem bytowania i rozrodu wielu gatunków ptaków. Na jego północnym brzegu zachowały się pozostałości parku dworskiego, w pobliżu którego w 2018 r. Gmina Brzuze pobrała pomost rekreacyjny. Na lata 2018-2020 przewidziane jest zagospodarowanie terenu na cele rekreacyjne i udostępnienie mieszkańcom. Działka po dawnym grodzisku wczesnośredniowiecznym w Mościskach, pozyskana przez gminę od Agencji Nieruchomości Rolnych przeznaczona jest pod zagospodarowanie turystyczne, wymaga jednak zgody na zagospodarowanie państwowych służb ochrony zabytków.

Parowa

Jezioro położone jest w Radzinku przy granicy z gminą Chrostkowo. Zajmuje 6 ha i osiąga głębokość 5 m. Występuje w nim m.in. okoń, szczupak, lin i leszcz. Otoczone głównie lasami, tylko wschodni skrawek jeziora sąsiaduje z użytkami rolnymi. Przyjmuje wodę z jeziora Kocioł i odprowadza przez Obory i Rochal do Rużca w okolicach Ruduska. W okolicy jeziora Parowa odbywają się cykliczne zawody sportowe, m.in. *Maraton Trzeźwości* i *Rowerowy Cross*.

Trąbińskie

Jezioro rynnowe o powierzchni 44,6 ha i maksymalnej głębokości 16 m. Wokół położone są Łązonek, Gulbiny, Trąbin, Marianowo. Przyjmuje wody płynące z jeziora Łązonek i Czarownica oraz z okolic Szczutowa, a odprowadza do Jeziora Długie. Mimo przewagi terenów rolniczych, charakteryzuje się wysoką czystością wód. Jest zbiornikiem typu leszczowego. Występuje w nim płoć, leszcz, krąp, okoń, lin, szczupak, węgorz, ukleja i wzdręga. W 2018 r. Gmina Brzuze wybudowała w Trąbinie pomost rekreacyjny z dostępem z działki gminnej. Na Jeziorze Trąbińskim zainaugurowano w 2016 i 2017 ogólnopolskie zawody sportowe *Brzuze Triathlon*.

Ugoskie

Położone jest w krajobrazie wałowych form ukształtowania terenu. Zajmuje powierzchnię 24,4 ha, jest bardzo płytkie, osiąga maksymalną głębokość 4,2 m. Występuje w nim szczupak, lin, okoń, płoć i karaś złocisty. Po północnej stronie jeziora znajduje się park dworski, w którym znajduje się wiele pomnikowych okazów drzew. Obecnie użytkowany jest przez Dom Pomocy Społecznej w Ugoszczu. Park chroniony jest na podstawie przepisów ustawy o ochronie zabytków. W latach 1824 i 1825 przebywał w tym miejscu Fryderyk Chopin.

Żalskie (Wielgie)

Ma największą powierzchnię wśród jezior mezoregionu fizycznogeograficznego Pojezierza Dobrzyńskiego (162,5 ha). Cechuje się bogactwem przyrodniczym i dużymi walorami krajobrazowymi. Przepływa przez nie Ruziec i dopływ z Jeziorka (*Krzywiec*). Na północnym brzegu rozciąga się Żałe, jedna z najstarszych miejscowości w regionie, na południowym – Ruda Żalska. Od zachodu z jeziorem sąsiadują

Somsiory, Radzynek i Kleszczyn. Do niedawna otoczone głównie przez pola uprawne i lasy. Obecnie rozwija się zabudowa rekreacyjna i mieszkaniowa. Występują w nim płoć, szczupak, węgorz, okoń, leszcz, lin, karaś złocisty, karaś srebrzysty, karp oraz w niewielkiej ilości sum, sieja i sielawa.

Tab. 8. Jeziora położone w granicach gminy Brzuze

Lp	Jezioro	Zlewnia	Powierzchnia [ha]	Głębokość maksymalna [m]
1	Bobrówiec	Ruziec	5,00	6,5
2	Brzuze	Ruziec	17,40	7,9
3	Głęboćek	Ruziec	13,00	13,8
4	Jeziórko	Ruziec	1,28	3,6
5	Kleszczyn	Ruziec	72,20	10,8
6	Kocioł	Ruziec	1,24	12,2
7	Kopiec	Ruziec	15,30	8,8
8	Łączonek	Rypienica	4,00	4,1
9	Okonin	Ruziec	8,50	15,0
10	Ostrowickie	Ruziec	46,30	12,7
11	Parowa	Ruziec	6,00	5,0
12	Trąbińskie	Rypienica	44,60	16,0
13	Ugoszcz	Ruziec	24,40	4,2
14	Żalskie (Wielgie)	Ruziec	156,40	17,0

Tab. 9. Jeziora graniczące z gminą Brzuze

Lp	Jezioro	Zlewnia	Powierzchnia [ha]	Głębokość maksymalna [m]
1	Czarownica	Rypienica	22,50	14,7
2	Długie	Rypienica	108,60	18,0

Mokradła i małe zbiorniki wodne

Mokradła charakteryzują się dużą bioróżnorodnością i są ważną częścią bogactwa przyrodniczo-krajobrazowego gminy Brzuze. Występują w nich organizmy przystosowane do życia w specyficznych warunkach siedliskowych. Woda oddziałuje również na tereny przylegające do mokradeł, gdzie w warunkach dużej wilgotności, gromadzą się utwory organiczne. Dzięki temu wzrasta bioróżnorodność na terenach rolniczych, które zajmują ok. 81% powierzchni gminy.

Wśród środowisk podmokłych istotną rolę w młodogłacjalnym krajobrazie gminy Brzuze odgrywają małe zbiorniki wodne o powierzchni do 1 ha, czyli mniejszej od umownie przyjmowanej dla jezior. Należą do nich zbiorniki wodne powstałe w wyniku intensywnej eksploatacji torfu niskiego (potorfia). Wszystkie narażone są na spływy powierzchniowe i często ulegają eutrofizacji. W gminie Brzuze są elementem zanikającym od kilkuset lat, również obecnie. Tym bardziej należy podkreślić ich duże znaczenie w zachowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach rolniczych gminy. Są środowiskiem życia licznych gatunków zwierząt bezkręgowych i kręgowych, m.in. są miejscem rozrodu wielu gatunków ptaków.

Niepoddawane presji intensywnego rolnictwa, zachowane dotychczas mokradła i małe zbiorniki wodne, służą przetrwaniu różnorodności biologicznej lepiej niż podlegające ciągłym zmianom pola uprawne. Mają wpływ na zachowanie równowagi ekologicznej, dlatego wymagają działań ochronnych.

Mokradła śródpolne i w dolinach rzek mogą być traktowane jak przeszkoda w uprawach polowych. Im większe powierzchnie godpodarstw i bardziej wydajny sprzęt, tym większe może być zainteresowanie tworzeniem dużych pól. Ze względu na liczebność niewielkich śródpolnych mokradeł i ich znaczenie przyrodnicze, środowiskowe i krajobrazowe, niezbędne jest przeciwdziałanie zasypywaniu, odwadnianiu i składowaniu zanieczyszczeń w małych zbiornikach wodnych i mokradłach. W 2020 r. zrehabilitowany został mały zbiornik wodny na działce gminnej w Kleszczynie. W latach 2020-2021 prowadzone były badania hydrologiczne. W 2022 r. podjęta została uchwała Rady Gminy w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego „Ptasie wyspy w Mościskach”.

Źródła

Są interesującymi i nieznacznie przekształconymi obiektami hydrograficznymi w krajobrazie przyrodniczym gminy Brzuze. W przeszłości wykorzystywane były częściej, chociaż obecnie również ich wody używane są do celów spożywczych, gospodarczych (np. Bobrówiec, Żałe) i leczniczych (Studzianka). Obecnie woda ze źródła w Studziance, uznawana tradycyjnie jako lecznicza, czerpana jest przez pielgrzymów.

2.2.3. Lasy

Na żyznych glebach wysoczyzny morenowej, zajętych przez uprawy rolnicze, zachowały się tylko niewielkie powierzchnie leśne. Obecnie lasy zajmują ok. 6,3% powierzchni gminy Brzuze. Dla porównania lesistość ziemi dobrzyńskiej kształtuje się na poziomie 23%, a gmin sąsiednich: Chrostkowo – 11,8%, Radomin – 9,4%, Rogowo – 33,8%, Rypin – 8,8%, Wąpielsk – 21,2%, Zbójno – 2,8%. Charakterystyczną cechą jest rozdrobnienie i rozproszenie lasów. Wylesienia są łatwo zauważalne w krajobrazie i wywołują skutki środowiskowe, jak zmniejszenie retencyjności, zwiększenie siły wiatru, erozji wietrznej i wodnej, a także niekorzystne zmiany mikroklimatu.

Mimo niewielkiej powierzchni lasów, charakterystyczne dla gminy Brzuze są leśne osobliwości przyrodnicze i krajobrazowe. Występują fragmenty o charakterze naturalnym. Szczególnie wyróżniają się niżowe żyzne buczyny na granicy zasięgu występowania buka pospolitego. Największe powierzchnie występują w Trąbinie Rumunkach, gdzie są dobrze wyeksponowane w krajobrazie. Buczyny trąbińskie należą do najpiękniejszych lasów w regionie. Urozmaicają krajobraz gminy w ciągu całego roku. Rytmika sezonowa powoduje, że szczególnie wyróżniają się wiosną. Kwitnie w tym czasie wiele gatunków runa. Rośliny te wegetują, dopóki liście buków nie zacienią dna lasu. Jesienią, kiedy liście się przebarwiają, wyróżniają buczynę wśród przygotowanych do zimy pól. W trąbińskiej buczynie znajduje się kilkanaście okazów buków ustanowionych przez samorząd gminy Brzuze pomnikami przyrody.

W 2019 r. wycięty został las świerkowy w Parowie, o naturalnym charakterze, posiadający predyspozycje do ochrony. Rozpoczęto również wycinkę trąbińskiej buczyny. W 2020 r. wycinka była kontynuowana.

2.2.4. Świat zwierząt

Stan fauny gminy Brzuze został tylko fragmentarycznie rozpoznany i udokumentowany. Z uwagi na duży udział rolniczej przestrzeni produkcyjnej w powierzchni gminy, eksponowane są głównie zwierzęta krajobrazu rolniczego.

Wśród najważniejszych bezkręgowych z punktu widzenia przyrodniczego, jak i gospodarczego są pszczoły. Występują dziko i w pasiekach, w krajobrazach przyrodniczych i przyrodniczo-kulturowych. Do najważniejszych czynników zagrażających pszczołom należy chemizacja rolnictwa i niszczenie siedlisk roślin entomofilnych. Gmina Brzuze przystąpiła do programu *Z Kujawskim Pomagamy Pszczołom* i otrzymała tytuł *Gminy Przyjaznej Pszczołom*. Ilość stref sprzyjających pszczołom jest trudna do zliczenia i zidentyfikowania, ale niektóre z nich zostały oznaczone w latach 2018-2020 w ramach akcji promocyjnej gminy *Miejsce przyjazne pszczołom*.

W gminie występują zwierzęta kręgowce. Należą do nich gatunki o dużym znaczeniu dla bioróżnorodności i gospodarki, a także objęte różnymi formami ochrony prawnej. W środowisku wodnym i podmokłym występują ważne dla gospodarki ryby. Powszechne są również płazy. Najwięcej uwagi zwracają występujące licznie ptaki, które zajmują szczególne miejsce w krajobrazie. Z reguły mają zdolność szybkiego przemieszczania, niektóre przybývają nawet z odległych kontynentów, sezonowo wzbogacając krajobraz. Chociaż tylko część gatunków osiąga sukces lęgowy, warto zwrócić na nie uwagę, gdyż świadczą nie tylko o przydatności siedlisk, ale podnoszą walory estetyczne i prestiż gminy. Często są rozpoznawane i odgrywają ważną rolę w edukacji ekologicznej społeczeństwa. Wiele gatunków pełni pożyteczne funkcje w krajobrazie rolniczym.

Na obszarach rolniczych, do których zalicza się gmina Brzuze, zwracają uwagę ptaki krajobrazu rolniczego, charakterystyczne dla zagród, pól uprawnych, zadrzewień i siedlisk marginalnych. Prowadzony państwowy monitoring ptaków, wykorzystywany do oceny stanu środowiska rolniczego i różnorodności biologicznej na terenach wiejskich, wskazuje na zagrożenie występowania niektórych gatunków. Z uwagi na to, że ptaki zajmują szczytowe pozycje w lokalnych łańcuchach pokarmowych, ich występowanie świadczy o stanie różnorodności gatunkowej na niższych poziomach troficznych.

Do oceny obecności w środowisku służy wskaźnik pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego (*Farmland Bird Index*), który obejmuje w Polsce 22 gatunki (bocian biały, pustułka, czajka, rycyk, dudek, turkawka, dzierlatka, skowronek, dymówka, pliszka żółta, świergotek łąkowy, pokląskwa, kłaskawka, cierniówka, gąsiorek, szpak, mazurek, makolągwa, kulczyk, trznadel, ortolan i potrzuszczy). Informacje o liczebności pospolitych ptaków gromadzona jest przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Wśród nich są również gatunki (tzw. *sztandarowe*), którym przypisuje się strategiczne znaczenie dla zachowania światowej populacji ptaków typowych dla krajobrazu rolniczego (m.in. bocian biały, skowronek, pokląskwa).

Z uwagi na występowanie w gminie znacznych powierzchni lustra wód jezior, małych zbiorników wodnych, roślinności szuwarowej i mokradeł istotne znaczenie mają ptaki wodne i mokradłowe, w tym: łabędź niemy, perkoz dwuczuby, perkoz, krzyżówka, głowienka, czernica, płaskonos, cyranka, cyraneczka, łyska, kokoszka wodna, śmieszka, rybitwa rzeczna, zauszniak, gęgawa, gęś zbożowa, bernikla białolica, batalion, łęczak, kszyc, brodziec zmienny i brodziec śniady. Notowane są również ptaki rzadkie, wśród nich zalatujący do gminy Brzuze łabędź krzykliwy.

Na obszarze gminy Brzuze występują również ssaki. Należą do nich niektóre gatunki nietoperzy. Dość liczną grupę stanowią gryzonie. Do większych i bardziej znanych należy wiewiórka. Do rzędu zajęczaków należy charakterystyczny dla łąk i pól zajęcz szarak. Ssaki drapieżne są reprezentowane przez borsuki, tchórze, wydry i kunę domową. Wśród ssaków kopytnych są sarna, daniel, łos oraz dzik, który wyrządza ostatnio najwięcej szkód w rolnictwie.

Wiele gatunków zwierząt objętych jest ścisłą ochroną gatunkową. Oprócz wymienionych wyżej są to m.in.: łabędź niemy, gągoł, krakwa, kukułka, kropiatka, żuraw, czajka, rycyk, kwokacz, czapla biała, błotniak łąkowy, błotniak stawowy, krogulec, puszczyk, gąsiorek, sójka, wróbel, mazurek, zięba, gil, szczygieł, potrzos, wąsatka, skowronek, makolągwa, trzcinia, oknówka, brzegówka, kowalik, szpak, kwiczoł, pokląskwa. Część z nich podlega ochronie czynnej (np. rybitwa rzeczna, bocian biały, błotniak stawowy, błotniak łąkowy, dudek, wróbel, rzekotka drzewna). Do gatunków objętych ochroną częściową należą: wiewiórka, czapla siwa, kormoran, padalec zwyczajny, jaszczurka zwinka i żaba wodna.

Rozpoczęte zostały prace przygotowawcze mające na celu ustanowienie formy obszarowej ochrony przyrody na osadnikach w Mościskach w celu ochrony ptaków siewkowych, szczególnie występującej licznie mewy śmieszki. W 2020 r. organizacja, która stała się właścicielem terenu, przeprowadziła prace mające na celu poprawić warunki bytowania śmieszki. Ścięte zostały m.in. suche szuwały

pałki na torfowych wyspach. Podobnie przed sezonem 2021. Czy te działania mogły być bezpośrednią przyczyną znacznego zmniejszenia populacji tego charakterystycznego dla Mościsk gatunku? Na to pytanie nie ma jeszcze odpowiedzi.

Zbiorniki wodne będące własnością Gminy Brzuze w Dobrem i Trąbinie zostały zrehabilitowane i są miejscem rozrodu nielicznych gatunków ptaków wodnych, np.: krzyżówki, kokoski wodnej, łyski. Na działce przy remizie w Trąbinie staraniem sołectwa, jednostki OSP i Gminy Brzuze, przygotowana została platforma pod bocianie gniazdo, które wiosną 2020 i 2021 r. zostało zasiedlone.

Pięknie położony, otoczony drzewami mały zbiornik wodny na działce gminnej w Kleszczynie został zrehabilitowany w ramach jednego z projektów w 2020 r.

2.2.5. Ślady osadnictwa historycznego

Na terenie gminy odnotowano 205 stanowisk archeologicznych. Do najstarszych zabytków należą średniowieczne grodziska, m.in. w Somsiorach, Żale, Kleszczynie, Ostrowitem i Mościskach. Od 2017 r. Gmina Brzuze jest właścicielem działki o powierzchni 0,42 ha, położonej w Mościskach, przy brzegu Jeziora Ostrowickiego, na której znajduje się pozostałość po średniowiecznym grodzie. Istniejące do końca lat pięćdziesiątych XX w. grodzisko zostało zniszczone przy okazji budowy osadników Cukrowni Ostrowite. Aby zaplanować działania inwestycyjne polegające na rewitalizacji zdewastowanego terenu, w 2021 r. gmina rozpoczęła badania archeologiczne uzgodnione z wojewódzkim konserwatorem zabytków. W roku 2022 badania były kontynuowane, co pozwoliło wstępnie potwierdzić istnienie grodziska.

Tab. 10. Zabytki gminy w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków

L.p.	Obiekt funkcja pierwotna	Zakres ochrony	Wpis do rejestru		Datowanie	Miejsce położenia zabytku
			Data	Numer decyzji		
1	Park dworski	Rejestr Zabytków	31.05.2000	A/24	1 połowa XIX w.	Gulbiny
2	Zespół cukrowni	Rejestr Zabytków	20.01.1992	A/1326		Ostrowite
	Park krajobrazowy przy cukrowni (w zespole cukrowni)	Rejestr Zabytków	20.01.1992	A/1326	1909 r.	Ostrowite
	Budynek zarządu -pałac (w zespole cukrowni)	Rejestr Zabytków	20.01.1992	A/1326	1909 r.	Ostrowite
	Budynek gospodarczy-przy pałacu (w zespole cukrowni)	Rejestr Zabytków	20.01.1992	A/1326	1925 r.	Ostrowite
3	Kaplica drewniana pw. Matki Boskiej Studziannej	Rejestr Zabytków	31.08.1927	A/459	1704 lub 1720 r.	Studzianka
4	Zespół pałacowo-parkowy	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502		Ugoszcz
	Pałac (w zespole pałacowo- parkowym)	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502	2 połowa XIX w. (1875,1904 r.)	Ugoszcz
	Park pałacowy (w zespole pałacowo-parkowym)	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502	2 połowa XIX w. (1914 r.)	Ugoszcz
	Oficyna (w zespole pałacowo- parkowym)	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502	koniec XIX w.	Ugoszcz
	Ogrodzenie z bramą (w zespole pałacowo-parkowym)	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502	2 połowa XIX w.	Ugoszcz
	Spichlerz (w zespole pałacowo- parkowym)	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502	koniec XIX w.	Ugoszcz
	Obora (w zespole pałacowo- parkowym)	Rejestr Zabytków	17.09.1985	A/1502	koniec XIX w.	Ugoszcz
5	Zespół kościoła parafialnego rym.-kat. pw. św. Anny	Rejestr Zabytków	03.12.2003	A/113		Żałe
	Kościół rym.-kat. pw. św. Anny (w zespole kościoła parafialnego)	Rejestr Zabytków	03.12.2003	A/116	1930 r.-1937 r.	Żałe
	Brama i ogrodzenie (w zespole kościoła parafialnego)	Rejestr Zabytków	03.12.2003	A/116	1937 r.	Żałe
	Drzewostan (w zespole kościoła parafialnego)	Rejestr Zabytków	03.12.2003	A/116	1937 r.	Żałe
	Cmentarz przykościelny (w zespole kościoła parafialnego)	Rejestr Zabytków	03.12.2003	A/116	1937 r.	Żałe
6	Grodzisko	Rejestr Zabytków	24.11.1969	C/103	późnośredniowieczne – nowożytność XIV/XV w.	Kleszczyn
7	Grodzisko	Rejestr Zabytków	29.09.1965 20.10.1948	108/39/C B - 1	wczesnośredniowieczne XII/XIII w.	Mościska
8	Grodzisko	Rejestr Zabytków	24.11.1969	C/104	wczesnośredniowieczne XII/XIII w. – późnośredniowieczne/ nowożytność XV/XVI w.	Somsioły

9	Grodzisko	Rejestr Zabytków	15.09.1965	C/19	wczesnośredniowieczne XI w.	Żałe
10	Park dworski	WEZ			2 połowa XIX w.	Brzuze
11	Dom (1922 r.)	WEZ			1922 r.	Gulbiny
12	Dom (1924 r.)	WEZ			1924 r.	Gulbiny
13	Dom nr 24	WEZ			1924 r.	Gulbiny
14	Dom nr 28	WEZ			1915 r.	Gulbiny
15	Dom nr 29	WEZ			1914 r.	Gulbiny
16	Dom nr 30	WEZ			1914 r.	Gulbiny
17	Dom nr 35	WEZ			1 ćwiartka XX w.	Gulbiny
18	Dom nr 37	WEZ			1926 r.	Gulbiny
19	Dom nr 41	WEZ			1925 r.	Gulbiny
20	Dom nr 43	WEZ			1923 r.	Gulbiny
21	Krzyż przydrożny	WEZ			1919 r.	Gulbiny
22	Cmentarz ewangelicki	WEZ			koniec XIX w.	Kleszczyn
23	Krzyż przydrożny	WEZ			1936 r.	Marianowo
24	Cmentarz ewangelicki	WEZ			XVIII w.	Mościska
25	Zespół kościoła rzym.-kat. pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	WEZ			1923-1930 r.	Ostrowite
	Kaplica rzym.-kat. pw. NSPJ (zespół kościoła rzym.-kat.)	WEZ			1930 r.	Ostrowite
	Starodrzew (zespół kościoła rzym.-kat. p.w. NSPJ)	WEZ			od ok. 1923 r.	Ostrowite
26	Zespół dworsko-parkowy	WEZ			1900 r.	Ostrowite
	Dwór (w zespole dworsko-parkowym)	WEZ			1900 r.	Ostrowite
	Park dworski (w zespole dworsko-parkowym)	WEZ			1923-1930 r.	Ostrowite
27	Zespół cukrowni Ostrowite	WEZ			ok. 1900 r.	Ostrowite
	Dom mieszkalny pracowników „Pańska murowanka” (w zespole cukrowni)	WEZ			1905 r.	Ostrowite
	Dom mieszkalny pracowników „Murowanka” (w zespole cukrowni)	WEZ			1905 r.	Ostrowite
	Dom mieszkalny nr 179 (w zespole cukrowni)	WEZ			1910 r.	Ostrowite
	Dom mieszkalny nr 180 (w zespole cukrowni)	WEZ			1910 r.	Ostrowite
	Dawna stajnia, obecnie dom nr 129 (w zespole cukrowni)	WEZ			1922 r.	Ostrowite
	Warsztaty (parowozownia) - (w zespole cukrowni)	WEZ			1905, przebudowa 1922 r.	Ostrowite
	Warsztaty, obecnie magazyn - (w zespole cukrowni)	WEZ			1909 r.	Ostrowite 190
	Ambulatorium (w zespole cukrowni)	WEZ			1922 r.	Ostrowite
28	Dom nr 48	WEZ			1936 r.	Ostrowite
29	Kapliczka przydrożna z figurą NMP	WEZ			1945 r.	Ostrowite
30	Krzyż przydrożny	WEZ			1907 r.	Ostrowite
31	Park dworski	WEZ			2 połowa XIX w.	Radzynek
32	Dwór	WEZ			2 połowa XIX w.	Somsiory
33	Kapliczka Kalwaria	WEZ			1907 r.	Studzianka
34	Starodrzew	WEZ				Studzianka
35	Zespół kościoła parafialnego	WEZ			1878 r.-1881 r.	Trąbin
	Kościół rzym.-kat. pw. św. Antoniego (w zespole kościoła parafialnego)	WEZ			1878 r.-1881 r.	Trąbin
	Dzwonnica (w zespole kościoła parafialnego)	WEZ			1891 r.	Trąbin
	Plebania (w zespole kościoła parafialnego)	WEZ			1910 r.	Trąbin
	Ogrodzenie (w zespole kościoła parafialnego)	WEZ			koniec XIX w.	Trąbin
	Cmentarz przykościelny (w zespole kościoła paraf.)	WEZ			koniec XIX w.	Trąbin
	Figura NMP (w zespole kościoła parafialnego)	WEZ			1950 r.	Trąbin

	Starodrzew (w zespole kościoła parafialnego)	WEZ				Trąbin
36	Cmentarz parafialny rzym.-kat.	WEZ			XIX w.	Trąbin
37	Brama i ogrodzenie cmentarza parafialnego	WEZ			2 połowa XIX w.	Trąbin
38	Cmentarz ewangelicki	WEZ			XIX w.	Trąbin Rumunki
39	Krzyż przydrożny	WEZ			1902 r.	Trąbin Rumunki
40	Cmentarz parafialny	WEZ			koniec XIX w.	Żałe
41	Brama i ogrodzenie cmentarza parafialnego	WEZ			koniec XIX w.	Żałe
42	Dom nr 24	WEZ			1920 r.	Żałe
43	Dom nr 27	WEZ			1940 r.	Żałe
44	Dom nr 39	WEZ			1850 r.	Żałe
45	Dom nr 41	WEZ			1850 r.	Żałe
46	Figura Matki Boskiej	WEZ			1904 r.	Żałe

Tab. 11. Zabytkowe krzyże i kapliczki w gminie Brzuze

L.p.	Miejscowość	Opis i lokalizacja	Datowanie
1	Brzuze	Kamienny cokół z metalowym krzyżem i wizerunkiem Chrystusa Ukrzyżowanego znajduje się przy skrzyżowaniu dróg Brzuze-Żałe i Brzuze-Piskorzyn	1901 r.
2	Brzuze	Murowana, dwukondygnacyjna kapliczka z figurą Matki Bożej stoi po prawej stronie drogi Brzuze-Ugoszcz	1904 r. Odnowiona w 2007 r.
3	Dobre	Figura Matki Bożej Skępskiej w przeszklonej szafce osadzonej na murowanej kolumnie usytuowana jest przy skrzyżowaniu DW 534 Rypin-Golub-Dobrzyń z drogą Brzuze-Trąbin	1905 r. Odbudowana po wojnie
4	Dobre	Krzyż na owalnym obelisku, na którym jest wyryta i pomalowana na biało data 1890 lub 1899. Stoi przy dawnej drodze Dobre-Trąbin	1890 r. lub 1899 r.
5	Dobre	Murowana, trzykondygnacyjna kapliczka z figurą Chrystusa Zmartwychwstałego w środkowej części i krzyżem w najwyższej, znajduje się po lewej stronie drogi z Dobrego do Piórkowa	1946 r.
6	Giżynek	Murowana z czerwonej cegły, czterokondygnacyjna figurka, której najwyższa część przykryta jest daszkiem i zwieńczona metalowym krzyżem. W części górnej nisza ostrołukowa, zdobiona portalem, w której znajduje się figura Matki Bożej, a w środkowej tabliczka z napisem „O Maryjo nie opuszczaj nas 1945”. Kapliczka znajduje się przy skrzyżowaniu DW 556 Ostrowite-Zbójno i drogi z Giżyńka do Okonina	Kapliczka istniała już przed II wojną światową. Jej murowana część uległa zniszczeniu w czasie wojny, a figurę Matki Boskiej ukryto. Odbudowana w 1959 r., wyremontowana w roku 2018
7	Gulbiny	Figurka kamienna znajduje się na niewielkim wzniesieniu, prowadzą do niej schodki. Jest to wysoki, nieregularny słup z gzymsami zwieńczony ok. czterdziestocentymetrowym, betonowym krzyżem - wcześniej krzyż był kamienny. W części środkowej nisza, a pod nią wyryta data 1919 r. Kapliczka wpisana do WEZ, stoi po prawej stronie drogi Gulbiny-Marianowo	1919 r. Zniszczona w czasie II wojny światowej przez okupantów. Poszczególne elementy figury były przez mieszkańców ukrywane. Wyremontowana w roku 2016
8	Kleszczyn Krystianowo	Wysoki na ok. pięćdziesiąt centymetrów obelisk na trójstopniowym postumencie, zwieńczony krzyżem z grubego, metalowego pręta usytuowany jest po lewej stronie drogi gminnej Żałe-Piskorzyn	1897 r. Figurka prawdopodobnie przebudowana
9	Kleszczyn	Trójkondygnacyjna kapliczka, murowana w formie słupa z wnęką na figurę Matki Bożej Różańcowej, namalowaną datą 1945 i zwieńczona metalowym krzyżem stoi po lewej stronie drogi powiatowej Brzuze-Żałe (na skrzyżowaniu z drogą polną)	1945 r.
10	Marianowo	Dwukondygnacyjna figurka zwieńczona betonowym krzyżem z wizerunkiem Chrystusa, w dolnej części wyrytym napisem „Jezu Chryste ukrzyżowany zmiłuj się nad nami 1936.” znajduje się po lewej stronie drogi z Gulbin do Ruszkowa. Wpisana do WEZ	16.10.1936 r. W 2005 roku, w czasie remontu kapliczki odnaleziono list, w którym była zawarta informacja, że 1 listopada 1921 roku mieszkańcy ustawili w tym miejscu drewniany krzyż za ocalenie podczas działań pierwszej wojny światowej, piętnaście lat później krzyż został przewrócony przez wiatr i wówczas postanowiono ufundować nowy, betonowy
11	Ostrowite	Figurka zbudowana z czerwonej cegły, z krucyfiksem w zwieńczeniu i figurą Matki Boskiej w biało-niebieskiej szacie w środkowej części znajduje się w centrum wsi, po prawej stronie DW 534 Rypin-Golub-Dobrzyń. Wpisana do WEZ	1945 r. Wzniesiona na pamiątkę zakończenia II wojny św.

12	Ostrowite	Na wysokim, betonowym słupie, zwieńczonym około półmetrowym, metalowym krzyżem widnieje napis „Boże zmiłuj się nad nami. 1907 r”. Wpisano do WEZ przydrożny krzyż usytuowany jest po lewej stronie drogi Ostrowite-Trąbin	1907 r. W czasie II wojny św. figura została zniszczona, a jej poszczególne elementy zostały ukryte przez mieszkańców
13	Piskorczyń	Kapliczka murowana z czerwonej cegły, z figurą Matki Bożej Bolesnej w oszklonej gablocie oraz napisem po obu stronach cokołu „Mario Mario Matko Boża przyczyni się za nami” znajduje się w centrum wsi, przy świetlicy wiejskiej i drodze Brzuze-Radzynek	1945 r.
14	Piskorczyń	Trzykondygnacyjna, murowana z czerwonej cegły kapliczka, w której w górnej części za szkłem wzorowana na Piecie Oborskiej figura Matki Boskiej, a w dolnej części z napisem „Do Ciebie Matko wołam módl się za nami rok 1949” i posadowionym na górze metalowym krzyżem znajduje się przy drodze Piskorczyń - Radzynek (po prawej stronie)	1949 r. W 2019 r. uporządkowano istniejące zakrzewienia wokół kapliczki.
15	Przyrowa	Wysoka na ok. dwa metry podstawa murowana zwieńczona metalowym krzyżem (ok. 40 centymetrów) z Chrystusem Ukrzyżowanym i odkrytą niszą w dolnej części, w której prawdopodobnie stała figura świętka stoi w otoczeniu trzech świerków przy drodze Przyrowa-Żałe	ok. 1863 r.
16	Trąbin Rumunki	Figurka wykonana z czerwonej cegły, trzykondygnacyjna, na postumencie i z napisem w środkowej części: „O Matko Boża Królowo Polski, módl się za nami”, a w górnej części figurą Matki Bożej i napisem poniżej: „Fundator Zofia i Ignacy Kowalscy 1945 r.” usytuowana jest przy drodze polnej w kierunku buczyny	1945 r.
17	Trąbin Rumunki	Wysoki, dwustopniowy postument z napisem: „Na pamiątkę Wielkiego jubileuszu-Marcinkowscy 1902 r.” i z osadzonym na górze krzyżem stoi przy drodze Trąbin-Dobre	1902 r. Podczas działań II wojny św. figurka została zniszczona przez okupantów, a ocalał tylko krzyż
18	Ugoszcz Julianowo	Wysoki na ok. trzy metry cokół betonowy z wyrytym z tyłu napisem „Boże błogosław nam, 1904r.”, zakończony metalowym krzyżem (ok. 70 cm) znajduje się po prawej stronie drogi z Ugoszcza do Okonina	1904 r.
19	Żałe	Murowana figurka o masywnym trójkondygnacyjnym postumencie zwieńczona krzyżem z wizerunkiem Chrystusa Ukrzyżowanego. W środkowej części pozostawiona nisza, w której prawdopodobnie stał świętek (ślady cementowej podstawy), w dolnej części wyryty napis: „Któryś za nas cierpiał rany, Jezu Chryste zmiłuj się nad nami. 1936” usytuowana jest po prawej stronie drogi z Żałego do Borzymina (Jutrzenka).	1936 r. W czasie okupacji figurka była prawdopodobnie ukryta pod żalskim mostem
20	Żałe	Około dwumetrowy postument, na którym stoi figura Matki Bożej Niepokalanej i znajdującym się na słupie wyrytym napisem: „Z Twoich darów Tobie Panie. Proboszcz ze swymi parafianami w 1904 roku”, w dolnej części napis: „Niepokalana módl się za nami”. Usytuowana naprzeciw kościoła p.w. św. Anny. Figurka wpisana do WEZ	1904 r. W czasie wojny figura była ukryta (wg różnych źródeł) na żalskich łąkach lub zakopana w miejscu, w którym obecnie się znajduje

2.2.6. Obszary rolnicze

Zagrody

Zagrody pełnią podobne funkcje jak dawne założenia dworskie. Ich podstawową rolą jest tworzenie warunków dla zamieszkującej je rodziny, miejsca do prowadzenia chowu zwierząt, przechowywania sprzętu rolniczego i składowania płodów rolnych. W gminie Brzuze spotkać można wiele wzorowo zagospodarowanych zagród z bogatym drzewostanem, dobrze utrzymanymi terenami zielonymi i małymi zbiornikami wodnymi. Wysokie drzewa wyraźnie wyznaczają zasięg wielu nich. Część zagród obecnie w mniejszym stopniu służy produkcji rolnej, są jednak znakomitą miejscem zamieszkania gospodarzy, a także środowiskiem życia wielu gatunków roślin i zwierząt. Na terenie niektórych zachował się historyczny charakter zabudowy z bogactwem drzew i krzewów, usytuowane są też pomniki przyrody. Kilka z nich ustanowionych zostało na wniosek właścicieli, co świadczy o wielkiej trosce o rodzimą przyrodę.

Wśród zadrzewień wokół budynków gospodarskich istotne są stare drzewa owocowe, pełniące, obok funkcji rekreacyjnych, żywieniowych i krajobrazowych, rolę ważnego banku genów. Dziedziczone sady są również siedliskiem wielu gatunków zwierząt. Przykładem dbałości o zasoby genowe drzew owocowych jest sad będący własnością Gminy Brzuze położony przy Szkole Podstawowej w Radzynieku.

Użytki rolne

Są częścią gospodarstw rolnych i nieodłącznym składnikiem krajobrazu gminy Brzuze. Z uwagi na zajmowaną powierzchnię są najbardziej powszechnym i widocznym elementem kulturowym. Pola uprawne są skutkiem działalności ludzi, jednak środowisko przyrodnicze, zarówno abiotyczne, jak i biotyczne odgrywa niezmiennie decydującą rolę. Użytki rolne są warsztatem pracy pod *gołym niebem*, w którym efekty pracy uzależnione są m.in. od klimatu, od mikroorganizmów glebowych, szkodników i chorób. Spośród form użytkowania przestrzeni zajmują największą powierzchnię. Zróżnicowane warunki glebowe i wodne oraz uwarunkowania historyczne decydują o przydatności do wykorzystania rolniczego i specjalizacji w poszczególnych wsiach. Coraz częściej zauważalne są na polach uprawnych deficyty wody, szczególnie w sezonie wegetacyjnym. W 2019 r. przy przeciętnej sumie opadów największy, dotkliwy dla upraw niedobór, zanotowany został w kwietniu oraz w czwartym kwartale.

Nieużytki podmokłe

Mokradła i małe zbiorniki wodne występują pospolicie w całej gminie na użytkowanych rolniczo terenach. Cechuje je duża różnorodność, urozmaicają krajobraz, pełnią rolę w krążeniu wody i biogenów, stanowią lokalne bariery biogeochemiczne zapobiegające przenikaniu składników pokarmowych do wód powierzchniowych i gruntowych. Zapobiegają eutrofizacji i degradacji wód. Oserwowane jest dalsze niszczenie cennych mokradeł wraz z zadrzewieniami. Wiele z istniejących jeszcze mokradeł śródpolnych jest obecnie mocno przesuszonych.

Nieużytki suche

Są ważnym dziedzictwem przyrodniczo-kulturowym związanym z miejscowościami gminy Brzuze, od którego zależy lokalna bioróżnorodność. Najczęściej wyłączone są od dłuższego czasu z produkcji rolniczej, spotykany jest tylko sporadyczny wypas zwierząt, który przy okazji zabezpiecza przed zarastaniem krzewami, co jest warunkiem zachowania wyspecjalizowanych gatunków roślin. Zajmują ważne miejsce w rolniczym krajobrazie, urozmaicają i wzbogacają wielobarwnością, zgodnie z cyklem pór roku. W siedliskach tych żyją rośliny odporne na suszę i ekstremalne warunki zimowe, miododajne o właściwościach leczniczych, przyciągające owady, wśród których szczególną uwagę zwracają kolorowe motyle, pracowite pszczoły i trzmiele. Niektóre skarpy zasiedlają przystosowane do warunków gatunki zwierząt.

Miedze

Stałym i jednocześnie zagrożonym elementem krajobrazu rolniczego gminy Brzuze są miedze, czyli wyłączone z uprawy, wąskie pasy gruntu, oddzielające użytki rolne należące do poszczególnych gospodarstw. Układ pól i miedz ukształtował się wraz z rozwojem rolnictwa. Wynika z uwarunkowań fizjograficznych oraz wielowiekowych procesów powstawania użytków rolnych. Miedze między polami ułożonymi prostopadłe do spadku zboczy stanowią barierę zatrzymującą cząsteczki gleby i przeciwdziałają denudacji i erozji wodnej. Często w wyniku prowadzenia działalności rolniczej, głównie orki w terenie o dużych deniwelacjach, powstają skarpy. Są jednocześnie miedzami o dużym skłonie, łączącymi pola uprawne położone na różnych poziomach. Miedza nie tylko wskazuje granicę pola, ale jest również siedliskiem wielu organizmów. Występują na nich gatunki roślin siedlisk suchych, odporne na ekstremalne warunki pogodowe, a także owady będące drapieżnikami szkodników roślin uprawnych oraz ptaki charakterystyczne dla krajobrazu otwartego. Likwidacji miedz sprzyja tworzenie dużych pól. Proces ten może prowadzić do zubożenia historycznie ukształtowanego krajobrazu gminy, zmniejszenia bioróżnorodności oraz nasilenia erozji gleb, powodującej niszczenie pokrywy glebowej i eutrofizacji wód. Z uwagi na powszechność występowania i różnorodność miedz, zagadnienia te wymagają szczególnej troski. Ich utrzymanie w naturalnym stanie decyduje o zachowaniu występujących na nich, przystosowanych do trudnych warunków gatunków.

Zadrzewienia śródpolne

Pośród pól uprawnych występują formy trwałej zieleni: aleje, szpalery, remizy śródpolne, zadrzewienia wokół jezior, cieków wodnych i mokradeł, parki i mniejsze formy przyzagrodowe, zieleń na miedzach, suchych skarpach i łubieźniach. Najczęściej spotykane są zadrzewienia śródpolne związane z mokradłami, ciekami, rowami melioracyjnymi. Dość powszechnie występują niewielkie zadrzewienia na stanowiskach suchych. Niektóre z nich powstały w wyniku zaniechania upraw rolniczych ze względu na duży skłon zboczy. Na polach wielkopowierzchniowych w Ugoszczu założono remizy śródpolne, które pełniły funkcje przyrodnicze i gospodarcze. Niektóre z nich do dziś nazywane są szkółkami, pełnią ważne funkcje przyrodnicze i są ostoją wielu gatunków roślin i zwierząt.

Zadrzewienia śródpolne mają nieocenione przyrodnicze znaczenie, zwłaszcza w bezleśnym krajobrazie rolniczym, z kolei udział użytków rolnych w powierzchni gminy Brzuze wydaje się być wystarczający. Wobec tego, dla zachowania równowagi ekologicznej i bogactwa przyrodniczego, potrzebna jest dbałość o zadrzewienia i przeciwdziałanie ich likwidacji na użytkach przyrodniczych.

Infrastruktura techniczna – skarpy i nasypy drogowe

Drogi, jako jeden z najstarszych i najważniejszych elementów środowiska antropogenicznego, mogą pełnić ważne funkcje przyrodnicze. Przebieg wielu dróg w krajobrazie gminy Brzuze wyznaczają zadrzewienia przydrożne, pełniące funkcje środowiskowe. Stare aleje są niezwykle malowniczym i cennym przyrodniczo elementem krajobrazu. Aleje przydrożne powinny być starannie pielęgnowane, a przede wszystkim uzupełniane o nowe nasadzenia.

Drogi w gminie Brzuze obsadzone są gatunkami liściastymi. Są to głównie jesiony, kasztanowce, klony, lipy, brzozy i jarzębiny. Topole są uznawane za mniej praktyczne przy drogach, chociaż w krajobrazie pełnią ważne funkcje. Jako drzewa osiągające duże rozmiary, kruche i niebezpieczne przy ruchliwych drogach w ostatnich latach zostały w gminie prawie wyeliminowane i zastąpione innymi gatunkami. Topole przy mniej uczęszczanych traktach wraz z zakrzaczeniami są siedliskiem wielu gatunków zwierząt. Przykład nasadzeń topolowych o znaczącej wartości przyrodniczej i krajobrazowej znajduje się przy gruntowej drodze Ugoszcz-Julianowo, stan sanitarny alei jest jednak w ostatnich latach z nieustalonych przyczyn zły.

Przykładami dobrze utrzymanych alei gminnych są: Ugoszcz-Dąbrówka, Ugoszcz-Piskorzyn, Giżynek-Piórkowo. Na uwagę zasługują również zachowane zadrzewienia przy drogach powiatowych i wojewódzkich. Nowe nasadzenia przy drogach, poddawane presji rolniczej, nie zawsze się utrzymują.

2.2.7. Wybrane zagrożenia na obszarach rolniczych

Erozja wodna

Wzmógł się spływ powierzchniowy w wyniku likwidacji zadarnienia, miedzy i zadrzewień śródpolnych powoduje uruchomienie procesów denudacyjnych w przypadku nawałnic i szybkich roztopów wiosennych. Prowadzi to do degradacji gleb polegającej na zmniejszeniu zawartości materii organicznej w glebach oraz eutrofizacji wód.

Wzmógł się eutrofizacja wód

Jest podstawowym zagrożeniem dla jakości wód powierzchniowych, która wynika z zanieczyszczenia wód związkami azotu i fosforu, pochodzącymi z obszarów rolniczych. Przyczynia się do tego nawożenie mineralne i niewłaściwa gospodarka odchodami zwierzęcymi, które mogą powodować zanieczyszczenie wód azotem, chlorkami, potasem i sodem. Zapobieganie eutrofizacji wód możliwe jest poprzez właściwie zagospodarowane ekotony, czyli strefy wzdłuż cieków i wokół zbiorników wodnych porośnięte stałą roślinnością.

Masowe giniecie pszczół

Szacuje się, że zmniejsza się liczebność populacji pszczół dziko żyjących i trzmieli w skali kraju. Sprzyja temu intensywne rolnictwo, chemizacja, przemysł, urbanizacja i przekształcenia siedlisk. Na terenach rolniczych podkreśla się nieprawidłowości w stosowaniu pestycydów. Groźne jest wypalanie traw, w suchych łąkach których zimują owady, a w norkach gryzoni zakładają gniazda trzmiel. Coraz większy udział obcych gatunków roślin inwazyjnych (np. niecierpka gruczołowatego w Trąbinie) jest również niekorzystny z uwagi na wypieranie rodzimych gatunków roślin, które są środowiskiem życia pożytecznych owadów.

Rozprzestrzenianie gatunków obcych

Do inwazyjnych gatunków obcych, których ekspansję można zaobserwować w gminie Brzuze, należą: kolczurka klapowana, niecierpek gruczołowaty i rdestowiec japoński. Zajmują najczęściej zarośla z drzewami i krzewami, ale mogą wychodzić również na pola uprawne. W środowisku zajmują miejsce gatunków rodzimych, które są środowiskiem życia pszczół dziko żyjących. Ustawa o ochronie przyrody (2004) zakazuje wprowadzania do środowiska roślin inwazyjnych wymienionych w rozporządzeniu ministra środowiska z 2011 r.

Nadmierna eksploatacja zasobów przyrody

Gospodarka zasobami przyrodniczymi może prowadzić do ich nadmiernej eksploatacji i w efekcie do zubożenia krajobrazu. W jej wyniku w ciągu ostatnich kilkuset lat drastycznie zmniejszyła się powierzchnia lasów. Niepokój budzi również niewłaściwa gospodarka rybna na jeziorach. W ostatnim roku nie ustaje również presja na małe mokradła i zadrzewienia śródpolne. Niektóre z nich, trwające w krajobrazie od kilku wieków, są całkowicie likwidowane przez właścicieli gruntów.

2.2.8. Obiekty użyteczności publicznej

Urząd Gminy Brzuze

Usytuowanie Urzędu Gminy Brzuze wyróżnia się otoczeniem przyrodniczym, m.in. parkiem dworskim. Mimo niewielkiej powierzchni parku występują w nim różne gatunki krzewów i drzew, w tym pomnikowe okazy. Zadrzewienie uzupełniane jest o nowe nasadzenia. Kwitnące drzewa i krzewy przyciągają pszczoły i trzmiel oraz inne gatunki pożytecznych owadów. W kompleksie z jeziorem i pobliskimi mokradłami park wzbogaca cenne zasoby przyrodnicze gminy. Jezioro jest uznanym miejscem rekreacji letniej. Oprócz pomostu, najczęściej wykorzystywane są boiska do piłki siatkowej plażowej oraz urządzone miejsca rekreacji dla dzieci i dorosłych. Dzięki różnorodności (park, jezioro, ogrody) wsi, Brzuze znakomicie się prezentuje w krajobrazie o różnych porach roku. Są tu dogodne warunki do obserwacji przyrody. Miejsce to jest wykorzystywane do edukacji przyrodniczej.

Szkoły

Lokalizacja szkół w gminie Brzuze z wykorzystaniem istniejącego otoczenia przyrodniczego z wysokimi drzewami sprawia, że wyróżniają się w krajobrazie. Najstarsze i najbardziej okazałe lipy drobnolistne rosną przy Szkole Podstawowej w Radzynku. Są pozostałością parku dworskiego i alei przydrożnych. Unikalny w skali regionu jest tu również sad przyszkolny założony w 1940 r. W urodzajnych latach stare odmiany jabłek są wykorzystywane przez szkolną stołówkę w żywieniu uczniów. Również szkoły w Ostrowitem, Trąbinie i Ugoszczu otoczone są różnymi gatunkami drzew i krzewów. W ostatnich latach podejmowane były prace pielęgnacyjne i nasadzenia w celu rozwoju zielonych obszarów wokół wszystkich szkół.

Świetlice

Obiekty kultury we wszystkich miejscowościach sprzyjają spotkaniom, działalności kulturalnej i rekreacyjnej. Stwarzają warunki do spędzania wolnego czasu i integracji mieszkańców. Mogą być też miejscem edukacji ekologicznej. Otoczenie przyrodnicze nie tylko wspomaga wszystkie cele działalności, ale wyróżnia wieś spośród innych. Większość sołectw ma dostęp do jezior. W 2021 r. jeszcze nie wszystkie miejscowości miały własne tereny o odpowiedniej powierzchni do założenia parku lub skweru wiejskiego. Do najbardziej

rozwiniętych należą tereny w Brzuzem, Dobrem, Giżynku, Gulbinach, Kleszczynie, Mościskach, Okoninie, Ostrowitem, Radzynku, Somsiorach, Trąbinie, Ugoszczu i Żałem. W otoczeniu historycznych parków znajduje się świetlica w Brzuzem i dom kultury w Ostrowitem. W Dobrem i Trąbinie na działkach w pobliżu świetlic znajdują się zadrzewienia i małe zbiorniki wodne, którymi opiekują się sołectwa wraz z samorządem gminy. Zbiorniki te są miejscem rozrodu nielicznych gatunków ptaków wodnych, np., łyska, krzyżówka, kokoszka wodna. W pobliżu stawu w Trąbinie, sołectwo i miejscowa OSP przygotowały platformę na bocianie gniazdo, odwiedzane przez bociany w 2019 r., a zasiedlone przez nie w 2020 i 2021 r. W Dobrem w pobliżu świetlicy znajduje się kasztanowiec, ustanowiony przez samorząd gminy pomnikiem przyrody, a w Trąbinie pięknie utrzymane wierzy głowiaste. W Kleszczynie została przeprowadzona rekultywacja stawu przy nowo wybudowanej świetlicy. Prace zaplanowane na 2021 r. zostały zrealizowane.

Parki

Oprócz parku położonego w otoczeniu Urzędu Gminy Brzuze znaczące walory przyrodnicze i krajobrazowe mają parki wpisane do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego w Gulbinach, Ostrowitem i Ugoszczu. Park dworski w Ugoszczu użytkowany przez Dom Pomocy Społecznej *Kombatant* i park dawnej cukrowni, obecnie własność prywatna, wyróżniają się ponad pięćdziesięcioma gatunkami drzew i krzewów, w tym pomnikowymi okazami oraz malowniczym położeniem nad jeziorem. Park dworski w Gulbinach położony jest nad Jeziorem Długie. Część parku o powierzchni 1,82 ha jest własnością gminy Brzuze. Obszar parku charakteryzuje się dużą różnorodnością przyrodniczą. Występuje w nim 27 gatunków drzew i krzewów liściastych. W 2021 r. Rada Gminy Brzuze zaakceptowała propozycję wójta gminy o zakupie gruntu o powierzchni ok. 2,2 ha, przylegającego do parku dworskiego. Obecnie obszar użytkowany przez gminę ma powierzchnię ok. 4 ha i służyć będzie mieszkańcom wsi i gminy oraz gościom licznie przybywającym do naszej gminy.

W niektórych miejscowościach zachowały się resztki dawnych założeń dworskich z zadrzewieniami. Są wśród nich okazy drzew o pomnikowych wymiarach w Ostrowitem wokół dworu, w Radzynku przy szkole i w Giżynku obok dworu, gdzie pozostał samotny okazały jesion wyniosły.

Obiekty sakralne

W krajobrazie sakralnym gminy Brzuze występują miejsca o wyjątkowej wartości przyrodniczej. Obiekty kultu religijnego powstawały w pięknych miejscach, otoczone były zawsze wielką troską wiernych, stąd są najczęściej dobrze utrzymane. Należą do nich samotne, niewielkie figurki i krzyże, które znajdziemy w każdej wsi, a także kościoły parafialne i kaplice, które tworzą większe zespoły przyrodniczo-kulturowe z zabudowaniami parafialnymi, cmentarzami i ogrodami. Czynniki przyrodnicze współdecydowały często o wyborze terenu na cele religijne. Ważne miejsce w krajobrazie sakralnym gminy Brzuze zajmują kościoły parafialne i kaplice, które dostrzec można nawet z odległych stron. Szczególnie cenna jest kameralna, pełna uroku, drewniana kaplica w Studziance, zbudowana na początku XVIII w. Wszystkim obiektom towarzyszą wysokie drzewa. Podkreślenia wymaga wyeksponowanie cmentarzy w krajobrazie gminy Brzuze. Symbolikę architektury wzmacniają wysokie drzewa, współdecydując o tożsamości wsi i parafii, w których urządzone cmentarze trwają od wieków. Cmentarze w gminie Brzuze są ciągle przykładami dobrze zachowanej zieleni i bogactwa przyrody. Nekropolie rzymskokatolickie znajdują się w Ostrowitem, Trąbinie i Żałem, a ewangelickie w Kleszczynie, Mościskach i Trąbinie Rumunkach.

W każdej miejscowości gminy Brzuze, w centrum wsi lub przy drogach wśród pól uprawnych, znajdziemy przynajmniej jeden krzyż lub kapliczkę (łącznie 44). Najczęściej stanowią wspólne dobro części lub całej miejscowości i zgodnie z tradycją otoczone są przez mieszkańców szczególną troską. W ekspozycji ich walorów niezwykłą rolę odgrywa przestrzeń przyrodnicza. Zieleni, a szczególnie wysokie zadrzewienia przy figurkach wytwarzają niepowtarzalny klimat, są miejscem życia wielu organizmów. Drzewom i krzewom towarzyszą pracujące pszczoły, szum liści, śpiew ptaków i zapach kwiatów. Figurki i krzyże wraz z otoczeniem przyrodniczym decydują o tożsamości wsi.

Niektóre obiekty mają zabytkowy charakter, niepowtarzalne formy i materiały. W połączeniu z zadrzewieniem sprawia to, że miejsce staje się unikalne i wyróżnia wieś. Dzięki opiece mieszkańców wsi przetrwały wojny, okupację i okresy totalitaryzmu. Obecnie często są poddawane remontom. Zdarza się, że na skutek zabiegów pielęgnacyjnych, stare figurki tracą unikalną formę i zabytkowy charakter, co należy uznać za jedno z największych zagrożeń. Są również przykłady uzgodnionych przez sołectwa działań konserwatorskich przy zabytkowych figurkach, które przynoszą pozytywne efekty, np. w Giżynku. Również zieleni przy tej małej architekturze sakralnej jest pielęgnowana i wyróżnia kapliczki w krajobrazie gminy i nawet prostym metalowym formom nadaje niepowtarzalnego charakteru. Ostatnie przykłady pielęgnacji zieleni można obserwować w Okoninie i Piskorczyźnie.

3. Finanse gminy

3.1. Wykonanie budżetu – dane ogólne

Polityka finansowa Gminy Brzuze realizowana jest w oparciu o uchwalaną corocznie przez Radę Gminy uchwałę budżetową, która określa źródła dochodów oraz kierunki wydatkowania środków.

Budżet Gminy Brzuze na rok 2022 został przyjęty uchwałą Rady Gminy Brzuze Nr XXXI/196/2021 z dnia 29 grudnia 2021 roku. Po stronie dochodów przyjęto kwotę 25.439.198,76 zł (w tym dochody majątkowe 3.936.864,48 zł), a po stronie wydatków ustalono kwotę 26.147.305,52 zł (w tym wydatki majątkowe 5.555.000,00 zł). Zaplanowano deficyt budżetu w wysokości 708.106,76 zł, przychody 2.378.106,76 zł oraz rozchody 1.670.000,00 zł.

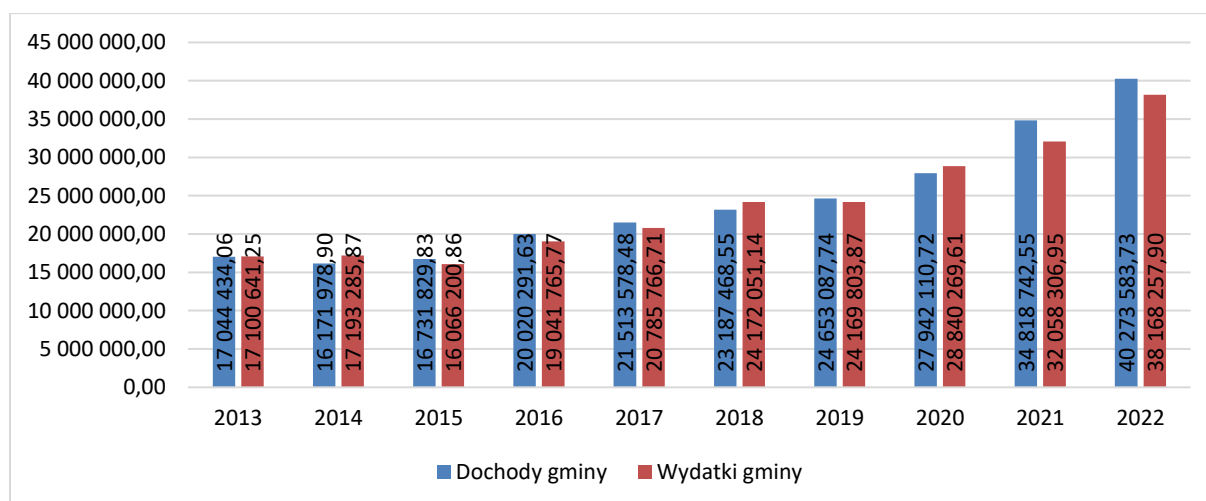
W ciągu 2022 r. budżet ulegał zmianom, których dokonano 10 uchwałami Rady Gminy i 6 zarządzeniami Wójta Gminy. Wprowadzone Zarządzeniem Nr 67/2022 Wójta Gminy Brzuze z dnia 29.12.2022 r. zmiany ukształtowały budżet na dzień 31.12.2022 r. w następujących wysokościach: planowane dochody 41.253.809,47 zł (w tym dochody majątkowe 6.176.385,22 zł), planowane wydatki 41.253.809,47 zł (w tym wydatki majątkowe 9.215.636,11 zł), planowany deficyt w wysokości 0,00 zł, przychody 3.326.481,69 zł oraz rozchody 3.326.481,69 zł.

W 2022 roku dochody budżetu gminy wykonano w kwocie 40.273.583,73 zł, tj. 97,62% planu rocznego (w tym dochody majątkowe 5.812.910,35 zł). Wydatki zostały zrealizowane w kwocie 38.168.257,90 zł, tj. 92,52% planu rocznego (w tym wydatki majątkowe 7.926.008,27 zł). Zaplanowany pierwotnie deficyt budżetu w wysokości 708.106,76 zł w I półroczu został zwiększony do kwoty 2.921.112,10 zł a następnie zmniejszony do 0,00 zł w związku z wprowadzonymi zmianami do budżetu, w wyniku których zrównoważono planowane dochody i wydatki. Na koniec okresu sprawozdawczego wystąpiła nadwyżka, która wyniosła 2.105.325,83 zł (w tym kwota 1.934.946,70 zł stanowiąca równowartość środków na uzupełnienie subwencji ogólnej, otrzymanych w 2021 r. z przeznaczeniem na wsparcie finansowe inwestycji w zakresie kanalizacji w latach 2022-2024, pomniejszonych o zrealizowane wydatki w tym zakresie w 2022 r. tj. 1.968.334,00 zł – 33.387,30 zł = 1.934.946,70 zł). Zaplanowane w 2022 r. przychody w wysokości 3.326.481,69 zł (wolne środki 3.166.532,99 zł i przychody z niewykorzystanych środków związanych ze szczególnymi zasadami wykonywania budżetu określonymi w odrębnych ustawach w wysokości 159.948,70 zł) zostały wykonane w wysokości 3.326.481,69 zł. Są to niewykorzystane środki pieniężne, o których mowa w art. 217 ust.2 pkt 8 ustawy o finansach publicznych - 159.948,70 zł i wolne środki, o których mowa w art. 217 ust.2 pkt 6 ustawy o finansach publicznych – 3.166.532,99 zł, wprowadzone do budżetu uchwałą Nr XXXVI/212/2022 Rady Gminy Brzuze z dnia 27.04.2022 r. oraz uchwałą Nr XXXVIII/231/2022 Rady Gminy Brzuze z dnia 29.06.2022 r. Z wolnych środków wykorzystano 1.975.011,00 zł na spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań z tytułu kredytów. W 2022 r. zaplanowano rozchody w wysokości 3.326.481,69 zł (spłaty kredytów i pożyczek 1.975.011,00 zł oraz przelewy na rachunki lokat 1.351.470,69 zł). Rozchody w okresie sprawozdawczym wykonano w kwocie 1.975.011,00 zł. Niewykorzystane wolne środki pozostały na rachunku budżetu.

Szczegółowe dane na temat realizacji budżetu, prezentowane w postaci sprawozdań opisowych, zamieszczane są corocznie w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy Brzuze pod adresem www.bip.brzuze.pl w zakładce FINANSE GMINY/BUDŻET. Od 2019 r. w biuletynie publikowane są również sprawozdania finansowe.

3.2. Wykonanie budżetu – dochody i wydatki

Gmina pozyskuje do budżetu środki finansowe, dzięki którym możliwa jest realizacja zadań nałożonych przez ustawę o samorządzie gminnym w taki sposób, aby jak najbardziej efektywnie zaspokoić potrzeby lokalnej społeczności. Zestawienie dochodów i wydatków gminy w latach 2013-2022 ilustruje poniższy wykres.

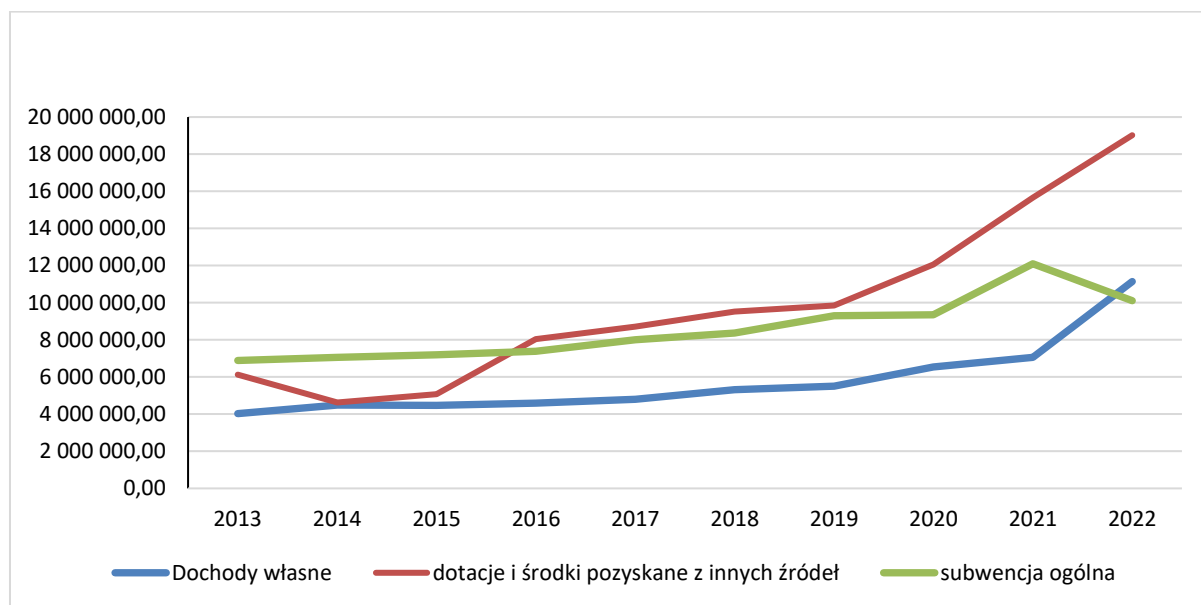
Rys. 15. Dochody i wydatki gminy w latach 2013–2022 [zł]

Wykonanie dochodów Gminy Brzuze na dzień 31.12.2022 r. przedstawiono w poniższej tabeli.

Tab. 12. Dochody gminy w 2022 r. [zł]

Dochody ogółem			40.273.583,73
z tego:	dochody bieżące		34.460.673,38
	w tym:	dochody własne	11.027.509,99
		dotacje i środki na cele bieżące pozyskane z innych źródeł	13.322.009,39
		subwencja ogólna	10.111.154,00
	dochody majątkowe		5.812.910,35
	w tym:	dochody własne (ze sprzedaży majątku)	113.037,75
		dotacje i środki na inwestycje pozyskane z innych źródeł	5.699.872,60
		uzupełnienie subwencji ogólnej	0,00

Poziom i zmiany dochodów budżetu Gminy Brzuze na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat, według źródeł ich powstawania, przedstawiono poniżej.

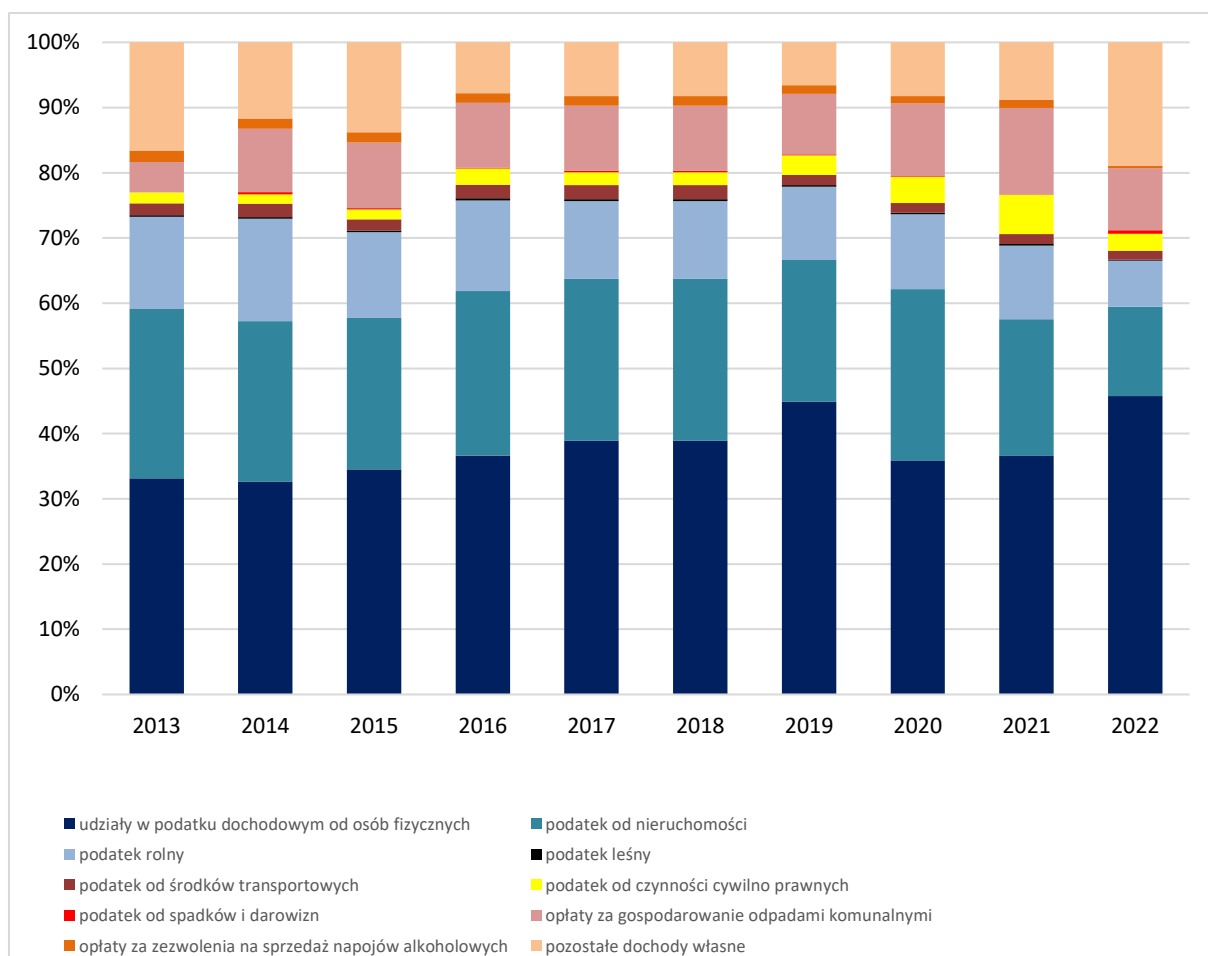
Rys. 16. Dochody Gminy Brzuze w latach 2013-2022 według źródeł powstawania [zł]

Strukturę dochodów, czyli udział poszczególnych składników w dochodach gminy ilustruje poniższy wykres.

Rys. 17. Struktura dochodów w latach 2013-2022 [%]

Pozycję finansową gminy określa poziom osiąganych dochodów budżetowych. Dane prezentowane powyżej wskazują, że w ostatnich latach istotny udział w dochodach gminy stanowią dotacje i środki pozyskane na cele bieżące i inwestycyjne (47% w 2022 r.). Kolejne miejsce zajmują dochody własne (28% w 2022 r.), obejmujące w szczególności podatki i opłaty lokalne oraz subwencja ogólna (25% w 2022 r.). Widoczne na wykresie od 2016 r. wyraźne zmniejszenie procentowego udziału subwencji w dochodach ogółem wiąże się ze znacznym wzrostem dotacji i innych środków zewnętrznych a tym samym zwiększeniem dochodów ogółem. W ujęciu nominalnym dotacje wzrosły z kwoty 6.127.493,78 zł w roku 2013 do 19.021.881,99 zł w 2022 r., subwencja ogólna z 6.889.886,00 zł do 10.111.154,00 zł, natomiast dochody własne z 4.027.054,28 zł do 11.140.547,74 zł. Strukturę dochodów własnych przedstawiono poniżej.

Rys. 18. Struktura dochodów własnych w latach 2013-2022 [%]

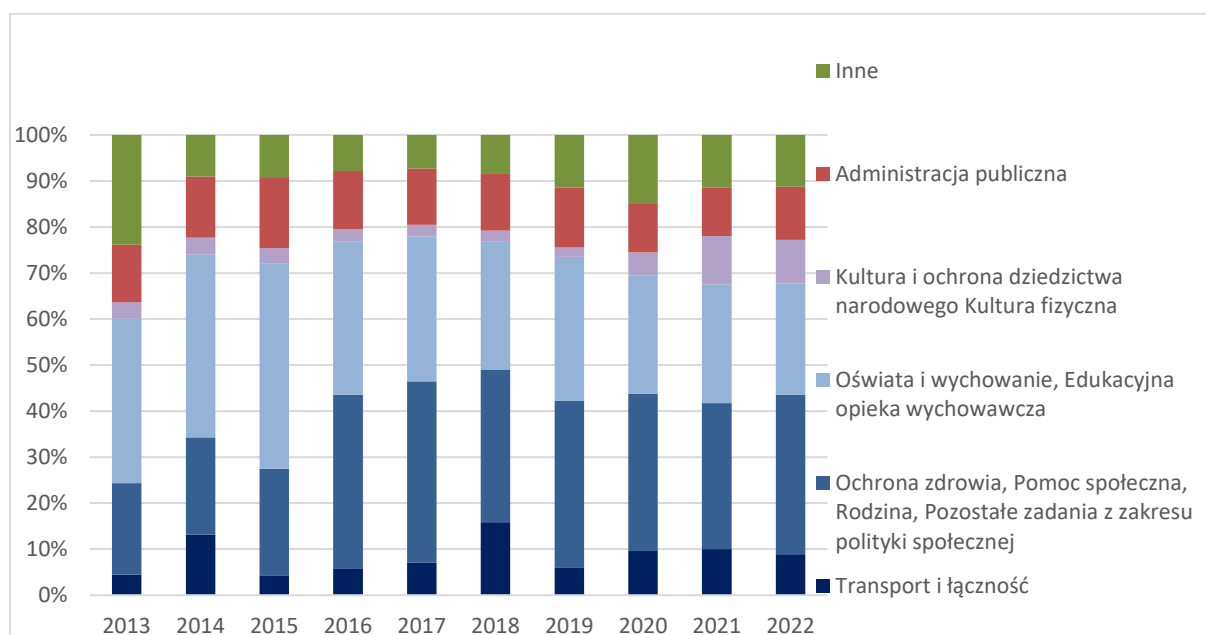
Istotne dla budżetu kwoty dochodów własnych uzyskuje się z udziałów we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (5.098.629,57 zł w 2022 r.), podatku od nieruchomości (1.525.686,60 zł), podatku rolnego (785.938,49 zł). Zarówno podatki, jak i opłaty lokalne to jeden z instrumentów oddziaływania gminy na wielkość dochodów. W Gminie Brzuze utrzymywana jest zasada obniżania górnych stawek podatków w porównaniu do maksymalnie możliwych. Na skutek obniżenia górnych stawek podatku od nieruchomości i środków transportowych oraz obniżenia ceny skupu żyta, będącej podstawą obliczenia podatku rolnego, w 2022 roku uzyskano dochody niższe o 794.927,13 zł (podatek rolny 171.686,56 zł, podatek od nieruchomości 567.755,57 zł, podatek od środków transportowych 55.485,00 zł).

Wykonanie wydatków Gminy Brzuze na dzień 31.12.2022 r. przedstawiono w poniższej tabeli.

Tab. 13. Wydatki gminy w 2022 r. [zł]

Wydatki ogółem			38.168.257,90
w tym:	wydatki bieżące		30.242.249,63
	w tym:	na przedsięwzięcia realizowane w ramach Funduszu Sołeckiego	321.210,60
		na realizację zadań zleconych z zakresu administracji rządowej i innych zadań zleconych ustawami	6.459.671,79
	wydatki majątkowe		7.926.008,27
	w tym:	na przedsięwzięcia realizowane w ramach Funduszu Sołeckiego	86.968,68

Strukturę wydatków, według głównych kierunków wydatkowania środków, ilustruje poniższy wykres.

Rys. 19. Struktura wydatków Gminy Brzuze w latach 2013-2022 według głównych kierunków wydatkowania środków [%]

Gmina ponosi wydatki na realizację zadań, zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym. Najwięcej środków w budżecie wydatkowanych jest na sferę społeczną, tj. zadania z zakresu pomocy społecznej (13.216.822,89 zł w 2022 r.) i zadania oświatowe (9.249.289,20 zł w 2022 r.). Kolejną pozycją wydatków jest administracja publiczna – 4.382.080,50 zł. Na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz kulturę fizyczną wydatkowano 3.617.470,63 zł. Gmina dokłada wszelkich starań, by utrzymać w należytym stanie drogi publiczne. Każdego roku w budżecie zabezpieczane są znaczne środki na budowę, przebudowę i bieżące utrzymanie dróg lokalnych. W 2022 r. wydatkowano na ten cel 3.394.596,93 zł. Wydatki sklasyfikowane w pozostałych działach wyniosły 4.307.997,75 zł.

Bardzo znaczącą wielkością jest poziom realizowanych w gminie inwestycji. W 2022 r. łączne nakłady na inwestycje wyniosły 7.926.008,27 zł, tj. 20,77% ogółu wydatków. Działalność inwestycyjna ukierunkowana jest na rozbudowę zarówno infrastruktury technicznej, jak też infrastruktury społecznej. Bardziej kosztowne inwestycje realizowane są przede wszystkim dzięki pozyskiwaniu środków z Unii Europejskiej, dotacji z Budżetu Państwa, środków z Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, środków Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg, Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 oraz środków Budżetu Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

3.3. Poziom zadłużenia gminy

Gmina Brzuze wg stanu na dzień 31.12.2022 r. nie posiadała żadnych zobowiązań z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek oraz z tytułu udzielonych poręczeń. Zaciąganie kredytów czy pożyczek jest jednak niezbędne do sfinansowania wszystkich zamierzeń rozwojowych ujętych w załączniku inwestycyjnym do uchwały budżetowej oraz w wieloletniej prognozie finansowej. Wysokość zadłużenia jest planowana na bezpiecznym poziomie. Wskaźnik planowanej łącznej kwoty zapłaty zobowiązań, o których mowa w art.243 ust.1 ustawy o finansach publicznych w 2023 r. wynosi 0,05%, przy dopuszczalnym wskaźniku 18,60%. Informacja o spełnieniu przez gminę powyższego wskaźnika zawarta jest w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Brzuze na lata 2023-2029.

Wynik operacyjny budżetu na koniec 2022 r. – traktowany jako różnica między dochodami bieżącymi i wydatkami bieżącymi – zamknął się nadwyżką operacyjną w wysokości 4.218.423,75 zł na plan 3.039.250,89 zł, a jego wysokość to jeden z podstawowych mierników kondycji finansowej gminy. Jest bardzo ważnym aspektem wieloletniego planowania finansowego. Im wyższa nadwyżka operacyjna budżetu, tym większe możliwości inwestycyjne, tym większa możliwość zwiększania wydatków bieżących i tym większe możliwości spłaty zaciągniętych zobowiązań (kredytów, pożyczek, itp.).

3.4. Stan środków na rachunkach bankowych

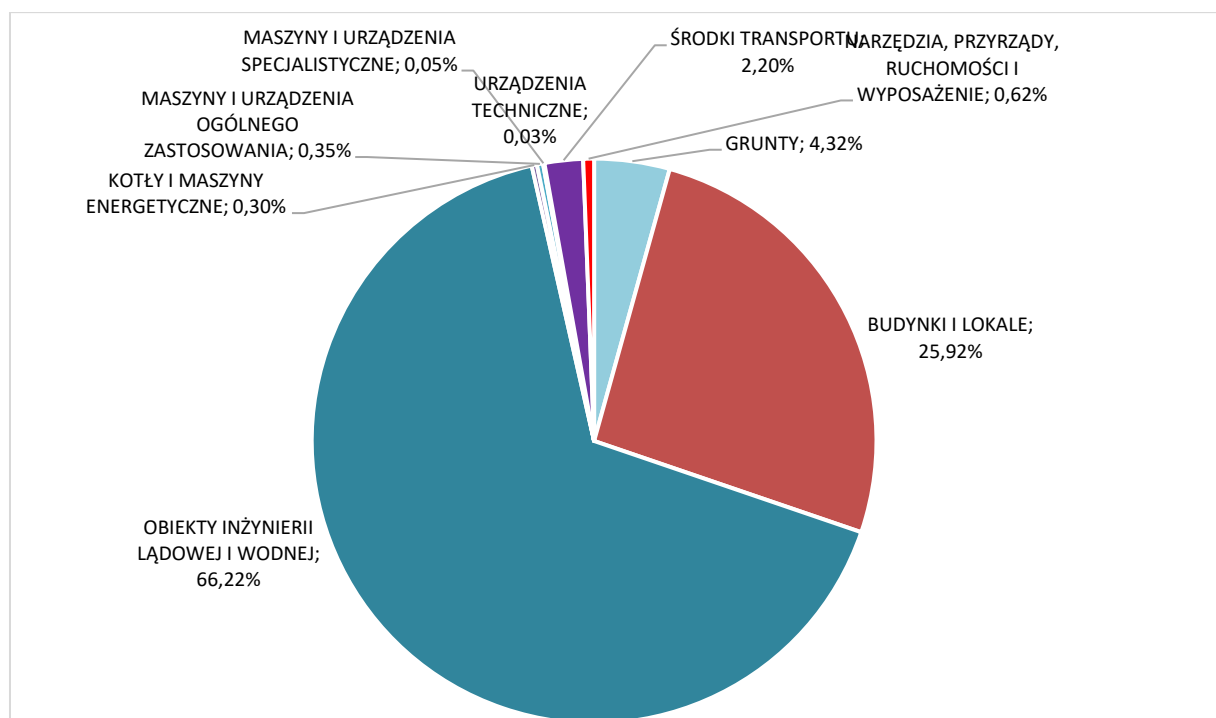
Stan środków na rachunku budżetu wynosił 4.096.102,11 zł, w tym: na rachunku podstawowym 419.426,74 zł, na rachunku lokat O/N 3.100.000,00 zł, na rachunku odpadów komunalnych 86.048,89 zł oraz środki na wyodrębnionych rachunkach: na realizację zadań z udziałem środków unijnych 62.668,56 zł (Cyfrowa Gmina) oraz zadań w ramach Funduszu Przeciwdziałania COVID – 19 (Rosnąca Odporność) 26.523,67 zł, preferencyjna sprzedaż węgla 388.173,74 zł i środki związane z realizacją zadania pn. Taksówka Społeczna 13.260,51 zł. Stan środków na rachunku wydatków niewygasających wynosił 240.647,32 zł na realizację zadania inwestycyjnego pn. „Budowa drogi gminnej Trąbin Rumunki-Buczyna”.

3.5. Stan mienia komunalnego

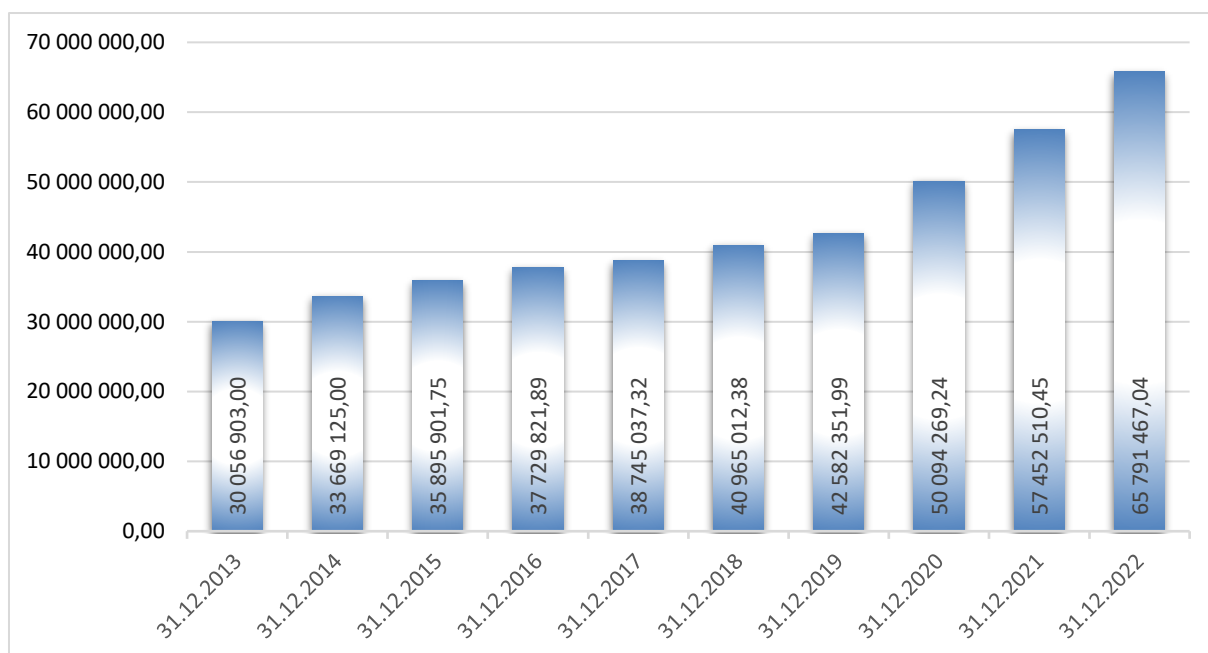
Wartość mienia komunalnego Gminy Brzuze na dzień 31 grudnia 2022 r. wzrosła w stosunku do roku 2021 o 14,51% i wyniosła 65.791.467,04 zł.

Tab. 14. Zestawienie zmian wartości środków trwałych wg grup rodzajowych [zł]

Lp.	Wyszczególnienie składników mienia komunalnego	Wartość brutto [zł]			
		Wartość na dzień 01.01.2022 r.	Przychody	Rozchody	Wartość na dzień 31.12.2022 r.
1	Grunty	2.847.686,07	822,00	4.363,92	2.844.144,15
2	Budynki i lokale	11.032.709,79	6.149.042,25	130.428,29	17.051.323,75
3	Obiekty inżynierii lądowej i wodnej	41.258.210,09	2.306.563,40	-	43.564.773,49
4	Kotły i maszyny energetyczne	135.331,92	104.040,00	44.500,02	194.871,90
5	Maszyny i urządzenia ogólnego zastosowania	159.301,00	69.236,70	178,23	228.359,47
6	Maszyny i urządzenia specjalistyczne	23.563,40	7.134,00	-	30.697,40
7	Urządzenia techniczne	20.584,25	-	-	20.584,25
8	Środki transportu	1.456.162,81	-	7.134,00	1.449.028,81
9	Narzędzia, przyrządy, ruchomości i wyposażenie	518.961,12	-	111.277,30	407.683,82
Razem		57.452.510,45	8.636.838,35	297.881,76	65.791.467,04

Rys. 20. Struktura środków trwałych wg grup rodzajowych na dzień 31.12.2022 r. [%]

Rys. 21. Mienie komunalne w latach 2013-2022 [zł]

Gmina Brzuze posiada również udziały w Regionalnym Zakładzie Utylizacji Odpadów Komunalnych „Rypin” Sp. z o.o. w miejscowości Puszcza Miejska w ilości 894 sztuki, o wartości 500 zł jeden udział, co wynosi łącznie 447.000 zł.

Nieruchomości gminy

W roku 2022 zasób gminy obejmował zestawione poniżej budynki oraz grunty. W 2022 roku sprzedano z zasobu gminy 3 lokale mieszkalne dotychczasowym najemcom – 2 mieszkania w Ostrowitem oraz 1 lokal w Ugoszczu, w budynku po dawnej GRN i poczcie. W drodze przetargu pisemnego nieograniczonego z gminnego zasobu nieruchomości zbyto 1 lokal mieszkalny w Ostrowitem.

Tab. 15. Zasób mieszkaniowy gminy

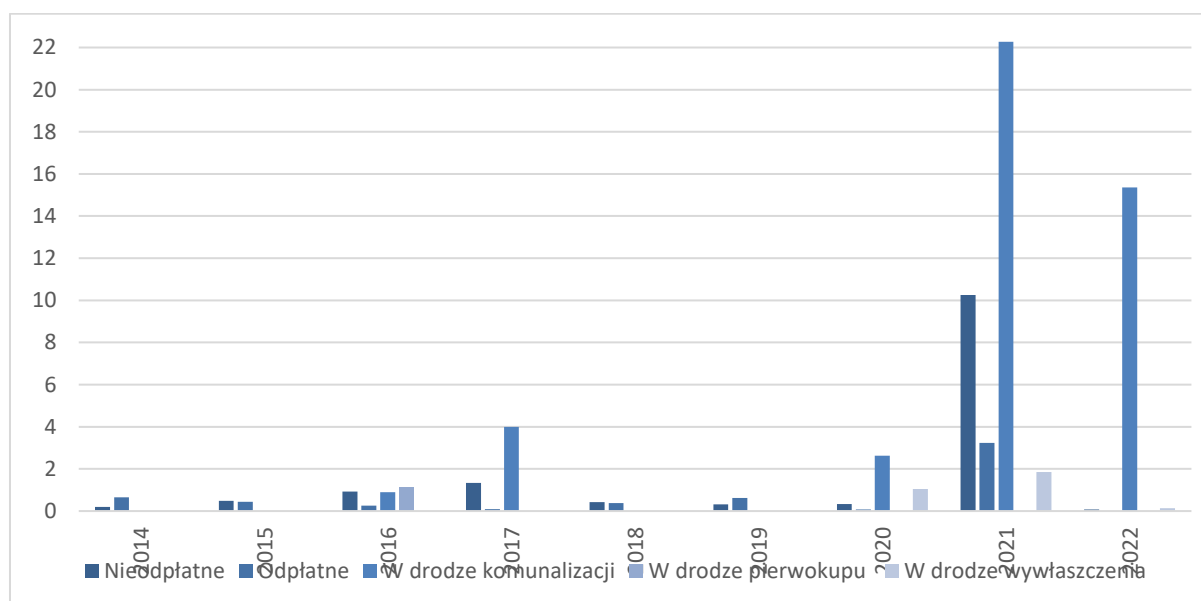
1.	Ugoszcz	Blok nr 41	1 lokal o pow. 51,95 m ²
2.	Ugoszcz	Budynek po byłej poczcie	1 lokal o pow. 27,39 m ²
3.	Ostrowite	Pałac	4 lokale o łącznej pow. 187,53 m ²
4.	Żałe	Dom Nauczyciela	1 lokal o pow. 40,94 m ²
5.	Ostrowite	Szkoła Podstawowa	1 lokal o pow. 59,00 m ²
6.	Ostrowite	Blok 181	3 lokale o pow. 104,17 m ²
7.	Ostrowite	Blok 183/8	1 lokal o pow. 40,26 m ²
8.	Ostrowite	Blok 183/15	1 lokal o pow. 27,74 m ²
9.	Ostrowite	Blok 187	2 lokale o pow. 74,79 m ²

W zasobie gminy znajdowało się 15 mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 41 m². Na dzień 1 stycznia 2022 r. zaległości w opłatach za mieszkania będące w zasobie gminy wynosiły łącznie 7 925,00 zł, a płatności dotyczyły 7 mieszkań. Na 31 grudnia 2022 r. dane te przedstawiały się następująco: zaległość w opłatach za mieszkanie łącznie wyniosła 15 063,52 zł, a płatności dotyczyły 7 mieszkań.

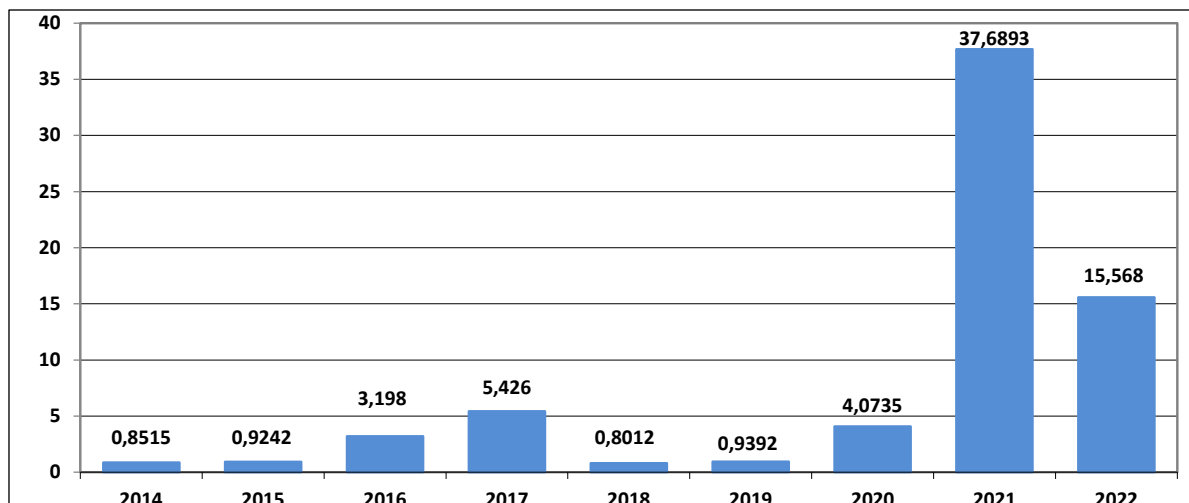
W latach 2014-2022 roku gmina nabyła 69,4677 ha. W 2022 roku gmina pozyskała nieodpłatnie grunty o powierzchni 0,0737 ha, w drodze wyłączenia grunty pod drogę oznaczoną nr ew. 14/2 w miejscowości Giżynek o powierzchni 0,1375 ha oraz w drodze komunalizacji o powierzchni 15,3568 ha.

Tab. 16. Grunty nabyte przez Gminę Brzuze w latach 2014-2022 [ha]

Rok	Forma	Powierzchnia przejętego gruntu	Łączna powierzchnia przejętych gruntów
2014	Nieodpłatnie	0,1947	0,8515
	Odpłatnie	0,6568	
2015	Nieodpłatnie	0,4905	0,9242
	Odpłatnie	0,4337	
2016	W drodze komunalizacji	0,9000	3,1982
	Nieodpłatnie	0,9268	
	Odpłatnie	0,2514	
	Odpłatnie w drodze pierwokupu	1,12	
2017	W drodze komunalizacji	3,9909	5,4226
	Nieodpłatnie	1,3400	
	Odpłatnie	0,0917	
2018	Nieodpłatnie	0,4298	0,8012
	Odpłatnie	0,3714	
2019	Nieodpłatnie	0,3131	0,9392
	Odpłatnie	0,6261	
2020	W drodze komunalizacji	2,62	4,0735
	Nieodpłatnie	0,3312	
	Odpłatnie	0,0707	
	W drodze wywłaszczenia	1,0516	
2021	W drodze komunalizacji	22,2717	37,6893
	W drodze zasiedzenia	0,0637	
	Nieodpłatnie	10,2572	
	Odpłatnie	3,2394	
	W drodze wywłaszczenia	1,8573	
2022	Nieodpłatnie	0,0737	15,5680
	W drodze wywłaszczenia	0,1375	
	W drodze komunalizacji	15,3568	

Rys. 22. Powierzchnia gruntów pozyskanych przez gminę odpłatnie i nieodpłatnie w latach 2014-2022 [ha]

Rys. 23. Łączna powierzchnia pozyskanych przez gminę gruntów w latach 2014-2022 [ha]

4. Realizacja zadań gminy

4.1. Fundusz sołecki

W budżecie gminy na 2022 r. po raz kolejny wydzielony został fundusz sołecki, w ramach którego realizowane są wyłącznie zadania własne gminy w poszczególnych miejscowościach. Wśród nich ważne są wydatki na przedsięwzięcia służące podniesieniu jakości życia mieszkańców. Zasób środków do wykorzystania przez sołectwo w ramach funduszu uzależniony jest m.in. od liczby mieszkańców. Dlatego ilość środków do wykorzystania w poszczególnych sołectwach jest zróżnicowana. Dzięki uchwaleniu funduszu sołeckiego mieszkańcy gminy zyskali większą możliwość planowania zadań i aktywnego udziału w ich realizacji.

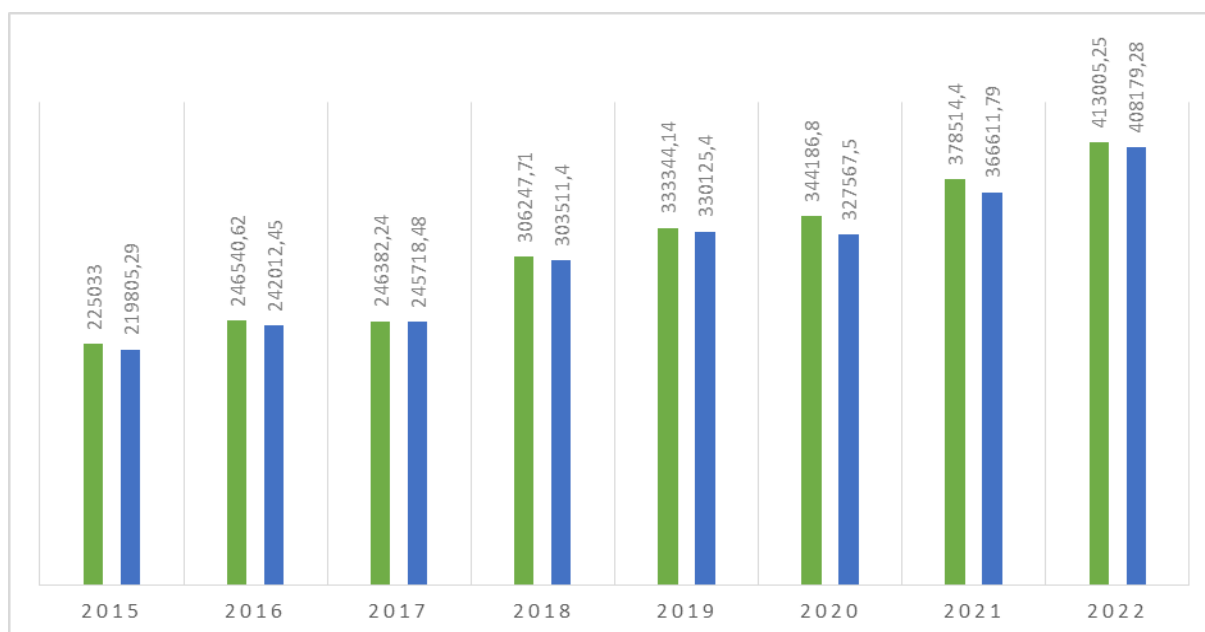
Tab. 17. Wydatki funduszu sołeckiego w 2022 r. [zł]

Sołectwo	Zadanie	Plan wydatków	Zrealizowane wydatki
Brzuze	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Brzuze	28.448,70	28.232,42
	Budowa oświetlenia ulicznego w sołectwie Brzuze – kontynuacja zadania inwestycyjnego		
	Zagospodarowanie terenu na działce wokół przepompowni ścieków w Brzuzem (zakup materiałów)		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
	Zakup nagród na rozgrywki sportowe w sołectwie Brzuze		
Dobre	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Dobre (oraz niezbędne usługi sprzętu)	25.653,74	25.615,79
	Zakup znaków kierunkowych do sołectwa Dobre		
	Zakup namiotu dla sołectwa Dobre		
	Zakup materiałów do pomieszczenia przy świetlicy wiejskiej w Dobrem		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
	Piknik sołecki sołectwa Dobre (zakup nagród w konkursach sportowych)		
Giżynek	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Giżynek	24.855,18	24.825,52
	Zakup materiałów i wyposażenia do świetlicy wiejskiej w Giżyńku		
	Zagospodarowanie działki przy świetlicy wiejskiej w Giżyńku (zakup materiałów)		
	Zagospodarowanie działki przy świetlicy wiejskiej w Giżyńku (usługa)		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
Gulbiny	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Gulbiny	23.158,24	23.155,75
	Rozbudowa świetlicy wiejskiej w Gulbinach		
	Zagospodarowanie działki gminnej (przy świetlicy) – usługa		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadania wspólne)		

Kleszczyn	Bieżące remonty dróg gminnych na terenie sołectwa Kleszczyn	22.459,50	22.125,36
	Zakup znaków kierunkowych do sołectwa Kleszczyn		
	Zakup wyposażenia do świetlicy wiejskiej w Kleszczynie		
	Zakup nagród na rozgrywki sportowe w sołectwie Kleszczyn		
Łączonek	Budowa nowych punktów oświetlenia ulicznego na terenie sołectwa Łączonek (zadanie inwestycyjne – II etap)	18.117,33	18.117,14
	Doposażenie świetlicy wiejskiej w Łączonku wraz z zagospodarowaniem terenu wokół świetlicy		
Marianowo	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Marianowo	14.423,99	14.400,11
	Zakup wyposażenia do świetlicy w Marianowie		
	Zakup namiotu wystawowego dla sołectwa Marianowo		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
Okonin	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Okonin	17.817,87	17.805,48
	Budowa wiaty przy świetlicy wiejskiej w Okoninie		
Ostrowite	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Ostrowite	49.910,00	49.866,40
	Zagospodarowanie działek gminnych na terenie sołectwa Ostrowite (zakup materiałów)		
	Remont Punktu Gospodarki Komunalnej „KÓŁKO” w Ostrowitem (zakup materiałów)		
	Rozbudowa placów zabaw w miejscowości Ostrowite		
	Zakup namiotu dla sołectwa Ostrowite		
	Modernizacja świetlicy wiejskiej w Ostrowitem (zakup materiałów)		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
	Rozgrywki sportowe – <i>Żyj zdrowo i wesoło</i> w sołectwie Ostrowite (zakup materiałów)		
	Rozgrywki sportowe – <i>Żyj zdrowo i wesoło</i> w sołectwie Okonin (zakup usług)		
Piskorzyn	Bieżące remonty dróg gminnych na terenie sołectwa Piskorzyn	15.871,38	15.366,52
	Budowa garażu przy świetlicy wiejskiej w Piskorczyźnie (zakup materiałów)		
	Modernizacja świetlicy, zakup wyposażenia oraz zagospodarowanie terenu wokół świetlicy wiejskiej w Piskorczyźnie (materiały)		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
	Zakup nagród na rozgrywki sportowe w sołectwie Piskorzyn (zakup materiałów)		
	Zakup nagród na rozgrywki sportowe w sołectwie Piskorzyn (zakup usług)		
Przyrowa - Mościska	Bieżące remonty dróg gminnych na terenie sołectwa Przyrowa-Mościska	17.019,31	17.001,65
	Modernizacja świetlicy oraz zagospodarowanie terenu wokół świetlicy wiejskiej w Przyrowie (zakup materiałów)		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadanie wspólne)		
Radzynek	Remonty dróg gminnych na terenie sołectwa Radzynek	21.361,48	21.214,53
	Utwierdzenie działki gminnej w sołectwie Radzynek (usługa)		
	Zagospodarowanie terenu gminnego przy świetlicy wiejskiej w Radzynku (zakup materiałów)		
Somsiorzy	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Somsiorzy	19.315,17	19.294,49
	Budowa nowych punktów oświetlenia ulicznego na terenie sołectwa Somsiorzy		
	Zakup kostki brukowej na działkę gminną przy placu zabaw w Somsiorach		
Trąbin	Bieżące remonty dróg gminnych na terenie sołectwa Trąbin	23.407,79	22.047,43
	Modernizacja, zakup wyposażenia do świetlicy wiejskiej w Trąbinie i zagospodarowanie działek wokół świetlicy		
Trąbin	Bieżące remonty dróg gminnych na terenie sołectwa Trąbin-Rumunki	21.411,39	21.222,08

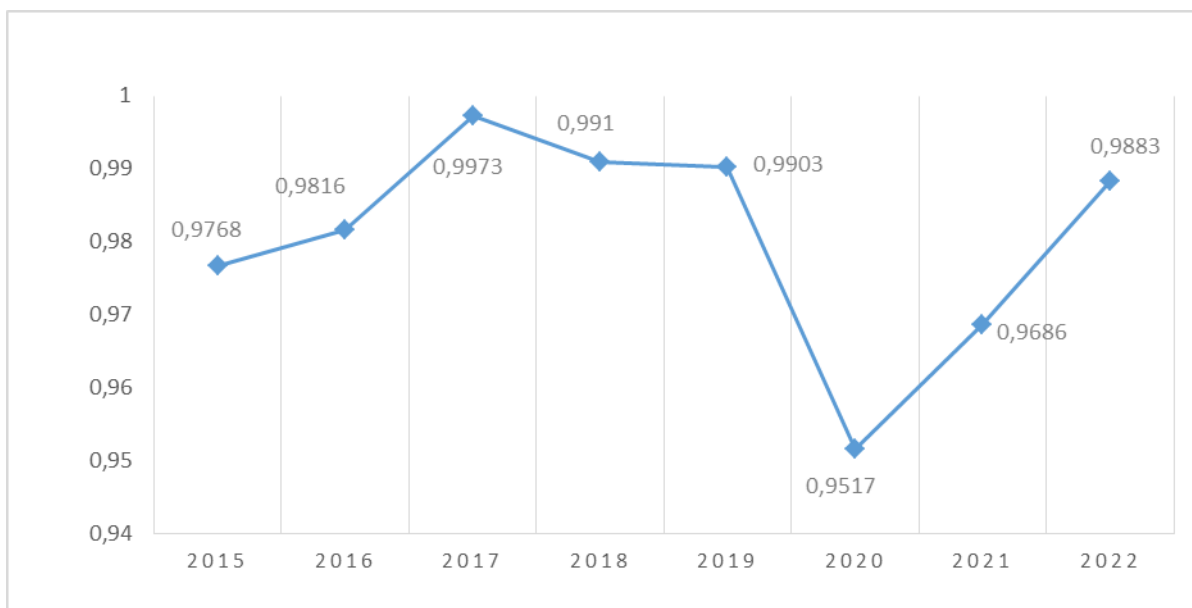
Rumunki	Zakup znaków kierunkowych do sołectwa Trąbin-Rumunki		
	Budowa nowej świetlicy w Trąbinie-Rumunkach		
	Działania w zakresie integracji społeczności wszystkich sołectw (zadania wspólne)		
Ugoszcz	Zakup lustra drogowego	37.332,68	36.899,40
	Remont dróg gminnych na terenie sołectwa Ugoszcz		
	Zakup znaków kierunkowych do sołectwa Ugoszcz		
	Zakup wyposażenia do świetlicy wiejskiej w Ugoszczu		
Żałe	Bieżące remonty dróg gminnych na terenie sołectwa Żałe	32.441,50	30.989,21
	Zagospodarowanie działek gminnych na terenie sołectwa Żałe (zakupy)		
	Zakup sprzętu i narzędzi do utrzymania gminnych terenów zielonych		
	Budowa garażu przy świetlicy (dokumentacja)		
	Zagospodarowanie działek gminnych na terenie sołectwa Żałe (zakup usług)		
Wydatki ogółem		413.005,25	408.179,28

W 2022 r. wysokość zaplanowanych do wydatkowania środków z funduszu sołeckiego wyniosła 413.005,25 zł i wzrosła w porównaniu do roku 2021 o 9,11%. Łącznie zrealizowano działania na kwotę 408.179,28 zł, co stanowiło 98,83% planu.

Rys. 24. Plan i wydatki funduszu sołeckiego w latach 2015-2022 [zł]

Realizacja funduszu sołeckiego w gminie Brzuze utrzymuje się na poziomie powyżej 90% zaplanowanej kwoty. Wynika to m.in. z dbałości samorządów sołeckich o jak najlepsze wykonanie budżetu z korzyścią dla mieszkańców i pozyskanie dofinansowania na kolejne działania.

Rys. 25. Wykonanie wydatków funduszu sołeckiego w latach 2015-2022

4.2. Gospodarka odpadami

4.2.1. Odbiór odpadów komunalnych

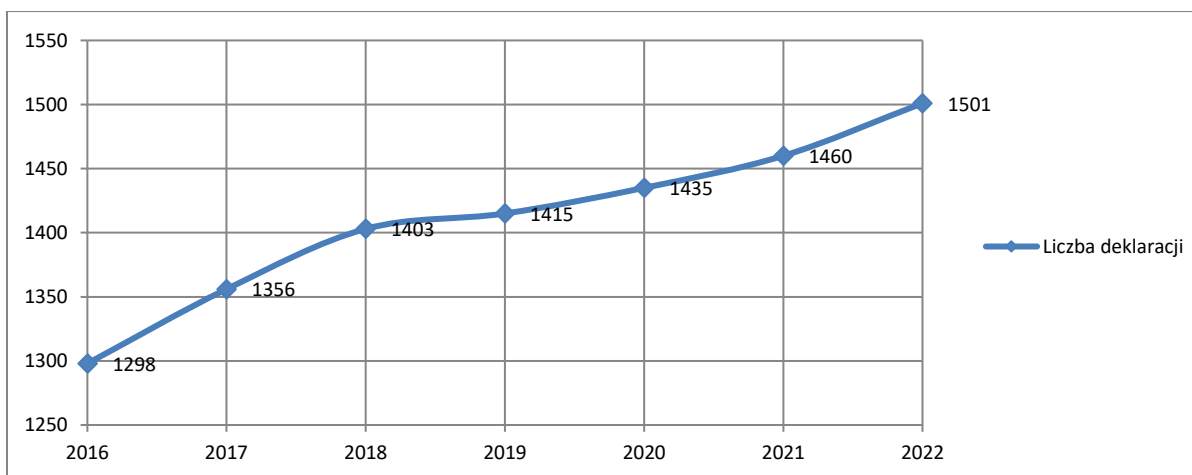
Obowiązująca od lipca 2013 r. ustawa o odpadach nałożyła na samorządy gminne obowiązek zbiórki oraz zagospodarowania odpadów komunalnych wytworzonych na nieruchomościach położonych na terenie gminy. Zgodnie z zasadami nowego systemu, opłaty pobierane od właścicieli nieruchomości muszą być w całości przeznaczone na pokrycie kosztów jego funkcjonowania. Dzięki wprowadzeniu nowych przepisów ograniczono pozbywanie się odpadów w sposób nielegalny, zwiększeniu ulega poziom odzysku surowców wtórnych oraz zmniejsza się ilość składowanych odpadów na wysypiskach.

W 2022 r. odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych z terenu Gminy Brzuze prowadził Zakład Usługowo-Handlowy KARO. Firmie powierzono ten obowiązek w wyniku przeprowadzonego postępowania o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego, zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych. Współpraca z tą firmą trwa od lipca 2013 r.

Ogólna liczba deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi od kilku lat, poczynając od roku 2016 cały czas wzrastała i w roku 2022 osiągnęła wartość 1501. Wzrost ogólnej liczby deklaracji o 41 w porównaniu do roku poprzedniego wynika z faktu oddanych do użytkowania nowo wybudowanych budynków mieszkalnych na terenie gminy jak i również rozdziału pokoleniowego rodzin.

Tab. 18. Liczba deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi złożona w latach 2016-2022

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba deklaracji	1298	1356	1403	1415	1435	1460	1501

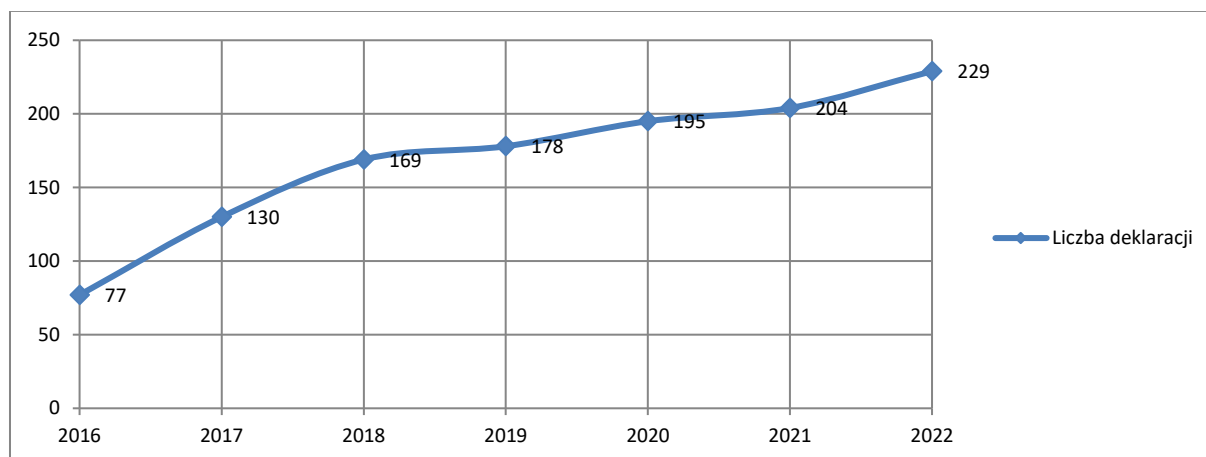

Rys. 26. Deklaracje w latach 2016-2022

Również liczba deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi dotycząca nieruchomości wykorzystywanych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe od kilku lat, poczynając od roku 2016 cały czas wzrasta i w roku 2022 osiągnęła wartość 229.

Tab. 19. Liczba deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi dotycząca nieruchomości wykorzystywanych w celach rekreacyjno-wypoczynkowych w latach 2016-2022

Rok	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba deklaracji	77	130	169	178	195	204	229

Rys. 27. Wzrost liczby deklaracji dotycząca nieruchomości rekreacyjno-wypoczynkowych w latach 2016-2022

Akty prawa miejscowego regulujące gospodarkę odpadami komunalnymi

Uchwały obowiązujące na terenie gminy Brzuze dotyczące gospodarki odpadami to:

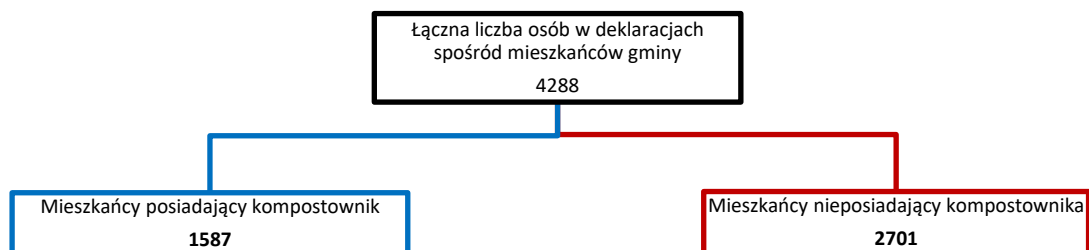
- Uchwała Nr XVIII/112/2016 Rady Gminy Brzuze z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, na których nie zamieszkują mieszkańcy a powstają odpady komunalne
- Uchwała Nr XVIII/117/2016 Rady Gminy Brzuze z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie określenia terminu częstotliwości i trybu uiszczania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi na terenie Gminy Brzuze
- Uchwała Nr V/36/2019 Rady Gminy Brzuze z dnia 25 marca 2019 r. w sprawie zarządzenia poboru opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi w drodze inkasa, wyznaczenia inkasentów oraz określenia wysokości wynagrodzenia za inkaso
- Uchwała Nr X/68/2019 Rady Gminy Brzuze z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie przyjęcia Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Brzuze
- Uchwała Nr XXXVII/217/2022 Rady Gminy Brzuze z dnia 8 czerwca 2022 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Brzuze
- Uchwała Nr X/69/2019 Rady Gminy Brzuze z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie szczególnego sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów w zamian na uiszczoną przez właściciela nieruchomości opłatę za zagospodarowanie odpadami komunalnymi
- Uchwała Nr XXXVII/216/2022 Rady Gminy Brzuze z dnia 8 czerwca 2022 r. zmieniająca uchwałę w sprawie szczególnego sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów w zamian na uiszczoną przez właściciela nieruchomości opłatę za zagospodarowanie odpadami komunalnymi
- Uchwała Nr XXXIX/233/2022 Rady Gminy Brzuze z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie wyboru metody ustalenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustalenia wysokości stawki tej opłaty na terenie Gminy Brzuze
- Uchwała Nr XXX/181/2021 Rady Gminy Brzuze z dnia 7 grudnia 2021 r. w sprawie ustalenia ryczałtowej stawki opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi za rok od domku letniskowego lub innej nieruchomości wykorzystywanej na cele rekreacyjno- wypoczynkowe
- Uchwała Nr X/72/2019 Rady Gminy Brzuze z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie określenia wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi składanej przez właścicieli nieruchomości obowiązującej na terenie Gminy Brzuze

Instalacje do których przekazywane były odpady komunalne pochodzące z terenu gminy Brzuze w 2022 r:

- Regionalny Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych Sp. z o.o., Puszcza Miejska 24, 87-500 Rypin
- P.P.H. HETMAN Sp. z o. o. Zakład Utylizacji Olszówka, ul. Florianów 24, 87-400 Golub-Dobrzyń
- Green Office Ecologic Sp.z o.o. Łomża ul. Spółdzielcza 6 c, 21-532 Łomża

W 2020 r. na deklaracjach o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi pojawiła się możliwość wskazania posiadania kompostownika i od tego uzależniona jest miesięczna wysokość ponoszonej opłaty od jednej osoby. Należy podkreślić, że możliwość wyboru dotyczy jedynie mieszkańców zabudowy jednorodzinnej. W trakcie 2022 roku wzrosła stawka opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Osoby posiadające kompostownik przed podwyżką wносили opłatę w wysokości 19,00 zł, a po podwyżce 23,00 zł

natomiast przy braku kompostownika przed podwyżką stawka opłaty wynosiła 20,00 zł, a po podwyżce 25,00 zł. Posiadacze nieruchomości wykorzystywanych na cele rekreacyjno- wypoczynkowe są zobowiązani wnosić ujednoczoną opłatę roczną w wysokości 190,00 zł. Spośród mieszkańców gminy Brzuze, którzy uwzględnieni są w deklaracjach, jedynie 37% zadeklarowało posiadanie kompostownika.

Rys. 28. Struktura osób w deklaracjach złożonych w gminie Brzuze wg stanu na dzień 31.12.2022 r.

Tab. 20. Wysokość opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi

Wysokość opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi w 2022 r. [zł/osobę]				
	Posiadający kompostownik		Nieposiadający kompostownika	
	Przed podwyżką	Po podwyżce	Przed podwyżką	Po podwyżce
Mieszkańcy gminy za miesiąc	19,00	23,00	20,00	25,00
Posiadacze nieruchomości wykorzystywanych na cele rekreacyjno- wypoczynkowe za rok	190,00			

Frakcje odpadów komunalnych zbierane na terenie gminy w 2022 r.

Na terenie gminy Brzuze prowadzona była segregacja odpadów komunalnych z podziałem na pięć frakcji:

1. Papier (tektura, odpady opakowanie z papieru, odpady opakowaniowe z tektury)
2. Tworzywa sztuczne i metale (odpady opakowaniowe z metali, odpady opakowaniowe z tworzyw sztucznych oraz odpady opakowaniowe wielomateriałowe)
3. Szkło (odpady opakowaniowe ze szkła)
4. Odpady ulegające biodegradacji (ze szczególnym uwzględnieniem bioodpadów w tym odpadów zielonych)
5. Zmieszane odpady komunalne

Zużyte baterie zbierane były w specjalnie do tego przeznaczonych pojemnikach w urzędzie gminy i placówkach oświatowych.

Odpady gromadzone były w kolorowych workach, na których znajdują się oznaczenia danych frakcji oraz w pojemnikach dostarczanych przez firmę odbierającą odpady.

Do punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych PSZOK mieszczącego się na terenie byłego Kółka Rolniczego w Ostrowitem, mieszkańcy gminy w 2022 r. mogli dostarczać następujące rodzaje odpadów:

- a. papier i tekturę, opakowania z papieru i tektury;
- b. tworzywa sztuczne, opakowania z tworzyw sztucznych, opakowania wielomateriałowe, metal;
- c. szkło oraz opakowania ze szkła;
- d. przeterminowane leki;
- e. odpady niekwalifikujące się do odpadów medycznych, powstałe w gospodarstwie domowym, w szczególności igły i strzykawki;
- f. chemikalia, (w nieuszkodzonych, oryginalnych opakowaniach);
- g. zużyte baterie i akumulatory;
- h. zużyty sprzęt elektroniczny i elektryczny (kompletny- w całości);
- i. meble i inne odpady wielkogabarytowe;
- j. odpady budowlane i rozbiórkowe (w ilości 1Mg z jednego gospodarstwa domowego na rok pochodzące wyłącznie z drobnych remontów, niewymagających zgłoszenia i pozwolenia na budowę, wykonywanych metodą gospodarczą przez właściciela nieruchomości) z podziałem na:
 - odpady betonu i gruzu betonowego;
 - odpady gruzu ceglanego;
 - odpady ceramiczne i elementy wyposażenia: np. sanitarne, armatura itp. ;
 - drewno: np. ościeżnice, drzwi, ramy okienne, parkiety, boazerie itp.;

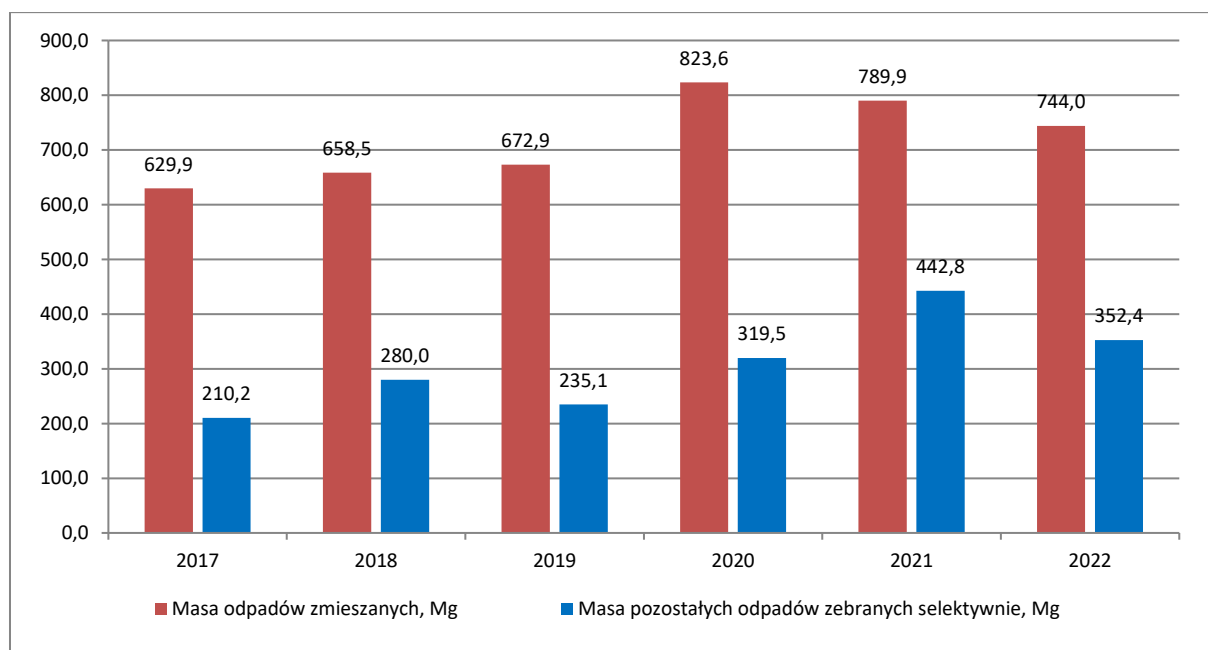
- szkło np.: szyby okienne, lustra, lufy itp.;
 - tworzywa sztuczne np.: płytki PCV, instalacje PCV, panele ściennie itp.;
- k. zużyte opony (wyłącznie od rowerów, wózków, motorowerów i motocykli oraz pojazdów o masie całkowitej do 3,5 tony) - 4 szt. na rok z jednego gospodarstwa domowego;
- l. tekstylia i odzież;

Odpady komunalne wytworzone na terenie gminy Brzuze

W 2022 r. na terenie gminy wytworzono o 136,2020 Mg odpadów mniej niż w roku poprzednim i stanowi to spadek o 12% w stosunku do roku 2021. Zgodnie z nowelizacją Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach od 2020 r., każdy mieszkaniec i właściciel nieruchomości zobowiązany jest do selektywnego zbierania odpadów komunalnych z podziałem na kilka frakcji, wśród których znajduje się frakcja zmieszana, jednak należy tu umieszczać jedynie takie odpady, których nie można odzyskać w procesie recyklingu. Frakcja zmieszana w roku 2022 stanowiła 68% wszystkich odpadów i jest to wzrost o 4 p.p. Masa odpadów zebrana selektywnie w porównaniu z rokiem poprzednim stanowiła 32% i jest to spadek o 4 p.p.

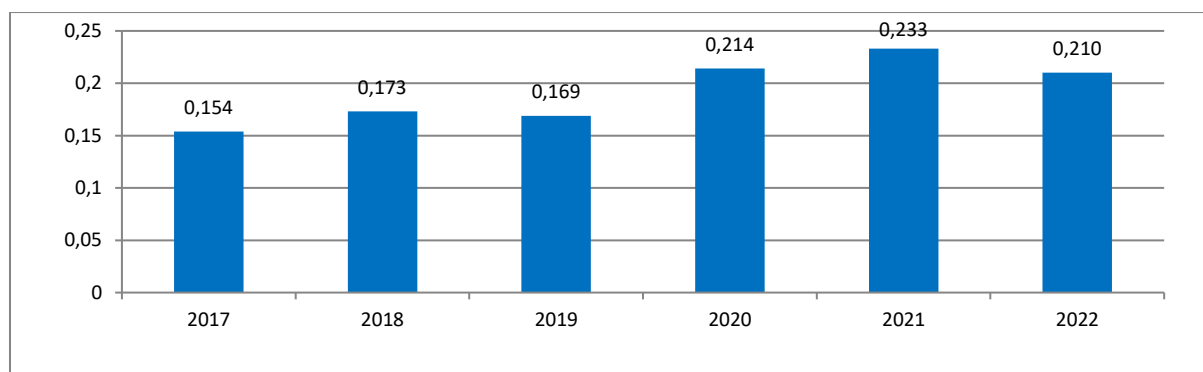
Tab. 21. Masa odpadów komunalnych odebranych od właścicieli nieruchomości

Rok	Masa odpadów zmieszanych [Mg]	Masa pozostałych odpadów zebranych selektywnie [Mg]	Łączna masa odpadów [Mg]	Masa odpadów zmieszanych w stosunku do łącznej masy odpadów [%]	Masa pozostałych odpadów zebranych selektywnie w stosunku do łącznej masy odpadów [%]
2017	629,900	210,228	840,145	75	25
2018	658,500	280,018	938,548	70,2	29,8
2019	672,930	235,120	908,050	74,1	25,9
2020	823,570	319,488	1143,058	72	28
2021	789,860	442,786	1232,646	64	36
2022	744,040	352,404	1096,444	68	32

Rys. 29. Masa odpadów odebranych z terenu gminy Brzuze w latach 2017-2022 [Mg]

W 2022 r. mieszkańiec gminy Brzuze wytworzył średnio 0,210 Mg odpadów i jest to o 0,023 Mg mniej niż w roku poprzednim. W porównaniu do danych z 2017 r. zaobserwowano wzrost masy odpadów wytwarzanych przez jednego mieszkańca o 36%.

Rys. 30. Masa odpadów przypadających na jednego mieszkańca w gminie Brzuze latach 2017-2022 [Mg]

Częstotliwość odbioru odpadów komunalnych

W 2022 r. frakcja odpadów zmieszanych niedających się posegregować odbierana była dwa razy w miesiącu z gospodarstw domowych jednorodzinnych oraz nieruchomości wykorzystywanych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe w okresie od 1 maja do 31 sierpnia. Natomiast od 1 września do 30 kwietnia odbierana była raz w miesiącu. W przypadku budynków wielorodzinnych odbiór tej frakcji odpadów odbywał się raz w tygodniu przez cały rok.

Odpady, takie jak, tworzywa sztuczne, opakowania wielomateriałowe, metale, papier, tektura oraz szkło odbierane były raz w miesiącu zarówno z budynków wielorodzinnych, gospodarstw domowych jednorodzinnych jak i nieruchomości wykorzystywanych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe.

Odpady ulegające biodegradacji w zabudowie jednorodzinnej oraz nieruchomościach wykorzystywanych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe odbierane były raz w miesiącu w okresie od 1 września do 30 kwietnia, natomiast dwa razy w miesiącu w pozostałej części roku. W zabudowie wielorodzinnej odpady ulegające biodegradacji zabierane były raz w miesiącu w okresie od 1 listopada do 31 marca, natomiast od 1 kwietnia do 31 października wywożone były raz w tygodniu. Pozostawienie odpadów na terenie PSZOK było możliwe w każdy pierwszy roboczy poniedziałek miesiąca w godzinach 14:00-18:00 w okresie od 1 marca do 31 października oraz w godzinach 14:00 – 16:00 w okresie od 1 listopada do 28 lutego.

PSZOK w Ostrowitem

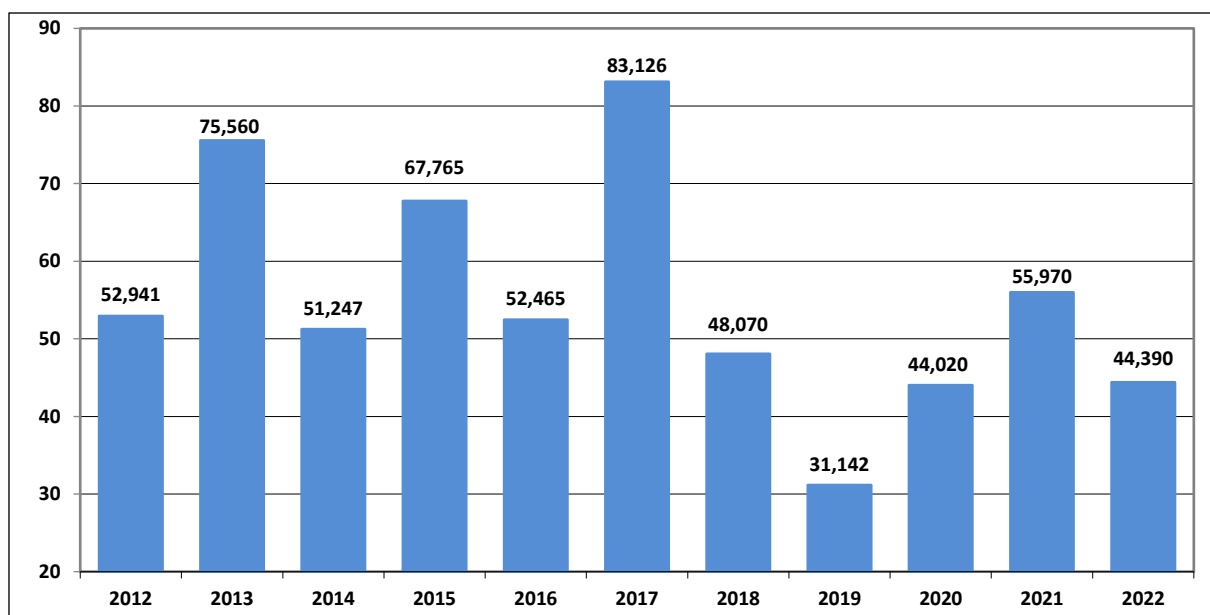
Obowiązkiem wynikającym z Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z dnia 13 września 1996 r. art.3 ust.2 pkt.6 jest stworzenie przez gminę punktu selektywnego zbierania odpadów komunalnych, w sposób umożliwiający łatwy dostęp dla wszystkich mieszkańców. W celu zrealizowania założeń w/w ustawy, w latach 2021-2022 działał Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych na terenie byłego Kółka Rolniczego w Ostrowitem.

4.2.2. Unieszkodliwianie azbestu i folii rolniczej

Gmina Brzuze we współpracy z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu, realizowała zadanie polegające na demontażu i transporcie i nieszkodliwieniu wyrobów zawierających azbest. W 2022 r. złożono 21 wniosków o udzielenie dofinansowania, ostatecznie zadanie realizowało 18 wnioskodawców. Całkowity koszt przedsięwzięcia wyniósł 20 659,50 zł i był w stu procentach sfinansowany przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu. Łącznie odebrano 44,39 Mg wyrobów zawierających azbest z dachów o powierzchni około 2959 m².

Tab. 22. Unieszkodliwianie azbestu w latach 2012-2022

Rok	Ilość wniosków	Odebrane wyroby zawierające azbest [Mg]	Dofinansowanie [zł]
2012	20	52,941	30 959,61
2013	27	75,560	30 749,44
2014	22	51,247	15 078,04
2015	26	67,765	19 945,61
2016	26	52,465	19 185,01
2017	37	83,126	17 492,93
2018	23	48,070	10 560,55
2019	19	31,142	12 145,38
2020	21	44,020	16 023,28
2021	31	55,970	26 554,39
2022	21	44,390	20 659,50
Łącznie	273	606,696	219 353,74

Rys. 31. Unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest w latach 2012-2022 [Mg]

Gmina Brzuze jako beneficjent w 2022 roku we współpracy z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej z siedzibą w Warszawie zakończyła realizację zadania pn.: „Usuwanie odpadów z folii rolniczych, siatki i sznurka do owijania balotów, opakowań po nawozach i typu Big-Bag.” Złożono **77** wniosków o udzielenie dofinansowania, ostatecznie zadanie realizowały **64** gospodarstwa rolne. Całkowity koszt przedsięwzięcia wyniósł **74 851,65**. Łączna masa odpadów z folii rolniczych, siatki i sznurka do owijania balotów, opakowań po nawozach i typu Big-Bag do utylizacji wyniosła **121,710**: w tym folia rolnicza 79,07 Mg, siatka i sznurek do owijania balotów 12,54 Mg, opakowania po nawozach 7,94 Mg i opakowania Big-Bag 22,16 Mg. W trakcie postępowania przetargowego wygrała firma VIK Sp. z o. o. Spółka komandytowa z Radomic.

4.3. Gospodarka wodno-ściekowa

Uchwałą Rady Gminy Brzuze nr III/17/2011 z dnia 28 stycznia 2011 roku utworzono z dniem 1 lutego 2011 roku samorządowy zakład budżetowy pod nazwą: Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Brzuzem. Przedmiotem działalności zakładu jest wykonywanie zadań o charakterze zbiorowego zaopatrzenia sprzedaży wody, zapewnienie właściwej eksploatacji i konserwacji obiektów, sieci wodociągowej wraz z uzbrojeniem. Aktualnie jednostka zatrudnia 4 osoby, w tym 1 osoba zatrudniona jest w wymiarze $\frac{3}{4}$ etatu. Wśród pracowników jest konserwator urządzeń wydobywczych, który sprawuje bieżący nadzór techniczny nad stacjami uzdatniania wody oraz siecią wodociągową. Łączna długość głównej sieci wodociągowej w gminie na koniec 2022 roku wynosiła 228.492,00 m.

Rys. 32. Schemat sieci wodociągowej w gminie Brzuze

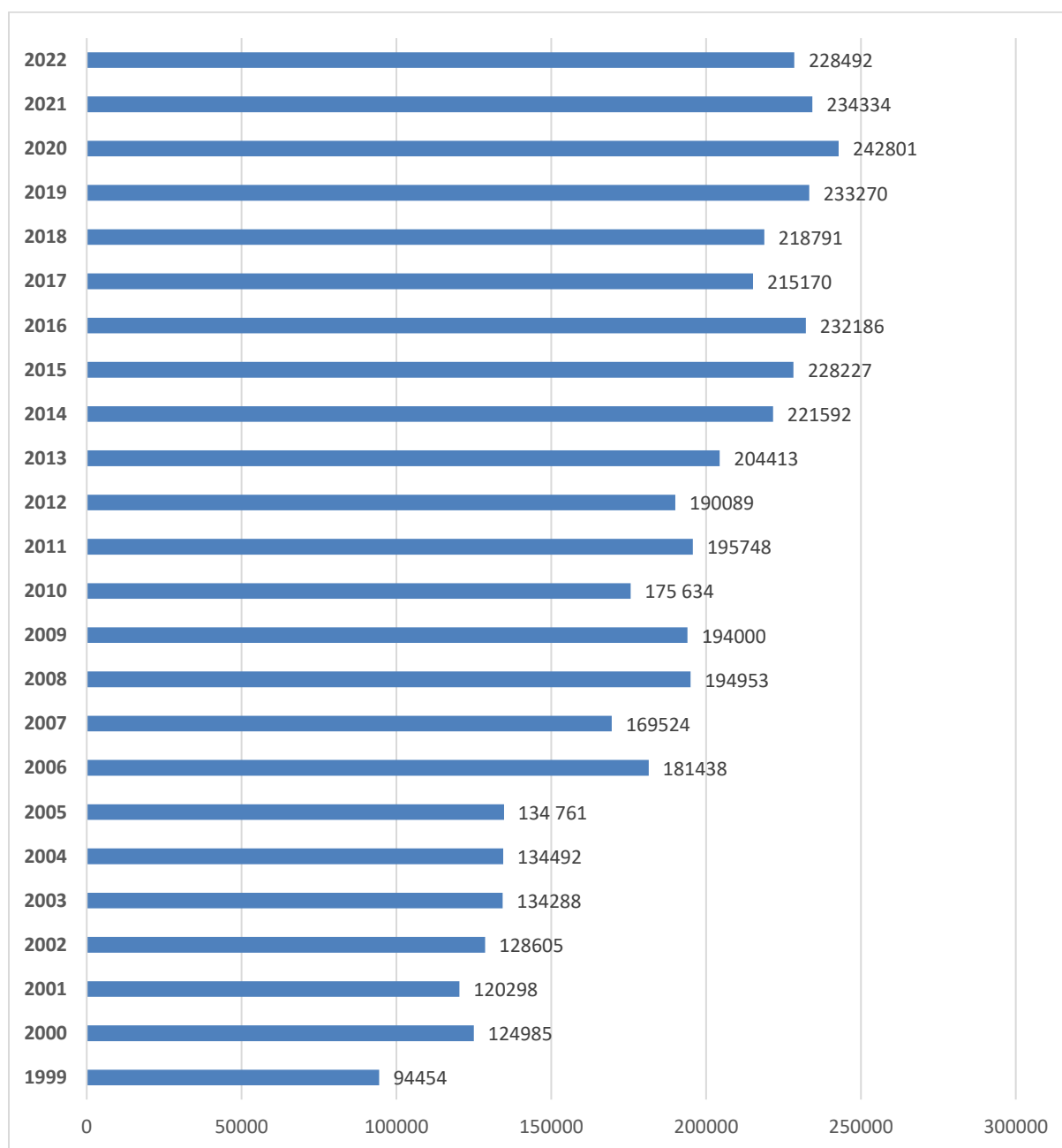
Na terenie gminy Brzuze eksploatowane są trzy ujęcia komunalne:

1. Stacja Uzdatniania Wody Ugoszcz
2. Stacja Uzdatniania Wody Ostrowite
3. Stacja Uzdatniania Wody Trąbin

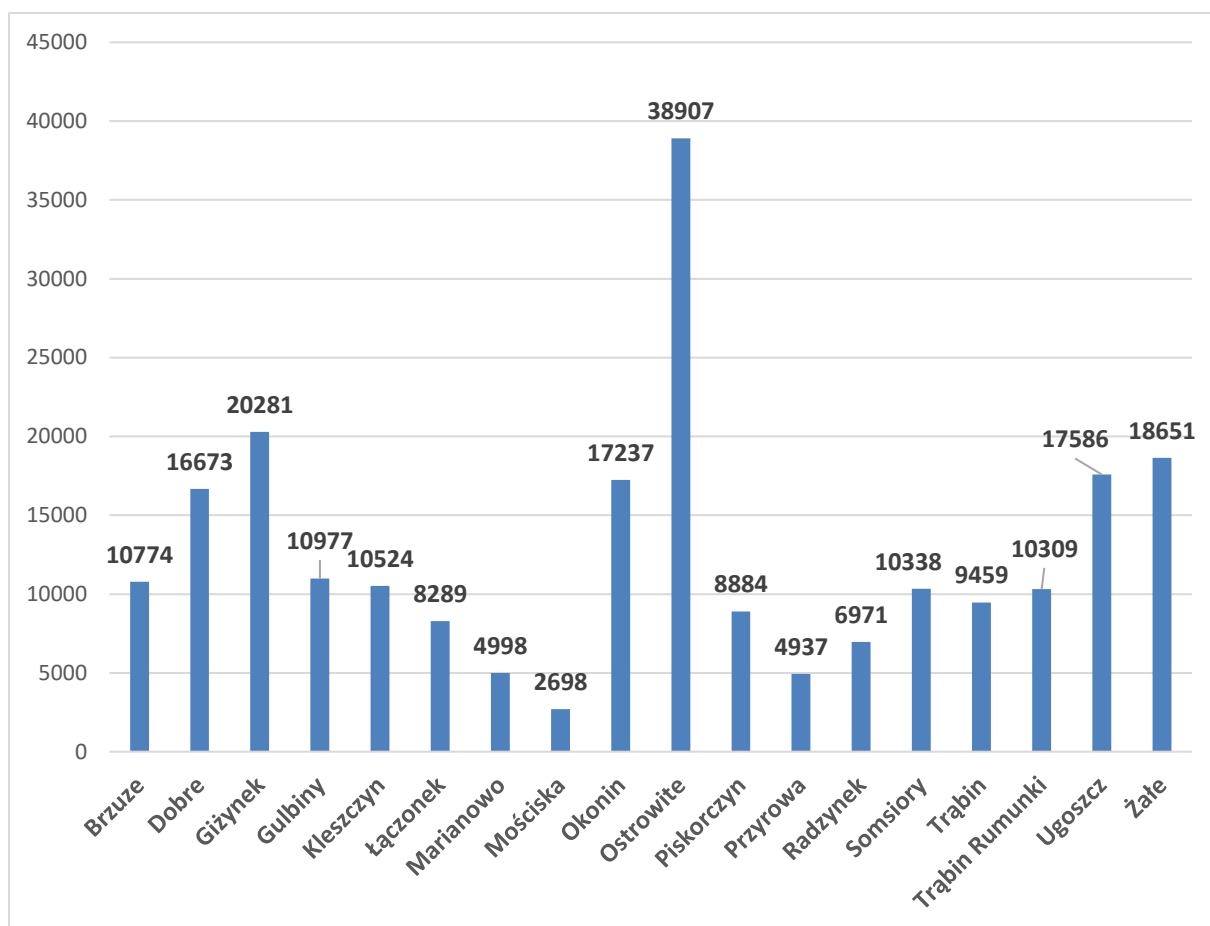
Studnie wiercone w obrębie ujęć ujmuje wodę z utworów czwartorzędowych. Tereny ujęć położone są na wysoczyźnie morenowej. Pod względem hydrologicznym, obszar SUW Trąbin należy do zlewni Rypienicy będącej lewym dopływem Drwęcy, obszar SUW Ostrowite oraz SUW Ugoszcz leżą w dorzeczu rzeki Drwęcy w zlewni strugi Ruziec. Jako hydrograficzna jednostka bilansowa teren ten należy do regionu wodnego Dolnej Wisły, znajdującego się w obszarze działania Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku.

Woda pobrana z ujęć głębinowych charakteryzuje się podwyższoną zawartością jonów żelaza oraz jonów manganu. Stężenia te znacznie przekraczają maksymalne wartości dla wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi i wymagają uzdatnienia w procesie odżelaziania i odmanganiania. Wobec powyższego we wszystkich trzech stacjach, woda musi być poddawana tym zabiegom.

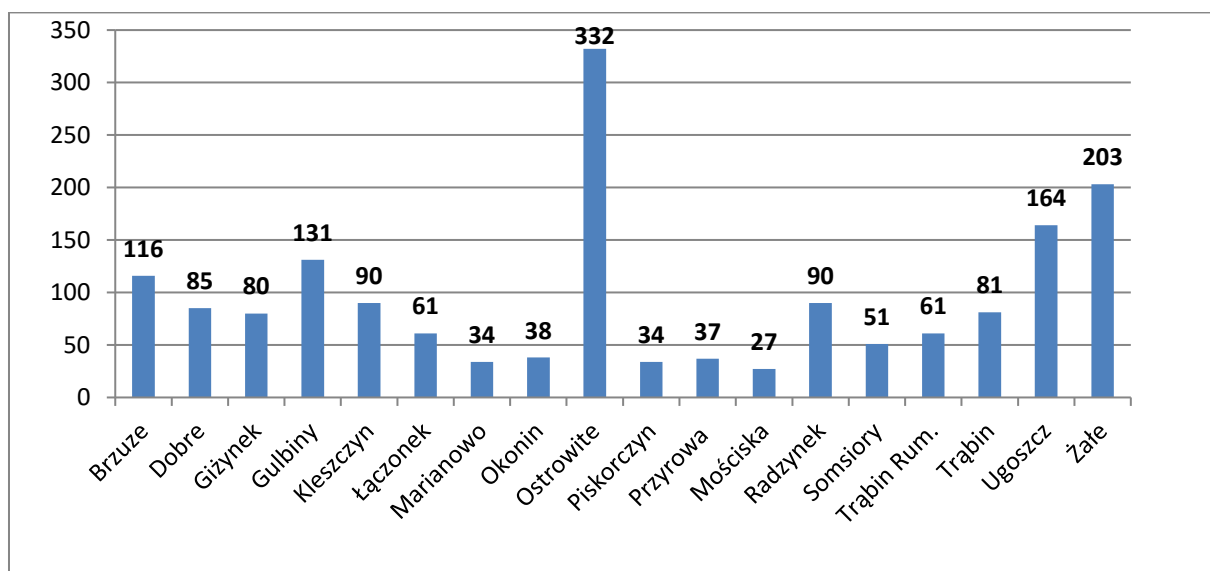
Od 1999 roku wzrasta ilość sprzedanej wody. Podyktowane jest to m.in. zwiększającą się ilością przyłączy. W grudniu 2022 r., dostęp do czynnej sieci wodociągowej posiadało 97% mieszkań. Do Gminnego Zakładu Gospodarki Komunalnej w 2022 r. wpłynęło 68 wniosków o określenie warunków technicznych przyłączenia nieruchomości do sieci wodociągowej. Po wydaniu warunków technicznych 33 przyłączy o łącznej długości 1.997,50 m zostało zainwentaryzowanych, a z nowymi odbiorcami zostały podpisane umowy na dostawę wody.

Rys. 33. Sprzedaż wody w latach 1999-2022 [m³]

Rys. 34. Sprzedaż wody w miejscowościach gminy Brzuze [m³] wg stanu na 31 grudnia 2022 r.

Rys. 35. Ilość gospodarstw odbierających wodę wg stanu na 31 grudnia 2022 r.

Rys. 36. Zużycie wody w miejscowościach gminy Brzuze [m³] w przeliczeniu na jednego mieszkańca w 2022 r.

Taryfy za wodę

Cena wody wynika z kalkulacji przedsiębiorstwa wodociągowego w oparciu o przepisy Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2018 r. poz. 2268) oraz Rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi śródlądowej z dnia 27 lutego 2018 r. Przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne ustala niezbędne przychody na podstawie kosztów w okresie obrotowym poprzedzającym wprowadzenie nowej taryfy na potrzeby obliczenia cen i stawek opłat planowanych na 3 lata obowiązywania taryfy, uwzględniając w szczególności:

1. Koszty eksploatacji i utrzymania ponoszone w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę, w tym:
 - a. amortyzację lub odpisy umorzeniowe ustalone zgodnie z przepisami o rachunkowości od wartości początkowej środków trwałych metodą liniową niezależnie od źródeł ich finansowania,
 - b. opłaty za korzystanie ze środowiska,
 - c. opłaty za usługi wodne,
2. Podatki i opłaty niezależne od przedsiębiorstwa,
3. Koszty zakupionej przez siebie wody lub wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych niebędących w jego posiadaniu,
4. Rezerwy na należności nieregularne.

Przy rozliczeniach za dostarczoną wodę na terenie gminy Brzuze obowiązuje taryfa dwuskładnikowa, pierwszy składnik obejmuje opłatę abonamentową, a drugi cenę za 1 m³. Cena za dostarczoną wodę jest jednakowa dla wszystkich odbiorców, nie występuje zróżnicowanie cenowe: opłata abonamentowa 2 zł netto (2,16 z VAT), 1 m³ dostarczonej wody 2,32 netto (2,51 z VAT).

Wzrastające zapotrzebowanie na wodę pitną rodzi potrzebę rozbudowy i modernizacji zarówno stacji uzdatniania jak też sieci wodociągowej. Gruntownej przebudowy wymaga w pierwszej kolejności SUW w Trąbinie, konieczna jest również rozbudowa stacji w Ostrowitem i Ugoszczu.

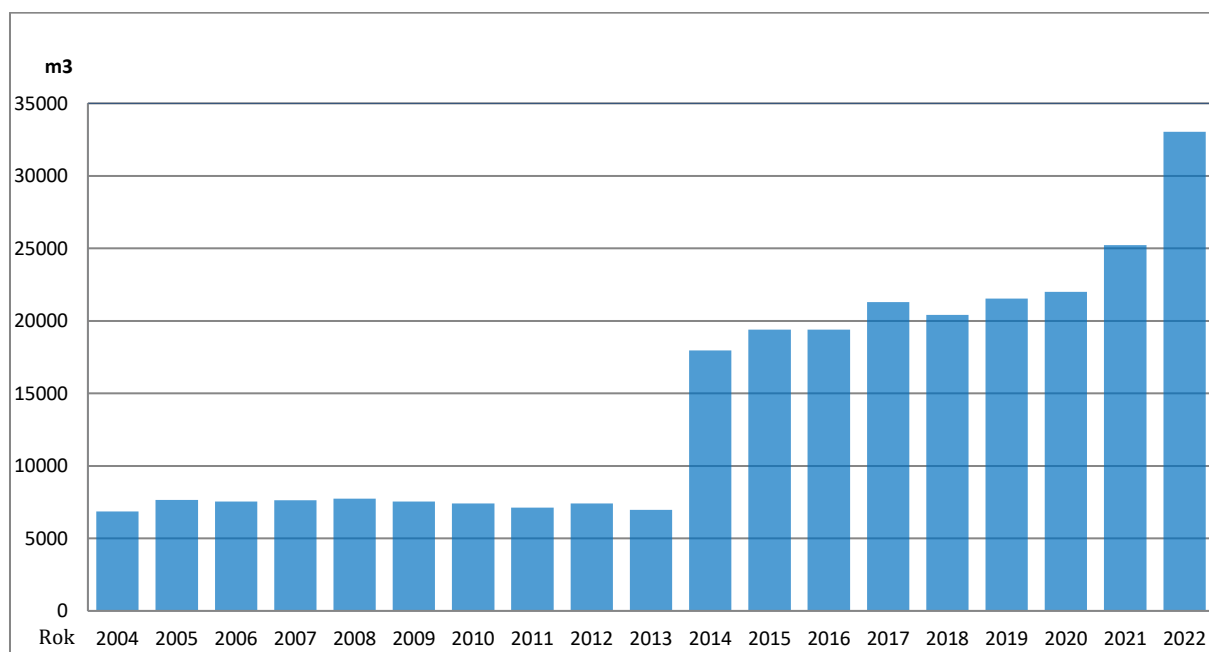
Gospodarka ściekowa

Na terenie gminy Brzuze działają dwie gminne oczyszczalnie ścieków:

- oczyszczalnia ścieków w Ugoszczu, obejmująca teren części wsi: Ugoszcz, Brzuze i Ostrowite.

łącznie 157 budynki.

- oczyszczalnia ścieków w Ostrowitem, obsługiwana przez Zakład Gospodarki Komunalnej w Ostrowitem Golubskim, obejmująca części wsi Ostrowite (Osada).

Rys. 37. Ilość nieczystości płynnych zrzucanych do oczyszczalni ścieków na terenie gminy Brzuze w latach 2004 -2022 [m³].

Z przedstawionych danych wynika, że ilość przetwarzanych ścieków w kolejnych latach wzrasta. Wynika to ze wzrostu ilości budynków przyłączających się do zbiorczej sieci kanalizacyjnej.

Głównym problemem związanym z gospodarką ściekową na terenie gminy jest zbyt niski stopień skanalizowania wynikający z małej liczby wsi o zwartej zabudowie. W związku z tym, gdzie budowa systemów kanalizacji zbiorczej nie przyniesie korzyści dla środowiska, należy zastosować systemy indywidualne zapewniające ochronę środowiska.

Taryfy za ścieki

Cena ścieków wynika z kalkulacji Urzędu Gminy Brzuze w oparciu o przepisy Ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2018 r. poz. 2268) oraz Rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi śródlądowej z dnia 27 lutego 2018 r. Urząd Gminy Brzuze ustala niezbędne przychody na podstawie kosztów w okresie obrachunkowym poprzedzającym wprowadzenie nowej taryfy na potrzeby obliczenia cen i stawek opłat planowanych na 3 lata obowiązywania taryfy, uwzględniając w szczególności:

1. Koszty eksploatacji i utrzymania ponoszone w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków, w tym:

a) amortyzację lub odpisy umorzeniowe ustalane zgodnie z przepisami o rachunkowości od wartości początkowej środków trwałych metodą liniową niezależnie od źródeł ich finansowania,

b) opłaty za korzystanie ze środowiska,

c) opłaty za usługi wodne,

2. podatki i opłaty niezależne od przedsiębiorstwa,

3. koszty zakupionej przez siebie wody lub wprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych niebędących w jego posiadaniu,

4. rezerwy na należności nieregularne.

Przy rozliczeniach za odprowadzanie ścieków na terenie gminy Brzuze obowiązuje taryfa jednoczęłonowa. Cena za odprowadzanie ścieków jest jednakowa dla wszystkich odbiorców, nie występuje zróżnicowanie cenowe: 1 m³ odprowadzanych ścieków 4,66 zł netto (5,03 z VAT).

4.4. Budowa dróg, chodników i ścieżek rowerowych

4.4.1. Drogi

W skład sieci drogowej wchodzi drogi wojewódzkie, powiatowe, gminne i dojazdowe o łącznej szacunkowej długości 228,91 km. Na infrastrukturę drogową składają się 2 drogi wojewódzkie, 7 powiatowych i 25 gminnych wyodrębnionych w poniższej tabeli.

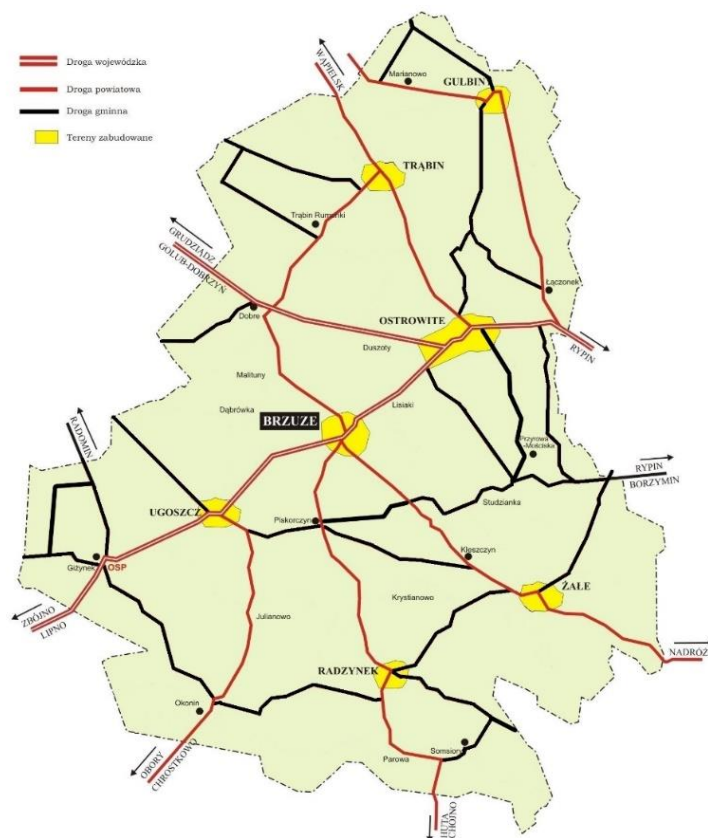
Tab. 23. Zestawienie dróg wg kategorii

Lp.	Numer drogi	Nazwa drogi	Zarządca drogi	Długość drogi na terenie gminy [km]
1.	556	Ostrowite-Zbójno	Rejon Dróg Wojewódzkich w Toruniu	8,141
2.	534	Grudziądz-Rypin	Rejon Dróg Wojewódzkich w Wąbrzeźnie	5,981
3.	2120	Radomin-Ruszkowo-Gulbiny-Cetki	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	6,426
4.	2204	Radziki Duże-Wąpielsk-Ruszkowo-Ostrowite	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	4,493
5.	2207	Trąbin-Dobre-Brzuze	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	5,704
6.	2211	Brzuze-Nadróż	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	7,338
7.	2212	Brzuze-Huta Chojno	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	7,808
8.	2213	Ugoszcz-Obory	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	4,31
9.	2130	Kobrzyniec-Dulsk	Zarząd Dróg Powiatowych w Rypinie	1,192
10.	120201C	Marianowo-Gulbiny	Urząd Gminy Brzuze	2,9
11.	120202C	Gulbiny-Łączonek	Urząd Gminy Brzuze	3,918
12.	120203C	Łączonek-Ostrowite	Urząd Gminy Brzuze	1,6
13.	120204C	Trąbin-Radomin	Urząd Gminy Brzuze	2,5
14.	120205C	Radzynek-Somsiory	Urząd Gminy Brzuze	1,8
15.	120206C	Żałe-Radzynek	Urząd Gminy Brzuze	2,5
16.	120207C	Somsiory-Somsiory	Urząd Gminy Brzuze	1,12
17.	120208C	Giżynek-Ruże	Urząd Gminy Brzuze	1,3

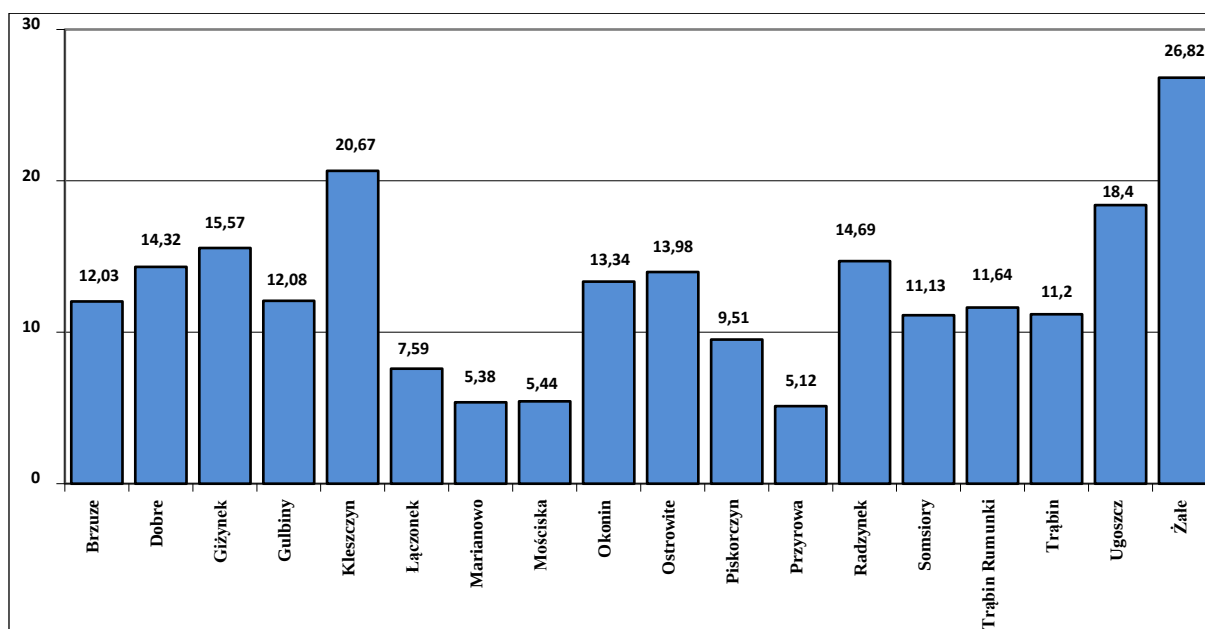
18.	120209C	Przyrowa-Przyrowa	Urząd Gminy Brzuze	2,9
19.	120210C	Giżynek-Piórkowo	Urząd Gminy Brzuze	1,6
20.	120211C	Studzianka-Kleszczyn	Urząd Gminy Brzuze	2,5
21.	120212C	Ostrowite-Studzianka	Urząd Gminy Brzuze	2,5
22.	120213C	Borzymin-Żałe	Urząd Gminy Brzuze	2,44
23.	120214C	Dobre-Piórkowo	Urząd Gminy Brzuze	1,74
24.	120215C	Żałe-Piskorzyn	Urząd Gminy Brzuze	2,5
25.	120216C	Giżynek-Okonin	Urząd Gminy Brzuze	3,2
26.	120217C	Piórkowo-Ugoszcz	Urząd Gminy Brzuze	2,2
27.	120218C	Piskorzyn-Ugoszcz	Urząd Gminy Brzuze	1,3
28.	120219C	Radzynek-Okonin	Urząd Gminy Brzuze	3,1
29.	120220C	Studzianka-Przyrowa	Urząd Gminy Brzuze	1,1
30.	120221C	Trąbin Rumunki-Trąbin Rumunki	Urząd Gminy Brzuze	2,44
31.	120222C	Ostrowite-Mościska	Urząd Gminy Brzuze	2,791
32.	W trakcie nadawania numeru	Piskorzyn-Kleszczyn	Urząd Gminy Brzuze	1,587
33.	W trakcie nadawania numeru	Giżynek-Giżynek	Urząd Gminy Brzuze	1,780
34.	W trakcie nadawania numeru	Marianowo-Ruszkowo	Urząd Gminy Brzuze	0,175

Tab. 24. Długość dróg w poszczególnych kategoriach

Lp.	Kategoria dróg	Długość na terenie gminy [km]
1.	wojewódzkie	14,12
2.	powiatowe	37,27
3.	gminne	53,49
4.	dojazdowe	124,03

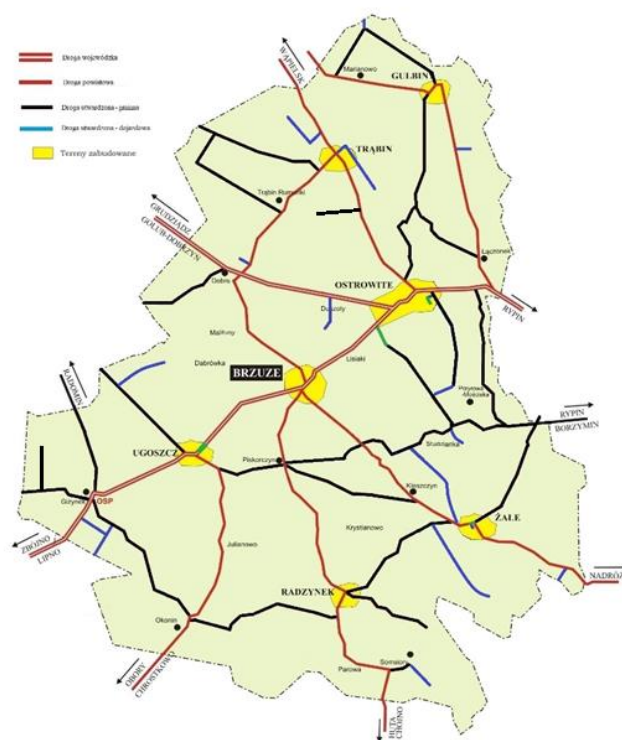

Rys. 38. Położenie dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych

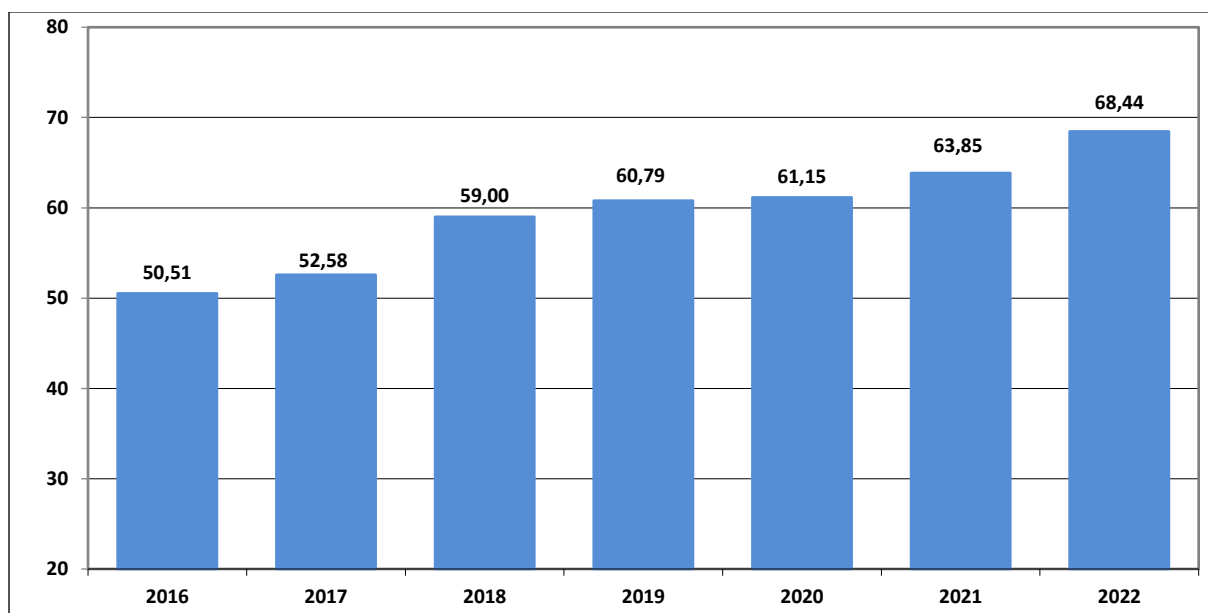

Rys. 39. Długość dróg wszystkich kategorii w miejscowościach gminy Brzuze

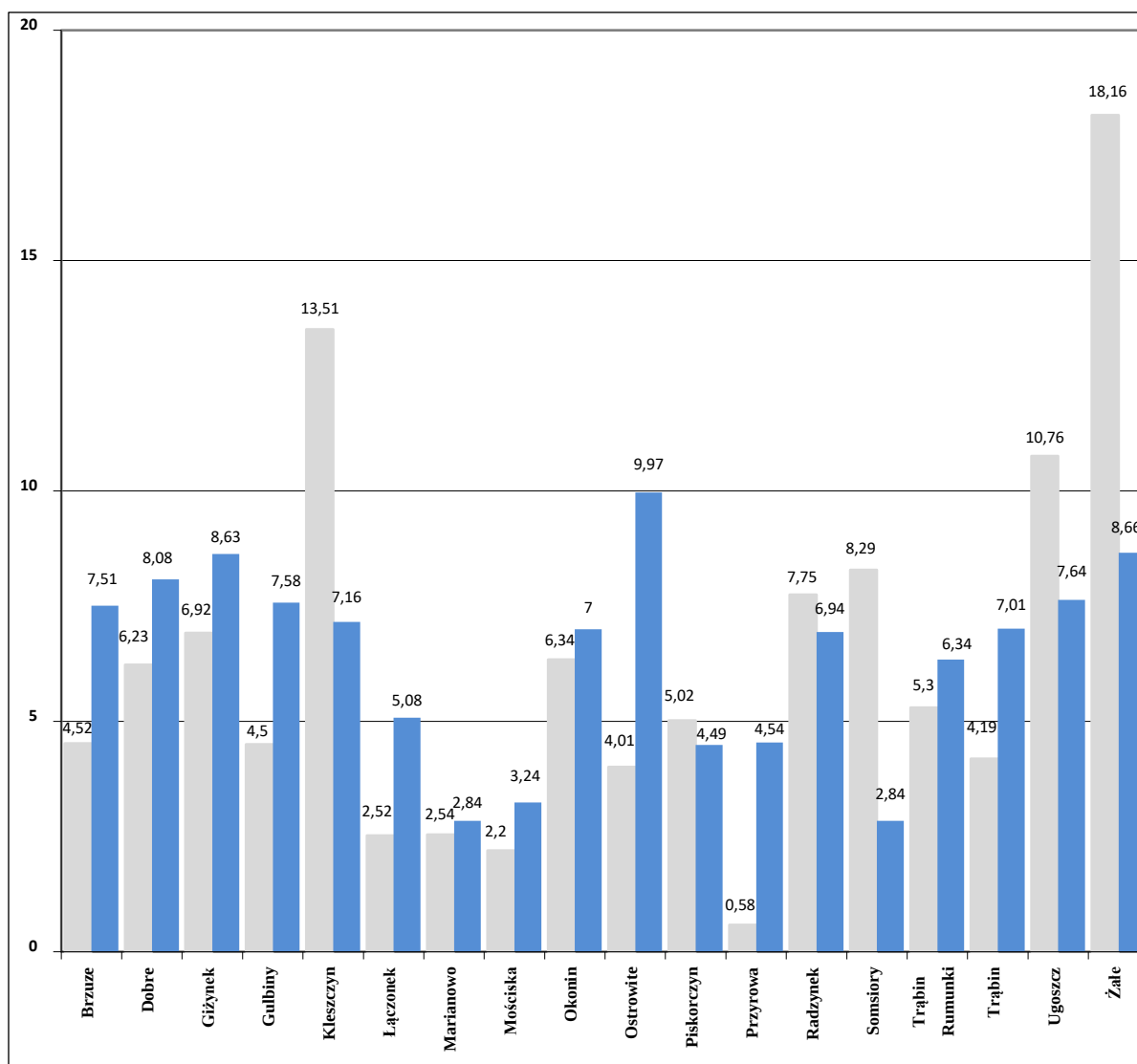
Miejscowościami mającymi największą długość dróg są Kleszczyn i Żale. Natomiast najmniej dróg znajduje się na terenie miejscowości Przyrowa, Marianowo i Mościska.

Rys. 40. Drogi utwardzone w gminie Brzuze

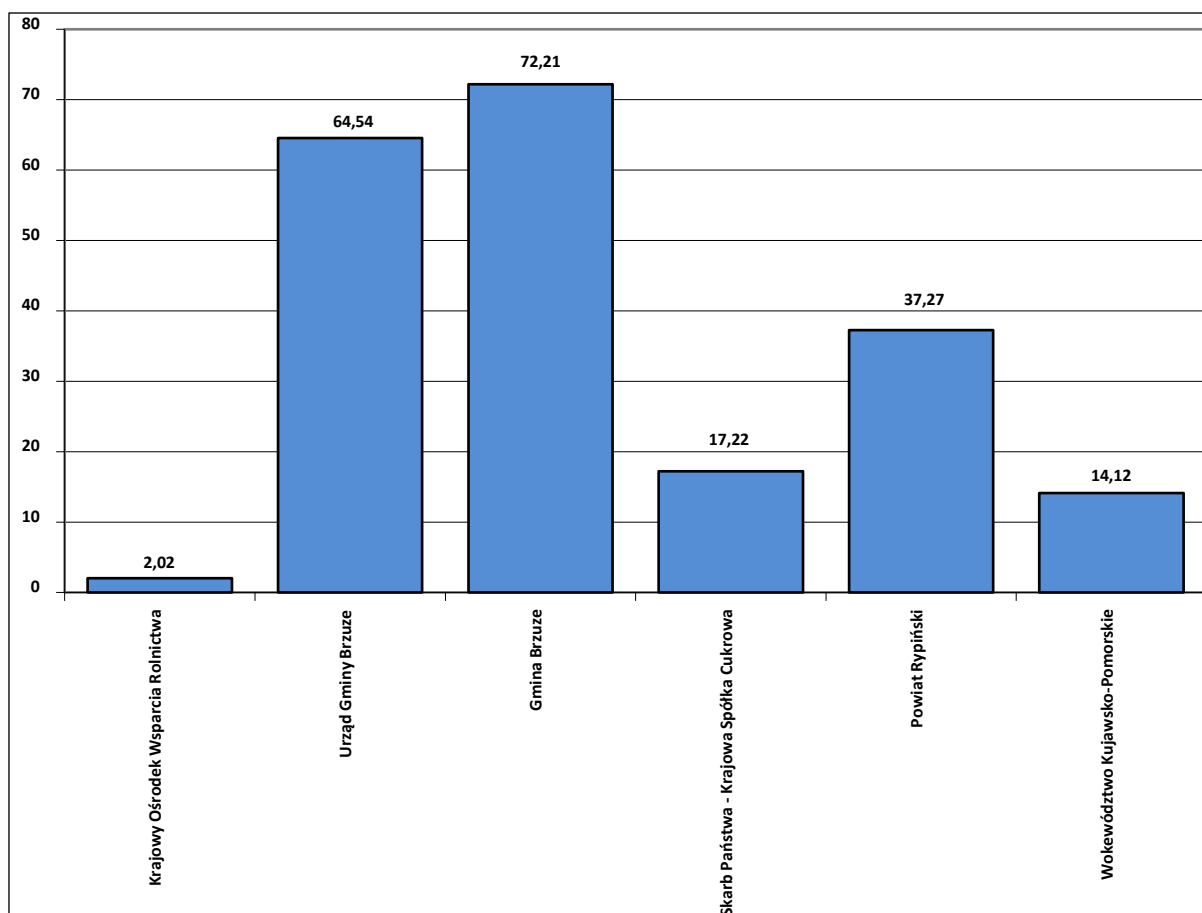
Rys. 41. Drogi utwardzone w latach 2016-2022

Rys. 42. Porównanie długości dróg nieutwardzonych i utwardzonych w miejscowościach gminy Brzuze

Największą długość dróg utwardzonych ma Ostrowite (9,97 km) oraz Żale (8,66 km), które posiada również w porównaniu z innymi miejscowościami najwięcej dróg nieutwardzonych (18,16 km). Na drugim miejscu pod względem dróg nieutwardzonych jest miejscowość Kleszczyn (13,51 km).

Dobłą proporcję dróg utwardzonych do nieutwardzonych obserwujemy w miejscowościach Marianowo (utwardzone – 2,84 km, nieutwardzone – 2,54 km) i Mościska (utwardzone – 3,24 km, nieutwardzone – 2,20 km). Natomiast najmniej dróg nieutwardzonych znajduje się w miejscowości Przyrowa, mają one 0,58 km długości.

Rys. 43. Długość dróg wg własności [km]

Gmina Brzuze jest właścicielem około 72,21 km dróg, natomiast około 64,54 km dróg znajduje się we władaniu Urzędu Gminy. Województwo Kujawsko-Pomorskie na terenie gminy Brzuze posiada 14,12 km dróg natomiast Powiat Rypiński jest właścicielem łącznej długości dróg 37,27 km, a Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa jest właścicielem 2,02 km dróg.

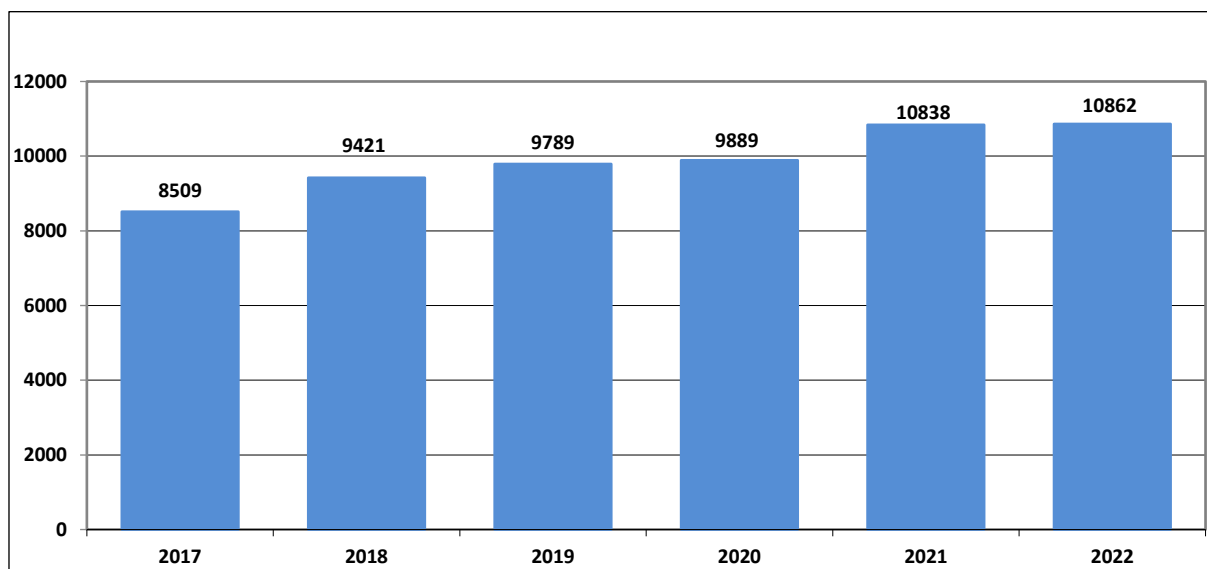
Tab. 25. Inwestycje drogowe w 2022 r.

Lp.	Nazwa zadania	Wartość [zł]	Opis
1.	Przebudowa drogi dojazdowej Żałe pod jezioro Kopiec wraz z budową oświetlenia	Nie poniesiono wydatków	Zlecono przygotowanie podkładów geodezyjnych
2.	Przebudowa drogi Bobrowiec - Jutrzenka	Nie poniesiono wydatków	Zlecono przygotowanie podkładów geodezyjnych
3.	Przebudowa odcinka drogi gminnej nr 120208C oraz budowa odcinka drogi gminnej w miejscowości Giżynek	Całkowity koszt: 1 978 874,12 • środki z RFRD: 907 665,00 środki z budżetu gminy: 1 071 209,12	Wykonano nawierzchnię z betonu asfaltowego na długości 2,116 km, skrzyżowanie, pobocza gruntowe, zbudowano i przebudowano zjazdy, wykonano chodnik/peron przystankowy, oświetlenie drogowe hybrydowe, umocniono skarpy płytami ażurowymi., ustawiono bariery ochronne
4.	Przebudowa drogi gminnej nr 120209C Przyrowa – Przyrowa	Całkowity koszt: 46 740,00	Sporządzono dokumentację projektowo - kosztorysową
5.	Przebudowa drogi gminnej nr 120211C Studzianka - Kleszczyn - I i II etap	Całkowity koszt: 1 045,50	Sporządzono dokumentację kosztorysową
6.	Przebudowa drogi Kleszczyn - Lisiaki	Całkowity koszt: 29,80	Pobrano podkłady geodezyjne
7.	Przebudowa drogi Krystianowo - Nowiny	Całkowity koszt: 91,30	Pobrano podkłady geodezyjne
8.	Przebudowa drogi gminnej nr 120210C Giżynek - Piórkowo	Nie poniesiono kosztów	
9.	Przebudowa drogi Okonin - Parowa	Poniesiony koszt: 163,90	Pobrano podkłady geodezyjne

		Przewidywany koszt: 402 040,54	Złożono wniosek o dofinansowanie w ramach RFRD, po pozytywnej weryfikacji wniosku otrzymano dofinansowanie w wysokości 55% tj. 221 122,00 zł, realizacja zadania przewidziana jest w 2023 r.
10.	Przebudowa drogi gminnej nr 120219C Radzynek - Okonin	Nie poniesiono kosztów	
11.	Przebudowa drogi Trąbin Rumunki - Buczyzna	Całkowity koszt: 965 483,13 Poniesione koszty: 707 150,00 • środki z Lasów Państwowych – Nadleśnictwo Skrwilno: 468 062,59 • środki z budżetu gminy: 497 420,54	Na odcinku 918 m wykonano roboty m.in. przygotowawcze i ziemne, odwodnienie, rowy przydrożne, podbudowę, nawierzchnię warstwy wiążącej, zjazdu, pobocza. Kontynuacja zadania przewidziana jest w 2023 r.
12.	Przebudowa drogi Ugoszcz - Julianowo	Całkowity koszt: 44 280,00	Sporządzono dokumentację projektowo - kosztorysową
13.	Przebudowa drogi gminnej nr 120217 C Piórkowo - Ugoszcz	Nie poniesiono kosztów	
14.	Przebudowa drogi Okonin – Obory (Rochal)	Całkowity koszt: 19 986,10	Sporządzono dokumentację projektowo - kosztorysową
15.	Przebudowa drogi Ostrowite - Ostrowite	Całkowity koszt: 4 305,00	Sporządzono dokumentację projektowo - kosztorysową
16.	Przebudowa drogi Żałe (Lisie Jamy) - Korea	Nie poniesiono kosztów	
17.	Budowa drogi Piskorczyń - Kleszczyn	Całkowity koszt: 8 100,000	Dokonano wpisów własności w księgach wieczystych
18.	Przebudowa drogi gminnej Ugoszcz - Piórkowo	Całkowity koszt: 16 910,00	Wykonano na odcinku 54 m utwardzenie nawierzchni masa bitumiczną
19.	Rozbudowa oświetlenia drogowego na terenie gminy Brzuze	Całkowity koszt: 25 379,90	Dokonano zakupu elementów służących do budowy oświetlenia drogowego
20.	Budowa nowych punktów oświetlenia ulicznego na terenie sołectwa Łączonek	Całkowity koszt: 63 880,47 • Fundusz Sołecki – 10 000,00	Wybudowano pięć punktów oświetleniowych LED
21.	Budowa nowych punktów oświetlenia ulicznego na terenie sołectwa Ostrowite	Całkowity koszt: 19 578,52	Wybudowano dwa podwójne punkty oświetleniowe LED
22.	Budowa oświetlenia przejść dla pieszych w miejscowości Żałe, Radzynek, Dobre i Ostrowite	Nie poniesiono kosztów	Wystąpiono o wykonanie podkładów geodezyjnych
23.	Budowa oświetlenia ulicznego w sołectwie Brzuze	Całkowity koszt: 147 787,18 • Fundusz Sołecki: 17 448,70 • środki z budżetu gminy: 130 338,48	Wybudowano 11 punktów oświetlenia drogowego LED
24.	Budowa oraz modernizacja dróg na terenie gminy Brzuze	Nie poniesiono kosztów	Otrzymano promesę wstępną dotyczącą dofinansowania inwestycji z Programu Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych na kwotę 6 650 000,00 zł. Realizacja zadania w latach 2023-2024.
25.	Budowa nowych punktów oświetlenia ulicznego na terenie sołectwa Somsioły	Całkowity koszt: 9 984,00 • Fundusz Sołecki – 9 984,00	Wybudowano cztery punkty oświetleniowe LED
26.	Budowa nowej świetlicy w Trąbinie Rumunkach	Całkowity koszt: 12 981,05 Fundusz Sołecki – 12 981,05	Sporządzono dokumentację projektowo - kosztorysową

4.4.2. Chodniki

Rys. 44. Długość chodników w latach 2017-2022 [m]

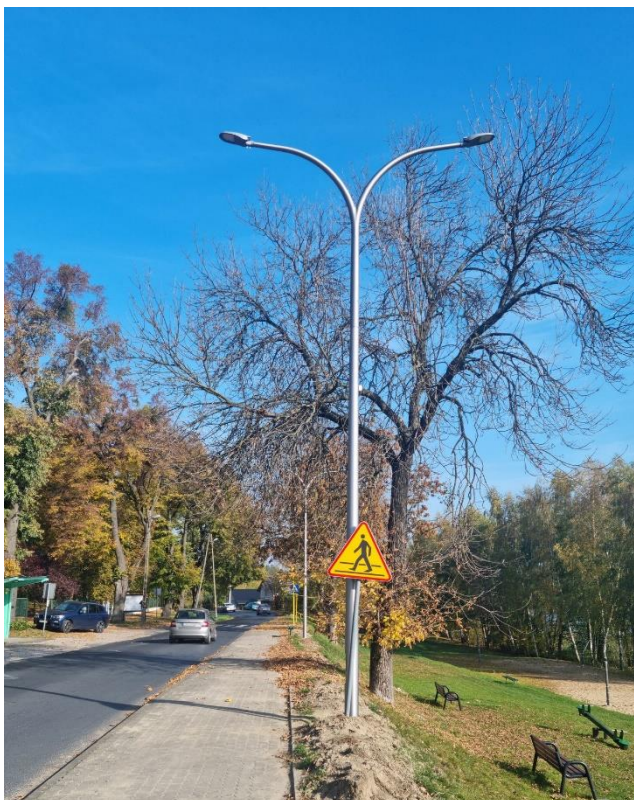
4.4.3. Ścieżki rowerowe

W 2022 r. trwały przygotowania do budowy kolejnych ścieżek rowerowych. Po przeprowadzonym przetargu, 20 grudnia, podpisana została umowa na realizację dwóch odcinków ścieżek, w Dobrem i Ostrowitem, o łącznej długości 753,01 m. Budowa rozpoczęta została wiosną 2023 r. Kontynuowane były również prace projektowe, rozpoczęte w 2021 r., kiedy Gmina Brzuze udzieliła pomocy finansowej Gminie Rypin, w formie dotacji celowej, na realizację zadania związanego z budową ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 534 od Ostrowitego do Rypina. W 2022 roku Gmina Brzuze zabezpieczyła środki na realizację drugiej części prac projektowych. Zostaną one przekazane w formie dotacji celowej w kwocie 37.228,03 zł w roku 2023.

4.4.4. Oświetlenie drogowe

W 2022 r. kontynuowane były inwestycje w zakresie rozbudowy oświetlenia dróg. Do najważniejszych inwestycji należała budowa nowych punktów oświetleniowych centrum Brzuzego i w łączonku. Ponadto trwały przygotowania dokumentacji do wymiany opraw oświetleniowych na ledowe w całej gminie. Inwestycja ta została zrealizowana zimą i wiosną 2023 r. Przygotowana została również dokumentacja na rozbudowę oświetlenia, która będzie realizowana w 2023 r.

4.5. Obiekty kubaturowe i tereny gminne

Tab. 26. Obiekty kubaturowe i tereny inwestycje w 2022 r.

Lp.	Nazwa	Wartość [zł]	Opis
1.	Budowa awaryjnego otworu studziennego nr 3 oraz budowa zbiornika retencyjnego wraz z modernizacją SUW Trąbin	Całkowity koszt: 24 402,84	Sporządzono dokumentację projektową
2.	Budowa garażu przy strażnicy OSP Dobre	Całkowity koszt: 35 572,53	Przeprowadzono roboty wykończeniowe oraz zamontowano instalację odgromową
3.	Budowa PSZOK gminy Brzuze w Ostrowitem	Całkowity koszt: 11 953,88	Wybudowano pięć wiat gospodarczych o konstrukcji drewniano-metalowej
4.	Punkt Gospodarki Komunalnej „Kółko” w Ostrowitem	Całkowity koszt: 50 226,71 • Fundusz Sołecki: 13 134,23 • środki z budżetu gminy: 37 092,48	Przeprowadzono remont portierni oraz dwóch pomieszczeń
5.	Rewitalizacja Parowozowni, pozostałych obiektów oraz obszarów zdegradowanych i przemysłowych po Cukrowni Ostrowite	Całkowity koszt: 212 397,80	Sporządzono dokumentację projektowo-kosztorysową. 20 grudnia 2022 r. zostały zawarte umowy na realizację przedmiotowej inwestycji z wyłonionymi w ramach przeprowadzonego postępowania przetargowego wykonawcami. Zadanie obejmuje 6 części: 1. Rewitalizacja parowozowni i terenu przyległego. 2. Zmiana konstrukcji dach i przebudowa remizy. 3. Odtworzenie budynków. 4. Rozbiórka budynków i budowli. 5. Budowa dróg wewnętrznych pieszo-rowerowych. 6. Budowa linii kablowych oświetlenia terenu. Całkowita wartość inwestycji wyniesie 5 288 520,50 zł, realizacja do lipca 2024 r.
6.	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Ugoszczu	Poniesione koszty: 2 609 883,04 • środki z budżetu Województwa Kujawsko-Pomorskiego: 150 000,00	W ramach zadania powstał obiekt o powierzchni użytkowej 912,30 m ² , obejmujący pełnowymiarową salę sportową wraz z zapleczem socjalno- sanitarnym i 2 dodatkowymi salkami na piętrze budynku, galerią oraz zagospodarowaniem terenu. Całkowity koszt inwestycji wyniósł 4 470 361,32 zł.

		• środki z FRKF: 1 305 180,66 • środki z FIL: 800 000,00 środki z budżetu gminy: 354 702,38	
7.	Przebudowa i modernizacja Świetlicy Wiejskiej w Żałem	Całkowity koszt: 19 859,25	Dokonano zakupu materiałów Złożono wniosek o dofinansowanie w ramach PROW na lata 2014-2020, za pośrednictwem Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Gmin Dobrzyńskich Region Północ. Przewidywany koszt inwestycji wynosi 291 630,96 zł.
8.	Budowa altany na działce gminnej w Gulbinach	Nie poniesiono kosztów	
9.	Budowa wiaty przy Świetlicy Wiejskiej w Okoninie	Całkowity koszt: 36 476,21 • Fundusz Sołecki: 7 807,18 • środki z budżetu gminy: 28 669,03	Wybudowano wiatę konstrukcji drewnianej z dachem krytym blachodachówką na podłożu utwardzonym kostką brukową
10.	Modernizacja świetlicy oraz zagospodarowanie terenu wokół Świetlicy Wiejskiej w Przyrowie	Całkowity koszt: 20 512,02 • Fundusz Sołecki: 12 015,16 • środki z budżetu gminy: 8 496,86	Sporządzono dokumentację projektową oraz zakupiono część materiałów
11.	Budowa Świetlicy Wiejskiej w Gulbinach	Całkowity koszt: 52 413,66 • Fundusz Sołecki: 12 250,00 • środki z budżetu gminy: 40 163,66	Sporządzono dokumentację projektową oraz zakupiono część materiałów
12.	Rozbudowa Świetlicy Wiejskiej w Trąbinie	Całkowity koszt: 3 000,00	Wykonanie remontu oraz malowanie elewacji zewnętrznej frontowej budynku
13.	Budowa garażu przy Strażnicy OSP Giżynek wraz z podjazdem.	Całkowity koszt: 7 209,41	Przeprowadzono roboty wykończeniowe oraz zamontowano instalację odgromową
14.	Rozbudowa z przebudową części budynku Szkoły Podstawowej w Ostrowitem dla potrzeb przedszkola – I i II etap	Całkowity koszt II etapu: 599 726,80 • środki z RPO: 339 150,00 środki z budżetu gminy: 260 576,80	Etap II obejmował rozbudowę istniejącego budynku Szkoły Podstawowej na kondygnacji parteru, w ramach którego powstała sala zajęć, łazienka, magazyn leżaków, pomieszczenie administracyjne i pomoc logopedy. W ramach etapu wyposażono przedszkole w meble oraz zabawki i sprzęt multimedialny.
15.	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej w miejscowości Brzuze	Nie poniesiono wydatków	W 2021 r. podpisano umowę z Samorządem Województwa Kujawsko-Pomorskiego na dofinansowanie z EFRROW w ramach PROW na lata 2014-2020. Realizacja zadania w 2023 r.
16.	Wyposażenie świetlicy wiejskiej w Żałem.	Nie poniesiono wydatków	26 maja 2022 r. podpisano umowę z Samorządem Województwa Kujawsko-Pomorskiego na dofinansowanie z EFRROW w ramach PROW na lata 2014-2020. Realizacja zadania w 2023 r.
17.	Budowa infrastruktury sportowej w miejscowości popegeerowskiej Ugoszcz	Nie poniesiono wydatków	Otrzymano promesę wstępną dotyczącą dofinansowania inwestycji z Programu Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych na kwotę 1 997 000,00 zł. Realizacja zadania w latach 2023-2024.
18.	Przebudowa stacji uzdatniania wody wraz z budową studni głębinowej i zbiornika wody czystej w mc. Trąbin, przebudowa stacji uzdatniania wody wraz z budową zbiornika wody czystej w mc. Ugoszcz oraz przebudowa istniejących przepompowni ścieków surowych w mc. Ostrowite, Brzuze, Ugoszcz	Nie poniesiono wydatków	14 grudnia 2022 r. podpisano umowę z Samorządem Województwa Kujawsko-Pomorskiego na dofinansowanie z EFRROW w ramach PROW na lata 2014-2020 na kwotę 2 291 918 zł. Realizacja zadania w latach 2023 – 2024 r.
19.	Modernizacja i wyposażenie świetlicy wiejskiej w Brzuzem-dostosowanie do wymogów sanitarnych obiektu	Całkowity koszt: 33 768,30	Wykonano remont pomieszczeń kuchennych oraz zakupiono wyposażenie

	wyznaczonego do przyjęcia osób wymagających kwarantanny w czasie zagrożeń epidemicznych (rosnąca odporność)		
20.	Przebudowa budynku urzędu gminy wraz z rozbudową schodów zewnętrznych -dostosowanie do obsługi interesantów w czasie zagrożeń epidemicznych (rosnąca odporność)	Całkowity koszt: 139 742,92	Dokonano remontu schodów wewnętrznych, zewnętrznych, podjazdu dla niepełnosprawnych, zamontowano daszki nad wejściem głównym oraz wejściem bocznym
21.	Modernizacja i wyposażenie Domu Kultury w Ostrowitem	Całkowity koszt: 175 498,47	Wykonano instalację elektryczną, nagłośnienie, oświetlenie sceniczne, neon zewnętrzny, mural oraz dokonano zakupu części wyposażenia kuchni oraz sali głównej
22.	Modernizacja świetlicy Wiejskiej w Giżyńku wraz z zagospodarowaniem terenu.	Całkowity koszt: 32 348,75 • Fundusz Sołecki: 7 348,75 • środki z budżetu gminy: 25 000,00	Wykonano część nowego ogrodzenia wraz z bramą oraz furtką. Przeprowadzono remont części elewacji wieży
23.	Zagospodarowanie działek gminnych na terenie sołectwa Żałe wraz z budową oświetlenia	Całkowity koszt: 56 402,83	Sporządzono dokumentację techniczną oraz dokonano zakupu części materiałów
24.	Rozbudowa placu zabaw w miejscowości Ostrowite	Całkowity koszt: 19 992,00 • Fundusz Sołecki: 19 992,00	Zamontowano zjazd linowy, bocianie gniazdo i karuzelę tarczową
25.	Budowa garażu przy świetlicy wiejskiej w Piskorzynie	Całkowity koszt: 7 000,00 • Fundusz Sołecki: 7 000,00	Zakupiono garaż blaszany oraz kostkę brukową do utwardzenia pod nim terenu
26.	Zagospodarowanie działek gminnych na terenie sołectwa Żałe	Całkowity koszt: 18 067,99 • Fundusz Sołecki: 18 067,99	Zakupiono materiał i wykonano utwardzenie
27.	Budowa garażu przy świetlicy w Żałem	Całkowity koszt: 7 257,74 • Fundusz Sołecki: 7 257,74	Sporządzono dokumentację projektową

4.6. Rewitalizacja

Gmina Brzuze posiada „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Brzuze na lata 2017-2023” przyjęty uchwałą Rady Gminy Brzuze nr XI/83/2019 z dnia 30 grudnia 2019 roku.

Program ma na celu wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych gminy, tj. sołectwo Brzuze, Ostrowite oraz Ugoszcz, poprzez realizację projektów, które wpłyną na poprawę jakości życia mieszkańców gminy, zwiększenie kompetencji mieszkańców obszaru rewitalizacji, a tym samym zwiększenie przedsiębiorczości na terenie gminy oraz wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznej w gminie. Obszar ten cechuje się znacznym potencjałem rozwojowym. Obszar rewitalizacji na terenie gminy Brzuze zajmuje powierzchnię 10,55 km², co stanowi 12,32% powierzchni gminy i jest zamieszany przez 1592 osoby co stanowi 29,03% mieszkańców gminy Brzuze.

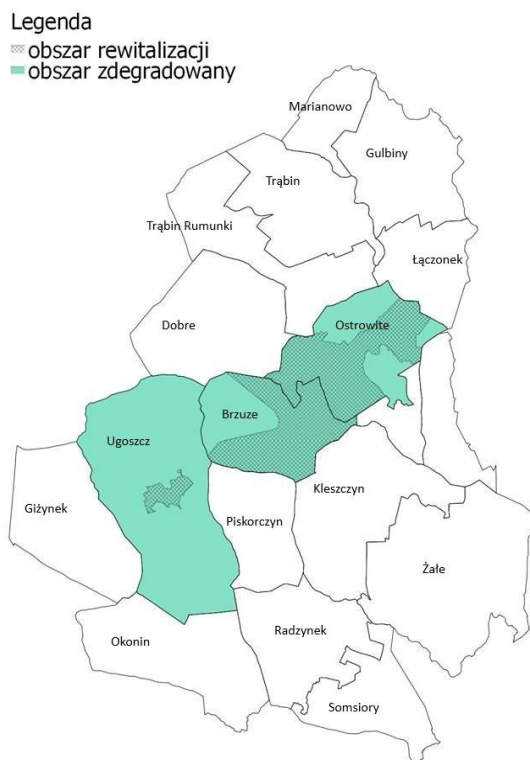
W 2022 r. zakończona została realizacja trzech projektów społecznych m.in.: klub młodzieżowy „Razem w przyszłość”, w którym uczestniczyło 30 dzieci i młodzieży w wieku 6/7-13 lat z obszaru rewitalizacji. Uczestnicy wzięli udział w zajęciach sportowych, informatyczno-przyrodniczych, fotograficznych oraz językowych. Dodatkowo zorganizowano także wyjazdy na basen oraz wycieczki.

Kolejny projekt „Wykorzystaj swój potencjał – Aktywizacja społeczno-zawodowa w Gminie Brzuze” zapewnił 20 uczestnikom w wieku 18-64 lata wsparcie obejmujące aktywizację społeczną i zawodową. Wszystkie działania były realizowane zgodnie z opracowaną Indywidualną Ścieżką Reintegracji (ISR), dostosowaną do potrzeb, potencjału i sytuacji uczestnika. Zorganizowano grupowe i indywidualne poradnictwo psychologiczne, warsztaty ABC biznesu i z komunikacji interpersonalnej, spotkania i wyjazdy integracyjne oraz kursy i szkolenia zawodowe, uczestnicy skorzystali również ze świadczeń dodatkowych, m.in. płatnych staży zawodowych, stypendiów szkoleniowych, ubezpieczenia NNW.

Trzeci projekt społeczny, który przeprowadziła gmina pn. „Odkrywamy siebie z Gminą Brzuze”, którego celem było zwiększenie aktywności społeczności lokalnej został skierowany do trzydziestu mieszkańców Brzuzego, Ostrowitego i Ugoszcza – sołectw objętych Lokalnym Programem Rewitalizacji. Uczestnikom zapewniono udział w interesujących działaniach edukacyjnych, artystycznych i zdrowotnych. Odbyły się warsztaty malarskie, rzeźbiarskie, ceramiczne, rękodzielnicze, witrażowe, a także integracyjne spotkania i wyjazdy. W/w projekty otrzymały dofinansowanie w wysokości do 95% z EFS. w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 i stanowią element Projektu Grantowego „Wdrażanie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Gmin Dobrzyńskich Region Północ”.

W grudniu 2022 r. samorząd gminy podpisał umowy na realizację projektu rewitalizacji parowozowni, remizy oraz części terenów po Cukrowni Ostrowite. Prace zostały rozpoczęte w końcu grudnia i są kontynuowane w 2023 r. Inwestycje uzyskały dofinansowanie z Programu Inwestycji Strategicznych *Polski Ład*. Zakończony został również remont domu kultury w Ostrowitem. Na obszarze rewitalizacji w Ugoszczu dokończona została budowa sali gimnastycznej przy szkole podstawowej. W Brzuzem zbudowana została nowa instalacja oświetlenia drogowego.

Rys. 45. Obszar rewitalizacji na terenie gminy Brzuze

4.7. Gospodarka przestrzenna

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy należy do zadań własnych gminy. Podstawowym dokumentem planistycznym na poziomie lokalnym służącym do ich realizacji jest studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Dokument ten stanowi akt kierownictwa wewnętrznego, a jego ustalenia dają wytyczne dla władz gminy przy realizacji polityki przestrzennej. Planowanie przestrzenne jest procesem ciągłym, a to oznacza konieczność okresowej oceny przyjętych celów w rozwoju i kierunków polityki przestrzennej pod kątem zmieniających się w czasie uwarunkowań, potrzeb i analiz zmian w zagospodarowaniu przestrzennym. Obecnie trwa sporządzanie aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla Gminy Brzuze.

Tab. 27. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Lp.	Nazwa	Nr uchwały	Data zatwierdzenia
1.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dotyczącego wprowadzenia funkcji wypoczynkowo – rekreacyjnej z rehabilitacyjną na terenach rolnych we wsi Somsioły nad jeziorem Żalskim	Uchwała Nr XXII/98/2000 Rady Gminy Brzuze	14 listopada 2000 r.
2.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dotyczącego wprowadzenia funkcji wypoczynkowo – rekreacyjnej z rehabilitacyjną na terenach rolnych we wsi Ostrowite nad jeziorem Ostrowickim	Uchwała nr XXVII/122/2001 Rady Gminy Brzuze	27 kwietnia 2001 r.
3.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dotyczącego wprowadzenia funkcji wypoczynkowo – rekreacyjnej na terenach rolnych we wsi Łązonek położonych nad jeziorem Trąbińskim i małym jeziorem Łązonek – działki o numerach ewidencyjnych 12/1, 13/1	Uchwała Nr XXXII/138/2001 Rady Gminy Brzuze	8 listopada 2001 r.
4.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Brzuze dla wybranego obszaru dotyczących przywrócenia funkcji produkcji rolnej dla obszaru położonego we wsi Ostrowite w obowiązującym miejscowym planie przeznaczonym pod usługi oświaty symbol 23 UO.	Uchwała Nr V/28/2003 Rada Gminy Brzuze	18 lutego 2003 r.
5.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Brzuze dla wybranych obszarów dotyczących: 1. Przeznaczenia gruntów rolnych na cele funkcji wypoczynkowo – rekreacyjnej, działka położona w obrębie wsi Brzuze nad jeziorem Brzuskim, 2. przeznaczenia gruntów rolnych na cele funkcji usług sportowo – rekreacyjnych, działka położona w obrębie wsi Ugoszcz	Uchwała Nr V/29/2003 Rady Gminy Brzuze	18 lutego 2003 r.

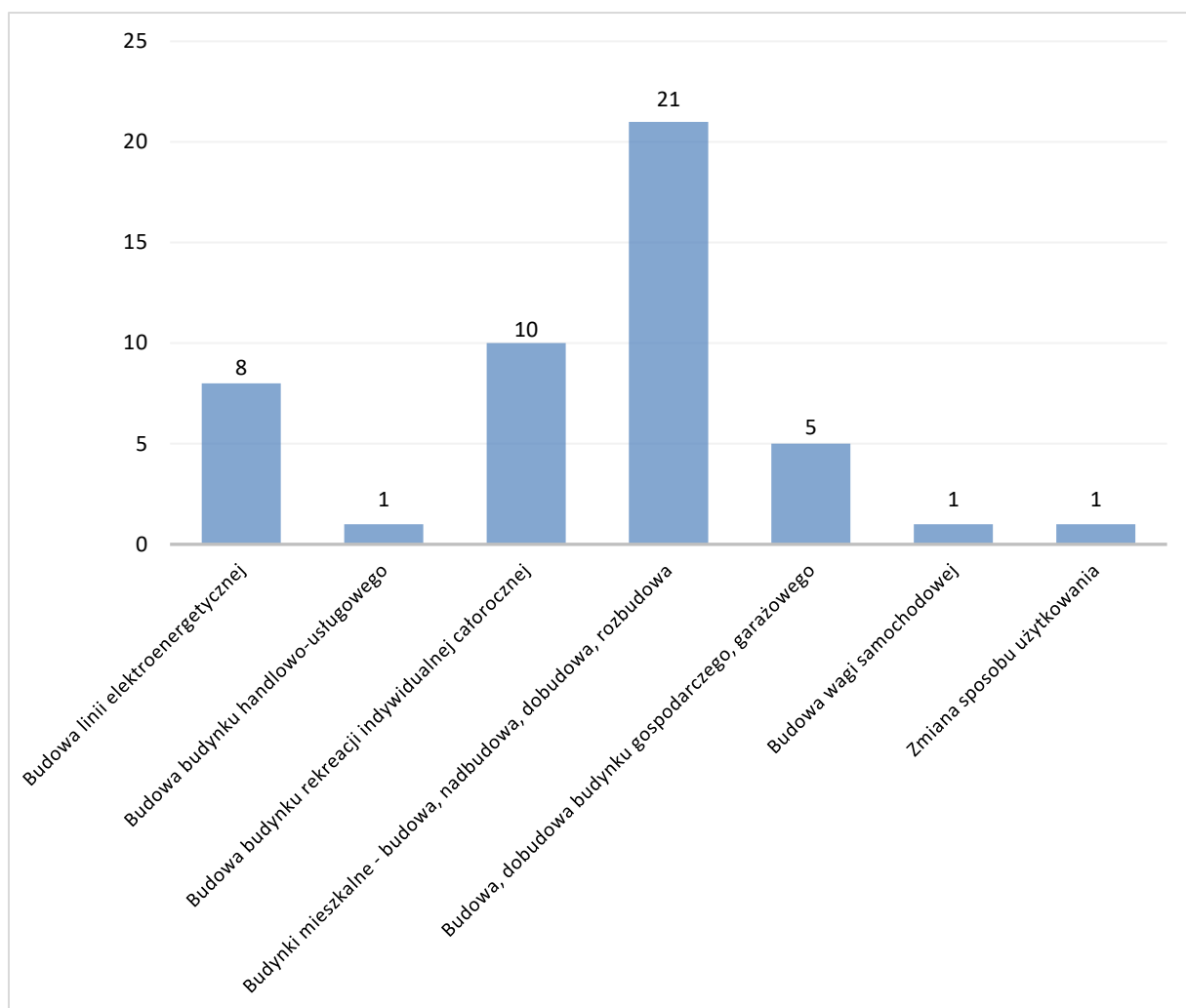
6.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Brzuze w zakresie obejmującym wybrane obszary: obszar nr 1 – wieś Łączonek (działki nr 14/2, 14/3, 14/4, 14/5, 14/6), obszar nr 2 – wieś Łączonek (działki nr 107/1, 107/2, 107/3, 107/4, 107/5), obszar nr 3 – wieś Gulbiny (działki nr 240/2, 240/3, 240/6, 240/7, 240/11, 240/12, 240/13, 240/14, 240/16, 240/19, 240/20, 240/21, 240/22), obszar nr 4 – wieś Gulbiny (działki nr 2/4, 2/5, 2/6, 2/7, 2/8, 2/10, 2/12, 2/13, 2/14), obszar nr 5 – wieś Ostrowite (działka nr 236), obszar nr 6 – wieś Radzynek (działki nr 73/10, 73/11)	Uchwała Nr IX/ 49/07 Rady Gminy Brzuze	24 lipca 2007 r.
7.	Zmiana Uchwały Nr IX/49/07 Rady Gminy Brzuze z dnia 24 lipca 2007 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Brzuze w zakresie obejmującym wybrane obszary	Uchwała Nr XII/65/07 Rady Gminy Brzuze	30 października 2007 r.

Na mocy art. 67 ust. 1 ustawy z dnia 07.07.1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 15 z 1999 r. poz. 139 z późn. zm.) z dniem 1 stycznia 2004 r. utracił moc prawną dotychczasowy miejscowy ogólny plan zagospodarowania przestrzennego gminy Brzuze zatwierdzony Uchwałą Nr XVIII/76/87 Gminnej Rady Narodowej w Brzuzem z dnia 29.12.1987 r. (Dz. Urz. woj. wrocławskiego nr 12 poz. 151 z dnia 30.12.1987 r.). W związku z powyższym określenie sposobu zagospodarowania i warunków zabudowy terenu następuje w drodze decyzji o warunkach zabudowy, natomiast inwestycje w zakresie celu publicznego określa się w drodze decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. W 2022r. Gmina Brzuze wydała łącznie 106 decyzji administracyjnych w sprawie ustalenia zasad zagospodarowania i zabudowy z przeznaczeniem pod zabudowę mieszkaniową, rekreacyjną, usługową, gospodarczą, magazynową i zagrodową oraz 17 decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

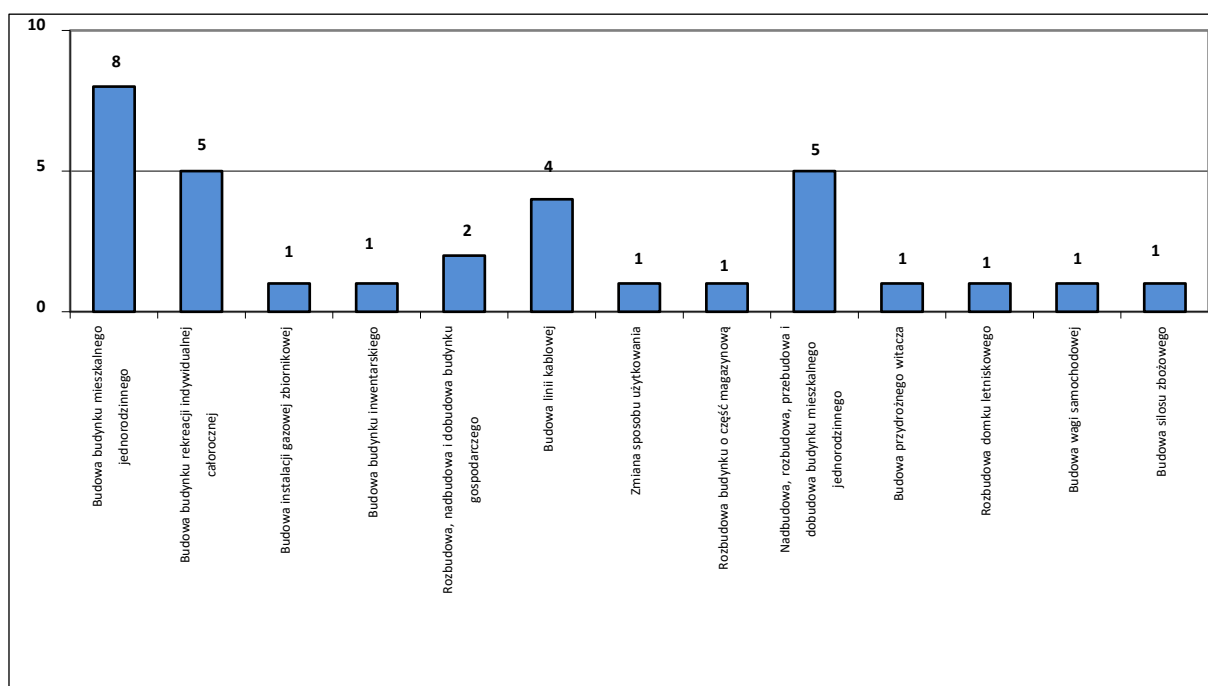
Na terenie gminy w 2022 r. nadano 41 numerów porządkowych dla nowo wybudowanych budynków.

Tab. 28. Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego z 2022 r.

1.	Zmiana konstrukcji dachu oraz przebudowa budynku remizy, na działce o numerze ewidencyjnym 75/11 obręb ewidencyjny Ostrowite. Decyzja prawomocna.
2.	Zmiana sposobu użytkowania budynku przedszkola na bibliotekę gminną oraz przebudowa istniejących kominów, na działce o numerze ewidencyjnym 194/7 obręb ewidencyjny Ostrowite. Decyzja prawomocna.
3.	Budowa linii kablowej nn 0,4 kV z szafkami pomiarowymi, na działkach o numerach ewidencyjnych: 8/7, 8/11, 7/5, 7/6, 7/7, 7/8, 7/9, 7/10, 7/11 obręb ewidencyjny Łączonek. Decyzja prawomocna.
4.	Budowa linii kablowej nn 0,4 kV z szafkami pomiarowymi, na działkach o numerach ewidencyjnych: 666/2, 648/13, 648/11, 648/8, 648/2, 648/1 obręb ewidencyjny Żałe oraz na działkach o numerach ewidencyjnych: 234/10, 234/11, 235, 201/1, 198/3, 216/4, 216/5, 214/1 obręb ewidencyjny Kleszczyn. Decyzja prawomocna.
5.	Budowa linii kablowej nn 0,4 kV z czterema szafkami pomiarowymi, na działkach o numerach ewidencyjnych: 124/28, 124/25, 124/24, 124/21, 124/19 obręb ewidencyjny Łączonek.
6.	Budowa linii kablowej nn 0,4 kV z szafkami pomiarowymi, na działkach o numerach ewidencyjnych: 255/19, 255/18, 255/8, 255/32, 255/33, 255/29, 255/30, 255/31 obręb ewidencyjny Gulbiny. Decyzja prawomocna.
7.	Modernizacja stacji uzdatniania wody wraz z budową studni głębinowej i zbiornika wody czystej, na działkach o numerach ewidencyjnych: 36/2, 36/7, 36/9, 38, 36/17 obręb ewidencyjny Trąbin. Decyzja prawomocna.
8.	Budowa drogi na terenie przemysłowym po Cukrowni Ostrowite, na części działki o numerze ewidencyjnym 13 obręb ewidencyjny Brzuze oraz na działkach o numerze ewidencyjnym: 66 i 81 obręb ewidencyjny Ugoszcz.
9.	Przebudowa stacji uzdatniania wody w Ugoszczu – budowa zbiornika wody czystej wraz z infrastrukturą techniczną, na działce o numerze ewidencyjnym 143/6 obręb ewidencyjny Ugoszcz. Decyzja prawomocna.
10.	Rozbudowa remizy strażackiej wraz z częściową zmianą sposobu użytkowania na świetlicę, na działkach o numerach ewidencyjnych: 141/1, 141/2 obręb ewidencyjny Gulbiny.
11.	Budowa linii kablowej niskiego napięcia, przebudowa linii napowietrznej niskiego napięcia, na działkach o numerach ewidencyjnych: 208/2, 213, 207, 206, 205, 58/3, 154/2 obręb ewidencyjny Radzynek. Decyzja prawomocna.
12.	Budowa stacji bazowej telefonii komórkowej operatora P4 , na działce numer ewidencyjny 28/4 obręb ewidencyjny Marianowo. Decyzja prawomocna.
13.	Budowa linii kablowej nn 0,4 kV z szafkami pomiarowymi, na działkach o numerach ewidencyjnych: 648/15, 648/14 i 648/13 obręb ewidencyjny Żałe.
14.	Budowa infrastruktury sportowej w miejscowości popegeerowskiej Ugoszcz, na działce o numerze ewidencyjnym 171/4 obręb ewidencyjny Ugoszcz.
15.	Budowa drogi na terenie przemysłowym po Cukrowni Ostrowite, na działkach o numerach ewidencyjnych 66, 80, 68 obręb ewidencyjny Ugoszcz. Decyzja prawomocna.
16.	Budowa elektroenergetycznej sieci kablowej nn 0,4 kV z szafkami pomiarowymi, na działkach o numerach ewidencyjnych: 561/21, 561/44 obręb ewidencyjny Żałe.
17.	Budowa elektroenergetycznej sieci kablowej nn 0,4 kV z szafkami pomiarowymi, na działkach o numerach ewidencyjnych: 255/28, 255/27, 255/35, 255/34, 255/36, 255/19, 255/20, 255/21, 304, 255/40, 255/24, 255/37, 255/8, 255/26, 255/44, 255/43, 255/42 obręb ewidencyjny Gulbiny.

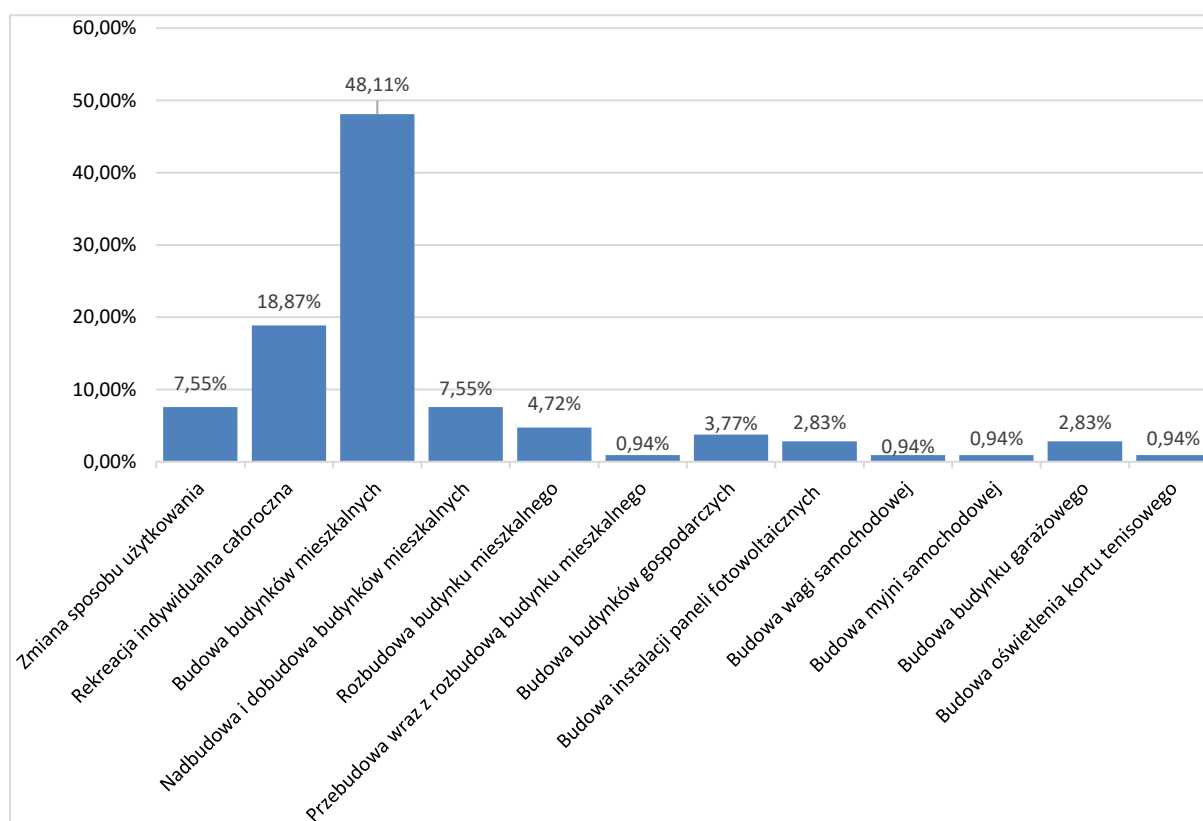
Rys. 46. Pozwolenia na budowę wydane w 2022 r.

Rys. 47. Zawiadomienia o zakończeniu budowy w 2022 r.

Tab. 29. Decyzje o warunkach zabudowy wydane w 2022 r.

Decyzje o warunkach zabudowy (typy zabudowy)	Liczba wniosków	Udział procentowy
Zmiana sposobu użytkowania	8	7,55
Rekreacja indywidualna całoroczna	20	18,87
Budowa budynków mieszkalnych	51	48,11
Nadbudowa i dobudowa budynków mieszkalnych	8	7,55
Rozbudowa budynku mieszkalnego	5	4,72
Przebudowa wraz z rozbudową budynku mieszkalnego	1	0,94
Budowa budynków gospodarczych	4	3,77
Budowa instalacji paneli fotowoltaicznych	3	2,83
Budowa wagi samochodowej	1	0,94
Budowa myjni samochodowej	1	0,94
Budowa budynku garażowego	3	2,83
Budowa oświetlenia kortu tenisowego	1	0,94
SUMA	106	100

Rys. 48. Udział procentowy typów zabudowy w wydanych w 2022 r. decyzjach o warunkach zabudowy

4.8. Ochrona przyrody

4.8.1. Formy ochrony przyrody

Rys. 49. Formy ochrony przyrody w gminie Brzuze

Pomniki przyrody

Wg Ustawy o ochronie przyrody z 2004 roku: „Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie”. Na terenie Gminy Brzuze w 2022 r. znajdowało się 31 pomników przyrody ożywionej. Są to drzewa, które ze względu na swój wiek oraz rozmiar są chronione. Gmina ustanowiła również 1 pomnik przyrody nieożywionej w postaci głązy narzutowej. W stosunku do uznanych pomników przyrody zabrania się: niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu, umieszczania tablic reklamowych.

Spośród ustanowionych pomników 19 znajduje się na terenach Lasów Państwowych, jeden w parku DPS Ugoszcz, trzy na działkach gminnych, a dziewięć jest własnością prywatną. Cztery pomniki przyrody chronione są również na podstawie ustawy o ochronie zabytków. Są to: *Jesion Fryderyk* w Ugoszczu, *Dąb Chopin* w Gulbinach oraz dwa białodrzewy w Ostrowitem. Przynajmniej 4 z pomnikowych buków złamał wiatr i pnie ulegają procesom naturalnego rozpadu. W 2022 r., w wyniku działania wiatru, złamane zostały również konary pomnika przyrody pn. *Pan Tadeusz* w Mościskach. W 2022 r. prowadzone były działania edukacyjne, promocyjne i monitoring.

Tab. 30. Pomniki przyrody w gminie Brzuze

Pomniki przyrody żywej				
Lp.	Przypisana nazwa	Gatunek	Miejscowość	Ilość
1.	Jesion Fryderyk	Jesion wyniosły	Ugoszcz	1
2.	Lipy Cecylii	Lipa drobnolistna	Trąbin Rumunki	4
3.	Topola Dziadka Jasia	Topola szara	Brzuze	1
4.	Lipa Jutrzenka	Lipa drobnolistna	Żałe	1
5.	Pan Tadeusz	Kasztanowiec zwyczajny	Mościska	1
6.	Kasztanowiec Tomek	Kasztanowiec zwyczajny	Dobre	1
7.	Dąb Chopin	Dąb bezszypułkowy	Gulbiny	1
8.	Białodrzewy Ostrowickie	Topola biała	Ostrowite	2
9.	Buki Trąbińskie	Buk zwyczajny	Trąbin Rumunki	18
10.	Dąb Ugoski	Dąb bezszypułkowy	Ugoszcz	1
Pomnik przyrody nieożywionej				
1.	Głaz narzutowy	Różowy granit grubokrystaliczny	Trąbin	1

Użytek ekologiczny

W 2022 r. został przygotowany projekt uchwały Rady Gminy Brzuze w sprawie utworzenia użytku ekologicznego o nazwie „*Ptasie Wyspy w Mościskach w Gminie Brzuze*”. Projekt obejmował objęcie ochroną obszaru o powierzchni 7,6017 ha, z czego 6,3277 ha jest własnością Towarzystwa Przyrodniczego ALAUDA (organizacja dokonała wykupu części gruntów od osób prywatnych), natomiast 1,2740 ha stanowi własność Gminy Brzuze. Teren obejmuje zbiornik wodny w Mościskach, który jest siedliskiem gatunków ptaków wodno-błotnych objętych ścisłą ochroną i ma duże znaczenie dla zachowania bioróżnorodności. Występują tu nieliczne, bardzo nieliczne i skrajnie nieliczne w skali kraju gatunki. Na wysepkach porośniętych szuwarem pałkowo-trzcinowym gnieźdzą się i przebywają ptaki, wśród których najliczniejsza jest mewa śmieszka, a występuje również mewa czarnogłowa i rybitwa rzeczna. Uchwała o utworzeniu użytku ekologicznego została podjęta w lutym 2023 r.

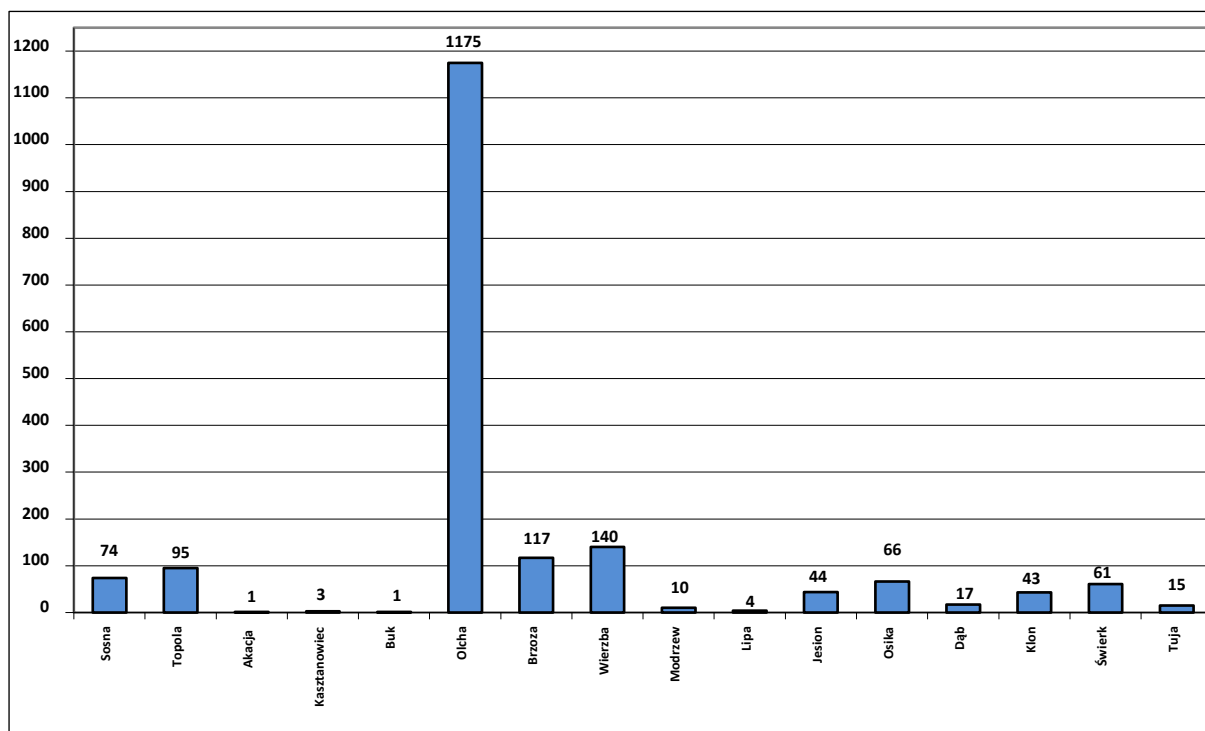
Obszar chronionego krajobrazu

W Okoninie znajduje się fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu *Drumliny Zbójeńskie* o powierzchni ponad 90 ha.

4.8.2. Wycinka drzew

Zadrzewienia śródpolne i przyzagrodowe odgrywają ważną rolę środowiskową, w dużym stopniu decydują też o atrakcyjności krajobrazowej gminy. Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. wycinki drzew można dokonać pod warunkiem zgłoszenia zamiaru wycinki w gminie. Po dokonaniu zgłoszenia zamiaru usunięcia drzew, organ przyjmujący zgłoszenia ma obowiązek dokonania oględzin drzew, które są przeznaczone do wycinki w terminie 21 dni od dnia wpływu zgłoszenia. Podczas oględzin sporządza się protokół, ustala się gatunek drzewa i obwód pnia, który mierzony jest na wysokości 5 cm. Po dokonaniu oględzin urząd w terminie 14 dni od dnia oględzin może, w drodze decyzji administracyjnej, wnieść sprzeciw. Usunięcie drzew może następować przez 6 miesięcy od przeprowadzonych oględzin, po upływie tego czasu w przypadku nieusunięcia drzewa konieczne jest ponowne dokonanie zgłoszenia.

W 2022 r. do urzędu gminy wpłynęło 150 zgłoszeń zamiaru usunięcia drzew oraz 14 wniosków o wydanie zezwolenia na wycinkę, łącznie na 1883 szt. drzew do usunięcia. Gmina wniosła w drodze decyzji administracyjnej 9 sprzeciwów na usunięcie 17 szt. drzew.

Rys. 50. Wnioski na wycinkę poszczególnych gatunków drzew w 2022 r.

4.9. Kultura

4.9.1. Biblioteki

Gminna Biblioteka Publiczna w Brzuzem z siedzibą w Ostrowitem jest samorządową instytucją kultury, która realizuje zadania własne gminy w dziedzinie prowadzenia działalności kulturalnej. Została powołana uchwałą Rady Gminy Brzuze z dnia 27 kwietnia 2006 roku nr XXXVIII/153/06.

1. Struktura bibliotek
 - Gminna Biblioteka Publiczna w Brzuzem z/s w Ostrowitem
 - Filia Publiczno-Szkolna w Trąbinie (połączona uchwałą Rady Gminy Brzuze z dnia 25 lipca 1997 roku nr XXIV/132/97)
 - Filia Publiczna w Ugoszczu
2. Księgozbiór

Tab. 31. Stan księgozbioru w 2022 r.

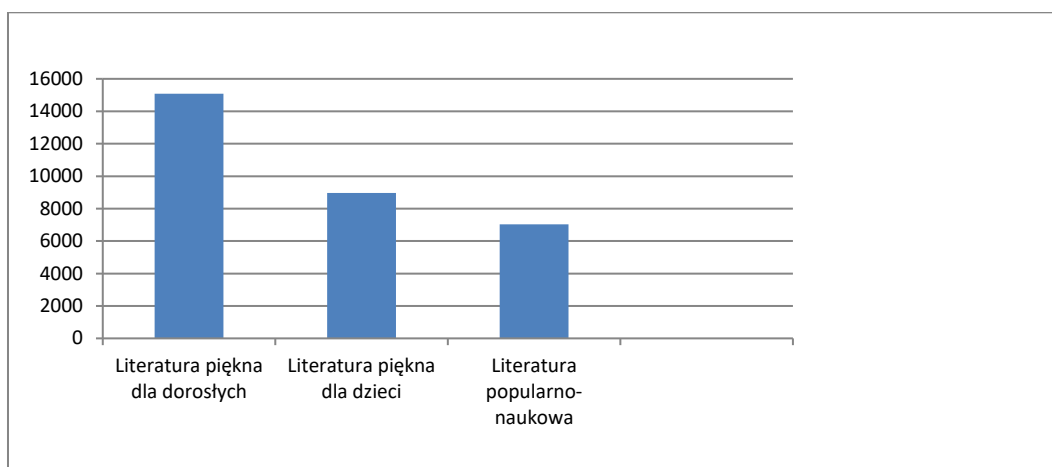
Biblioteki	Stan na 31.12.2021 r.	Przybyło					Ubyło	Stan na 31.12.2022 r.	Audiobooki
		ogółem	w tym z zakupu	środki własne	w tym środki MKiDN	podręczniki			
Ostrowite	14415	400	400	191	209	0	622	14193	5
Trąbin	9300	854	83	47	36	771	753	9401	14
Ugoszcz	7373	122	122	58	64	0	0	7495	0
Razem	31088	1376	605	296	309	771	1375	31089	19

Do księgozbioru biblioteki zakupiono łącznie 605 woluminów za kwotę 16 000,00 zł:

- a. ze środków własnych biblioteki zakupiono 296 woluminów za kwotę 8 000,00 zł
 - literatura piękna dla dorosłych – 178
 - literatura piękna dla dzieci – 109
 - literatura popularno- naukowa – 9
- b. ze środków MKiDN z programu „Narodowy program rozwoju czytelnictwa” zakupiono 309 woluminów za kwotę 8 000,00 zł
 - literatura piękna dla dorosłych – 185
 - literatura piękna dla dzieci – 117
 - literatura popularno- naukowa – 7

Stan księgozbioru bibliotek publicznych gminy Brzuze na dzień 31.12.2022 r. wynosił 31089 woluminów, w przeliczeniu na jednego mieszkańca gminy wyniósł 6,34 wolumina.

Księgozbiór opracowany komputerowo (katalog on-line) – 12810 woluminów.
W zbiorach bibliotek publicznych znajduje się księgozbiór z dużą czcionką - 60 woluminy.
Do filii publiczno-szkolnej przyjęto 771 woluminów podręczników.

Rys. 51. Struktura księgozbioru w bibliotece publicznej

3. Czytelnicy

Tab. 32. Czytelnicy w latach 2021-2022

Biblioteka	2021	2022
Ostrowite	226	232
Trąbin	118	114
Ugoszcz	107	112
Razem	451	458

4. Wypożyczenia i odwiedziny

Tab. 33. Wypożyczenia na zewnątrz w latach 2021-2022: (szt. woluminów)

Biblioteka	2021	2022
Ostrowite	5297	6064
Trąbin	2431	2677
Ugoszcz	1083	982
Razem	8811	9723

Tab. 34. Udostępnienia na miejscu w latach 2021-2022: (szt. woluminów)

Biblioteka	2021	2022
Ostrowite	174	151
Trąbin	172	162
Ugoszcz	269	145
Razem	615	458

Tab. 35. Odwiedziny w bibliotece w latach 2021-2022

Biblioteka	2021	2022
Ostrowite	1780	2057
Trąbin	1404	1532
Ugoszcz	982	891
Razem	4166	4480

5. Działalność kulturalna

W 2022 roku biblioteki zorganizowały: lekcje biblioteczne, zwiedzanie biblioteki, zajęcia świetlicowe, w których łącznie uczestniczyło 105 osób.

W 2022 r. biblioteka uczestniczyła w:

- II Dniu Babki w Brzuzem

- 3 edycji projektu „Mała książka wielki człowiek” – skierowanego dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat
- projekcie „Sieć na kulturę” – skierowanego dla dzieci i młodzieży w wieku 10-18 lat. W efekcie zakończenia projektu biblioteka pozyskała sprzęt komputerowy w ilości 6 szt. (laptopy).

4.9.2. Gminna Kolekcja Dóbr Kultury

Obowiązkiem samorządu gminy jest troska o zachowanie tradycji, dziedzictwa duchowego i materialnego. Jednym ze sposobów na ocalenie od zapomnienia tego, co należy do przeszłości, jest tworzona od 1999 r. Gminna Kolekcja Dóbr Kultury. Ekspozyty zgromadzone zostały w kilku obiektach rozmieszczonych na obszarze gminy, m.in. w Ugoszczu, Żalem i Brzuzem. Są to głównie przedmioty codziennego użytku, maszyny i urządzenia. Do największych obiektów należy lokomotywa wąskotorowa i wagoniki. Zbiory corocznie uzupełniane są o pozyskane zabytki.

W 2019 r. udało się pozyskać niszczącą od kilku lat, zabudowaną nieruchomość gruntową o powierzchni 0,6264 ha. Działka była częścią Cukrowni Ostrowite, podobnie jak budynek o powierzchni ponad 600 m², w którym mieściła się parowozownia kolejki wąskotorowej i stolarnia zakładowa. Wyremontowany obiekt wraz z działką wykorzystany będzie m.in. do ekspozycji zbiorów Gminnej Kolekcji Dóbr Kultury w Brzuzem. W 2020 roku gmina pozyskała do kolekcji nowe ekspozyty, np. snopowiązałkę, a także przygotowała torowisko do ustawienia lokomotywy wąskotorowej. W 2021 r. kontynuowane były przygotowania miejsca ekspozycji zbiorów. W 2022 r. rozpoczęty został remont parowozowni, w której przewidziane jest umieszczenie ekspozytów. Prace są kontynuowane w 2023 r.

4.9.3. Prace konserwatorskie, ochrona zabytków

Konieczne jest zabezpieczenie niektórych zabytków, które z różnych przyczyn nie są należycie zadbane przez właścicieli. Przed podjęciem prac remontowych i zabezpieczających wskazane są konsultacje i uzgodnienia z administracją gminy oraz wojewódzkim konserwatorem zabytków. Może to zapobiec utracie unikalnych cech historycznych obiektu. Obiekty zabytkowe będące w opiece wsi, np. figurki przydrożne wymagają opieki oraz remontów, które nie doprowadzą do utraty historycznych walorów obiektu. W 2021 roku Wojewódzki Konserwator Zabytków włączył do wojewódzkiej ewidencji zabytków karty ewidencyjne obiektów nieruchomych niewpisanych do rejestru zabytków tj. obiekty kultu religijnego – przydrożne figurki i krzyże.

Parowozownia w Ostrowitem

W 2021 r. kontynuowane były prace zabezpieczające obiekt parowozowni z zespołu fabrycznego Cukrowni Ostrowite, wpisany do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Niszczyjący od likwidacji cukrowni obiekt został zakupiony przez Gminę Brzuze w 2019 r. po kilkuletnich staraniach. W styczniu 2020 r. Gmina Brzuze wystąpiła do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Włocławku z wnioskiem w sprawie wydania wytycznych konserwatorskich dla planowanych prac remontowych i adaptacyjnych budynku parowozowni. Zgodnie ze stanowiskiem konserwatorskim, w roku 2020 zabezpieczono wymagający pilnej interwencji dach i pokryto go blachą w rąbek, a w celu osuszenia budynku skuto tynki. Teren jest sukcesywnie porządkowany i przystosowywany do potrzeb gminy. W 2020 r. rozpoczęto przebudowę drogi dojazdowej oraz dróg manewrowych, a w 2021 r. oczyszczono i zakonserwowano część ścian wewnętrznych oraz przygotowano projekt remontu obiektu. Wszelkie prace remontowe i adaptacyjne budynku, prowadzone przez Gminę Brzuze mają na celu zachowanie historycznych i architektonicznych wartości zabytkowej parowozowni. W 2022 podpisana została umowa na rewitalizację parowozowni, obejmującą część pomieszczeń oraz otoczenie. Prace są kontynuowane w 2023 r.

Park w Gulbinach

W 2020 roku rozpoczęły się prace zmierzające do rewitalizacji wpisanego do rejestru zabytków parku w Gulbinach. Po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków we Włocławku. Pierwsze działania polegały na usunięciu samosiewów oraz uporządkowaniu terenu parku. Obecnie samorząd gminy czyni starania, by park był bardziej dostępny w celach edukacyjnych i rekreacyjnych. W tym celu w 2021 r. zakupiony został teren o powierzchni ok. 2,2 ha przylegający do parku, który w przyszłości będzie przeznaczony na cele rekreacyjne i kulturalne. Pielęgnacja terenu była kontynuowana, a zabytkowy park był miejscem organizacji gminnych dożynek w 2022 r.

Grodzisko w Mościskach

Rozpoczęły się prace archeologiczne na pozostałości po grodzisku w Mościskach. W odpowiedzi na złożony przez Gminę Brzuze wniosek, w lipcu 2021 r. Wojewódzki Konserwator Zabytków we Włocławku wydał pozwolenie na rozpoczęcie prac zgodnie z opracowanym programem prowadzenia badań archeologicznych. W pierwszym etapie teren grodu oraz podgrodzia został oczyszczony z zakrzaczeń. Dzięki temu rozpoznana została rzeźba terenu oraz wykonano plan warstwicowy założenia. W 2022 r. prowadzone były kolejne działania zgodnie z ustalonym harmonogramem.

4.9.4. Obiekty kultury

W latach 2021-2022 prowadzony był ostatni etap remontu domu kultury w Ostrowitem, zakupione też zostało częściowe wyposażenie. Otwarcie obiektu odbyło się 8 listopada 2022 r.

Mural

W 2022 r. na frontowej ścianie domu kultury w Ostrowitem powstał nowy mural, będący efektem współpracy Gminy Brzuze z Katedrą Malarstwa UMK w Toruniu. Jest to barwna abstrakcja geometryczna nawiązująca do miejsca lokalizacji. Poprzednie dzieło zostało zakryte w wyniku prac dociepleniowych w 2021 r.

4.10. Rekreacja, sport i turystyka

Realizacja zadań w zakresie rekreacji, sportu i turystyki należały do najważniejszych kierunków działalności gminy w 2022 r. Po pomyślnych latach 2020-2021, kiedy Gmina Brzuze powiększyła bazę sportową o urządzenia do ćwiczeń w plenerze oraz kontynuowała budowę sali gimnastycznej w Ugoszczu, w roku 2022 budowa sali została zakończona. Uroczyste otwarcie i przekazanie SP Ugoszcz nowego obiektu nastąpiło 12 grudnia 2022 r. Gmina Brzuze uzyskała również wstępną promesę z Programu Inwestycji Strategicznych *Polski Ład* na budowę obiektów sportowych na terenach gminnych w Ugoszczu. Rozpoczęte zostały też prace mające na celu budowę obiektów sportowych na zakupionej w 2021 r. działce w sąsiedztwie SP Ostrowite o powierzchni ok. 0,74 ha.

Rok 2022 to również prywatne inwestycje w rekreację i turystykę, w czerwcu 2022 r. otwarte zostało boisko do swingolfa w Mościskach, kontynuowano budowę kompleksu hotelowego w Ugoszczu, którego otwarcie planowane jest w trzecim kwartale 2023 r.

W 2022 r. organizowane były na terenie gminy wydarzenia sportowe, m.in. wyścig kolarski, turnieje piłki nożnej, piłki siatkowej plażowej i turnieje tenisa stołowego. Był to też rok sukcesów kolarzek pochodzących z naszej gminy, które zdobywały medale mistrzostw Polski i Europy.

Stypendia sportowe

Z uwagi na wybitne osiągnięcia sportowe zawodniczek z terenu gminy Brzuze, przyznane zostały dwa stypendia.

Tab. 36. Pomosty rekreacyjne i kąpielowe będące własnością gminy

Lp.	Miejscowość	Położenie
1	Brzuze	Jezioro Brzuskie
2	Gulbiny	Jezioro Długie
3	Ostrowite	Jezioro Ostrowickie
4	Trąbin	Jezioro Trąbińskie
5	Trąbin	Staw
6	Żałe	Jezioro Kopiec

4.11. Polityka społeczna

Polityka społeczna ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Organy administracji rządowej i samorządowej współpracują w tym zakresie na zasadzie partnerstwa z organizacjami społecznymi i pozarządowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Wspiera osoby i rodziny w wysiłkach, zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Jej głównym zadaniem jest zapobieganie wykluczeniu społecznemu poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielniania osób i rodzin oraz ich integrację ze środowiskiem.

Polityka społeczna w Gminie Brzuze skupia się na zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, w celu wyrównania szans oraz podnoszenia poziomu życia mieszkańców. Organem administracji samorządowej realizującym zadania polityki społecznej Państwa jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, który realizuje pomoc w następujący sposób:

1. Realizacja ustawy o pomocy społecznej
 - wypłata świadczeń pieniężnych w ramach pomocy społecznej: zasiłki stałe, zasiłki okresowe, zasiłki celowe,
 - realizacja świadczeń w naturze, tj. opał, artykuły żywnościowe, paczki świąteczne, spotkania okolicznościowe osób samotnych (pikniki seniora, spotkania wigilijne i noworoczne), pomoc w zakupie sprzętu domowego, drobne prace remontowe, dożywianie dzieci i osób starszych,
 - usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
 - pobyt w domach pomocy społecznej,
 - wsparcie asystenta rodziny,
 - poradnictwo i interwencja w rodzinach, w których występują dysfunkcje, tj. przeciwdziałanie przemocy domowej (Zespół Interdyscyplinarny), szeroko rozumiana praca socjalna prowadzona przez pracowników GOPSu,
 - pomoc obywatelom Ukrainy
2. System zabezpieczenia społecznego – wypłata świadczeń pieniężnych
 - świadczenia rodzinne, w tym zasiłki rodzinne oraz dodatki do zasiłków rodzinnych, zasiłki pielęgnacyjne, świadczenia pielęgnacyjne, specjalne zasiłki opiekuńcze, zasiłki dla opiekuna, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka, świadczenie rodzicielskie,
 - fundusz alimentacyjny,
 - świadczenia wychowawcze „Rodzina 500+”,
 - dodatki mieszkaniowe i energetyczne,
 - realizacja ustawy „Za życiem”,
 - dodatek osłonowy,
 - dodatek węglowy,
 - dodatek dla gospodarstw domowych z tyt. wykorzystywania niektórych źródeł ciepła (pellet, gaz, drewno, olej),
 - dodatek elektryczny,
3. Dodatkowa działalność GOPS – realizacja programów
 - Karta Dużej Rodziny,
 - Gminny Program Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkotykowych,
 - Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej,
 - Wspieraj Seniora,
 - Kujawsko-Pomorska Teleopieka,
 - Narodowy Program Szczepień przeciw SAR-COV – 2,
 - Taksówka społeczna w gminie Brzuze.

W gminie Brzuze środki finansowe wydatkowane na zadania z zakresu polityki społecznej wyniosły w 2022 roku 12.629.602,00 zł. Poziom wydatków w stosunku do roku poprzedniego wzrósł o 2.724.580,00 zł (co stanowi 21,75%).

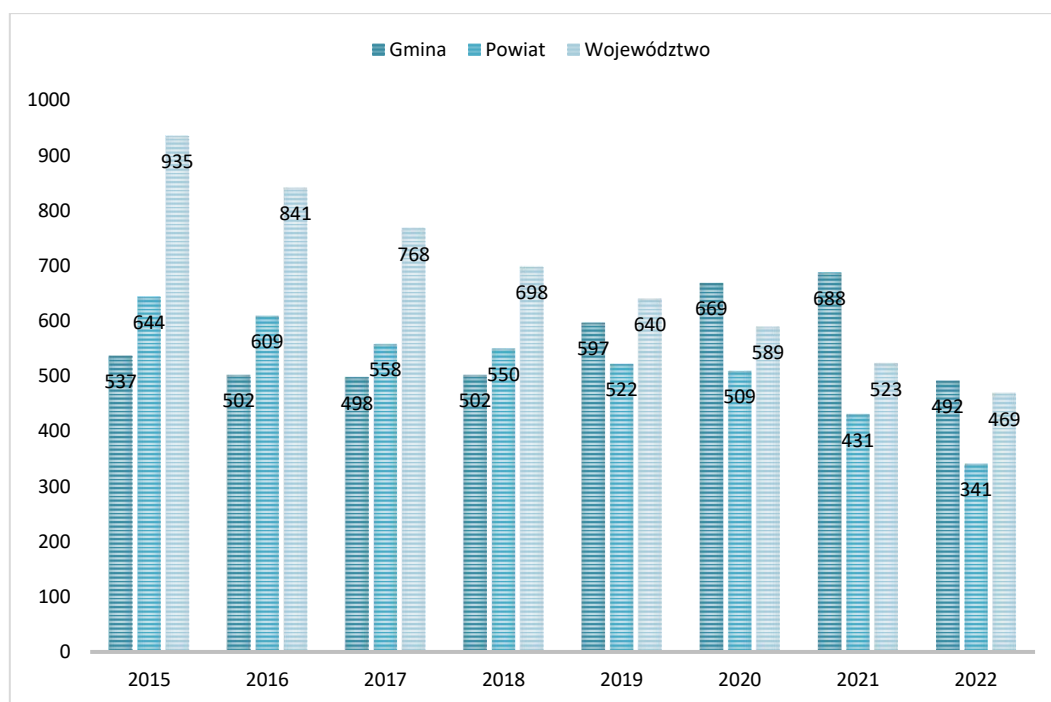
- W dziale 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej wydatkowano 5.215.974,00 zł, co stanowi 41,30% ogólnych wydatków w zakresie polityki społecznej, w tym wypłata dodatku węglowego oraz dodatku dla gospodarstw domowych z tyt. użytkowania innych źródeł ciepła.
- W dziale 855 - Rodzina wydatkowano 4.909.935,00 zł, co stanowi 38,88% ogólnych wydatków w zakresie polityki społecznej, w tym świadczenia rodzinne, świadczenia wychowawcze, wynagrodzenie dla asystenta rodziny, składki na ubezpieczenie zdrowotne i społeczne za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne.
- W dziale 852 – Pomoc społeczna wydatkowano 2.214.193,00 zł, co stanowi 17,53 % ogólnych wydatków w zakresie polityki społecznej, w tym zasiłki stałe, składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające zasiłek stały, zasiłki okresowe, zasiłki celowe, dodatki mieszkaniowe, utrzymanie ośrodka pomocy społecznej, usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, pomoc w zakresie dożywiania, wypłata dodatków osłonowych, koszt pobytu trzech osób w domach pomocy społecznej.

4.11.1 Realizacja ustawy o pomocy społecznej

W gminie Brzuze w 2022 roku z pomocy materialnej i usługowej świadczonej na podstawie ustawy o pomocy społecznej skorzystały łącznie 492 rodziny, które otrzymały pomoc na podstawie wydanej decyzji. W 2022 roku przeprowadzono wywiad środowiskowy z 456 osobami, którym udzielono pomocy i wsparcia. W stosunku do 2021 roku liczba ta zmniejszyła się o 219 osób. Poniżej zaprezentowano w formie graficznej i tabelarycznej szczegółowe dane dotyczące liczby rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej w podziale na wiek i płeć, wskaźnik deprywacji lokalnej, liczby długotrwale korzystających z pomocy społecznej w podziale na płeć i grupy wiekowe, liczby rodzin i osób korzystających ze świadczeń pieniężnych i niepieniężnych, liczby osób korzystających z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, wskaźniki pracy socjalnej.

Tab. 37. Osoby korzystające ze świadczeń na podstawie wydanych decyzji, na tle „średniej” z powiatu i województwa (średnia stanowi iloraz osób korzystających ze świadczeń w ramach pomocy społecznej i liczby jednostek samorządu terytorialnego, na terenie powiatu rypińskiego i województwa kujawsko-pomorskiego)

Rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gmina	587	537	502	498	502	597	669	688	492
Powiat	646	644	609	558	550	522	509	431	341
Województwo	998	935	841	768	698	640	589	523	469

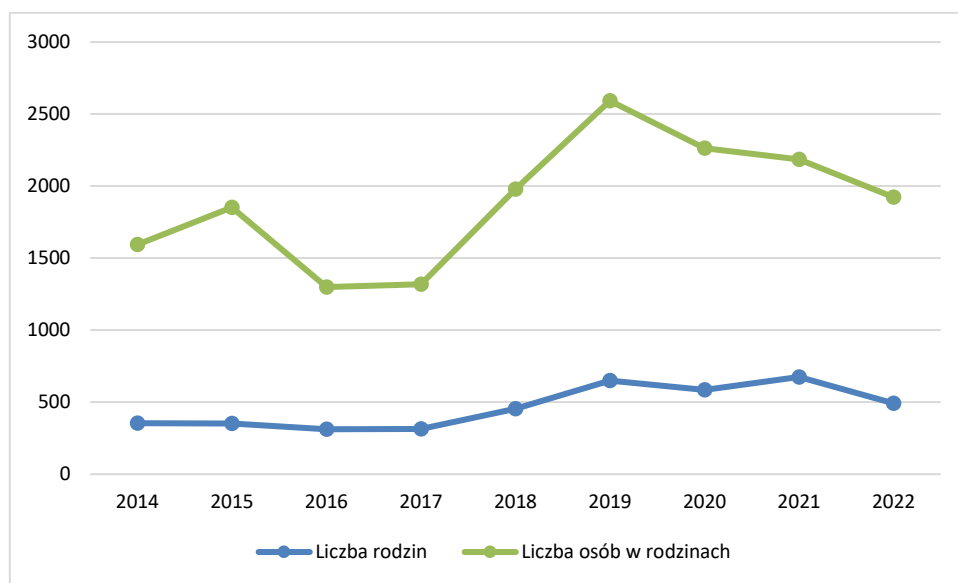

Rys. 52. Osoby korzystające ze świadczeń na podstawie wydanych decyzji, na tle „średniej” z powiatu i województwa

Rodzina jest podstawową komórką społeczną, która ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa emocjonalnego jak również jest naturalnym środowiskiem wychowawczym, w którym główny element stanowią interakcje zachodzące między jej członkami. Dlatego jeśli w funkcjonowaniu rodziny pojawiają się dysfunkcje, instytucje i służby zobligowane do wspierania rodziny zobowiązane są do podjęcia na jej rzecz określonych działań. Poniżej przedstawiono liczbę osób i rodzin, korzystających ze wsparcia w ramach pracy socjalnej i świadczeń z pomocy społecznej, na podstawie ustawy o pomocy społecznej, w gminie Brzuze.

Tab. 38. Rodziny i osoby w rodzinach, którym udzielono wsparcia w ramach ustawy o pomocy społecznej

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2014	353	1240
2015	351	1502
2016	312	987
2017	314	1004
2018	453	1129
2019	649	1943
2020	586	1676
2021	675	1952
2022	492	1430

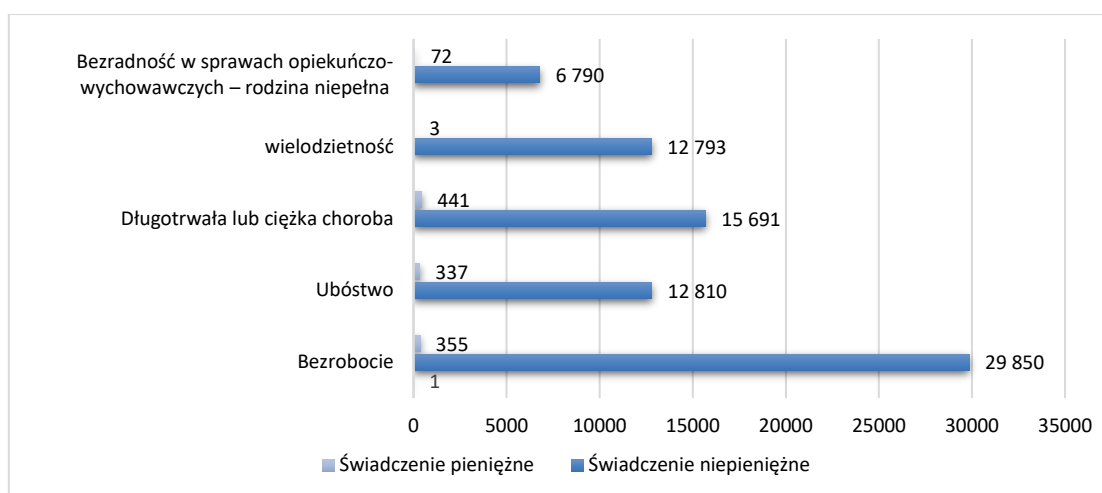

Rys. 53. Rodziny i osoby korzystające ze wsparcia w ramach ustawy o pomocy społecznej

Na podstawie art. 7 ustawy o pomocy społecznej, prawo do pomocy przysługuje w szczególności z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, zdarzenie losowe i klęska żywiołowa, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

Tab. 39. Główne powody przyznania świadczeń w ramach pomocy społecznej w 2022 roku

Powód przyznania	Ogółem	Liczba świadczeń	
		Świadczenia niepieniężne	Świadczenia pieniężne
Bezrobocie	30 205	29 850	355
Ubóstwo	13 147	12 810	337
Długotrwała lub ciężka choroba	16 132	15 691	441
wielodzietność	12 796	12 793	3
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – rodzina niepełna	6 862	6 790	72

Rys. 54. Przyczyny korzystania ze świadczeń

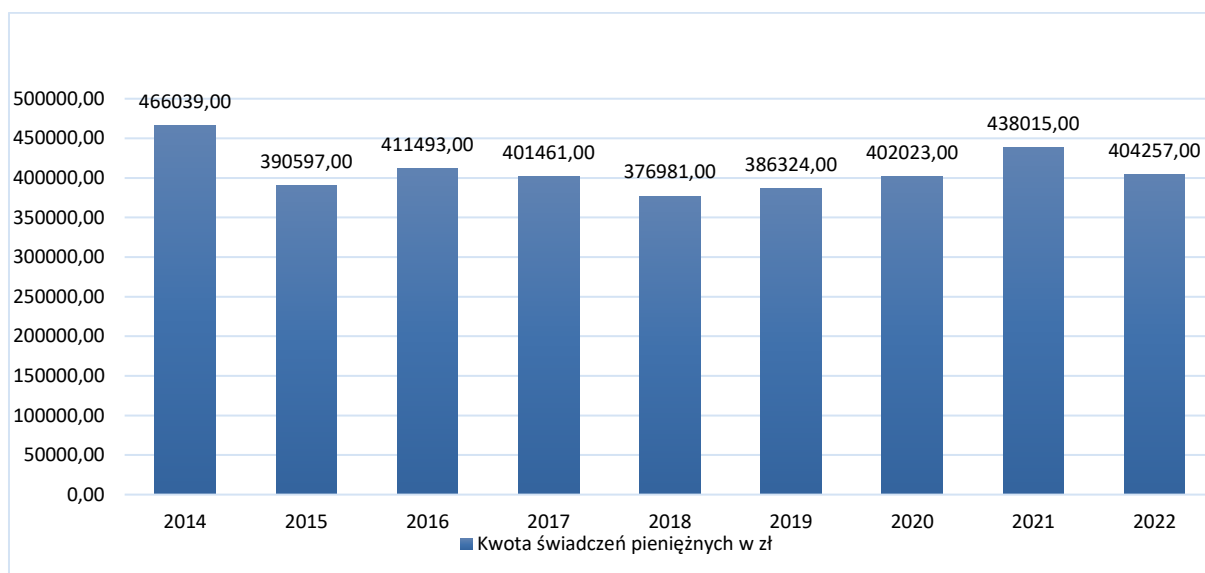
Świadczenia pieniężne i niepieniężne

Prawo do ubiegania się o przyznanie świadczeń w ramach ustawy o pomocy społecznej przysługuje osobom samotnym, których dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, tj. 776,00 zł miesięcznie, oraz rodzinom, u których dochód nie przekracza 600,00 zł na osobę w rodzinie miesięcznie. Poniżej zaprezentowano w formie tabelarycznej dane dotyczące kosztu świadczeń oraz wypłaty świadczeń pieniężnych, w tym koszt składek zdrowotnych oraz pomoc rzeczowa.

Tab. 40. Koszt świadczeń z pomocy społecznej

Rok	Koszt świadczeń w zł
2014	466.039
2015	390.597
2016	411.493
2017	401.461
2018	376.981

2019	386.324
2020	402.023
2021	438.015
2022	404.257

Rys. 55. Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej

Osoby z orzeczeniem o umiarkowanym i znacznym stopniu niepełnosprawności oraz osoby powyżej 60 i 65 r.ż., w przypadku braku dochodu lub posiadające dochód niższy od ustawowego kryterium dochodowego dla osoby samotnie gospodarującej lub pozostającej w rodzinie, w której dochód na osobę nie przekracza kryterium dochodowego, ma prawo ubiegać się o zasiłek stały, na czas nieokreślony lub zgodny z terminem ważności orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Od kwoty wypłaconego zasiłku stałego odprowadza się składkę ubezpieczenia zdrowotnego.

Tab. 41. Wypłata zasiłków stałych

ROK	Liczba rodzin	Kwota świadczeń w zł
2017	39	191.452
2018	42	202.819
2019	38	203.650
2020	35	209.808
2021	37	210.119
2022	36	242.103

W przypadku wystąpienia trudnej sytuacji życiowej, osoby i rodziny z terenu gminy Brzuze mają prawo skorzystać ze wsparcia pieniężnego w ramach pomocy społecznej w postaci zasiłku celowego, specjalnego zasiłku celowego oraz świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności z programu „Posiłek w szkole i w domu”. Przedstawione poniżej dane w formie tabelarycznej, uwzględniają trend wzrostu liczby osób i rodzin korzystających z tej formy wsparcia.

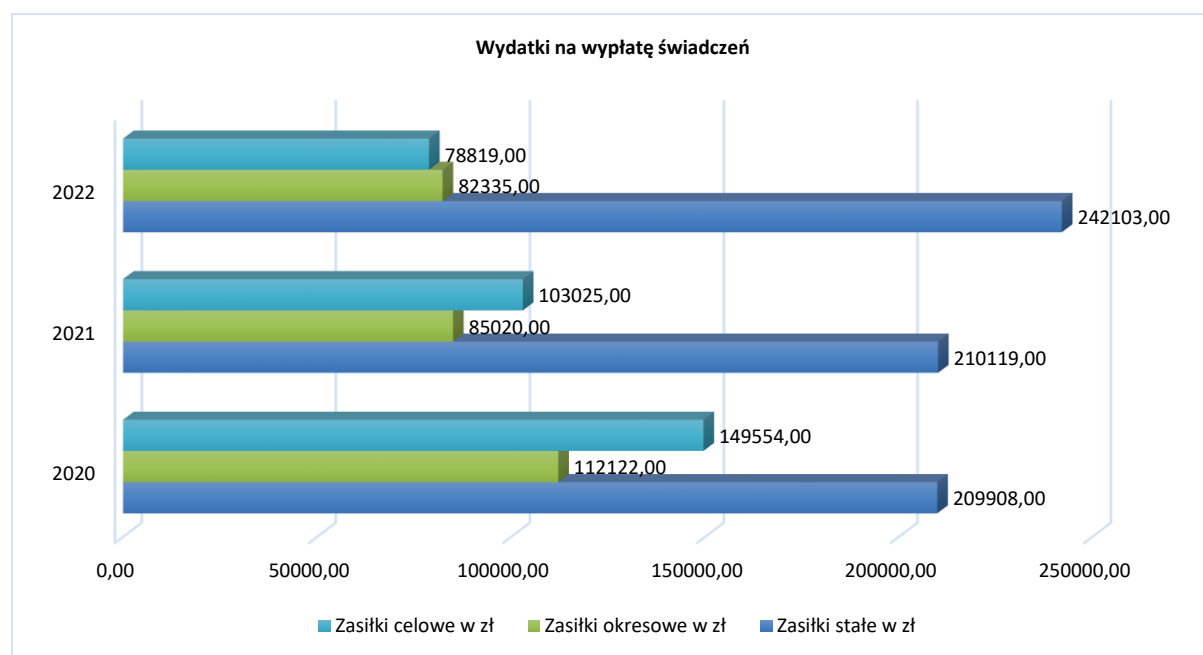
Tab. 42. Wypłata zasiłków celowych

Rok	Liczba rodzin	Kwota świadczeń w zł
2017	131	73.794
2018	133	79.142
2019	133	85.542
2020	254	149.554
2021	199	103.025
2022	111	78.819

Osoby i rodziny, których dochód nie przekracza kryterium dochodowego, pozostające w trudnej sytuacji materialnej, mają prawo ubiegać się o przyznanie zasiłku okresowego. Na terenie gminy Brzuze widoczny jest trend spadku liczby rodzin korzystających ze wsparcia w postaci zasiłków okresowych.

Tab. 43. Wypłata zasiłków okresowych

ROK	Liczba rodzin		Kwota świadczeń w zł
2017	86		150.293
2018	75		107.885
2019	65		106.609
2020	75		112.122
2021	63		85.020
2022	50		82.335

Rys. 56. Wydatki na wypłatę zasiłków celowych, okresowych i stałych w latach 2020 - 2022

Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze

Gmina Brzuze oferuje usługi opiekuńcze, które stanowią jedną z form pomocy udzielanej w ramach systemu wsparcia socjalnego. Z usług mogą korzystać osoby z niepełnosprawnościami, a także osoby chore krótkoterminowo lub przewlekłe, osoby starsze i osoby samotne, jeśli potrzebują na co dzień pomocy innych osób, a nie mogą jej uzyskać od osób, które wspólnie z nią mieszkają (np. równie chory współmałżonek) i innych członków rodziny, tzw. wstępnych i zstępnych, czyli dzieci, wnuków, sióstr, braci, dalszej rodziny.

W gminie Brzuze zatrudniona jest jedna opiekunka środowiskowa w pełnym wymiarze godzin pracy. Liczba osób potrzebujących pomocy powoduje konieczność zatrudnienia osób bezrobotnych z kwalifikacjami opiekunki w formie stażu.

Tab. 44. Osoby korzystające z usług opiekuńczych

Rok	Liczba osób
2014	9
2015	11
2016	12
2017	16
2018	17
2019	20
2020	19
2021	19
2022	25

Kolejną formą wsparcia i pomocy zaadresowaną do znaczącej grupy mieszkańców gminy Brzuze, jakimi są osoby dotknięte długotrwałą chorobą i niepełnosprawnością, jest możliwość korzystania ze specjalistycznych usług opiekuńczych. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, Gmina Brzuze pozyskuje środki finansowe w ramach zadań zleconych, na świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych, w ramach których wsparcie prowadzą: logopeda, pedagog, fizjoterapeuta oraz pracownik socjalny.

Tab. 45. Osoby korzystające ze wsparcia w ramach specjalistycznych usług opiekuńczych

Rok	Liczba osób
2016	8
2017	8
2018	8
2019	10
2020	11
2021	11
2022	9

Dożywianie dzieci oraz osób starszych

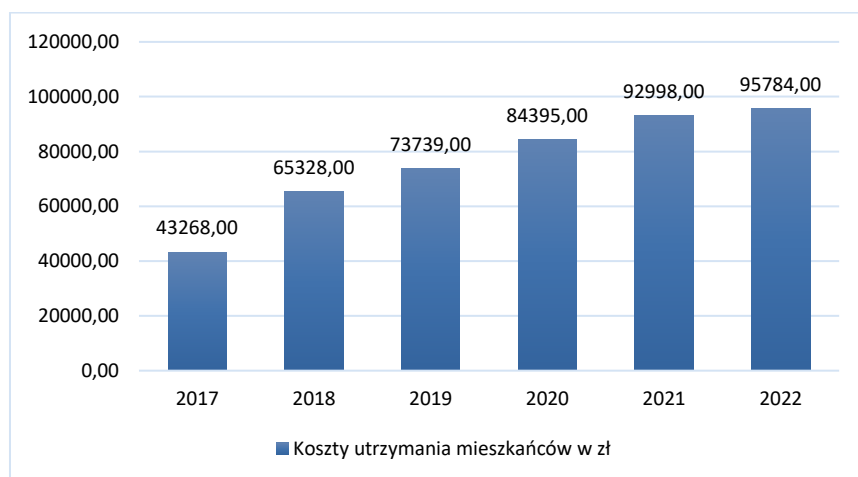
Gmina Brzuze, oprócz wsparcia rodzin w ramach świadczeń pieniężnych, prowadzi również dożywianie w szkołach podstawowych na terenie gminy oraz dożywia dzieci, uczęszczające do szkół podstawowych poza teren gminy, w przypadku gdy dochód rodziny nie przekracza kryteriów dochodowych określonych w ustawie o pomocy społecznej. W 2022 roku Gmina Brzuze w ramach dotacji z budżetu państwa, dożywianych było 234 osób, w tym 209 dzieci. Nastąpiło zwiększenie liczby osób korzystających z tej formy wsparcia względem roku 2021 o 16 osób. Ponadto w 2022 roku gmina Brzuze dożywiała ze środków własnych 240 dzieci w szkołach na terenie gminy. W 2021 roku Rada Gminy Brzuze podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia programu osłonowego, który określa zasady dożywiania uczniów w szkole i wprowadza dopłaty do każdego posiłku, gdy dochód rodziny przekracza kryteria dochodowe określone na podstawie ustawy o pomocy społecznej. W związku z powyższym 209 dzieci korzysta z posiłków nieodpłatnie, natomiast 240 dzieci zobowiązanych jest do ponoszenia dopłaty za każdy zjedzony posiłek.

Pobyt w domach pomocy społecznej

Pomoc społeczna to nie tylko wsparcie finansowe osób i rodzin potrzebujących pomocy, ale także pomoc instytucjonalna, świadczona przez wyspecjalizowane placówki. Gmina Brzuze pokrywa część kosztów pobytu trzech mieszkańców gminy, którzy z uwagi na trudną sytuację zdrowotną i opiekuńczą, przebywają w domach pomocy społecznej w Wąbrzeźnie oraz Kutnie.

Tab. 46. Odpłatność Gminy za pobyt w domach pomocy społecznej

Rok	Liczba osób	Koszty utrzymania w zł
2017	2	43.268
2018	2	65.328
2019	3	73.739
2020	3	84.395
2021	3	92.998
2022	3	95.784

Rys. 57. Odpłatność Gminy za pobyt w domach pomocy społecznej

Wsparcie asystenta rodziny

Jednym z kolejnych zadań Ośrodka Pomocy w ramach szeroko rozumianej pracy socjalnej jest realizacja ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Ustawa obliuguje do podjęcia oraz realizacji Gminnego Programu Wspierania Rodzin w Gminie Brzuze. W ramach realizacji Programu od 2013 roku w gminie Brzuze pracuje asystent rodziny, który w 2022 roku obejmował swoim wsparciem łącznie 13 rodzin. Zgodnie z w/w ustawą asystent rodziny swoim wsparciem może objąć maksymalnie 15 rodzin. Celem pracy asystenta rodziny jest osiągnięcie przez rodzinę podstawowego poziomu stabilizacji życiowej, która umożliwi jej wychowanie dzieci. Jego głównym zadaniem jest niedopuszczenie do oddzielenia dzieci od rodziny oraz podjęcie działań zmierzających do zażegnania kryzysu w rodzinie.

W gminie Brzuze w latach 2017-2022 objętych pomocą asystenta było 48 rodzin, tj. 185 osób z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, których sytuacja na bieżąco jest monitorowana pod kątem sprawowania opieki nad dziećmi. Trudności i problemy tych rodzin wynikają przeważnie z niskich kompetencji wychowawczych, eurosieroctwa, rozbicia rodziny, przemocy, uzależnień, chorób psychicznych i bezrobocia.

Tab. 47. Rodziny objęte wsparciem asystenta rodziny

Rok	Liczba rodzin
2017	13
2018	13
2019	16
2020	14
2021	12
2022	13

Zespół Interdyscyplinarny

Ważnym elementem oddziaływania na rodzinę, w której dochodziło do przemocy domowej, były działania podejmowane przez Zespół Interdyscyplinarny, w oparciu o ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie. W skład zespołu wchodzi pracownicy ośrodka pomocy, funkcjonariusz policji, dyrektor szkoły, pedagog szkolny. W 2022 roku w gminie Brzuze prowadzonych było 11 procedur „Niebieska Karta”. Sprawcy przemocy domowej skierowani zostali do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy. Natomiast w 2021 roku prowadzonych było 5 procedur „Niebieska Karta”.

Gmina Brzuze na podstawie porozumienia ze starostwem powiatowym współfinansuje utrzymanie mieszkania interwencji kryzysowej dla ofiar przemocy domowej. Ponadto o formach wsparcia i miejscach pomocy dla osób przeżywających trudności, wynikające z przemocy w rodzinie, udzielane są informacje w materiałach promocyjnych, które rozdawane są mieszkańcom gminy podczas różnych spotkań, jak również w szkołach i ośrodkach zdrowia.

Pomoc obywatelom Ukrainy

W wyniku agresji wojsk rosyjskich na terytorium Ukrainy w 2022 roku, do Polski przebyli obywatele Ukrainy w celu znalezienia bezpiecznego azylu i ucieczki przed wojną. W związku z koniecznością zabezpieczenia ich potrzeb rząd polski podjął ustawę z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Dokument regulował sytuację prawną obywateli Ukrainy oraz wprowadził między innymi możliwość ubiegania się o przyznanie świadczeń pieniężnych oraz wsparcie finansowe dla osób fizycznych i instytucji, deklarujących zapewnienie zakwaterowania i wyżywienia dla obywateli Ukrainy. Rada ministrów na podstawie rozporządzenia określiła koszt całodobowego wyżywienia i zakwaterowania na kwotę 40,00 zł za osobodzień.

W gminie Brzuze przebywało na czas określony 20 obywateli Ukrainy (w tym 10 dzieci), którzy opuścili swój kraj w związku z konfliktem zbrojnym. 14 obywateli Ukrainy ubiegało się o przyznanie jednorazowego świadczenia pieniężnego w kwocie 300,00 zł na osobę, na łączną kwotę 4.200,00 zł. Ponadto 2 mieszkańców gminy Brzuze zapewniło zakwaterowanie i wyżywienie dla 3 rodzin z Ukrainy, tj. 6 osób dorosłych i 7 dzieci. Świadczenia pieniężne z tego tytułu wypłacono dla 2 gospodarstw domowych na łączną kwotę 27.280,00 zł.

Obywatele Ukrainy przebywający na terenie gminy Brzuze nie ubiegali się o przyznanie świadczeń na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Natomiast 2 rodziny, w tym 6 dzieci, nabyły prawo do świadczeń rodzinnych, w związku z czym wydatkowano kwotę 4.628,00 zł.

Obywatele Ukrainy przebywali tylko i wyłącznie w kwaterach prywatnych. Gmina Brzuze nie ubiegała się o świadczenie z tytułu zakwaterowania i wyżywienia w lokalach należących do samorządu terytorialnego.

W marcu 2022 roku gmina Brzuze zorganizowała zbiórkę w ramach pomocy humanitarnej dla Ukrainy. Zebrano łącznie 51 kartonów, w tym: 27 kartonów z żywnością, 21 kartonów ze środkami higieny, 1 karton z kocami oraz 2 kartony z lekami przeciwbólowymi, latarkami, świecami i środkami opatrunkowymi.

4.12.2 System zabezpieczenia społecznego

Osoby i rodziny z terenu gminy Brzuze korzystają ze wsparcia systemu zabezpieczenia społecznego. System opiera się na wypłacie świadczeń pieniężnych, które stanowią wsparcie finansowe dla osób i rodzin.

Świadczenia rodzinne

Ustawa o świadczeniach rodzinnych gwarantuje wypłatę zasiłków rodzinnych z dodatkami, jak również możliwość pobierania świadczeń opiekuńczych z tytułu niepełnosprawności, w postaci zasiłku pielęgnacyjnego, świadczenia pielęgnacyjnego oraz specjalnego zasiłku opiekuńczego. Prawo do ubiegania się o przyznanie zasiłku rodzinnego z dodatkami oraz specjalnego zasiłku opiekuńczego, przysługuje osobom i rodzinom, których dochód na osobę w rodzinie miesięcznie nie przekracza 674 zł oraz 764 zł w przypadku rodzin, w których znajduje się osoba niepełnosprawna. Świadczenie pielęgnacyjne oraz zasiłek pielęgnacyjny przysługuje osobom niepełnosprawnym i ich opiekunom bez względu na dochód rodziny.

Poniżej zamieszczone dane tabelaryczne prezentują spadkowy trend korzystania przez rodziny ze wsparcia pieniężnego w postaci zasiłków rodzinnych, jednakże widoczny jest wzrost kosztów wypłaty świadczeń opiekuńczych, który bezpośrednio wynika z sukcesywnego podnoszenia wysokości świadczenia pielęgnacyjnego, jak również zwiększenia liczby osób, które rezygnują z zatrudnienia w celu świadczenia całkowitej opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym lub osobą zależną niepełnosprawną w stopniu znacznym, niezdolną do samodzielnej egzystencji.

Tab. 48. Zasiłki rodzinne wraz z dodatkami wypłacane w gminie Brzuze

Rok	Suma zasiłków rodzinnych [zł]	Liczba rodzin
2014	1.101.612	325
2015	1.009.080	286
2016	1.115.244	292
2017	1.085.253	266
2018	1.049.363	260
2019	938.359	231
2020	903.379	206
2021	792.624	179
2022	688.885	154

Tab. 49. Kwota świadczeń pieniężnych opiekuńczych i pielęgnacyjnych wypłacanych w gminie Brzuze

Rodzaj świadczenia	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Zasiłek pielęgnacyjny w zł	243.882	243.169	306.003	353.914	364.338	362.611
Świadczenie pielęgnacyjne w zł	441.620	409.510	410.155	542.682	637.958	800.372
Specjalny zasiłek opiekuńczy w zł	101.350 zł	100232	123.086	103.740	74.600	61.791

Fundusz alimentacyjny

Samotni rodzice, którzy pozostają w trudnej sytuacji materialnej, z uwagi na niepłacenie alimentów na dziecko, zasądzonych przez sąd od drugiego rodzica, mogą skorzystać ze wsparcia w postaci funduszu alimentacyjnego. Wypłata świadczenia odbywa się na podstawie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.

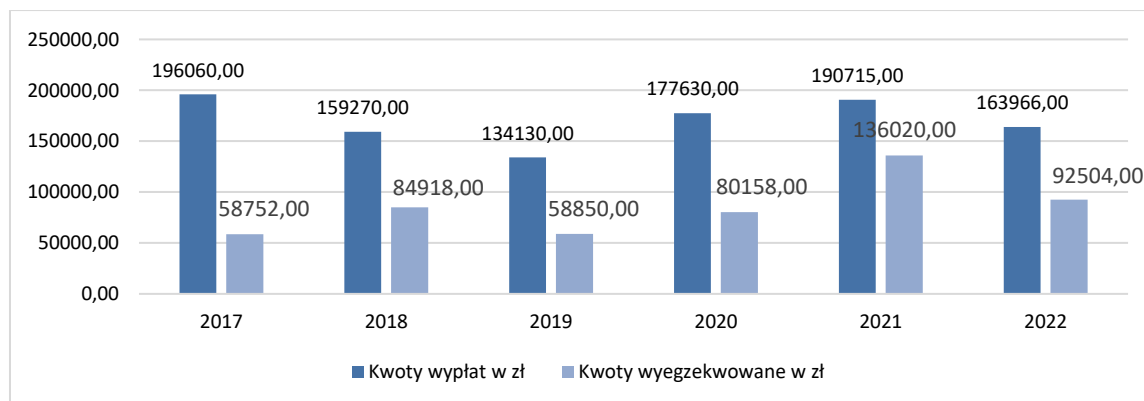
Tab. 50. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego wypłacane w gminie Brzuze

Rok	Wydatki [zł]	Liczba rodzin
2014	202.551	52
2015	187.817	46
2016	198.500	51
2017	196.060	49
2018	159.270	41
2019	134.130	33
2020	177.630	41
2021	190.715	43
2022	163.966	36

Świadczenia pieniężne z funduszu alimentacyjnego, wypłacane rodzicom z dziećmi, podlegają ściągnięciu od rodzica objętego obowiązkiem alimentacyjnym, przez organy samorządowe i państwowe na podstawie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz kodeksu karnego. Ściągalność alimentów w gminie Brzuze w latach 2017-2022 prezentowała się następująco.

Tab. 51. Kwoty wyegzekwowane od dłużników alimentacyjnych

Rok	Kwoty wyegzekwowane [zł]
2017	58.752
2018	84.918
2019	58.850
2020	80.158
2021	136.020
2022	92.504

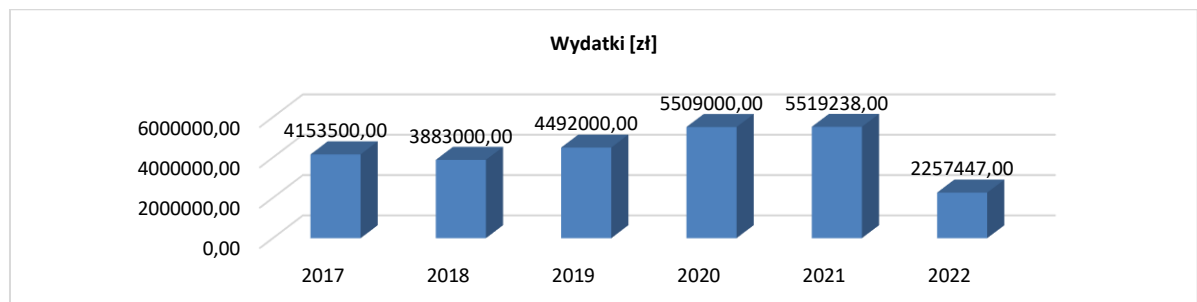
Rys. 58. Porównanie kwot wypłaconych z funduszu alimentacyjnego względem kwot wyegzekwowanych od dłużników alimentacyjnych

Świadczenie wychowawcze

Rodziny i samotni rodzice, którzy wychowują dzieci do 18 roku życia, pobierają świadczenie wychowawcze w ramach programu Rodzina 500+. Świadczenie wypłacane jest bez względu na dochód rodziny. Poniżej zaprezentowane wydatki na wypłatę świadczenia wychowawczego w latach 2017-2022. W 2022 świadczenie wychowawcze było wypłacane przez gminę Brzuze do maja 2022. Od czerwca 2022 rodziny z dziećmi ubiegają się o przyznanie świadczenia wychowawczego w ZUS-ie.

Tab. 52. Świadczenie wychowawcze – kwota świadczeń

Rok	Wydatki [zł]
2017	4.153.500
2018	3.883.000
2019	4.492.000
2020	5.509.000
2021	5.519.238
2022	2.257.447

Rys. 59. Świadczenia wychowawcze wypłacane w gminie Brzuze

Dodatki mieszkaniowe i dodatki energetyczne

Osoby i rodziny mają prawo ubiegać się o przyznanie prawa do dodatku mieszkaniowego. Wysokość świadczenia jest uzależniona od powierzchni użytkowej zajmowanego mieszkania oraz kryterium dochodowego, określonego na podstawie ustawy o dodatkach mieszkaniowych. Osoby uprawnione do ww. świadczenia miały prawo ubiegać się o dodatek energetyczny na podstawie ustawy Prawo energetyczne. W 2022 roku organ władzy państwowej zawiesił wypłatę dodatków energetycznych.

Tab. 53. Dodatek mieszkaniowy i energetyczny w gminie Brzuze

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Dodatki mieszkaniowe						
Liczba gospodarstw domowych	26	20	15	8	9	10
Kwota świadczeń [zł]	31.174	19.865	11.856	9.404	7.896	20.537
Dodatki energetyczne						
Liczba gospodarstw domowych	16	11	6	1	2	0
Kwota świadczeń w [zł]	2.036	1.330	612	109	251	0

Realizacja ustawy „Za życiem”

W 2016 roku weszła w życie ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. Akt gwarantuje wypłatę jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 4.000 zł dla rodzin z dziećmi, z ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. W gminie Brzuze wypłacono 3 świadczenia „za życiem”, 2 w 2019 roku oraz 1 w 2021. W 2022 roku świadczenie nie było wypłacane.

Dodatek osłonowy

Świadczenie wypłacane jest na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 2021 r. o dodatku osłonowym. Celem wypłaty świadczenia były wsparcie finansowe gospodarstw domowych, które ucierpiały z powodu podwyżek cen prądu, kosztów ogrzewania i zakupu żywności. Był to jeden z elementów rządowej tarczy antyinflacyjnej, który miał zniwelować rosnące ceny energii, gazu i żywności. Wnioski o przyznanie prawa do dodatku osłonowego można było składać w okresie od stycznia do października 2022 r. Gospodarstwa domowe, które ogrzewały dom/mieszkanie węglem miały prawo do wyższej kwoty dodatku osłonowego.

W gminie Brzuze o przyznanie dodatku osłonowego ubiegało się łącznie 1606 gospodarstw domowych, których dochód nie przekraczał 2.100,00zł dla osób samotnie gospodarujących oraz 1.500,00 zł na osobę w rodzinie. Dodatek osłonowy wypłacono na łączną kwotę 727.174,16 zł.

Tab. 54. Charakterystyka gospodarstw domowych ubiegających się o przyznanie dodatku osłonowego w gminie Brzuze

Rodzaj gospodarstw domowych	Kwota dodatku dla gospodarstw ogrzewanych węglem [zł]	Liczba gospodarstw domowych	Kwota dodatku dla gospodarstw ogrzewanych innym paliwem, [zł]	Liczba gospodarstw domowych
1 osobowe	500,00	364	400,00	93
2 – 3 osobowe	700,00	592	600,00	98
4 – 5 osobowe	1.062,50	349	850,00	55
6 osobowe i powyżej	1.437,50	48	1.150,00	7
Razem		1353		253

Dodatek węglowy

Kolejnym elementem tarczy antyinflacyjnej rządu było wprowadzenie dodatku węglowego dla gospodarstw domowych, które ogrzewały swoje domy/mieszkania węglem lub paliwami węglowymi. Wnioski o przyznanie prawa do dodatku węglowego można było składać w okresie od 18 sierpnia 2022 do 31 października 2022 r. Świadczenie przysługiwało jednorazowo w kwocie 3.000,00 zł, bez względu na dochód rodziny lub osoby samotnie gospodarującej.

W gminie Brzuze o przyznanie dodatku węglowego ubiegało się łącznie 1641 jednoosobowych gospodarstw domowych oraz rodzin, na łączną kwotę 4.923.000,00 zł.

Dodatek dla gospodarstw domowych z tytułu wykorzystywania niektórych źródeł ciepła

W odpowiedzi na petycje osób i rodzin ogrzewających swoje domostwa innym paliwem, ustawą z dnia 15 września 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw, rząd wprowadził dodatek dla gospodarstw domowych z tyt. wykorzystywania niektórych źródeł ciepła.

Wnioski o przyznanie świadczenia można było składać w okresie od października do listopada 2022 r. Dodatek przysługiwał jednorazowo bez względu na dochód osoby samotnie gospodarującej lub rodziny, które wykorzystywały do ogrzewania pellet, gaz, drewno kawałkowe lub olej opałowy. Wysokość świadczenia uzależniona była od rodzaju źródła ciepła, tj. pellet – 3.000,00 zł, gaz – 500,00 zł, drewno kawałkowe – 1.000,00 zł oraz olej opałowy – 2.000,00 zł.

W gminie Brzuze o przyznanie dodatku dla gospodarstw domowych z tyt. wykorzystywania niektórych źródeł ciepła ubiegało się 88 gospodarstw domowych, na łączną kwotę 186.500,00 zł.

Tab. 55. Wypłata dodatku dla gospodarstw domowych z tyt. wykorzystywania niektórych źródeł ciepła w gminie Brzuze

Źródło ciepła	Liczba gospodarstw domowych	Kwota wypłaconych dodatków [zł]
Pellet	43	129.000,00
Gaz	7	3.500,00
Drewno kawałkowe	22	22.000,00
Olej opałowy	16	32.000,00
Suma	88	186.500,00

Dodatek elektryczny

Kolejnym elementem tarczy antyinflacyjnej rządu było podjęcie ustawy z dnia 7 października 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej w 2023 roku w związku z sytuacją na rynku energii elektrycznej, w ramach której wprowadzono dodatek elektryczny dla gospodarstw domowych, które ogrzewają dom/mieszkanie urządzeniami elektrycznymi, tj. ogrzewanie elektryczne/bojler elektryczny, pompa ciepła. Dodatek elektryczny nie przysługiwał w przypadku, gdy gospodarstwo domowe wykorzystuje energię elektryczną pochodzącą z mikroinstalacji fotowoltaicznej. Wnioski o przyznanie prawa do dodatku elektrycznego można było składać w terminie od 1 grudnia 2022 do 1 lutego 2023 r. Dodatek elektryczny przysługiwał jednorazowo w kwocie 1.000,00 zł dla gospodarstw domowych, które w 2021 roku zużyły do 5 MWh energii elektrycznej oraz w kwocie 1.500,00 zł dla gospodarstw domowych, które zużyły w 2021 roku powyżej 5 MWh energii elektrycznej.

W gminie Brzuze o przyznanie dodatku elektrycznego ubiegało się łącznie 9 gospodarstw domowych, w tym 6 o przyznanie świadczenia w kwocie 1.000,00 zł oraz 3 w kwocie 1.500,00 zł. Wypłaty świadczeń dokonano w marcu 2023 r. na łączną kwotę 10.500,00 zł.

Sprzedaż węgla po preferencyjnych cenach

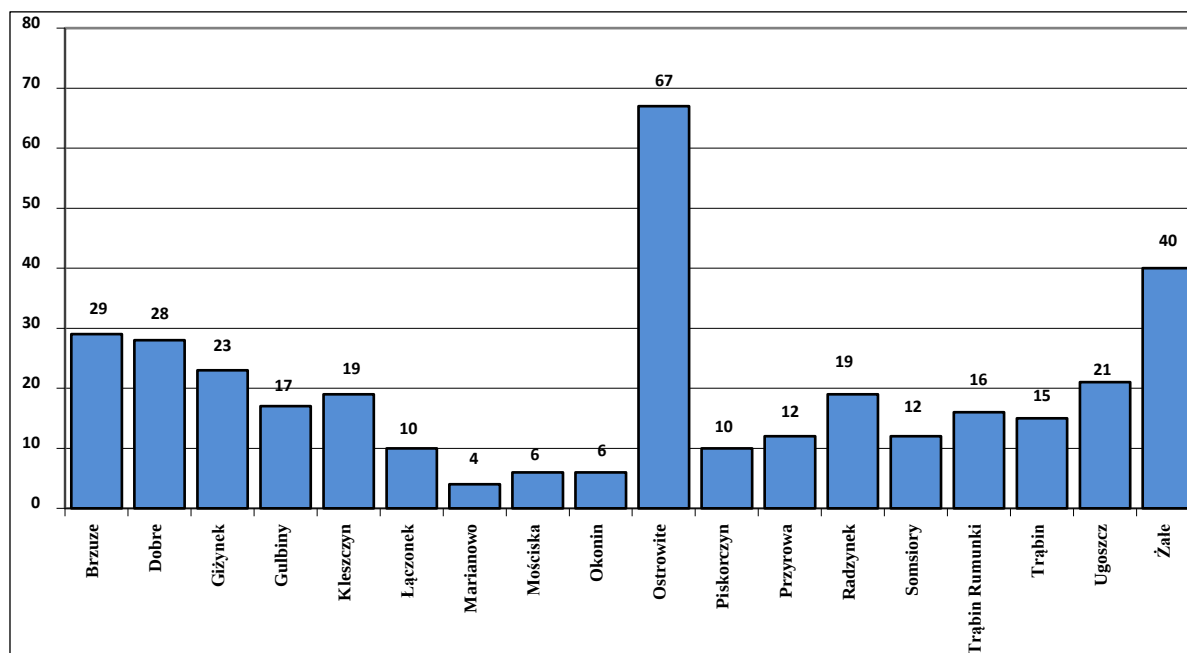
W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 27 października 2022 roku o zakupie preferencyjnym paliwa stałego dla gospodarstw domowych (Dz. U. z 2022 r., poz. 2236), Gmina Brzuze przystąpiła do programu. W tym celu zawarta została umowa z PGE Paliwa i zgodnie z zapotrzebowaniem mieszkańców realizowane były kolejne zamówienia:

- I Zamówienie – 200 ton, w tym 100 t orzecha i 100 t groszku,
- II Zamówienie – 400 ton, w tym 200 t orzecha i 200 t groszku,
- III Zamówienie – 200 ton, w tym 100 t orzecha i 100 t groszku.

Szesnastego listopada 2022 roku zawarte zostały również umowy ze składami opałowymi na realizację usługi polegającej na transporcie, dystrybucji i wydawaniu węgla. Umowy podpisały: Firma Handlowo-Usługowa „BIE-ROL” Wojciecha Bieleckiego z siedzibą w Okoninie oraz Firma Usługi Transportowe i Handel, Jerzego Żulewskiego z siedzibą w Trąbinie. W początkowym okresie sprzedaży opału pierwszeństwo miały osoby chore, samotne i korzystające z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Brzuzem, których wnioski zostały pozytywnie zweryfikowane według kolejności wpływu do urzędu. Do 31.12.2022 r. złożonych zostało 658 wniosków o preferencyjny zakup paliwa stałego dla gospodarstw domowych z czego zostało:

- pozytywnie zweryfikowanych : 561 wniosków
- wycofanych przez wnioskodawców: 62 wniosków
- nie zweryfikowanych przez GOPS: 7 wniosków
- odrzuconych ze względu na zakup preferencyjny węgla powyżej 1,5 t: 28 wniosków.

Do końca 2022 roku zrealizowanych zostało 370 wniosków złożonych przez uprawnione rodziny. Do realizacji w 2023 roku pozostało 191 wniosków.

Rys. 60. Zrealizowane wnioski o preferencyjny zakup węgla z podziałem na miejscowości

W ramach umowy z PGE gmina miała obowiązek odbioru węgla ze składu opałowego TOREC zlokalizowanego w Toruniu. W 2022 roku odebrano 587 ton.

Tab. 56. Węgiel w składach opałowych przeznaczonych do dystrybucji i wydawania

Skład węgla	Asortyment	Zrealizowane [t]
Okonin	Orzech	135
	Groszek	188
Trąbin	Orzech	105
	Groszek	159

4.12.3. Dodatkowa działalność GOPS

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brzuzem, poza działalnością statutową, realizuje liczne programy i projekty, w ramach których oferuje dodatkowe formy wsparcia dla mieszkańców gminy Brzuze.

Karta Dużej Rodziny

Gmina Brzuze realizuje program rządowy „Karta Dużej Rodziny”. W ramach Programu rodziny wielodzietne wychowujące co najmniej troje dzieci lub rodzice którzy mieli na utrzymaniu co najmniej troje dzieci, mają prawo ubiegać się o przyznanie Karty Dużej Rodziny, na podstawie której są upoważnieni do zniżek w cenie towarów i usług.

W 2022 roku znacznie wzrosła liczba osób i rodzin ubiegających się o przyznanie Karty Dużej Rodziny. Zwiększenie zainteresowania tą formą wsparcia wynika z możliwości ubiegania się na tej podstawie o przyznanie zwiększonego limitu energii elektrycznej do 3000 kWh, której koszt pozostanie na poziomie z poprzedniego roku.

Tab. 57. Rodziny, które otrzymały Kartę Dużej Rodziny w gminie Brzuze

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób
2014	24	129
2015	22	114
2016	12	65
2017	8	33
2018	13	67
2019	55	148
2020	15	36
2021	7	19
2022	66	136

Realizacja Gminnego Programu Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkotykowych

Gmina Brzuze od kilku lat realizując programy przeciwdziałające uzależnieniom prowadzi punkt informacyjno-konsultacyjny, którego działalność finansowana jest ze środków pochodzących z opłat za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych. Punkt funkcjonuje w oparciu o Gminny Program Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii. Osoby uzależnione i eksperymentujące z substancjami psychoaktywnymi, doświadczającymi przemocy domowej mogą skorzystać z pomocy w formie porad specjalistów i terapii, tj. psychoterapeuta, terapeuta uzależnień, prawnik. Prowadzone są warsztaty dla rodziców, podczas których rodzice

otrzymują wiedzę na temat zagrożeń. Ponadto prowadzony jest Klub AA „OAZA”, w którym spotykają się osoby po ukończonym leczeniu odwykowym.

W 2020 roku specjaliści udzielili łącznie 340 porad dla 34 rodzin. W 2021 roku udzielono łącznie 297 porad dla 38 rodzin. Jednym z wielu zadań realizowanych przez członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych jest kierowanie osób uzależnionych na leczenie odwykowe i terapię. W omawianym okresie Komisja przeprowadziła 47 rozmów motywujących.

W 2022 roku specjaliści pracujący w punkcie informacyjno-konsultacyjnym udzielili łącznie 202 porad dla 31 rodzin. Komisja Rozwiązywania problemów Alkoholowych przeprowadziła łącznie 48 rozmów motywujących dla osób z symptomami nadużywania alkoholu i substancji psychoaktywnych.

Corocznie w ramach realizacji Gminnego Programu Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w ramach działań profilaktycznych, współpracuje w organizacji biegów sztafetowych oraz konkursów wiedzy pod nazwą Maraton Trzeźwości.

Asystent Osobisty Osób Niepełnosprawnych

Gmina Brzuze od 2020 roku realizuje program resortowy Ministra Rodziny i Polityki Społecznej pn. „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej”. W ramach dofinansowania gmina otrzymuje środki finansowe na zatrudnienie asystenta oraz pokrycie kosztów współpracy z osobami niepełnosprawnymi, tj. bilety, środki ochrony osobistej.

W 2020 roku asystent świadczył pomoc dla 4 osób z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. łączna kwota dofinansowania wyniosła 15.258,24 zł. W 2021 roku wsparciem objęto 5 osób z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. łączny koszt programu w tym roku wyniósł 35.858,82 zł.

W 2022 roku kontynuowano realizację programu. Gmina Brzuze otrzymała dofinansowanie na realizację zadania w łącznej kwocie 45.543,00 zł. Wsparciem objęto łącznie 6 osób z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Kujawsko-Pomorska Teleopieka

W 2021 roku Gmina Brzuze przystąpiła do realizacji projektu pt. „Kujawsko-Pomorska Teleopieka”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Głównym założeniem projektu jest wsparcie dla osób starszych, chorych przewlekle i samotnych, w ramach którego otrzymali urządzenie telekomunikacyjne, bezpośrednio monitorujące stan zdrowia osoby noszącej i zapewniające łączność z Telecentrum. W przypadku zagrożenia życia urządzenie powiadamia stosowne służby ratunkowe.

W 2021 roku ze wsparcia skorzystało łącznie 9 osób. Korzystanie z usługi jest nieodpłatne. Od początku realizacji projektu koszty wyniosły łącznie 3.280,07 zł, w tym 2.206,66 zł stanowi wkład własny.

W 2022 roku kontynuowano realizację projektu, 3 osoby zrezygnowały z użytkowania opaski, w związku z czym opaski przekazano kolejnym 3 osobom. W związku z realizacją projektu w 2022 roku wydatkowano kwotę 5.216,51 zł, w tym 2.966,87 zł stanowiło wkład własny.

Szczepienia przeciw SARS-COV - 2

W 2021 roku gmina Brzuze koordynowała działania związane z dowozem osób na szczepienia przeciw COVID-19. Z dowozów mogły skorzystać osoby starsze lub zależne, pozbawione możliwości samodzielnego dojazdu do miejsca szczepienia. Łącznie z transportu skorzystało 69 osób. Zadanie zostało dofinansowane w ramach Narodowego Programu Szczepień Ochronnych, w kwocie 28.500 zł.

Ponadto w Gminie zorganizowano 11 mobilnych punktów oraz szczepionkobus, który 21 września 2021 roku odwiedził trzy miejscowości: Trąbin, Radzynek i Brzuze. Łącznie zaszczepiło się 166 osób z terenu gminy Brzuze. Gmina zorganizowała pierwszy mobilny punkt w świetlicy w Brzuzem, w którym zaszczepiły się 44 osoby. Dziesięć Kół Gospodyń Wiejskich z terenu gminy Brzuze otrzymało dofinansowanie na realizację i promocję szczepień przeciw SARS-COV – 2 w łącznej kwocie 88.000 zł. Gmina Brzuze otrzymała i wydatkowała 10.000,00 zł na promocję i organizację punktu mobilnego szczepień. W ramach środków zakupiono sprzęt niezbędny do organizacji punktów oraz gadzety promujące akcję. W promocję oraz dowóz do punktów szczepień zaangażowały się również jednostki OSP, które otrzymały na ten cel środki.

W 2021 roku gmina została nagrodzona za zajęcie III miejsca w powiecie w ramach konkursu Rosnąca Odporność, dla gmin które osiągnęły najwyższy wzrost poziomu zaszczepienia swoich mieszkańców. Nagrodę – 250.000zł, przekazaną przez wojewodę, będzie można wykorzystać na wydatki związane z przeciwdziałaniem COVID-19 i promocję szczepień w 2022.

Taksówka społeczna w Gminie Brzuze

Projekt wdrożony w 2021 r. na podstawie umowy z PFRON. W ramach zadania zakupiony został 9-osobowy samochód z windą do transportu osób niepełnosprawnych. Pozyskane zostały również środki na zatrudnienie kierowcy i dyspozytora, na zakup paliwa oraz sprzętu biurowego.

W 2021 roku z oferowanej przez gminę usługi transportowej door-to-door skorzystało 65 osób z potrzebą wsparcia w zakresie mobilności, w tym osoby starsze, niepełnosprawne. Główne kierunki wyjazdów to Bydgoszcz, Toruń, Włocławek, Rypin. Zrealizowano łącznie 401 kursów. Większość kursów wiąże się z leczeniem oraz aktywizacją zdrowotną. Koszty realizacji projektu w 2021 wyniosły 243.231,01 zł, w tym kwota 173.517,22 zł przeznaczona była na zakup środka transportu z windą.

W 2022 roku zrealizowano łącznie 588 kursów dla 241 osób, w tym 40 osób które skorzystały z usługi po raz pierwszy, 71 osób skorzystało z usługi więcej niż jeden raz. Koszty realizacji projektu w 2022 roku wyniosły 79.815,46 zł.

4.12. Edukacja

Prowadzenie szkół i przedszkoli należy do najważniejszych zadań gminy. W 2022 r. nastąpiły zmiany w organizacji oświaty. Z dniem 1 września 2022 r., na mocy Uchwały nr XXXVI/215/2022 Rady Gminy Brzuze z dnia 27 kwietnia 2022 r., utworzony został Zespół Szkolno-Przedszkolny w Ostrowitem, w skład którego weszła Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki oraz Publiczne Przedszkole powołane na mocy ww. uchwały.

Ponadto funkcjonują trzy szkoły podstawowe z oddziałami przedszkolnymi:

- Szkoła Podstawowa w Ugoszczu;
- Szkoła Podstawowa w Trąbinie;
- Szkoła Podstawowa w Radzynie.

W Przedszkolu w Ostrowitem realizowany jest proces wychowania przedszkolnego w trzech oddziałach przedszkolnych z ogólną liczbą 72 dzieci. Wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat. W szczególnie uzasadnionych przypadkach wychowaniem przedszkolnym może zostać objęte dziecko, które ukończyło 2,5 roku.

W listopadzie 2022 roku zakończyła się jedna z ważniejszych inwestycji gminnych – przebudowa i rozbudowa części budynku Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Ostrowitem dla potrzeb utworzenia przedszkola oraz wyposażenie sali w meble i sprzęt audiowizualny. Inwestycja została dofinansowana z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Osi Priorytetowej 06 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry, Działanie 6.03 Inwestycja w infrastrukturę edukacyjną, Poddziałanie 6.03.01 Inwestycje w infrastrukturę przedszkolną Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Obecnie dostępność miejsc przedszkolnych w Ostrowitem pokrywa w całości zapotrzebowanie mieszkańców w tym zakresie. Wszystkie dzieci, których rodzice złożyli wnioski, zostały przyjęte do przedszkola.

Jesienią 2021 r. rozpoczęto przy SP w Radzynie utwardzenie terenu z kostki brukowej, które zakończono w 2022 r. Koszt inwestycji to 52.000,00 zł. W SP Trąbin i ZS-P Ostrowite dokonano modernizacji kotłowni i wymiany pieca centralnego ogrzewania na ogólną kwotę 116.986,00 zł (w tym SP Trąbin – 49.620,00 zł, SP Ostrowite – 67.366,00 zł).

Placówki oświatowe funkcjonują w budynkach będących własnością gminy, a przekazanych w trwały zarząd dyrektorom ww. szkół. Budynki szkolne spełniają podstawowe wymogi bezpieczeństwa oraz higieny nauki i pracy. Zaplecze lokalowe jest wystarczające, aby umożliwić wszystkim uczniom realizację podstawy programowej. Wszystkie szkoły podstawowe posiadają pracownie komputerowe i dostęp do sieci Internet. Rokrocznie dyrektorzy szkół zakupują oraz pozyskują w ramach różnych projektów środki na: wyposażenie pracowni, pomoce dydaktyczne, naukowe, sprzęt sportowy niezbędny do prowadzenia zajęć edukacyjnych, biblioteki oraz zaplecze kuchenne do przygotowywania posiłków. Przy każdej szkole znajdują się boiska sportowe i place zabaw zapewniające uczniom bardzo dobre warunki w zakresie kultury fizycznej i rekreacji, którą można uprawiać na zewnątrz. W Ostrowitem znajduje się kompleks boisk *Orlik*. Zadania oświatowe realizowane przez Gminę Brzuze są finansowane z części oświatowej subwencji ogólnej oraz z dochodów własnych. Gmina występuje o dofinansowanie m.in. z rezerwy części oświatowej subwencji, z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

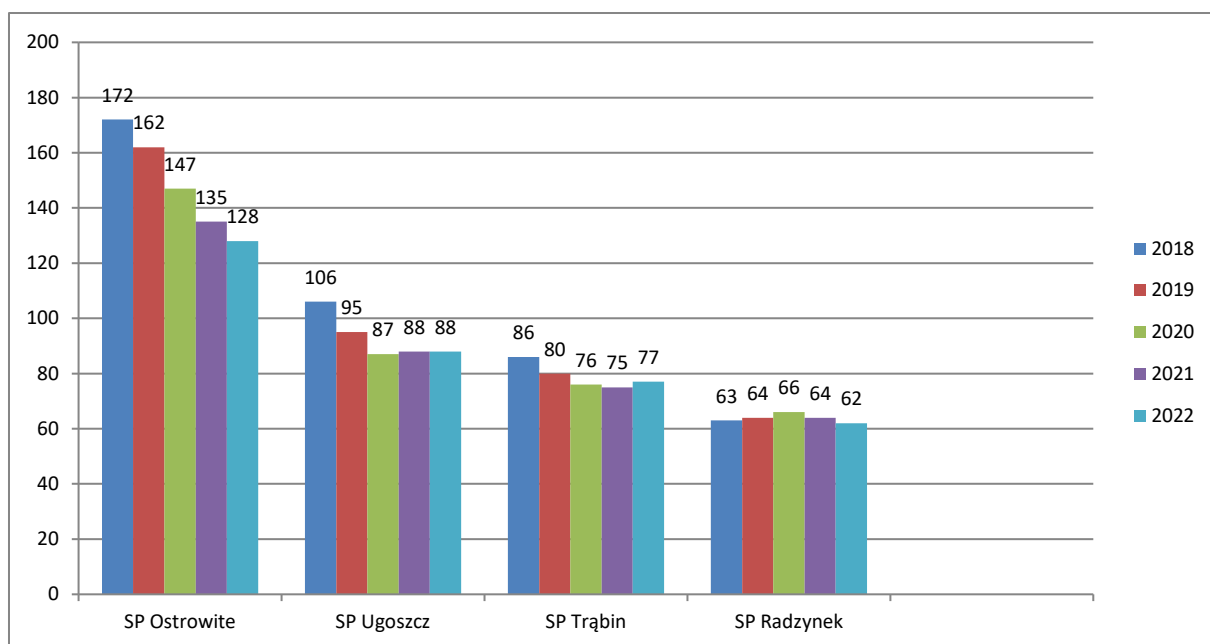
Tab. 58. Podstawowe dane dotyczące funkcjonowania szkół w 2022 r.

Szkoły	ZS-P Ostrowite	SP Ugoszcz	SP Trąbin	SP Radzynek
Liczba uczniów	128	88	77	62
Liczba n-li w przeliczeniu na etaty	16,83	9,86	10,53	11,33
Budżet szkoły, wydatki ogółem	2.415.922,18	1.607.739,06	1.300.934,16	1.375.742,28
Koszt utrzymania 1 ucznia	18.874,39	18 269,76	16 895,25	22 189,39

Średni miesięczny koszt utrzymania 1 ucznia waha się od 16,8 tys. zł w Trąbinie do 22,18 tys. zł w Radzynie. Do jednej klasy uczęszczało średnio 11 uczniów. Najwięcej w szkole w Ostrowitem średnio 16 uczniów w klasie, najmniej w szkole w Radzynie 8 uczniów. Przy wszystkich szkołach funkcjonowały również oddziały przedszkolne.

Tab. 59. Dzieci uczęszczające do szkół w latach 2018-2022

Lp.	Nazwa szkoły	2018	2019	2020	2021	2022
1	ZS-P Ostrowite	172	162	147	135	128
2	SP Ugoszcz	106	95	87	88	88
3	SP Trąbin	86	80	76	75	77
4	SP Radzynek	63	64	66	64	62

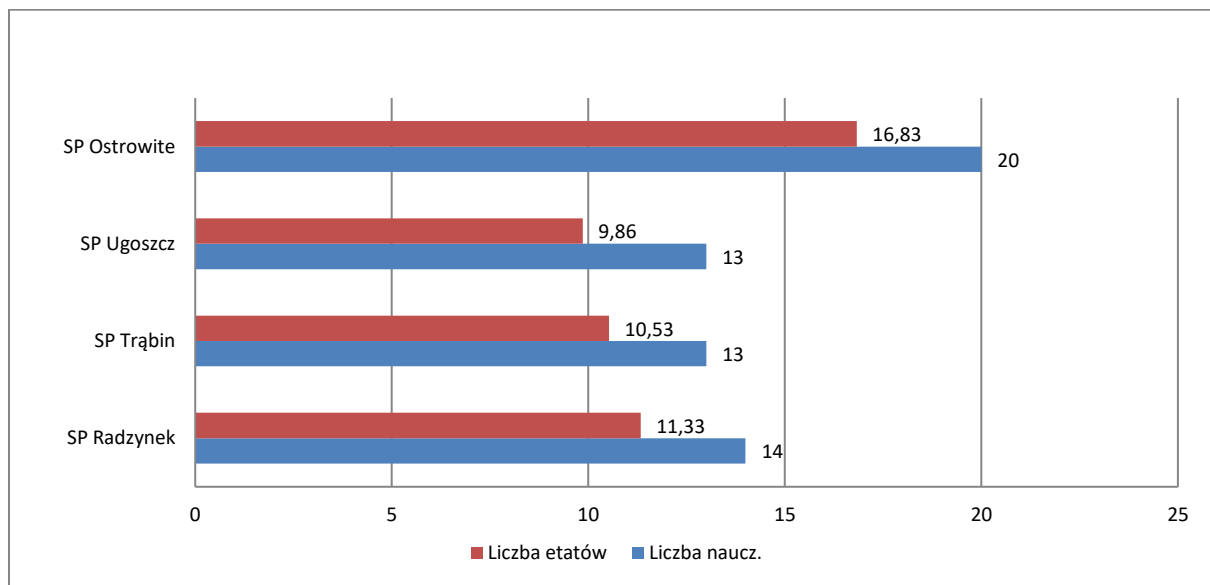

Rys. 61. Liczba uczniów w szkołach w latach 2018-2022

W poszczególnych szkołach zatrudnienie nauczycieli na dzień 31.12.2022 r. przedstawiało się następująco:

1. ZS-P Ostrowite – 20 nauczycieli; w tym 16,83 etatów,
2. SP Ugoszcz – 13 nauczycieli; w tym 9,86 etatów,
3. SP Trąbin - 13 nauczycieli; w tym 10,53 etatów,
4. SP Radzynek – 14 nauczycieli; w tym 11,33 etatów.

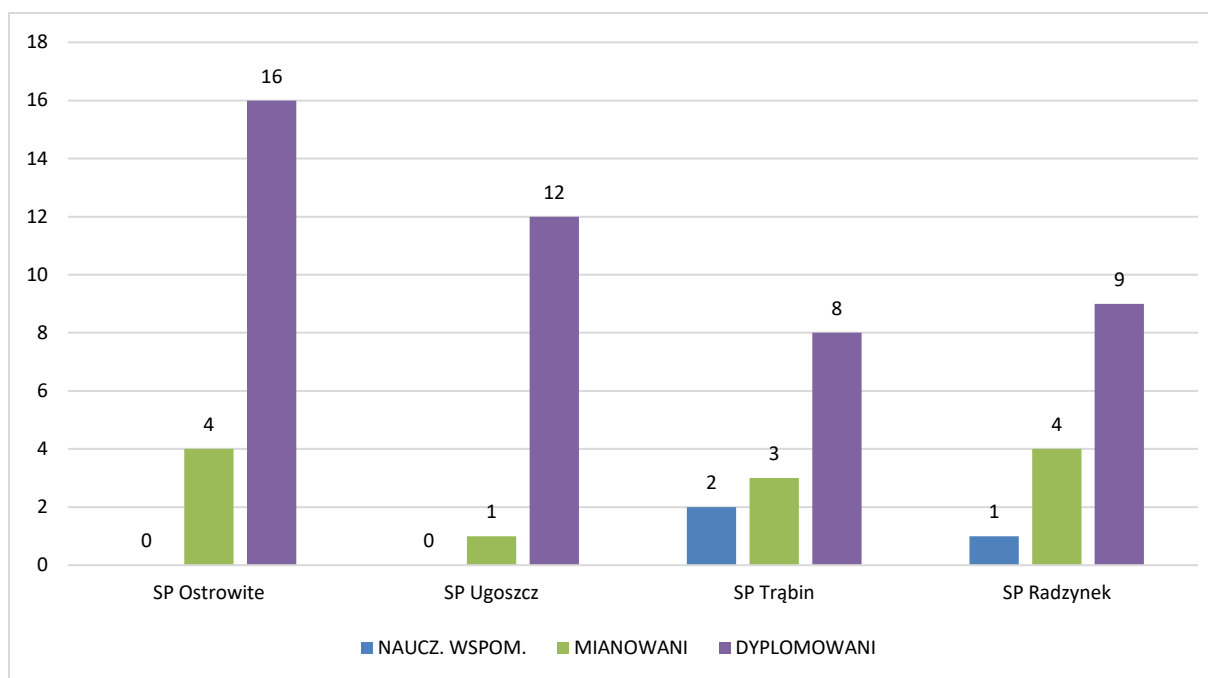
Zatrudnienie obsługi i administracji szkół w placówkach oświatowych wyniosło 19,65 etatów w tym: 3 etaty administracji i 16,65 etatów obsługi.

Rys. 62. Zatrudnienie nauczycieli w szkołach na dzień 31.12.2022 r.

Tab. 60. Zatrudnienie nauczycieli w szkołach wg grup awansu zawodowego na 31.12.2022 r.

Lp.	Nazwa szkoły	Nauczyciel wspomagający	Mianowani	Dyplomowani
1	ZS-P Ostrowite	0	4	16
2	SP Ugoszcz	0	1	12
3	SP Trąbin	2	3	8
4	SP Radzynek	1	4	9

Rys. 63. Zatrudnienie nauczycieli w szkołach na dzień 31.12.2022 r.

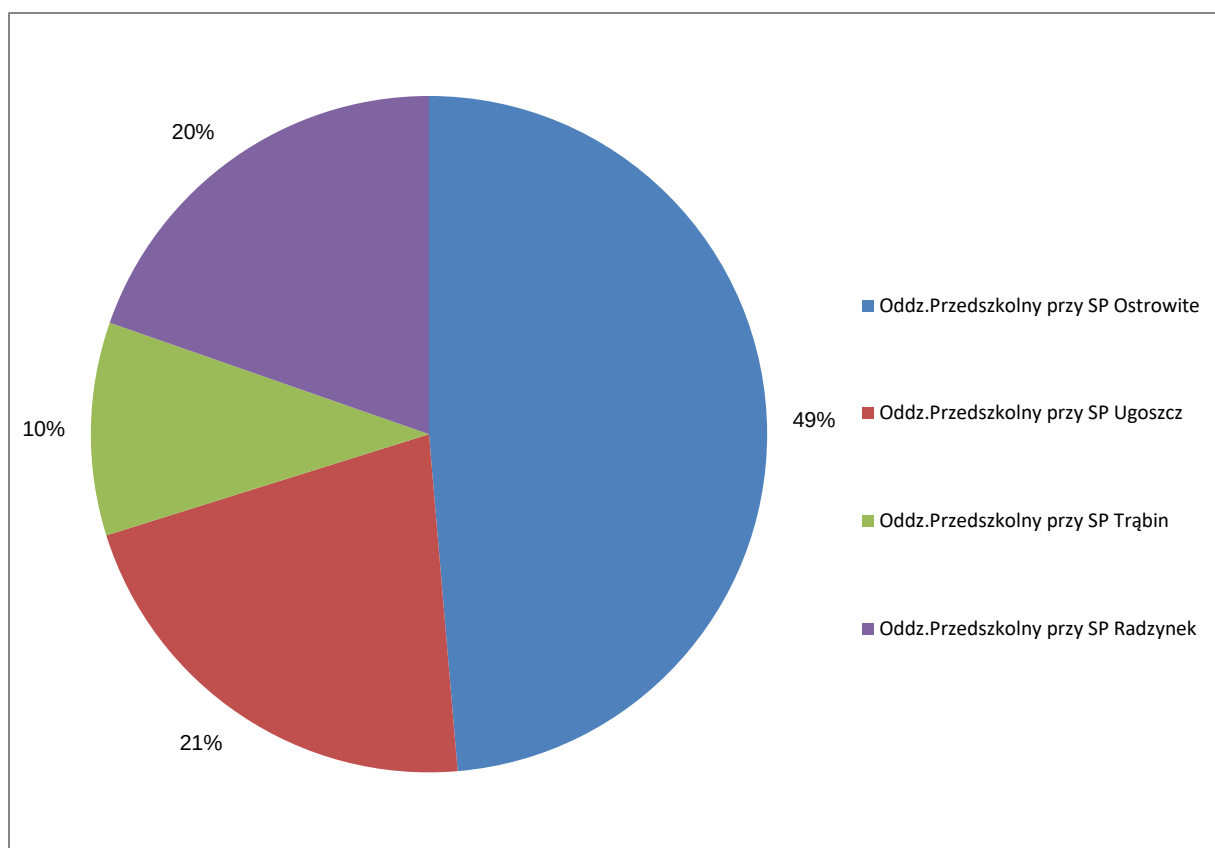
Zarządzanie oświatą na poziomie przedszkoli

Sprawy związane z realizacją wychowania przedszkolnego regulują przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty. Wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat. W szczególnie uzasadnionych przypadkach wychowaniem przedszkolnym może zostać objęte dziecko, które ukończyło 2,5 roku. Gmina Brzuze realizuje proces wychowania przedszkolnego w oddziałach przedszkolnych znajdujących się w szkołach podstawowych oraz w nowo utworzonym przedszkolu w Ostrowitem od 01.09.2022 r.

Na terenie gminy Brzuze w 2019 r. było 8 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych z ogólną liczą dzieci 131 dzieci, w 2020 r. przy tej samej liczbie oddziałów uczęszczało 155 uczniów. W 2021 r. do 8 oddziałów przedszkolnych uczęszczało 168 dzieci a w 2022 r do 31.08.2022 r. w 8 oddziałów przedszkolnych było 155 dzieci. Od dnia 01.09.2022 r. oddział przedszkolny w Ostrowitem został przekształcony w Publiczne Przedszkole w Ostrowitem, które wchodzi w skład nowo utworzonego Zespołu Szkolno-Przedszkolnego. W oddziałach przedszkolnych zatrudnionych jest 6 nauczycieli (w tym 1 nauczyciel na urlopie wychowawczym) a w przedszkolu 4 nauczycieli (w tym 1 nauczyciel na urlopie wychowawczym) w pełnym wymiarze czasu pracy plus 2,5 etatu obsługi.

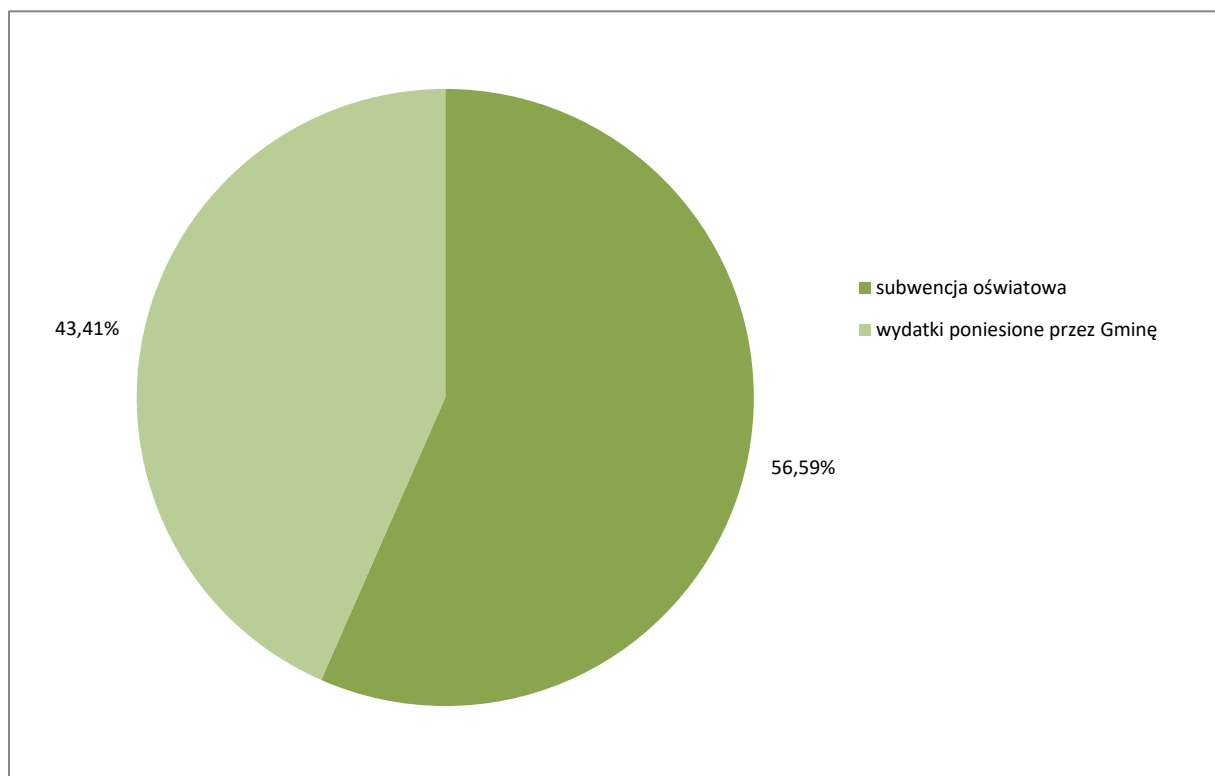
Tab. 61. Wydatki poniesione na oddziały przedszkolne i przedszkole w latach 2019-2022

Lp.	Nazwa jednostki oświatowej	Wydatki wykonane w zł			
		2019	2020	2021	2022
1	Oddział Przedszkolny przy SP w Ostrowitem (do 31.08.2022)	384.554,97	441.943,65	430.935,36	356.087,72
2.	Publiczne Przedszkole w Ostrowitem (od 01.09.2022 r.)	0,00	0,00	0,00	248.231,51
2	Oddziały Przedszkolne przy SP w Ugoszczu	171.661,44	175. 658,19	190.591,09	181.402,64
3	Oddziały Przedszkolne przy SP w Trąbinie	69.179,81	74.476,70	90.204,96	123. 678,95
4	Oddziały Przedszkolne przy SP w Radzynku	133.196,91	143. 038,15	174.108,39	186. 675,19
	Razem	758.593,13	835.116,69	885.839,80	1.096.076,01

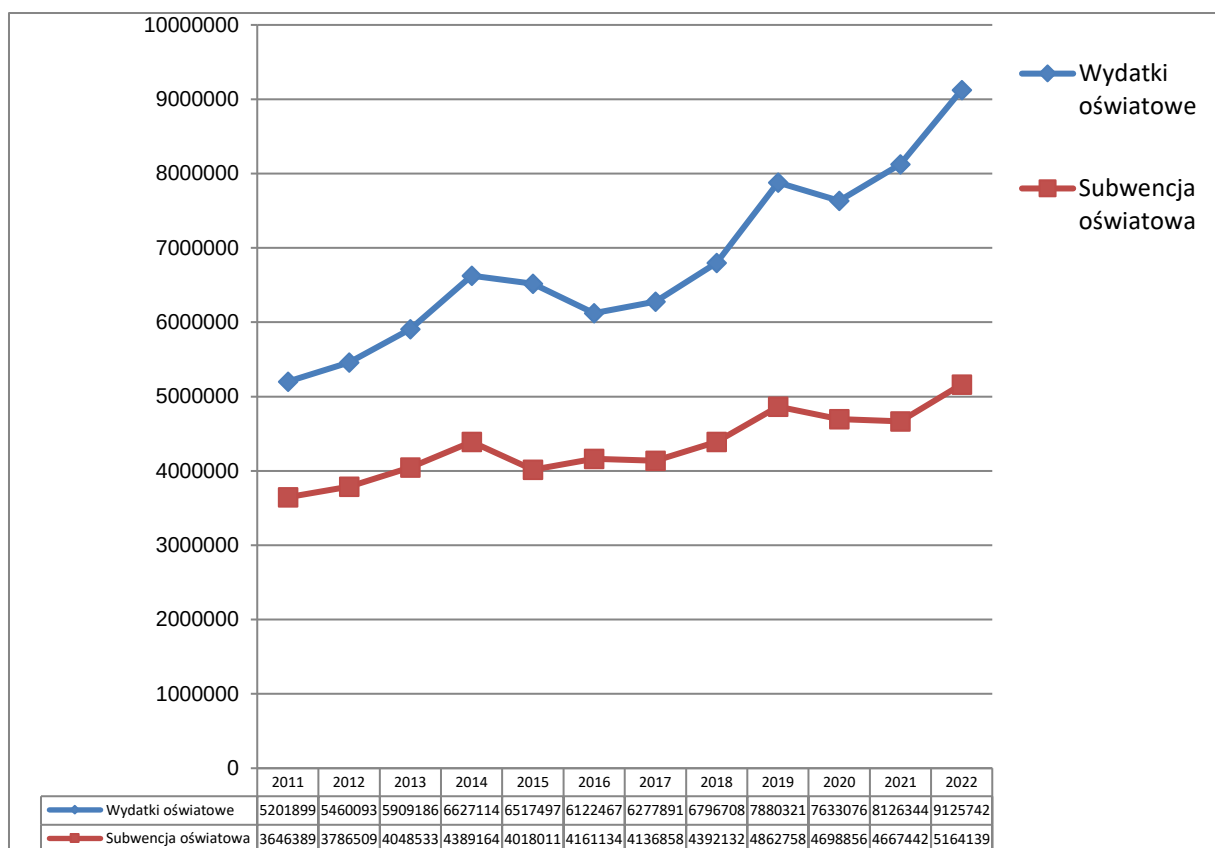

Rys. 64. Wydatki poniesione na oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych w 2022 r.

W roku 2022 wydatki Gminy Brzuze na oświatę wyniosły ogółem **9.125.742,50** zł. Wysokość subwencji oświatowej na zdania szkolne wyniosła **5.164.139,00** zł (56,59 %). Wydatki gminy wyniosły **3.961.603,50** zł (43,41%).

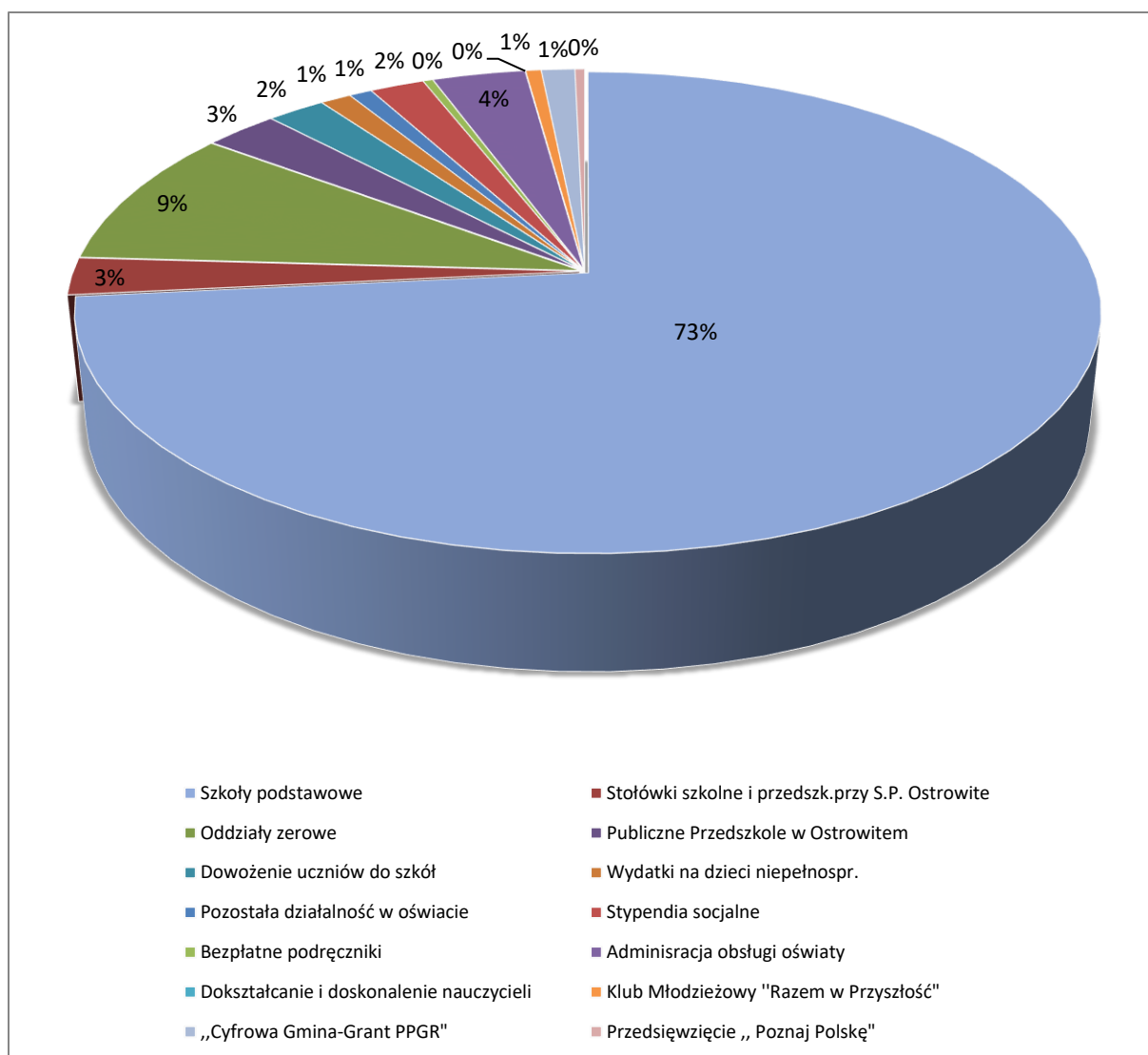
Rys. 65. Źródła pokrycia wydatków oświatowych w 2022 r.

Rys. 66. Udział subwencji oświatowej w wydatkach na oświatę w latach 2011-2022

Wydatki Gminy Brzuze poniesione na oświatę w 2022 r. wyniosły **9.125.742,50 zł**, w tym:

- a) Szkoły podstawowe – 6.700.337,68 zł
- b) Stołówki szkolne i przedszkolne przy S. P. w Ostrowitem – 228.394,62 zł
- c) Oddziały „O” przy szkołach podstawowych – 847.844,50 zł
- d) Publiczne Przedszkole w Ostrowitem – 248.231,51 zł
- e) Dowożenie uczniów do szkół – 195.691,22 zł
- f) Realizacji zadań wymagających stosowania specjalnej organizacji (dzieci z orzeczeniami o niepełnosprawności) - w szkołach podstawowych – 103.864,74 zł
- g) Pozostała działalność w oświacie – 76.333,33 zł
- h) Stypendia socjalne – 182.962,00 zł
- i) Wyposażenie szkół w bezpłatne podręczniki – 32.499,80 zł
- j) Wydatki na gminną administrację obsługi oświaty – 312.559,07 zł
- k) Doksztalcanie i doskonalenie nauczycieli – 555,00 zł
- m) Klub Młodzieżowy „Razem w Przyszłość”- 51.662,88 zł
- l) „Cyfrowa Gmina-wsparcie dzieci z rodzin pegeerowskich w rozwoju cyfrowym -Grant PPGR” -112.386,15 zł
- m) Przedsięwzięcie „Poznaj Polskę” – 32.420,00 zł

Rys. 67. Struktura wydatków na oświatę w 2022 r.

Dofinansowanie kosztów kształcenia pracowników młodocianych w 2022 r.

Wykonując obowiązki w zakresie wsparcia pracodawców w szkoleniu młodocianych pracowników zamieszkałych na terenie gminy Brzuze w roku 2022 rozpatrywano zgodnie z ustawą o systemie oświaty oraz ustawą Prawo oświatowe wnioski pracodawców o zwrot kosztów kształcenia młodocianych uczniów, którzy ukończyli przygotowanie zawodowe i zdali egzamin czeladniczy lub egzamin potwierdzający uzyskanie kwalifikacji zawodowych. Na realizację ww. zadania pozyskano środki z Funduszu Pracy. W 2022 roku naukę zawodu ukończyło (zdając egzamin czeladniczy) 16 młodocianych pracowników zamieszkałych na terenie Gminy Brzuze. Z dofinansowania w wysokości 126.398.10 zł skorzystało 8 pracodawców, którzy wykształcili 16 pracowników młodocianych zamieszkałych na terenie Gminy Brzuze w zawodach: sprzedawca (2 pracowników), mechanik pojazdów samochodowych (2 pracowników), ślusarz (6 pracowników), stolarz (2 pracowników), kucharz (3 pracowników), fryzjer (1 pracownik).

Projekty i programy realizowane w placówkach oświatowych

Wsparcie placówek wychowania przedszkolnego na terenie Gminy Brzuze

Projekt był realizowany od 01 marca 2020 r. do 31 sierpnia 2021 r., kontynuowany do 31 sierpnia 2022 r. Całkowita wartość projektu wyniosła 100.000 zł, a dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Społecznego – 85.000,00 zł. Wkład własny gminy stanowił 15% całkowitych kosztów kwalifikowalnych i wyniósł 15.000,00 zł. Głównym celem projektu było zwiększenie dostępności edukacji przedszkolnej dla 15 dzieci z terenu Gminy Brzuze oraz organizacja zajęć dodatkowych dla 70 dzieci. W ramach zajęć dzieci uczestniczyły w zajęciach rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne, w tym: teatralne, taneczne, logopedyczne, korekcyjno-kompensacyjne.

Przedsięwzięcie „Poznaj Polskę”

Z przedsięwzięcia „Poznaj Polskę” skorzystały dwie szkoły podstawowe na ogólną kwotę 40.525,00 zł. Kwota dofinansowania wyniosła 32.420,00 zł tj. 80% ze środków Ministerstwa edukacji i Nauki, wkład własny wyniósł 8.105,00 zł.

W ramach ponownie pozyskanych środków finansowych z przedsięwzięcia „Poznaj Polskę” uczniowie Szkoły Podstawowej w Ostrowitem uczestniczyli w wycieczkach do Krakowa i Torunia. Celem udziału w programie było poznanie naszego dziedzictwa narodowego

i kulturowego, popularyzacja osiągnięć polskiej nauki oraz uatrakcyjnienie procesu dydaktycznego. Uczniowie odkrywali historię " białego złota", przemierzając podziemnymi korytarzami Kopalnię Soli w Wieliczce. Wszystkich urzekły legendy związane ze św. Kingą i św. Barbarą oraz cudowne komnaty, rzeźbione w soli postacie, ołtarze oraz tajemnicze jeziora. Kolejnym miejscem do zwiedzania był Kraków. Uczniowie zwiedzili Stare Miasto i spotkali się ze Smokiem Wawelskim. Nie zabrakło także wizyty w Muzeum Narodowym w Sukiennicach, gdzie podziwiali m.in. obrazy mistrza Jana Matejki, znane wcześniej z podręczników do historii i plastyki. Oglądany wieczorem Kopiec Kościuszki rozbudził wyobraźnię nie tylko historyczną, a obcowanie z piękną przyrodą w Ogrodzie Botanicznym urzekło wielu. Niezwykłych wrażeń dostarczył dzieciom i młodzieży pobyt w Muzeum Jana Pawła II w Wadowicach.

Dzieci ze Szkoły Podstawowej w Ugoszczu z klas I-III w ramach projektu „Poznaj Polskę”, brały udział w warsztatach w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu pt. „Wieczory andrzejkowe”. Spotkanie łączyło gawędę na temat tradycji wróżb andrzejkowych i katarzynkowych ze wspólną zabawą. Ponadto zwiedzali XIX-wieczną wieś, jej obiekty mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe i sakralne, które uzupełniają elementy tzw. małej architektury. w ramach programu „Poznaj Polskę”. Starsi uczniowie z klas IV- VIII brali udział w dwudniowej wycieczce do Krakowa i Wieliczki.

Klub młodzieżowy „Razem w przyszłość”

Uczniowie Szkoły Podstawowej w Ostrowitem i w Ugoszczu uczestniczyli w zajęciach Klubu młodzieżowego pn. „Razem w przyszłość”. Celem przedsięwzięcia była aktywizacja społeczna dzieci i młodzieży w wieku 6/7 - 13 lat oraz ich bliskich. Zaplanowane i zrealizowane w czasie trwania projektu zagadnienia miały duży wpływ na rozwój kompetencji społecznych młodsze pokolenia: rozszerzania umiejętności cyfrowych, rozwijania umiejętności poznawania i ich wyrażania w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej, rozwijania sprawności sportowej, organizacji rekreacji itp. Jednym z ważniejszych celów przedsięwzięcia było wyrównanie szans edukacyjnych i społecznych dzieci i młodzieży. Dzieci uczestniczyły w warsztatach z języka angielskiego, w zajęciach przyrodniczo-informatycznych, szachowych, fotograficznych, rekreacyjno- sportowych. Mieli zapewnioną pomoc w odrabianiu lekcji, brali udział w wycieczkach i wyjazdach na basen. Projekt był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, a jego realizacja odbywała się w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego i stanowiła element Projektu Grantowego „Wdrażanie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania "Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Gmin Dobrzyńskich Region Północ.

Projekt matematyczny „mPotęga”

W ramach programu grantowego „Potęga” organizowanego przez mBank, Szkoła Podstawowa w Ostrowitem zakończyła realizację projektu „Kto liczy, nie błądzi”, na który pozyskała dofinansowanie w wysokości 4.980,00 zł. Projekt obejmował uczniów z klas IV-VI, którzy poszerzyli i wzbogacili swoją wiedzę z zakresu praktycznego zastosowania matematyki w życiu codziennym. W ramach projektu w szkole zorganizowano dodatkowe zajęcia z matematyki.

Szkoła pamięta

W ramach akcji „Szkoła pamięta”, uczniowie klasy VI i VIII szkoły podstawowej w Ostrowitem przystąpili do zbiórki zniczy. Znalazły one swoje miejsce na nagrobkach powstańców, lokalnych bohaterów i społeczników związanych z najbliższą okolicą a znajdujących się na cmentarzach w Trąbinie i Ostrowitem. „Szkoła pamięta” to akcja Ministerstwa Edukacji i Nauki, której celem jest zwrócenie uwagi młodych ludzi na potrzebę pielęgnowania pamięci o bohaterach naszej wolności, szczególnie związanych z historią regionalną.

Laboratoria przyszłości

W 2022 roku Szkoła Podstawowa w Ostrowitem zakończyła zakupy pomocy dydaktycznych w ramach programu „Laboratoria przyszłości”. Program był inicjatywą edukacyjną realizowaną przez Ministerstwo Edukacji i Nauki we współpracy z Centrum GovTech w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Jego celem było wsparcie szkół podstawowych w budowaniu wśród uczniów kompetencji przyszłości z tzw. kierunków STEAM (nauka, technologia, inżynieria, sztuka oraz matematyka).

Inne realizowane zadania w SP Ostrowite:

Zakończono realizację zadań z programów, projektów i zadań konkursowych:

Planeta Energii, WF z klasą, Umieć pływać, Góra grosza, Historionauci, Code Week, Najważniejsze jest niewidoczne dla oczu, Dzień Praw Dziecka, Godzina Kodowania, Uczymy dzieci programować, Zdrowo jem, więcej wiem, Ekonomia na co dzień, Kangur Matematyczny, Włącz czytanie, Mała Książka – wielki człowiek, Klub Bezpiecznego Puchatka.

Znaczące sukcesy uczniów:

1. Konkurs „Józef Piłsudski – droga do niepodległej” zorganizowany przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy oraz bydgoską delegaturą Instytutu Pamięi Narodowej - 1 miejsce w województwie i wyróżnienie.
2. Konkurs internetowy „Kreuję swój wizerunek”. To nowatorskie przedsięwzięcie zrealizowane z Narodowym Bankiem Polskim w ramach programu edukacji ekonomicznej oraz Fundacją Warszawski Instytut Bankowości - laureatka.
3. Konkurs " Mój wymarzony zawód" zorganizowany przez Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu w ramach wojewódzkiej kampanii informacyjnej skierowanej do uczniów 7. i 8. klas szkół podstawowych – I miejsce w województwie.
4. Szkolny Konkurs Przyrodniczy „Tajemnice Przyrody” – wyróżnienia ogólnopolskie.
5. Diecezjalny Konkurs plastyczny, organizator Akcja Katolicka Płock – II, III miejsce.
6. XVIII Ogólnopolska Olimpiada Promocji Zdrowego Stylu Życia – III miejsce, wyróżnienie.
7. Ogólnopolski Konkurs Języka Angielskiego Forget -me- met – wyróżnienia.

8. Wojewódzki Konkurs Przedmiotowy z języka polskiego, zorganizowany przez Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty w Bydgoszczy – finalistka konkursu.
9. Projekt edukacyjny „Szlakiem ciekawych historii” zorganizowany przez Instytut Pamięci Narodowej Delegatura w Bydgoszczy - wyróżnienie. Uczennica opracowała trasę spaceru historycznego prowadzącego przez cztery miejsca pamięci związane z najnowszą historią Polski w jej Małej Ojczyźnie, czyli w Ostrowitem. W portfolio zamieściła samodzielnie wykonane fotografie. Jednym z punktów jej projektowego spaceru były budynki związane z cukrownią.

Ciekawym przedsięwzięciem realizowanym przez uczniów jest praca członków koła misyjnego oraz adopcja duchowa i materialna dzieci z Kamerunu .

Matematyczne iskierki – grant

Grant dla Szkoły Podstawowej w Ugoszczu w Ogólnopolskim Konkursie mPotęga, pozyskano dodatkowe fundusze na realizację zadań mających na celu rozwijanie u uczniów kompetencji matematycznych.

Na konkurs organizowany przez Fundację mBanku wpłynęło 478 wniosków, grant otrzymało 114 projektów i tylko 30 najlepszych walczyło o Nagrodę Publiczności. Grant, który zdobyliśmy – 5.000,00 zł – to maksymalna kwota, o jaką można było się ubiegać w tym konkursie.

Projekt był realizowany od 19 września 2022 r. do 12 grudnia 2022 r.

BEEcome an eco-friend of Brzuze municipality

Szkoła Podstawowa w Ugoszczu na projekt „BEEcome an eco-friend of Brzuze municipality” w ramach ścieżki English Teaching Activities fundacji NIDA pozyskaliśmy fundusze w wysokości 14 000,00 zł. Projekt ma na celu poszerzenie słownictwa w języku angielskim, zwłaszcza dot. ochrony przyrody i postaw ekologicznych oraz wzmocnienie tożsamości regionalnej. Wyrziliśmy również chęć współpracy z norweską organizacją pozarządową ByBi INNES działającą na rzecz zwiększania wiedzy i świadomości na temat znaczenia pszczoł i ekosystemów zamieszkałych przez ludzi. W związku z projektami nasza nauczycielka języka angielskiego miała okazję wziąć udział w dwudniowym szkoleniu w Warszawie oraz wybrać się na czterodniową wizytę studyjną do Oslo, w ramach której zapoznała się z edukacją przyjazną środowisku oraz przygotowała się do wdrożenia jej w praktyce w naszej szkole.

Pogromcy języków

Pogromcy języków to projekt realizowany dzięki fundacji Orange #SuperKoderzy. Dzięki temu projektowi Szkoła Podstawowa w Ugoszczu pozyskała grant w wysokości 3.000,00 zł przeznaczony na zakup 3 nowoczesnych mBotów 2 generacji. Na zajęciach uczniowie stworzyli interaktywne widowisko osnute na bazie klasycznej powieści „Czarnoksiężnik z Krainy Oz”, z wykorzystaniem robotów mBot, które... odegrały rolę Dorotki!

Zielone miejsce

Uczniowie kl. VI Szkoły Podstawowej w Ugoszczu wzięli udział w konkursie na zielone miejsce zorganizowanym przez Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej we Włocławku. Szóstoklasiści wraz z opiekunem zaplanowali działania niezbędne do przygotowania podłoża pod rośliny. Wybrali listę roślin, które zamierzali posadzić, uzasadnili konieczność stworzenia takiego terenu przy naszej szkole. Komisja konkursowa zdecydowała o przyznaniu nagrody o wartości 1080,00zł sfinansowanej przez Fundację Drzewo i Jutro. Zgodnie z regulaminem konkursu, laureaci otrzymali rośliny, hotel dla owadów oraz tabliczkę do oznakowania Zielonego miejsca. Dla uczniów klasy V i VI zostały przeprowadzone warsztaty w trakcie których, uczniowie zbudowali budkę lęgową dla ptaków.

Projekt @Drużyna Energii!

W 2022 r. Szkoła Podstawowa w Radzynku brała udział w sportowym projekcie @Drużyna Energii!. Uczniowie klas 5 - 8 rywalizowali z innymi placówkami o miejsce w Wielkim Finale oraz wizytę znanych sportowców, ambasadorów akcji w szkole. Najważniejszym celem projektu była sportowa aktywizacja i wzbudzenie ducha rywalizacji. Istotnym aspektem było także budowanie umiejętności współpracy. Uczniowie w ramach zadań wykonywali i nagrywali ćwiczenia zaprezentowane przez ambasadorów Drużyny.

Kampania edukacyjna Kokosza, Grosz do grosza!

Szkoła Podstawowa w Radzynku brała udział w Kampanii edukacyjnej „Kokosza Grosz do Grosza”. Jej celem była edukacja finansowa dzieci i młodzieży szkolnej w zakresie idei, sposobów i nawyków oszczędzania, na etapie szkoły podstawowej. Poprzez uczestnictwo w zajęciach uczniowie mieli możliwość poznać funkcje i wartość pieniądza, sposoby oszczędzania i pomnażania oszczędności oraz pozytywne postawy związane z zarządzaniem finansami. Akcja miała na celu rozwijanie umiejętności bycia gospodarnym, oszczędnym i przedsiębiorczym. Uczestnicy kształtowali zdolność krytycznej oceny pierwszych doświadczeń finansowych, związanych z zarządzaniem pieniędzmi w konkretnych sytuacjach życia codziennego.

MegaMisja

Szkoła Podstawowa w Radzynku zakwalifikowała się do programu skierowanego do uczniów klas 1-3 „MegaMisja”. Jest to ogólnopolski program edukacyjny, realizowany w ramach zajęć świetlicy. Jego celem jest podniesienie kompetencji cyfrowych wśród dzieci, jak również nabywanie świadomości bezpiecznego korzystania z internetu. By treści były dostosowane do potrzeb dzieci, wyzwania oparto na mechanizmie gry edukacyjnej. Pojawiają się w niej animowani bohaterowie, którzy mają mnóstwo pytań i kłopot z pewnym cyfrowym wynalazkiem. Dzieci, pracując w grupie, podejmują kolejne zadania w MegaMisji. Zdobywają punkty i nagrody pomocne w realizacji zajęć, w tym: sprzęt multimedialny, książki, materiały plastyczne i inne atrakcyjne pomoce, które wzbogacą wyposażenie placówki. Przy realizacji

wywarń uczniowie uczą się, jakie treści można publikować w internecie, jak chronić swoją prywatność, unikać niebezpieczeństw w sieci, jak znaleźć wiarygodne informacje w internecie, tworzyć i obrabiać proste grafiki, dźwięki i filmy.

mPotęgi „W świecie figur przestrzennych”

Szkoła Podstawowa w Radzinku brała udział w 9. edycji mPotęgi. Granty otrzymało zaledwie 114 projektów z całej Polski, w tym 83 projekty kierowane do uczniów klas 4-6. Powodem do dumy jest fakt, że szkoła, po raz kolejny, otrzymała dofinansowanie, tym razem w wysokości 4.810,00 zł.

Projekt „W świecie figur przestrzennych” realizowany w ramach programu „mPotęga” cieszył się bardzo dużym zainteresowaniem. Zajęcia poświęcone były tematyce: „Własności figur przestrzennych”. Uczniowie ćwiczyli zamianę jednostek oraz liczyli powierzchnię i objętości napotkanych wokół siebie brył przestrzennych. Z zakupionych klocków składali różne figury i omawiali ich własności. Oczywiście oprócz wielu brył matematycznych powstały inne przedmioty wydrukowane na drukarce 3D. Największe wrażenie na uczniach wywarł prostopadłościan, sięgający sufitu korytarza.

Szkolny Projekt dla klimatu

Szkoła Podstawowa w Radzinku jako jedna z 10 w Polsce wygrała Konkurs „Szkolny Projekt dla klimatu”, pozyskując na ten cel 2.000,00 zł. Projekt został napisany przez Panią Dorotę Dłużniewską pn. „Tworzymy dobry klimat”. Zawierał wiele działań na rzecz poprawy środowiska naturalnego, ze zwróceniem szczególnej uwagi na występujące na świecie zmiany klimatyczne. Głównym celem projektu „Tworzymy dobry klimat” była edukacja młodego pokolenia. Uczniowie nie tylko poznali przyczyny i skutki zmian klimatu, ale również podejmowali działania na rzecz jego ochrony. Powstała „Ekologiczna stonoga” oraz różne ciekawe propozycje działań na rzecz ochrony klimatu.

„Projekt był realizowany dzięki grantowi finansowemu w ramach konkursu „Szkolny Projekt dla klimatu”. Organizatorem konkursu była Fundacja Nasza Ziemia, a Sponsorem konkursu - firma Procter & Gamble DS Polska SP. z o. o.”

#Superkoderzy

Szkoła Podstawowa w Radzinku już po raz drugi zakwalifikowała się do programu #SuperKoderzy - programu edukacyjnego Fundacji Orange. Jest on przeznaczony dla uczniów klas 4-8, w tym dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W czasie cyklu zajęć prowadzonych na lekcjach poszczególnych przedmiotów uczniowie mieli okazję poznać podstawowe zasady programowania, jednocześnie wykonując zadania zgodne z podstawą programową danego przedmiotu. W ostatniej edycji uczniowie uczestniczyli w ścieżce Robo-matematycy, na ten cel udało się pozyskać 3.000,00 zł. Na zajęciach dzieci miały możliwość poznania mBota: jego budowy i podstawowych funkcji. Pisały programy zarządzające ruchem robota. Zapoznały się także z programem ścieżki i dowiedziały, nad jakim projektem będą pracować. Głównym zadaniem było stworzenie gry planszowej (w rozmiarze maxi), w której uczestnicy programu zakodowali zadania matematyczne odpowiednie dla każdego poziomu edukacyjnego.

W Szkole Podstawowej w Trąbinie nauczyciele dokładają wszelkich starań, aby jakość kształcenia była na wysokim poziomie. W związku z tym prócz programów edukacyjnych, realizują programy profilaktyczne, innowacje pedagogiczne oraz prowadzą kółka zainteresowań.

W trosce o zdrowie i bezpieczeństwo realizowane są programy, które motywują dzieci i młodzież do aktywności fizycznej, wprowadzając zdrowe nawyki żywieniowe, zachęcając do dbania o higienę i przeciwdziałając chorobom.

W szkole realizowany jest Program Ministerstwa Sportu i Turystyki systematycznie poprawiający sprawność fizyczną, aktywujący do zdrowego stylu życia i rozwijający talenty sportowe - SKS. Zajęcia odbywają się dwa razy w tygodniu, uczestniczy w nich 15 osób.

Przeciwdziałając skutkom bezczynności ruchowej oraz skutkom zdrowotnym izolacji społecznej odbywały się zajęcia w ramach programu „Aktywny powrót do Szkoły po pandemii” – WF z AWF. W zajęciach, które odbywały się dwa razy w tygodniu łącznie uczestniczyło 29 uczniów z klas II-V.

Uczniowie klas I-V objęci są programem promującym zdrowe odżywianie poprzez zachęcanie do spożywania produktów mlecznych - „Szlanka mleka”.

Aby uświadomić dzieci na dbanie o bezpieczeństwo corocznie w klasie pierwszej realizowany jest program „Akademia Bezpiecznego Puchatka”. Uczniowie uczestniczą w zajęciach związanych z bezpieczeństwem na drodze, w domu, w szkole oraz w Internecie.

Szkoła Podstawowa w Trąbinie dostosowuje się do dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości, dlatego zadbano o nowatorskie działania pedagogiczne wprowadzając innowacje:

- Wyobraźnia w 3 D – Działania polegały na zastosowaniu i wykorzystaniu podczas dodatkowych zajęć drukarki 3d. Uczniowie klasy IV i V poznali jej budowę i przeznaczenie. Doskonaliłi umiejętność projektowania i drukowania projektów w aplikacji Tinkercad. Powstały m.in. medale, ozdoby świąteczne - 1 godz. tygodniowo od września do listopada / 12 osób/

- Mały Ratowniczek – zajęcia z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej mają za zadanie ośwoić dzieci z różnymi sytuacjami życiowymi dotyczącymi zdrowia. W praktyczny sposób mają możliwość udzielać pomocy kolegom symulującym różne urazy.

Szkoła stwarza również warunki do poznawania i rozwijania zainteresowań dzieci. Prowadzone są zatem zajęcia rozwijające wrażliwość artystyczną, sprawność fizyczną i umiejętność współdziałania. Dzieci uczestniczą w zajęciach :

- chóru Biedronki / około 30 osób / 1 raz w miesiącu

- Szkółki kolarskiej / 13 osób/, 2 razy w tygodniu,

- kółkach; tanecznym, kulinarnym i plastyczno - technicznym – raz w tygodniu, 2 godz. / 8 osób z kl V i VI/, angażując się w prace PCK /10 osób/ i wolontaryjne.

Nabyte umiejętności uczniowie mają możliwość prezentacji podczas konkursów na różnych szczeblach, występów i uroczystości szkolnych i środowiska lokalnego.

4.13. Ochrona przeciwpożarowa

Ochrona przeciwpożarowa w gminie Brzuze

Na terenie gminy działa 7 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych (Dobre, Giżynek, Gulbiny, Okonin, Ostrowite, Trąbin, Żałe), pełniących podstawową rolę przeciwpożarową w lokalnym środowisku, w tym jednostka OSP w Giżyńku, która włączona jest do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

Jednostki OSP prowadzą działalność mającą na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałają w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, gminą i innymi podmiotami. Uczestniczą w akcjach ratowniczych związanych z ochroną środowiska oraz w czasie różnych zdarzeń i wypadków. Upowszechniają kulturę fizyczną i sport wśród swoich członków oraz prowadzą działalność kulturalną i oświatową. Ochotnicy w gminie Brzuze prowadzą również działania mające na celu wspomaganie rozwoju społeczności lokalnej. Coraz częściej ich działania związane są z ratownictwem technicznym i przedmedycznym podczas zdarzeń drogowych.

W 2022 r. jednostki liczyły 165 członków. Do udziału w akcjach ratowniczo-gaśniczych uprawnionych było 73 strażaków, w tym 72 mężczyzn i 1 kobieta.

Tab. 62. Zakres szkoleń w OSP

Zakres szkoleń	Liczba wyszkolonych w 2022 roku	Liczba wyszkolonych ogółem
Dowódca OSP	4	17
Naczelnik OSP	0	8
Strażak ratownik	29	91
Kierowca konserwator sprzętu ratowniczego	0	12
Z zakresu ratownictwa technicznego	3	47
Z zakresu ratownictwa chemicznego i ekologicznego	2	21
65 Z zakresu kwalifikowanej pierwszej pomocy	0	20
Z zakresu działań przeciwpowodziowych	2	15
Z zakresu ratownictwa wodnego	2	15
Sternicy motorowodni	0	2
Z zakresu współpracy z LPR	7	36
Z zakresu ratownictwa wysokościowego	2	23
Z zakresu ratownictwa poszukiwawczo- ratowniczego	2	15
Pilarze do drewna	9	39
Pilarze do stali i betonu	9	34

Tab. 63. Udział OSP z terenu Gminy Brzuze w zdarzeniach ratowniczych w 2022 r.

Rodzaj zdarzenia	Liczba wyjazdów do zdarzenia	Liczba ratowników	Liczba pojazdów
pożary	32	130	3
miejscowe zagrożenia	75	348	4
alarmy fałszywe	2	5	1
wyjazdy gospodarcze	17	76	3

Tab. 64. Liczba i rodzaj samochodów pożarniczych

Liczba samochodów pożarniczych	rodzaj			
	ciężkie	średnie	lekkie	specjalne
	0	5	3	0

Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze

W gminie Brzuze w 2022 roku powołano Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze i Dziecięce Drużyny Pożarnicze w Gulbinach i Żałem. Młodzi ludzie pod okiem opiekunów-strażaków poznają tajniki służby pożarniczej, elementy pierwszej pomocy i są przygotowywani do wstąpienia w szeregi straży pożarniczej.

Gminne dotacje dla jednostek OSP

Gmina Brzuze w miarę możliwości wspiera finansowo jednostki OSP w realizacji ich zadań.

Tab. 65. Rodzaj zadania i wielkość wsparcia finansowego

Jednostka OSP	Rodzaj zadania	Kwota
Giżynek	Zakup pompy pływakącej	7800,00
Gulbiny	Zakup radio-telefonów (2 szt.)	2900,00
Ostrowite	Wymiana ogrzewania w budynku OSP	6428,57
Żałe	Docieplenie stropu w budynku OSP	6428,57
	Zakup zintegrowanego systemu alarmowania i ochrony ludności	7000,00

Gmina Brzuze w 2022 i samodzielnie jednostki OSP prowadziły szereg działań w celu poprawy wyposażenia jednostek w specjalistyczny sprzęt ratunkowy, medyczny oraz ochrony własnej w celu prowadzenia akcji ratowniczych o wysokiej skuteczności i jakości. Działania te zwiększyły efektywność systemu ratownictwa oraz zarządzania kryzysem w wymiarze lokalnym i regionalnym. Przyczyniły się do poprawy bezpieczeństwa, koordynacji i skuteczności wspólnych interwencji na terenie gminy Brzuze i powiatu rypińskiego.

W remizach OSP prowadzone były prace remontowe. Dokończona została budowa garażu w Giżyńku oraz kontynuowane były prace budowlane w nowym garażu w Dobrem.

W 2021 r. gmina pozyskała remizę strażacką, będącą wcześniej własnością Cukrowni Ostrowite. Z uwagi na zły stan techniczny budynku, wkrótce po nabyciu, rozpoczęto przygotowanie dokumentacji technicznej. Na rewitalizację terenów i obiektów przemysłowych gmina pozyskała dotację z Programu Inwestycji Strategicznych *Polski Łód*. Dofinansowanie oraz środki własne gminy umożliwiły ogłoszenie przetargu, w wyniku którego 20 grudnia 2022 r. podpisana została umowa na przebudowę obiektu. Zakończenie prac przewidziane jest na czerwiec 2023 r.

5. Organizacje pozarządowe

Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie określa zasady współpracy samorządu gminnego z organizacjami pozarządowymi, mającymi na celu zaspokajanie potrzeb lokalnej społeczności w każdej sferze działalności. Współdziałanie Gminy Brzuze z podmiotami trzeciego sektora odbywało się zgodnie z zasadami zawartymi w rocznym programie współpracy Gminy Brzuze z organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W 2022 r. w ramach otwartego konkursu ofert na wsparcie realizacji zadań publicznych organizacje pozarządowe, zrealizowały działania na łączną kwotę 23.999.99 zł. Wspieranie przez gminę organizacji pozarządowych prowadzone było także w formie pozafinansowej, która polegała na wymianie i przekazywaniu informacji o planowanych szkoleniach, konkursach organizowanych przez różne instytucje, konsultacji projektów aktów prawa miejscowego, udzielaniu pomocy merytorycznej i technicznej przy sporządzaniu wniosków o dotacje, informowaniu o możliwościach pozyskiwania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych oraz pomocy w nawiązywaniu kontaktów, współpracy podmiotów w skali regionalnej i ponadregionalnej.

Organizacje pozarządowe z terenu gminy Brzuze

- *Stowarzyszenie Dobrzyniaczy,*
- *Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Brzuze,*
- *Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Osób Niepełnosprawnych w gminie Brzuze,*
- *Gminny Klub Sportowy Pojezierze Brzuze,*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Dobrze,*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Giżynek,*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Gulbiny,*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Okonin*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Ostrowite,*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Trąbin,*
- *Ochotnicza Straż Pożarna Żałe.*

Koła Gospodyń Wiejskich

KGW współpracują z samorządem gminnym, innymi organizacjami pozarządowymi oraz wiejskimi instytucjami. Od wielu lat funkcjonuje 17 kół gospodyń wiejskich oraz Gminna Rada KGW, zaś od grudnia 2018 r., 13 organizacji zarejestrowanych na podstawie nowych przepisów:

- *KGW Brzuze,*
- *KGW w Dobrem,*
- *KGW Giżynek,*
- *KGW Gulbiny,*
- *KGW Kleszczynki,*
- *KGW Łączonek,*
- *KGW Ostrowite Kolonia,*
- *KGW Ostrowite Wieś,*
- *KGW Radzynek,*
- *KGW Trąbin,*
- *KGW Trąbin Rumunki,*
- *KGW Ugoszcz,*
- *KGW Żałe,*

a także KGW nierejestrowane z Marianowa, Okonina, Piskorczyzna, Przyrowy i Somsior.

Koła gospodyń z Brzuzego, Dobrego, Giżynka, Gulbin, Kleszczyna, Ostrowitego, Trąbina Rumunek, Ugoszcza i Żałego zorganizowały pikniki, w ramach Narodowego Programu Szczepień #SzczepimySię z KGW, promujące szczepienia przeciw Covid-19. W akcję aktywnie włączyli się i udzielili wsparcia organizacyjnego sołtysi, radni, druhowie z ochotniczych straży pożarnych oraz pracownicy Urzędu Gminy Brzuze.

Stowarzyszenie Dobrzyniaczy

Do głównych celów działalności *Stowarzyszenia Dobrzyniaczy* należą: ochrona przyrody i krajobrazu, popularyzacja działań na rzecz ochrony dziedzictwa naturalnego i kulturowego. W 2022 r. *Stowarzyszenie Dobrzyniaczy* zrealizowało projekt społeczny pn. *I dla ducha i dla ciała - senior w gminie Brzuze działa*, dofinansowany w ramach otwartego konkursu ofert na wykonywanie zadań publicznych na rzecz integracji i aktywizacji osób w wieku emerytalnym, ogłoszonym przez Urząd Marszałkowski w Toruniu.

Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Brzuze

Organizacja powstała w 2008 roku, wśród celów statutowych ma m.in.: aktywizowanie i integrowanie środowiska lokalnego, wspieranie rozwoju kulturalnego, oświatowego, sportowego i turystyki, inicjowanie i wspieranie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania

problemów społecznych oraz działanie na rzecz rodzin, osób starszych, samotnych, niepełnosprawnych oraz znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Dzięki dofinansowaniu utrzymanemu w ramach otwartego konkursu ofert ogłoszonego przez Gminę Brzuze, SRGB zrealizowało w 2022 roku projekt: *Sport-Aktywność-Zdrowie – Brzuze 2022*. Stowarzyszenie otrzymało na ten cel dotację w kwocie 2.500 zł.

Gminny Klub Sportowy Pojezierze Brzuze

Organizacja, która powstała w 2009 r. skupia amatorów i sympatyków sportu. W 2022 r. swoje działania klub realizował dzięki pracy własnej, wolontariatowi, wkładowi rzeczowemu oraz dotacji pozyskanej w ramach otwartego konkursu na zadania z zakresu upowszechniania i rozwoju kultury fizycznej i sportu, ogłoszonego przez Gminę Brzuze. Samorząd gminny wsparł realizację zadań kwotą 17.990 zł.

Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Dorosłych Niepełnosprawnych

Zostało zarejestrowane w KRS w 2022 r. Do ważniejszych działań w pierwszych miesiącach należała organizacja *Integracyjnej Spartakiady* na Orliku w Ostrowitem oraz *Mikołajki* w Brzuzem. Samorząd gminy wsparł działalność stowarzyszenia w zakresie upowszechniania i rozwoju kultury fizycznej i sportu na zadanie pn. *Integracja-Aktywność-Zdrowie – Brzuze 2022*. Przekazana została dotacja w wysokości 3.509,99 zł.

Klub Seniora Przyszań

Klub Seniora *Przyszań* powstały pod egidą *Stowarzyszenia Dobrzyńniacy* zrzesza prawie 70 członków. Skupia się na integracji i wsparciu aktywności osób starszych oraz umożliwieniu im ciekawego spędzania wolnego czasu, a także uczestniczy w realizowanych przez gminę oraz miejscowe stowarzyszenia projektach i wydarzeniach. Seniorzy aktywnie uczestniczą też w życiu społecznym i kulturalnym gminy, prezentując podczas imprez swoje talenty wokalne i aktorskie. W 2022 członkowie KS *Przyszań* uczestniczyli w projektach realizowanych przez stowarzyszenia, samorząd gminy oraz LGD.

6. Wydarzenia w 2022 r.

W gminie Brzuze priorytetem przy organizacji wydarzeń kulturalnych i rekreacyjnych jest integracja mieszkańców, propagowanie aktywnego wypoczynku, promocja gminy i jej walorów krajoznawczych, dziedzictwa przyrodniczego, historycznego oraz kulturalnego, turystyki i rekreacji. W realizacji pełnego programu w poprzednich dwóch latach przeszkodziła pandemia, natomiast w 2022 r. zrealizowano większość zaplanowanych działań.

Drugi Dzień Babki

W spotkaniu uczestniczyli i wystawiali swoje wypieki przedstawiciele społeczności gminy: KGW Brzuze, Dobre, Giżynek, Gulbiny, Kleszczynki, Łączonek, Ostrowite Kolonia, Ostrowite Wieś, Przyrowa-Mościska, Piskorzyn, Radzynek, Trąbin Rumunki, Trąbin, Ugoszcz, Żałe, Klub Seniora *Przyszań*, przedstawiciele szkół podstawowych w Ostrowitem, Trąbinie i Ugoszczu, administracja oświatowa, gminna biblioteka publiczna, gminny ośrodek pomocy społecznej, a także urząd gminy. Dzień Babki nawiązuje do wielkanocnej tradycji wypieku drożdżowych bab. Uroczystość połączona z pokazem i degustacją wielkanocnych wypieków zainicjowana została przez wójta Jana Koprowskiego w 2019 r.

Inauguracja sezonu kolarskiego

Wyścig o Puchar Wójta Gminy Brzuze odbył się 23 kwietnia i zainaugurował sezon kolarski w województwie kujawsko-pomorskim. 119 zawodniczek i zawodników z klubów i szkółek kolarskich naszego regionu oraz województw: warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego, pomorskiego i łódzkiego, rywalizowało na trasie Radzynek-Żałe-Krystianowo-Piskorzyn-Radzynek o długości ponad 9 km. Odbyły się cztery wyścigi w kategoriach: żakini – jedno okrążenie, żak dwa okrążenia, młodzieżka dwa okrążenia i młodzik trzy okrążenia. Organizatorami zawodów byli: Gminny Klub Sportowy Pojezierze Brzuze, Urząd Gminy Brzuze i Szkoła Podstawowa w Radzynku we współpracy z TTK Pacific Toruń, Kujawsko-Pomorskim Związkiem Kolarskim i Kujawsko-Pomorskim Zrzeszeniem LZS. Nad bezpieczeństwem turnieju czuwali strażacy ochotnicy z Dobrego, Giżyńka, Gulbin, Ostrowitego, Trąbina i Żałego oraz policjanci. W organizację zawodów zaangażowani byli członkowie GKS Pojezierze Brzuze oraz trener szkoły kolarskiej, wolontariusze, pracownicy szkół z Radzynka i Ostrowitego, a także pracownicy samorządowi.

Święto Narodowe Trzeciego Maja i Dzień Strażaka

Ostrowite było miejscem gminnych obchodów Święta Narodowego Trzeciego Maja oraz Dnia Strażaka. W kościele parafialnym odbyła się uroczysta msza święta w intencji Ojczyzny i druhów strażaków. Strażackie poczty sztandarowe oraz ochotnicy, licznie wzięli w niej udział. Przybyli również mieszkańcy oraz władze samorządowe sołectw i gminy. Uczniowie ostrowickiej szkoły zaprezentowali okolicznościowy program artystyczny.

Festyn w strażackim klimacie

28 maja 2022 r., podczas festynu strażackiego, odbyły się zawody sportowo-pożarnicze zorganizowane przez wójta Jana Koprowskiego oraz Zarząd Gminny OSP w Brzuzem. Na boisku w Ugoszczu ochotnicy z jednostek OSP z terenu gminy konkurowali w sztafecie z przeszkodami oraz w ćwiczeniu bojowym. W klasyfikacji końcowej zawodów zwyciężyli druchowie OSP Żałe, na drugim miejscu uplasowali się ochotnicy OSP Giżynek, a na trzecim z OSP Dobre. Kolejne pozycje zajęli: OSP Ostrowite, OSP Trąbin i OSP Gulbiny. Jednostki biorące udział w zawodach otrzymały puchary i sprzęt strażacki ufundowany przez samorząd gminy, niezbędny w prowadzonych działaniach ratowniczo-gaśniczych. Nad prawidłowym i sprawnym przebiegiem turnieju czuwała komisja z Państwowej Straży Pożarnej w Rypinie. Festyn strażacki

odbył się w ramach Dni Gminy Brzuze. Wiele emocji wywołał mecz piłki nożnej, w którym siebie stanęły naprzeciwko drużyny strażaków ochotników i samorządowców gminy. Gościnnie wystąpili też uczniowie szkoły w Ugoszczu, którzy zaśpiewali strażackie piosenki. W organizację festynu włączyło się Koło Gospodyń Wiejskich i sołectwo Ugoszcz, pracownicy SP Ugoszcz i SP Ostrowite oraz pracownicy samorządowi.

Pieśni pielgrzymów w Studziance

Już po raz czwarty w przeddzień tradycyjnych uroczystości z okazji Zielonych Świątek w Studziance odbył się Przegląd Pieśni i Piosenki Pielgrzymkowej Pielgrzym Song. W przeglądzie udział wzięło dziesięć zespołów oraz jeden solista. Pielgrzym Song został zorganizowany przez samorząd gminy Brzuze we współpracy z żalską parafią. Miał na celu ożywienie kulturalne obiektów zabytkowych i miejsca kultu w Studziance, przypomnienie jej wielowiekowych tradycji pielgrzymkowych oraz upowszechnienie istniejącej od 2014 r. odnogi Szlaku Świętego Jakuba, przebiegającej przez gminę Brzuze w kierunku Płonego. Sanktuarium w Studziance jest słynnym centrum kultu religijnego na ziemi dobrzyńskiej i jedynym w powiecie rypińskim miejscem o potwierdzonej ciągłości pielgrzymowania. Dla wiernych przybywających do cudownego źródła, jego szczególny charakter wynika m.in. z ozdowień i spływających nań łask bożych.

Święcenie pól w Brzuzem

W czerwcu odbyła się w Brzuzem uroczystość święcenia pól i zasiewów. Od wielu lat mieszkańcy sołectwa zachowują i kontynuują ten staropolski zwyczaj. Doroczne spotkanie rozpoczęła msza święta w intencji wsi, która miała miejsce przy zabytkowej kapliczce, znajdującej się na rozdrożu dróg. Następnie poświęcona została ziemia i okoliczne zasiewy. Po zakończonej uroczystości mieszkańcy rozpoczęli świętowanie na pikniku rodzinnym, zorganizowanym nad Jeziorem Brzuskim. Organizatorów: KGW Brzuze, sołtysa i radę sołecką, radnego oraz wójta Jana Koprowskiego, który objął patronatem to wydarzenie, aktywnie wsparli w przygotowaniach mieszkańcy sołectwa Brzuze.

50 lat OSP Okonin

W czerwcu jubileusz 50-lecia świętowali druhowie z Ochotniczej Straży Pożarnej w Okoninie. Uroczystość rozpoczęła się przemarszem strażaków i pocztów sztandarowych z jednostek z Dobrego, Giżyńka, Gulbin, Okonina, Ostrowitego, Trębina i Żałego oraz Chojna i Stalmierza. Prowadzeni przez orkiestrę dętą wmaszerowali na plac przy remizie, gdzie na maszt wciągnięta została flaga państwowa oraz została odprawiona msza święta w intencji strażaków i ich rodzin. Jubileusz był także okazją do wręczenia medali i odznaczeń dla okonińskich strażaków oraz dla jednostki. Podczas uroczystego apelu miało również miejsce odsłonięcie tablicy upamiętniającej założycieli jednostki w Okoninie. Uroczystość zorganizowana została przez strażaków z jednostki w Okoninie we współpracy z Zarządem Gminnym ZOSP RP w Brzuzem oraz Gminą Brzuze. W programie znalazł się również, dedykowany strażakom program artystyczny, który zaprezentowali uczniowie szkoły podstawowej z Ugoszcza.

Rozpoczęcie lata w Brzuzem

Sobótka, sobótka, gdy dzień długi, a noc krótka, upłynęła nad jeziorem w Brzuzem w świętojańskiej atmosferze. Staropolskim zwyczajem, mieszkańcy gminy powitali najcieplejszą porę roku. Było ognisko z gitarą, akordeonem, tańcem, śpiewem i oczywiście tradycyjnym wiciem wianków i puszczaniem ich, tym razem, na spokojną (niefalującą) wodę. Sobótkę zorganizował Klub Seniora *Przystań*, we współpracy z sołectwem i KGW Brzuze oraz przy pomocy pracowników urzędu gminy.

Na ludowo w Ugoszczu

W lipcu w Ugoszczu, mieszkańcy gminy Brzuze i okolic podziwiali zespoły, prezentujące muzykę ludową w ramach Przeglądu Zespołów Ludowych Ziemi Dobrzyńskiej im. Michała Kokota. Przed publicznością wystąpili: „Wichowianki” gm. Lipno, „Zespół Ludowy im. Ziemi Dobrzyńskiej z Wielgiego” gm. Wielgie, „Chłopaki do wzięcia” gm. Kikół oraz „Kapela Ludowa im. Kamińskich” i „Kawęczynianki” z gminy Obrowo. Obecni na scenie byli również: Zespół Folklorystyczny „Tłuchowianie” oraz „Ela i Kapela” z gminy Tłuchowo, „Sami Swoi” gm. Rypin, a także nasz Gminny Zespół Folklorystyczny „Familianki”. Organizacją festiwalu zajęło się Stowarzyszenie Gmin Ziemi Dobrzyńskiej w Dobrzyniu nad Wisłą oraz Gmina Brzuze. Wsparcia organizacyjnego udzielili pracownicy szkół w Ostrowitem i Ugoszczu, Sołectwo Ugoszcz, członkowie KGW Ugoszcz i pracownicy Urzędu Gminy Brzuze. Wśród gości znaleźli się m.in.: przedstawiciel urzędu marszałkowskiego ds. współpracy z samorządami, zaproszeni goście z sąsiednich gmin oraz radni, sołtysi, kierownicy jednostek organizacyjnych i pracownicy samorządowi.

Integracja na sportowo

„Integracyjna Spartakiada” to impreza sportowo-rekreacyjna, która odbyła się 12 lipca na Orliku w Ostrowitem. Dzieci i dorośli niepełnosprawni z naszej gminy mogli uczestniczyć w sportowych zmaganiach. Przeciąganie liny, rzut woreczkiem do celu czy wyścig na wózkach to jedno z wielu atrakcji, jakie zapewnił organizator Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Osób Niepełnosprawnych w gminie Brzuze. Każdy z uczestników otrzymał upominek, a zwycięzcy medale i dyplomy. W integracyjno-aktywizującym spotkaniu udział wzięli również podopieczni Warsztatów Terapii Zajęciowej i Środowiskowego Domu Samopomocy w Rypinie. W ramach projektu odbyły się również warsztaty z fizjoterapeutą. Spartakiada odbyła się dzięki projektowi pn. „Integracja-Aktywność-Zdrowie”, który realizowało Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Osób Niepełnosprawnych w gminie Brzuze w ramach otwartego konkursu ofert ogłoszonego przez wójta Jana Koprowskiego. W organizację imprezy włączyli się członkowie stowarzyszenia wraz z pracownikami Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Brzuzem, GKS Pojezierze Brzuze i pracownicy UG Brzuze. Wydarzenie odbyło się pod patronatem wójta gminy.

Wiek seniora – wigor juniora

Mszą świętą w intencji starszych mieszkańców naszej gminy rozpoczęły się doroczne gminne uroczystości w Studziance. Druga, rekreacyjna część, odbyła się w Dobrem, gdzie nie brakowało atrakcji. Duże zainteresowanie wzbudziły mistrzostwa lekkoatletyczne Oldboys, w ramach których odbyły się biegi, pchnięcie kulą, rzut oszczepem i skok w dal. Były też konkursy, w tym sprawdzian wiedzy o sołectwach gminy,

a także piosenki o tytuł Brzuskiego Słowika. Uroczystość zorganizowało Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Brzuze we współpracy z wójtem, pracownikami Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Brzuzem, Urzędu Gminy Brzuze, Szkoły Podstawowej w Ostrowitem. Pomocy udzielili również radni i sołtysi, Sołectwo, OSP i KGW Dobre. Projekt „Wiek seniora – wigor juniora” uzyskał wsparcie finansowe województwa kujawsko-pomorskiego w ramach otwartego konkursu ofert pn. Wspieranie aktywizacji i integracji społecznej seniorów.

Święto zbiorów w sołectwie Brzuze

20 sierpnia odbyły się dożynki sołeckie w Brzuzem. Rozpoczął je przejazd korowodu pośród poźniwnych pól, któremu towarzyszyła muzyka regionalnej kapeli. Następnie uczestnicy wzięli udział w polowej mszy świętej. Były stoiska gastronomiczne przygotowane przez miejscowe koło gospodyń. Uczniowie szkoły z Ugoszcza zaprezentowali program artystyczny na ludową nutę, najmłodszy spędzał czas z grupą animacyjną, a ratownicy Lipnowskiego WOPR i OSP Ostrowite przeprowadzali pokazy ratownictwa wodnego i medycznego. Dożynki zakończyła zabawa taneczna. Organizacją wiejskich dożynek zajął się sołtys oraz radny wsi, przewodnicząca KGW we współpracy z mieszkańcami Brzuzego oraz pracownikami UG Brzuze. W uroczystościach uczestniczył również wójt.

XXIII Dożynki Gminne

W sobotę 27 sierpnia po raz dwudziesty trzeci odbyły się dożynki gminne. Gospodarzem uroczystości były Gulbiny. W ich organizację aktywnie włączyli się członkowie kgw, stowarzyszeń, szkół i gminnych instytucji. Przemarsz od remizy do zabytkowego parku, gdzie odbywało się tegoroczne święto plonów, rozpoczynały strażackie poczty sztandarowe w towarzystwie orkiestry dętej. Uroczystości uświetniły występy artystyczne uczniów szkół podstawowych z Ostrowitego, Ugoszcza, Radzynka i Trąbina, a także seniorów z klubu „Przystań”. W organizowanym od wielu lat konkursie na najładniejszy wieniec dożynkowy komisja konkursowa oceniała piętnaście wieńców, wyplecionych przez mieszkańców ze zbóż, kwiatów i ziół. Na dożynkach nie zabrakło regionalnych potraw i pięknie przystrojonych stoisk, które przygotowały panie z kół gospodyń wiejskich z Brzuzego, Dobrego, Giżyńka, Gulbin, Łączonka, Marianowa, Ostrowitego, Przysław-Mościsk, Piskorzyna, Radzynka, Trąbina Rumunek, Ugoszcza i Żalego.

Strażacy z jednostek z OSP Dobre, Giżynek, Gulbiny, Okonin, Ostrowite, Trąbina i Żale również aktywnie włączyli się w obchody tego rolniczego święta. Prezentowali swoje samochody, sprzęt ratowniczy i zabytkowe wyposażenie, a ochotnicy z Dobrego zapewнили zabezpieczenie medyczne imprezy.

Piesz po zdrowie Zosi

Gmina Brzuze włączyła się w akcję charytatywną, mającą na celu pomoc dziewczynce chorującej na SMA. Zosia walczyła o życie i potrzebna była terapia genowa za 9,5 mln złotych. Pieniądze były zbierane do puszek w naszych szkołach podstawowych, nakrętki można było wrzucać do 6 serc rozstawionych w Brzuzem, Ostrowitem, Radzynku, Trąbinie, Ugoszczu i Żalem. Pracownicy urzędu gminy oraz radni przekazali kwotę zebraną w ramach zbiórki koleżeńskej oraz wystawili przedmioty na licytację.

XXV Maraton Trzeźwości – Brzuze 2022

We wrześniu Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Brzuze zakończyło realizację projektu pn. „XXV Maraton Trzeźwości – Brzuze 2022”, którego tematem przewodnim była profilaktyka uzależnień oraz propagowanie zdrowego stylu życia. W ramach zadania uczniowie najstarszych klas szkół podstawowych brali udział w konkursie literackim pt. „Zadbam o swoją przyszłość”, a uczniowie z klas IV-VI w konkursie plastycznym pt. „Sport to zdrowie”. Ósmoklasiści z gminy Brzuze uczestniczyli w warsztatach z psychoterapeutą, podczas których omawiano m.in. szkodliwy wpływ używek na zdrowie i życie człowieka. Zgodnie z tradycją odbyła się również rywalizacja sportowa pn. „Bieg po zdrowie”. Realizacja projektu zajęli się: Stowarzyszenie rozwoju Gminy Brzuze, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brzuzem, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych we współpracy z GKS Pojezierze Brzuze i nauczycielami oraz przy wsparciu organizacyjnym i rzeczowym gminy. Maraton Trzeźwości to przedsięwzięcie zrealizowane pod patronatem Wójta Gminy Brzuze, które uzyskało dotację Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Otwarcie Domu Kultury w Ostrowitem oraz odsłonięcie muralu

8 listopada został otwarty zmodernizowany budynek domu kultury w Ostrowitem. Uroczystość rozpoczęła się na zewnątrz obiektu od odsłonięcia muralu oraz przecięcia wstęgi. Po krótkiej ceremonii otwarcia, zgromadzeni mieszkańcy gminy oraz goście, udali się do wyremontowanej sali widowiskowej. W uroczystym otwarciu udział wzięli m.in.: wójt, radni i sołtysi z terenu gminy, wykonawca remontu, inspektor nadzoru, a także dyrektorzy szkół, kierownicy i pracownicy jednostek administracyjnych gminy oraz przedstawiciele organizacji społecznych, Klub Seniora Przystań, KGW i OSP oraz mieszkańcy. Po części oficjalnej wydarzenie uświetnił program artystyczny, zaprezentowany między innymi przez uczniów szkół z Ostrowitego, Radzynka, Trąbina i Ugoszcza.

Narodowe Święto Niepodległości

Gminne uroczystości z okazji Narodowego Święta Niepodległości rozpoczęła msza święta w intencji ojczyzny. Po mszy, w asyście pocztów sztandarowych, wójt wraz z przewodniczącym rady oraz radnymi złożyli kwiaty w miejscu pamięci. Następnie uczestnicy udali się do Domu Kultury Osada, gdzie uczniowie szkoły w Ostrowitem zaprezentowali okolicznościowy program artystyczny. W uroczystych obchodach wzięli udział mieszkańcy gminy, goście, radni gminy, sołtysi, dyrektorzy, kierownicy i pracownicy jednostek organizacyjnych gminy, pracownicy samorządowi, członkowie lokalnych stowarzyszeń i organizacji, KGW oraz jednostek OSP z pocztami sztandarowymi.

Diaamentowe i Złote Gody

W 2022 roku dwadzieścia sześć par małżeńskich obchodziło jubileusz Złotych Godów oraz dwie, które świętowały 60. Rocznicę Ślubu. Z okazji tego podniosłego święta wójt Jan Koprowski udekorował jubilatów medalami za długoletnie pożycie małżeńskie, nadanymi przez Prezydenta RP. W uroczystych spotkaniach uczestniczyły również rodziny Jubilatów, a także pracownicy samorządowi oraz radni i sołtysi.

Mikołajkowa minisiatkówka

W grudniu odbył się w Radzynku międzyszkolny „Mikołajkowy turniej piłki siatkowej o puchar Wójta Gminy Brzuze”, w którym udział wzięli uczniowie wszystkich szkół z gminy Brzuze.

Integracyjne Mikołajki

W Brzuzem odbyło się mikołajkowe spotkanie dzieci i dorosłych z niepełnosprawnościami. Największą radość sprawił wszystkim uczestnikom Święty Mikołaj. Mikołajki przygotowali pracownicy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Brzuzem i członkowie Stowarzyszenia na Rzecz Dzieci i Dorosłych Niepełnosprawnych we współpracy z wójtem Janem Koprowskim. Uroczystość uświetnił występ Leny Rochnowskiej oraz Tomasza Grabowskiego, uczniów SP Ugoszczu.

Uroczyste otwarcie nowej sali sportowej w Ugoszczu

Dwunastego grudnia została otwarta nowa sala gimnastyczna i przekazana do użytkowania Szkole Podstawowej w Ugoszczu. W uroczystości brała udział społeczność szkolna, mieszkańcy Ugoszcza i gminy Brzuze, przedstawiciele samorządu gminy oraz zaproszeni goście.

„Z Gminą Brzuze się nie nudzę” – w 2022 r. 20 mieszkańców gminy zakończyło, trwające od listopada 2021 r., zajęcia w ramach projektu, który oprócz aspektu edukacyjnego, miał na celu wzmocnienie integracji i aktywności lokalnej społeczności. W ramach zadania uczestnicy brali udział w treningach na siłowni z trenerem osobistym, a także w seansach w grocie solnej. Wędrowali z kijkami, w niezwykłym krajobrazie naszej gminy. Uczestniczyli w warsztatach śpiewu i różnorodnych spotkaniach artystycznych, m.in. rękodzielniczych i ceramicznych. Na realizację zadania Gmina Brzuze otrzymała dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej – Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020, z programu pn. Wdrażanie Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania „Stowarzyszenie LGD Gmin Dobrzyńskich Region Północ”.